

ΓΕΝΙΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΙ

— Καί καθαρός, ὡς ὁ κρύσταλλος, ἐὰν ᾗσαι, καί λευκός, ὡς ἡ χιών, δὲν θὰ διαφύγῃς τὴν συκοφαντίαν.

— Πολλάκις καθίσταται ἀνεπίδεκτον συζητήσεως, ὅτι ἡ καλλονὴ διὰ τὰς περισσότερας γυναῖκας εἶναι προτιμότερα τοῦ πνεύματος.

— Οὐδεὶς ποτὲ δὲν ἠννόησε κανένα. Δὲν ἔχομεν καιρὸν νὰ παρατηρῶμεν τοὺς ἄλλους, οὐδὲ καιρὸν ἐλάχιστον ἔχομεν νὰ τοὺς ἀκούωμεν. Ἐχομεν καιρὸν μόνον νὰ τοὺς ἐπικρίνωμεν.

— Προτίμα νὰ σε συμβουλεύωσι μᾶλλον ἢ νὰ σ' ἐπαινῶσιν.

— Θαυμάζομεν τὴν ἰκανότητα, τὴν ἀνδρείαν, τὴν ἀγαθότητα, τὰ μεγάλα καθήκοντα καί τὰς μεγάλας δοκιμασίας. Δὲν ὑποληπτόμεθα ἢ μόνον τὸ χρῆμα.

— Ἡ θλιψίς εἶναι πάντοτε ἄδικος. Πλήττει ἀείποτε ἄνευ ἐκλογῆς καί οὐδενὸς ὑπολογισμοῦ.

— Ὅταν, φίλε μου, περιβάλλων διὰ τῶν βραχιόνων σου ὠραίαν τινὰ γυναῖκα, ψιθυρίζῃς ἐν τῇ ἐξάψει σου ὄρκους αἰωνίας πίστεως καί αἰσθάνεσαι ὅτι εἶσαι κύριος τοῦ ἀπείρου, ἔκλεξον τότε τὴν Ἐταῖραν καί οὕτω δὲν φοβεῖσαι νὰ δεσμευθῆς. Μεταχειρίζου τὸν ἔρωτα, ὡς ὁ ἐγκρατὴς τὸν οἶνον, μὴ μεθυσκόμενος ὑπ' αὐτοῦ· ἀγάπα τὴν ἐρωμένην σου ἐὰν ᾗνε εἰλικρινὴς καί πιστὴ, ἐὰν δὲ δὲν ᾗνε τοιαύτη, ἀλλ' εἶναι νέα καί ὠραία, ἀγάπα τὴν διὰ τὴν εὐότητα καί τὴν καλλονῆν τῆς· ἐὰν οὐδὲν τούτων, ἀλλ' ἀπλῶς σὲ ἀγαπᾷ, ἀγάπα τὴν καί πάλιν, διότι δὲν δύναται τις ν' ἀγαπᾷ αἰωνίως. Μὴ ποθήσῃς τὴν αὐτοχειρίαν, διότι ἔχεις ἀντεραστήν· κόλαζε τὴν περίστασιν λέγων, ὅτι σὺ εἶσαι ὁ ἀντεραστής τοῦ ἄλλου καί οὕτω ἰκανοποιεῖσαι. Ποτὲ νὰ μὴ ἀπαιτῆς ν' ἀγαπᾷ ἡ ἐρωμένη σου Σὲ καί μόνον, διότι καί σὺ ὁ ἴδιος, ὡς πᾶς ἄνθρωπος, ὑπόκεισαι εἰς ἀσταςίαν.

ΑΛΦΡΕ-ΔΕ-ΜΥΣΣΕ

— Ὅπου ὁ λαὸς εἶναι ἀπαθής, ἐκεῖ αἱ κυβερνήσεις εἶναι διεφθαρμένοι.

— Γηράσκοντες παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ ἐκδίκησις εἶναι πάντοτε ἡ ἀσφαλεστέρα μορφή τῆς δικαιοσύνης.

— Αἱ ἀναμνήσεις παρελθούσης εὐτυχίας εἶναι αἱ ρυτίδες τῆς ψυχῆς.

— Ἴδου πῶς καθωρίσθη ἡ χρησιμότης : Εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καί εἰς τὰ χεῖλη.

Γιὰ ταῖς καρδιαῖς ποῦ ἀγαποῦν
γιὰ ταῖς καρδιαῖς ποῦ κλαῖνε,
τὰ χεῖλη γιὰ νὰ σιωποῦν,
τὰ μάτια γιὰ νὰ κλαῖνε.

— Ὁ ἀνὴρ ἀποθνήσκει ἀπὸ κούρασιν, ἡ γυνὴ ἀπὸ λύπην.

— Κατὰ τὸν Μονταίγιον ἡ διηγετικὴ ἐργασία τῆς ζωῆς μας εἶναι νὰ τρέφωμεν τὸν θάνατον.

— Μία γυνὴ δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ ποτὲ τὴν τρυφερότητα, ἣν ἐκφράζει ὁ ἀνὴρ θλίβων αὐτὴν ἰσχυρῶς.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Γ. ΑΦΕΝΤΟΥΛΗΣ

ΨΥΧΟΓΡΑΦΙΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΑΦΕΝΤΟΥΛΗΣ

ΕΝ ἐνθυμοῦμαι ποτέ, εἰκὼν τόσον σπαρακτικὴ καὶ ἄγχουσα τὴν ψυχὴν — ἡ εἰκὼν ἡ ἀνελισσομένη τόσον συχνὰ ὑπὸ τὰς ἱτέας τῶν νεκροταφείων — νὰ προσέλαβε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου τόσῃν αἰσθητικὴν ἔκφρασιν καὶ τόσῃν συμβολικὴν χάριν, ὅσον κατὰ τὴν μειδιῶσαν ἐκείνην δειλὴν τοῦ παρελθόντος ἔαρος, καθ' ἣν προεπέμψαμεν εἰς τὴν ὑστάτην κλίνην τὸν πολὺν σοφόν. Παρθενικὴ φαντασία δὲν ἠδύνατο νὰ ὄνειροπολήσῃ ἀγκάλην τάφου τόσον μειδιῶσαν καὶ ὑστατον κάλυμμα τόσον κοῦφον καὶ εὐοσμον, ὡς τὸ ἀνθεμῶδες στρῶμα τὸ ἀπλωθὲν ἐπὶ τῆς σοροῦ τοῦ θαλεροῦ πρεσβύτου. « Ἄνθη, ἄνθη πολλά » εἶχε ποθήσῃ ἡ ποιητικὴ του ψυχῆ — ὑστατον πόθον — νὰ καλύψωσι τὸν νεκρὸν του καὶ νὰ πληρώσωσι τὸν τάφον του καὶ ἡ ὄρφανὴ λατρεία ἐκένωσε κάνιστρα εὐώδη ἐπὶ τοῦ πενθίμου φερέτρου, μὲ ἄνθη ἐπλήρωσε τὸ νεκρικὸν προσκεφάλαιον καὶ πέταλα μόνον ἀνθῶν ἐκάλυψαν τὴν ὥραιαν πολιὰν κεφαλὴν καὶ τὰ κλειστὰ βλέφαρα, τὰ ἀκτινοβολήσαντα τόσῃν ψυχικὴν λάμψιν. Ὁμολογῶ ὅτι ποτὲ δὲν εἶχον κατορθώσῃ νὰ συλλάβω εἰς τὰ βάθη τῆς διανοίας μου τόσον ἐναργές καὶ ἄρτιον τὸ ἀπείκασμα τῆς ψυχικῆς φυσιογνωμίας τοῦ Ἄφεντούλη, οὔτε ἀπὸ τῶν ἀκαδημαϊκῶν βάρων, οὔτε παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ἀρρώστου, οὔτε ἐν τῷ οἴκῳ, οὔτε ἐν τῇ πόλει, ὅσον κατὰ τὴν πένθιμον ἐκείνην στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὑπεράνω τοῦ ἀνθοβλήτου φερέτρου, ἔβλεπον ὑστάτην φορὰν ἐν μυρόεντι πλασιῳ τὴν λευκὴν ἐκείνην κεφαλὴν, ἡρεμαίαν καὶ ἀκίνητον, ἀναπαυομένην ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου τοῦ πληρωθέντος μὲ τὴν φαιδρὰν ἄνθισιν τῶν ἀγρῶν καὶ ἐπὶ τῆς ὁποίας προσῆλθον ἴν' ἀποθέσωσι ὑστατον ἀσπασμὸν τόσον πολυμερῆ κοινωνικὰ στοιχεῖα, ἄνδρες ἀκαδημαϊκοὶ καὶ χειρῶνακτες, γέροντες καὶ παιδία καὶ γυναῖκες, ἄνθρωποι τῆς ἐπιστήμης καὶ ἄνθρωποι τοῦ ἀρότρου, πολιτευταὶ καὶ ἀγρόται, μετὰ τῆς αὐτῆς εὐλαθείας ὅλοι καὶ ὅλοι μὲ τὸν αὐτὸν σπαραγμὸν τῆς ψυχῆς. Δὲν ἦτο λοιπὸν ὁ νεκρὸς ὁ καταβαίνων εἰς τὸν τάφον, δὲν ἦτο ὁ ἐπιστήμων, τοῦ ὁποίου ἡ ἐργασία διαφεύγει τὴν ἀντίληψιν τῶν πολλῶν, δὲν ἦτο ὁ

ρήτωρ ὁ συγκρινῶν καὶ παραφέρων τὰ εὐκίνητα μόνον πλήθη, δὲν ἦτο ὁ λογοτέχνης τὸν ὁποῖον λατρεύουσι τὰ ὀλίγα ἐκλεκτὰ πνεύματα, δὲν ἦτο ὁ ἰατρός τὸν ὁποῖον εὐλογοῦσιν οἱ ὀλίγοι, οἱ διαφυγόντες τὴν ἄρπυιαν τῆς νόσου καὶ καταρῶνται οἱ πολλοὶ τοὺς ὁποίους ὠρφάνευσεν ἡ ἀνήκεστος δρεπάνη. Ἦτο λοιπὸν τὸ πολυσύνθετον ἐκεῖνο πνεῦμα, τὸ ἀπλούμενον ἀκάθεκτον καὶ ἀνήσυχον πανταχοῦ, τὸ πνεῦμα τὸ γενικὸν καὶ εὐρύ, ὁ σοφὸς τὸν ὁποῖον ἀντιλαμβάνονται καὶ θαυμάζουσιν οἱ ὀλίγοι, καὶ τὸν ὁποῖον μαντεύουσιν καὶ θαυμάζουσιν οἱ πολλοὶ. Ἐν τῷ εὐρεῖ πεδίῳ τῆς ἀνθρωπίνης ἐρεύνης καὶ δημιουργίας μυριάδες ἀκαταπονήτων ἐργατῶν κατατρίβουσι τὴν ζωὴν εἰς τὸν ἀτέρμονα ἀγῶνα τῆς ἀληθείας. Ἀνακυκῶσιν οἱ μὲν τοὺς λαβυρίνθους τῶν ἀριθμῶν, ἀναζητοῦντες τὴν μαθηματικὴν ἀλήθειαν τῶν φαινομένων, κύπτουσιν ἄλλοι ἐπὶ τοῦ φακοῦ τοῦ μικροσκοπίου ἀναζητοῦντες καὶ προσδιορίζοντες τοὺς νόμους καὶ τὰ φαινόμενα ἀοράτου κόσμου, ἕτεροι πρὸ τῆς χημικῆς τραπέζης ἀναλύουσι καὶ συνθέτουσι τὴν ἀνόργανον καὶ ὀργανικὴν ὕλην, ἐργάζεται ὅλοι κοινῶ ἀγῶνος. Ὅλη τῶν ἡ ζωὴ, πεφορτισμένη ζωὴ καὶ κατάπονος, ἀναλίσκεται πολλάκις εἰς τὴν ἀποκάλυψιν ἑνὸς νόμου, ἑνὸς φαινομένου, καὶ ἄλλοτε—τόσον συχνὰ—βίος ὀλόκληρος ἀγῶνων καὶ μόχθων κατατρίβεται χωρὶς οὐδεὶς θρίαμβος νὰ στέψῃ τὸ ἐπιστημονικὸν μαρτύριον. Ἐκτὸς τῆς ἀραιᾶς φάλαγγος τῶν εἰδικῶν ἀνδρῶν τίς ἐγνώρισε πολλάκις τοὺς ἐργάτας τούτους τοῦ πνεύματος; Ὁ Ἀφεντούλης δὲν ἀνήκεν εἰς τὴν τάξιν ταύτην. Ἀλλ' ὑπάρχουσι τὰ γενικὰ ἐκεῖνα πνεύματα, τὰ φιλοσοφικά, τὰ συνθετικά πνεύματα, τὰ ἐφορευόντα ἀφ' ὑψηλοῦ, τὰ ἐπιπτάμενα ὅλας τοῦ ἐπιστητοῦ τὰς χώρας, τὰ ἀθροίζοντα τὸν ἀμητόν τῆς εἰδικῆς ἐργασίας καὶ οἰκοδομοῦντα τὸ μέγαρον τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως, ἀπὸ τῶν λίθων τοὺς ὁποίους κατεργάζονται οἱ ἐργάται τῶν εἰδικότητων. Οἱ ἄνδρες οὗτοι εἶνε οἱ ἐκλεκτοὶ καὶ τῶν πολλῶν καὶ τῶν ὀλίγων. Εἶνε τὰ πνεύματα τὰ συνθετικά, τὰ συναπαρτίζοντα ἐκ τῶν εἰδικῶν γνώσεων τὰ γενικὰ συμπεράσματα. Τούτων καὶ ἡ δρᾶσις καὶ ἡ δημιουργία εἶνε πολυμερεστερά καὶ ποικιλωτέρα. Εἰς τὴν ἀραιὰν ταύτην τάξιν ἀνήκουσιν οἱ φιλόσοφοι καὶ οἱ καλλιτέχναι. Οἱ εἰς τὴν ψυχολογικὴν ταύτην ἰδιοφυῖαν ὑπαγόμενοι, εἶναι ἐκεῖνοι ἐντὸς τῶν ὁποίων πλημμυρεῖ ἡ νευρικὴ ἐνέργεια, ἡ ὀργῶσα πρὸς ἐκκένωσιν, ἐκκένωσιν ἐκδηλουμένην εἰς δημιουργίαν καλλιτεχνικὴν ἢ λογοτεχνικὴν, πολλάκις δὲ καὶ εἰς δρᾶσιν κοινωνικὴν ποικίλην καὶ εὐρεῖαν. Εἶναι οἱ ἄνθρωποι οἱ κατ' ἐξοχὴν καταλείποντες ζωηρὰν τὴν ἐντύπωσιν τῆς διαβάσεώς των καὶ ἀποτυποῦντες ἐναργῆ τὴν σφραγίδα τῆς ἀτομικότητός των εἰς τὰ ἔργα

των. Εἰς τὴν φάλαγγα ταύτην θὰ ἠδύνατό τις νὰ τάξῃ τὸν Ἀφεντούλην. Ἐντεῦθεν δ' ἐξηγεῖται καὶ ὁ χαρακτήρ τῆς ἀτομικότητός του, ὁ μεστὸς ποικιλίας καὶ ἐνεργείας καὶ ὡς ἀνθρώπου καὶ ὡς ἐπιστήμονος.

Εἰς τοὺς γνωρίσαντας ἢ ἀναστραφέντας τὸν Ἀφεντούλην, ζωηρὰ καὶ ἀνεξίτηλος παραμένει ἡ εἰκὼν τοῦ ἰδιορρυθμοῦ, παραδόξου, ἀεικινήτου πρεσβύτου μὲ τὴν μακρὰν λευκὴν κόμην, τὴν ὠχρὰν φυσιογνωμίαν, τὸν πολὺν πατριαρχικὸν πώγωνα καὶ τοὺς μεγάλους, λάμποντες ὀφθαλμούς. Κατ' ἐξοχὴν ὅμως ἐγνώρισαν αὐτὸν οἱ Πειραιεῖς. Πολὺ εὐστόχως καθηγητὴς τις τοῦ Πανεπιστημίου ὠνόμασε τὸν Ἀφεντούλην πολιοῦχον τοῦ Πειραιῶς. Εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἡρέμου, ἐμπορικῆς ταύτης πόλεως ἔδρασε βίον μακρὸν ὡς πολίτης καὶ ὡς πρακτικὸς ἰατρός, αὐτὸς ὁ δυνάμενος νὰ κατέχῃ τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ συναδέλφων του. Ὅτε τὸ πρῶτον ἐγκατέστη ἐν Πειραιεῖ, ἡ δευτερεύουσα αὕτη πόλις τοῦ κράτους ἦτο χωρίον, ἀριθμοῦν ὀλίγας πενιχρὰς οἰκίας καὶ εὐαριθμούς κατοίκους. Τὴν ἡρεμον αὐτῆς ἀτμοσφαῖραν ἠγάπα κατ' ἐξοχὴν. Ἦτο ἡ ἀντίθεσις τῆς ἐν αὐτῷ σπαργώσης ζωῆς καὶ ἐνεργείας. «Ἐν τῇ τύρβῃ τοῦ κόσμου μορφοῦται ὁ χαρακτήρ, ἐν τῇ ἐρημίᾳ τὸ πνεῦμα» ἐπανελάμβανε συχνὰ τοὺς στίχους τοῦ Γερμανοῦ ποιητοῦ, πρὸς τοὺς παροτρύνοντας αὐτὸν νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Οἱ κάτοικοι τοῦ Πειραιῶς ἐνωρὶς εἶχαν ἀντιληφθῆ ὅτι ἡ πόλις των ἐφιλοξένει ἀσυνήθη ἰατρικὴν προσωπικότητα. Ἰδιορρυθμῶς ἀλλὰ καθαρῶς περιβεβλημένος πάντοτε, μὲ τὴν μακρὰν ὀξῶδη ποιμενικὴν βράβδον ἀνηρητημένην ἀπὸ τοῦ ἀντιβραχίου, μὲ τὸ ἰδιορρυθμὸν βάδισμα, εὐθὺ καὶ ἄκαμπτον, τὸν εἶδεν ὅλος ὁ Πειραιεὺς διατρέχοντα πολλάκις τῆς ἡμέρας τὰς ὁδοὺς πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν πολυαριθμῶν ἀσθενῶν του. Ἐκστατικὸν καὶ ἐμπνευσμένον εἶχε πάντοτε ἡ φυσιογνωμία του. Ἐνόμιζέ τις ὅτι ἔμμονός τις ἰδέα κατέειχε πάντοτε τὸ πνεῦμα του, προσήλωσις πρὸς σειρὰν σκέψεων, ἀπὸ τῶν ὁποίων δὲν ἴσχυε νὰ τὸν ἀποτρέψῃ ἡ συνάντησις γνωρίμου, ἢ παρουσίᾳ φίλου. Καὶ ἐνῶ εἰς τοὺς κατὰ πᾶν βῆμα ἀνακόπτοντας αὐτὸν καθ' ὁδόν, ἀπεκρίνετο, ὡς ἐν αἰωνίᾳ ἀφαιρέσει, μὲ τὸν ἰδιάζοντα αὐτῷ ἐπαναληπτικὸν τόνον, ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας αὐτοῦ ἐξωγραφεῖτο ὁ διχασμὸς ἐκεῖνος τῆς προσωπικότητός του, εἰς τὸν Ἀφεντούλην τὸν διαλεγόμενον μὲ ὕφος ὑπνοβάτου, εἰς τὸν Ἀφεντούλην τὸν παρακλολουθῶντα τὴν σειρὰν τῶν σκέψεών του. Πᾶς ἄλλος ἐκτὸς τοῦ Ἀφεντούλη, ὅστις ἐνωρὶς εἶχεν ἐπιβάλλει τὴν προσωπικότητα αὐτοῦ, πᾶς ἄλλος, ἀποπειρώμενος νὰ ὑποδυθῇ τὴν ἐκκεντρικότητα καὶ ἰδιορρυθμίαν, ἐν πόλει περιορισμένη καὶ φιλεψόγῳ,

ὡς πᾶσαι αἱ μικραὶ κοινωνίαι, ἤθελε καταστῆ ἀντικείμενον μικρολογιῶν καὶ σχολίων. Καὶ ὅμως οἱ πολῖται τοῦ Πειραιῶς μετ' εὐλαθείας ἔβλεπον πολλάκις τῆς ἡμέρας τὸν παράδοξον ἱατρὸν μὲ τὸ ἰδιόμορφον βᾶδισμα καὶ τὴν ἰδιότροπον περιβολὴν ἀνὰ τὰς ὁδοὺς, πότε φέροντα μακρὰν ποδῆρη βωμαϊκὴν τήβεννον, καὶ πότε περιτυλίσσοντα τὸν λαιμὸν διὰ πλεκτοῦ, ἀνοικοτοχρόου γυναικείου ἐπωμίου, πάντοτε ἐκσταστικόν, πάντοτε ὄρομαῖον μεταβαίνοντα ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν, θαλερὸν καὶ ἀκαταπόννητον. Ἄπητεῖτο ὄντως ὑπερτάτη ἀντοχὴ καὶ μεγάλη ἐσωτερικὴ δύναμις διὰ τὴν ἔκτασιν καὶ τὸ εἶδος τῆς ἐργασίας τοῦ Ἄφεντούλη. Διδασκαλία πανεπιστημιακὴ, κλινικὴ ἐργασία ἐν τῷ νοσοκομείῳ τοῦ Πειραιῶς, τοῦ ὁποῦ ὑπῆρξεν ἐπὶ χρόνον μακρὸν διευθυντής, πρᾶξις ἰδιωτικὴ εὐρυτάτη καὶ ἐπὶ τούτοις συγγραφικὴ ἐργασία πολυμερῆς, ἐπιστημονικὴ, φιλολογικὴ, δημοσιογραφικὴ πολλάκις, οἰκογενειακὰ μέρηματα καὶ συμφορὰ, πράγματα ἱκανὰ νὰ καταπονήσωσι καὶ χαλύβδινον ὄργανισμὸν, οὐδέποτε ἀπετύπωσαν τὴν σφραγίδα τοῦ καμάτου ἐπὶ τοῦ ζωηροῦ καὶ νεάζοντος ἱατροῦ, φιλοπαίγμονος καὶ ὀροσεροῦ πάντοτε, εὐρίσκοντος τὸν καιρὸν — ὧ σεῖς οἱ αἰτιώμενοι τὴν ἔλλειψιν τοῦ χρόνου! — καὶ διὰ τὸ προσφιλές του ζατρίκιον, μὲ τὸν αἰώνιον συμπαίκτην, τὸν γέροντα φαρμακοποιὸν του. Τόσον βραχὺς ὕπνος καὶ τόσον μακρὰ ἐργασία — ἦτο ἡ σκέψις πάντων ὅσοι ἐγνώριζον πῶς ἔζη καὶ πῶς εἰργάζετο — τόσον μακρὰ ἀγρυπνίαι καὶ τόση κίνησις καὶ καταπόνησις, καὶ τόσον ὀλίγη ὑποκλιπτομένη ἀνάπαυσις, τόσαι πικρίαι ἅς πορίζει ὁ ἐνεργὸς καὶ δραστήριος βίος, καὶ τόσον βραχεῖαι στιγμαὶ ἀναψυχῆς εἶνε δυνατόν νὰ συναπαρτίσωσι ποτὲ εἰκόνα τόσης ἀκμῆς καὶ σφρίγγους καὶ παραγωγῆς;

Ἡ δρᾶσις, ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην αὐτῆς ἐκδοχὴν, χαρακτηρίζει ὅλον τὸν ἀνθρώπινον βίον τοῦ Ἄφεντούλη. Δρᾶσις πολυμερῆς καὶ ποικίλη, ὡς ἡ ἄλλη του δρᾶσις ἐν τῇ διανοητικῇ σφαίρᾳ. Εἰς ποίαν κίνησιν πολιτικὴν ἢ κοινωνικὴν δὲν τὸν εἶδε τις πρωτοστατοῦντα! Ὅτε τὰ πάθη τὰ πολιτικὰ ἐξήναπτον ἐν τῇ φιλησύχῳ κοινωνίᾳ τοῦ Πειραιῶς τὴν ἐπιδημίαν τῆς φοβερᾶς αὐτῆς διαλειπούσης νευρώσεως, καὶ οἱ μᾶλλον φυγοτάραχοι χαρακτηρῆες διεφλέγοντο καὶ ἠλεκτρίζοντο, τὰ ἄτακτα καὶ ἀπίθασα στοιχεῖα, τὰ συμφορᾶμενα ἐν τῇ ἀηδεῖ ἐκλογικῇ παλαίστρᾳ, μετ' ἐκπλήξεως ἔβλεπον συγκαταβαίνοντα μέχρι τῶν μαινομένων φατριῶν τὸν Ἄφεντούλην. Πολλοὶ ἠθέλησαν νὰ τῷ ἐπιβρίψωσιν ὡς μομφὴν τὴν ἀνάμιξιν αὐτῆν εἰς ἀγῶνας ταπεινοῦς, ὅσοι δὲν ἀντελαμβάνοντο ὅτι δι' αὐτὸν ἡ δρᾶσις πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἦτο ἀνάγκη ὀργανικὴ, ἀνάγκη ἥτις κατέστησε πολλάκις τὸν εὐπίστον καὶ ἐνθουσιώδη ἄνδρα, ὄργανον

πολιτικῶν φατριῶν τῶν ὁποίων τὰς διαμάχας ἠθροίσαε καὶ ἠυγένισεπολλάκις ἢ εὐγενῆς αὐτοῦ φυσιογνωμία. Ἄλλ' ὁ πυρετὸς τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς ἐνεργείας ἐξήναπτε κυρίως ἐν τῷ Ἄφεντούλῃ, ὅποτε πνοαὶ πατριωτικῆς αὔρας ἀνερρίπιζον κοιμώμενα αἰσθήματα καὶ ὅτε τῶν δούλων ἀδελφῶν αἱ οἰμωγαὶ διεφλέγον εἰς πολεμικὴν ἐνέργειαν τὸ ἐνθουσιῶδες καὶ εὐεπίφορον ἔτι ἔθνος. Εἰς τὴν πολυπαθῆ τῆς μεσογείου μάρτυρα, τὴν ἠρωϊκὴν Κρήτην, οἱ συβρέυσαντες ὅπως συναποθάνωσιν εὐγενεῖς νεανίαι, εἶδον συμπολεμιστὴν παρὰ τὸ πλευρὸν αὐτῶν τὸν ἐμπνευσμένον διδάσκαλον. Καὶ ὅτε στρατεῖαι παρεσκευάζοντο καὶ ἐπαναστάσεις ὑπεδαυλίζοντο καὶ μένος πολεμικὸν οἰστρογλάτει τὰ πλήθη, εἶδεν ὁ Πειραιεὺς κυρίως τὸν Ἄφεντούλην, ῥήτορα ὑπερτάτης δυνάμεως, παροτρύνοντα καὶ ἐξάπτοντα τὴν νεότητα ἐν ποιητικῇ ἐξάρσει καὶ διθυραμβικῷ τόνῳ. Ἐπέπρωτο ὅμως προτοῦ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς νάντιληφθῆ τὴν πικρὰν ἀλήθειαν πραγμάτων καὶ φαινομένων τινῶν καὶ νὰ πεισθῆ ὅτι «μυθοστρατεῖται καὶ ψευδοθητεῖται» δὲν ἦσαν ἄξιαί τόσου παραφόρου ἐνθουσιασμοῦ. Ἄλλ' ἡ κραταιὰ αὐτῆς δύναμις — ὁ ἐνθουσιασμὸς — ἢ ἀναφλέγουσα αὐτοχρόνως τὰς σπουδαιότερας ψυχικὰς καταστάσεις τοῦ ἀνθρώπου, διάνοιαν, αἰσθητικότητα καὶ βούλησιν, ὑπῆρξε συμφορῆς πρὸς τὸν χαρακτηρὰ τοῦ Ἄφεντούλη καὶ δὲν ἔπαυσε θερμαίνων αὐτὸν καὶ ὑπὸ τὰς χιόνας ἔτι τοῦ γήρατος, κατὰ τὰς πονηρὰς αὐτὰς ἡμέρας, καθ' ἃς κατὰ τὸν ζωντανὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ ἰδίου: «περιέστημεν εἰς ἀνάγκην καὶ στενοχωρίαν πολλὴν καὶ πταίουσιν ἡμῖν τὰ πάντα, καὶ θεὸς καὶ βασιλεῖα καὶ κυβέρνησις καὶ πανεπιστήμιον καὶ λαός» καὶ καθ' ἃς «διάψευσις ἐθνικῶν προσδοκιῶν ἔξωθεν, φόβοι ἐπισειόμενοι πανταχόθεν, κρίσις οἰκονομικὴ ἐνδοθεν καὶ προστριβὴ ἀέναντος καὶ συνωπισμὸς περὶ πάντα καὶ κατὰ πάντα, ἐξηρέθησαν ὡς φαίνεται τὰ νεῦρα τοῦ ἔθνους εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε παρήχθη τις καθολικὴ δυσφορία». Ὑπὸ τὸ κράτος τῆς καθολικῆς ταύτης δυσφορίας ἢ φαντασία τοῦ Ἄφεντούλη δὲν ἀπέκαμε πτερυγίζουσα πρὸς τὰς χώρας τῶν ἐθνικῶν ἰδεῶδων. Καὶ ἐν τῷ αὐτῷ πρυτανικῷ λόγῳ, ἐνῶν τόσον πικρῶς περιγράφει τὴν νοσηρὰν κατάστασιν τοῦ κράτους, ὀλίγον περαιτέρω ἀναβρίσκόμενος ἐκ τῆς ἰδέας τῆς στρατιωτικῆς ἀσκήσεως τῶν φοιτητῶν, ἐκρήγνυται εἰς φρενήτιδα πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ. «Σῶμα φοιτητῶν, μεγαλοφωνεῖ, διδασκόμενον ἀπὸ καθέδρας καθ' ἑκάστην, ὅτι ὑψίστη ἀρετὴ τοῦ πολίτου εἶνε τὸ πείθεσθαι τοῖς νόμοις καὶ μαρτυρεῖν τὴν πρὸς τοὺς νόμους εὐπίθειαν διὰ τῆς θυσίας τοῦ ὑψίστου τῶν ἐπὶ γῆς ἀγαθῶν, τῆς ζωῆς, σῶμα φοιτητῶν τρισχιλίων — οὐ ἀνώτατος ἄρχων καὶ ἐπίτιμος

διοικητής δύναται καὶ πρέπει νὰ ἦνε ὁ διάδοχος τοῦ Ἑλληνικοῦ θρόνου— σύγγνωτε, κύριοι, ἂν καὶ πάλιν προφοιβάζουσα μὲ συναρπάζει ἡ φαντασία — τοιοῦτον σῶμα, ἄγλημα βασιλικόν, περιλαμβάνον πᾶν ὅτι ὑπάρχει εὐγενέστατον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ φυλῇ, σῶμα τοιοῦτον φοιτητῶν, ὅταν σημάνη ἡ ὥρα, θέλει ἀποτελέσει τὴν πρωτοπορείαν πρὸς τὰ ἱερά τῶν προγόνων ἐδάφη, αὐτὸ θέλει πρωταγωνιστήσῃ πέραν τοῦ Ἀλιάκμονος Γραμικοῦ, ἢ ὡς οἱ περὶ τὸν Βροῦτον καὶ τὸν Κάσσιον, αὐτὸ θὰ κατασφαγῇ θῦμα ἐξιλαστήριον, οὐχὶ τὸ ἔσχατον, ὑπὲρ τῆς πανελληνίου ἐλευθερίας—σῶμα τοιοῦτον, κύριοι, εἶνε ἀδύνατον νὰ βυθισθῇ εἰς τὰ τεχνάγη τῆς τῶν τριόδων ἀκολασίας, ἀδύνατον — ἀδύνατον νὰ καταποντισθῇ ἐν τῷ σάλφ τῶν ἐμφυλίων ἐρίδων, διότι θὰ φέρῃ τὸν Καίσαρα καὶ τὴν Καίσαρος τύχην, διότι θὰ ἦνε ἡ κίβωτος τῶν εὐχῶν, τῶν πόνων, τῶν ἐλπίδων τοῦ γένους». Καὶ καθ' ὃν χρόνον ἡ ἀπογοητευσίς ἢ κατέχουσα τὸ ἔθνος ἐκτείνεται πανταχοῦ, καὶ οἱ μᾶλλον ἀπαισιόδοξοι διαβλέπουσι συμπτώματα στειρώσεως παντοδαπῆς καὶ ἀπολοφύρονται πρὸ τοῦ κενοῦ τὸ ὅποσον ἀνοίγει ἢ ἀπώλεια τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν, ὁ Ἀφεντούλης, περὶ τὴν δύσιν τοῦ βίου αὐτός, δὲν προσκολλᾶται ἐγωϊστικῶς πρὸς τὸ παρελθόν, δὲν ὑποτιμᾷ τὴν ἐργασίαν τῶν νεωτέρων, δὲν μεμφιμοιρεῖ ὡς τόσοι ἠλικιωτά του, ἀποκρυσταλλωθέντες ἐπὶ τὰ ἐφάπαξ μεμαθημένα, ἀλλ' ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ἐνθουσιασμοῦ αὐτοῦ, καταλύει πάντα ἐγωϊσμόν, παρέχων τὸ μοναδικόν παράδειγμα πρεσβύτου, ἐξαίροντος ἐν εἰλικρινείᾳ τὰς ἐργασίας τῶν νεωτέρων καὶ τὰς τάσεις τοῦ συγχρόνου πνεύματος. Καὶ ὅμως αἱ τάσεις αὗται ἐπῆλθον ἵνα κατακρημνίσωσι τόσα ἐπιστημονικὰ εἶδωλα ἐν τῇ λατρείᾳ τῶν ὁποίων κατέτριψαν τὸν βίον αὐτός καὶ οἱ σύγχρονοί του. «Χωρὶς νὰ ὑποτιμήσωμεν λέγει τὴν διδακτικὴν ἰκανότητα τῶν τότε καὶ ἐφεξῆς, τοῦτο μόνον παρατηροῦμεν, ὅτι κατὰ τὰς πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ πανεπιστημιακοῦ βίου, οἱ καθηγηταὶ ἐλαμβάνοντο συνήθως ἐκ τῶν ἐνόνητων, οὐδαμῶς ὄντες προπεπαιδευμένοι διὰ σπουδῶν εἰδικῶν, οἱ δὲ νῦν παρεσκευάσθησαν ὅπως ἴσχυον δι' ὑψηλῆς μακρᾶς, ἀδύνατον δὲ καὶ ἡ διδασκαλία νὰ μὴ γίνεταί σήμερον καὶ ἐπιτυχέστερα καὶ καρπιμωτέρα τῆς πρῆφν . . . Οὕτω βαίνοντα τὰ πράγματα, φέρονται ἐπὶ προκοπὴν ἤρεμον, βαθμικίαν κανονικὴν, ἣν οὐδόπως ἴσχυει νὰ προσβολώσῃ ὁ ἄκριτος λόγος τῶν ἐξ ἀμαθείας πανσόφων». Καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν ἀναγνωρίζων τὰς μεγάλας προσόδους, ἃς ἐποίησεν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἡ πειραματικὴ ἐπιστήμη, τροποποιήσασα ἀναγκαίως καὶ τὴν ἀκαδημαϊκὴν διδασκαλίαν, ἐπιλέγει ἐν ὑπερτάτῃ εὐγενείᾳ αὐταπαρνησίας, περὶ

ἑαυτοῦ : «Μὴ ἔχων τὰ προσόντα ταῦτα (ὁ καθηγητὴς τῆς Φαρμακολογίας) ψάλλει ὅπως ἐκανονάρχησαν ἄλλοι, ὁ δὲ νῦν καθηγητὴς τῆς Φαρμακολογίας, σχεδὸν εἰπεῖν, τοῦτο ποιεῖ».

Μόνον φλόξ ἀσθέστου ἐνθουσιασμοῦ, δύναται ν' ἀντιταχθῇ πρὸς τὸν περικυκλοῦντα παγετὸν τῆς ἀπαισιοδοξίας καὶ τῆς ἀπογοητεύσεως, καὶ νὰ τηρήσῃ εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς ἀπαράλυτον τὴν δύναμιν τῆς ἐνεργείας καὶ τῆς δράσεως. Καὶ ἐκ τοῦ κραταιοῦ τούτου ἐλατηρίου ἐξηγεῖται ὅλη ἡ ἀνθρωπίνη ὄρασις καὶ ἡ ἀκατάβλητος ἀντοχὴ τοῦ Ἀφεντούλη. Εἰς ὅλα τοῦ βίου αὐτοῦ τὰ ἐπεισόδια, τὰ πολυάριθμα καὶ πρωτότυπα ὅσα φέρονται ἀνὰ τὰ στόματα τῶν ἀναστραφέντων τὸν Ἀφεντούλην, διαγιγνώσκει τις τὴν ἀκάθεκτον ταύτην δύναμιν τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ἥτις προσέδιδεν εἰς ὅλας τὰς πράξεις του χαρακτῆρα ψυχικῶν παρορμητέων. Δὲν εἶδον ἱατρὸν ἀσκούντα μέχρις ἐσχάτων τὸ ἀχάριστον ἐπάγγελμα, τὸ βρῖθον ζιζανίων καὶ ἀπογοητεύσεων καὶ πικριῶν, μετ' ἐνθουσιασμοῦ παρομοίου, ἢ πλύμμουρα τοῦ ὁποίου μόνη δύναται ἴσως νὰ γλυκάνῃ τὴν πικρίαν τῆς ἀνθρωπίνης ἀχαριστίας. Ἄλλὰ καὶ ὅτε ἡ κακοῦργος πυρπόλησις τοῦ κόσμου τῶν δασῶν, ἄφινεν σχεδὸν ἀδιαφόρους τοὺς ἀρμοδίους, μήπως δὲν εὕρισκεν ἐκεῖνος τὸν καιρὸν, αὐτόκλητος συνήγορος τοῦ καταστρεφόμενου ἐρασμίου κόσμου, νὰ γράφῃ ἄρθρα ἐπὶ ἄρθρων, ἐπικαλούμενος, ἰκετεύων, καταρῶμενος ; Καὶ ποσάκις, πάλιν, ἐνθους λάτρης τῆς φύσεως, δὲν ἐθεάθη μετ' ἀγανακτήσεως ἀνοίγων τοὺς κλωθούς, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἡ παιδικὴ κερδοσκοπία ἐνέκλειε τοὺς τρυφεροὺς ψάλλτας τοῦ ἀέρος καὶ ἀποδίδων τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς πτερωτοὺς δεσμώτας !

Τὰ μεγάλα καὶ ἀλλεπάλληλα ἀτυχήματα, ἅτινα ἐπληξάν τὸν Ἀφεντούλην καὶ ἡ παγερὰ πνοὴ τοῦ θανάτου ἢ τὸσάκις ἐπιπνεύσασα ἐπὶ τοῦ ὀλβίου αὐτοῦ οἴκου, δὲν ἴσχυσαν νὰ κατακάμψωσι τὰ μεγάλα ταῦτα ἐλατήρια τῆς ζωῆς του τὰ χρωματίζοντα ζωηρῶς ὅλην του τὴν ἐνεργειαν. Καὶ τοῦ πένθους ἀκόμη τὸ τραχὺ ἄλγος ὑπὸ τὴν πνοὴν τῶν ἐλατηρίων τούτων προσελάμβανε παρ' αὐτῷ τὴν ποιητικὴν ἐκείνην ἐκφρασιν καὶ τὴν συμπαθεῆ χάριν, τὴν χαρακτηρίζουσαν ὅλον του τὸν βίον. «Ὅτε ὁ πρωτότοκος του υἱός, ἡ ἀλησμόνητος σικιά ἢ παρακολουθήσασα ὅλην του τὴν ζωὴν, ἐκλείσει τὰ βλέφαρα, ὑπὸ τὴν πνοὴν ἀπηνουνόσου, ἐξάλλος ὁ πατήρ, ἀσκεπής, μὲ ὕψος ὑπνοβάτου, μὲ τὸ ψαλτήριον εἰς τὰς χεῖρας, ἠκολούθει τὸ προσφιλὲς λείψανον, ἐκφωνῶν τοὺς σπαρακτικούς τοῦ Δαυὶδ στίχους : «Ἄθεσσαλῶμ, Ἄθεσσαλῶμ, υἱέ μου Ἄθεσσαλῶμ . . . Καὶ ἤμην ὡς στρουθίον ἐπὶ δώματι καὶ ὡς νυκτοκόραξ ἐν οἰκοπέδῳ», καὶ ἐπὶ νύκτας πολλὰς ἐθεάθη ὁ ἄπελπις πατήρ, ἐπὶ

τοῦ ἀνδρῆρου τῆς οἰκίας του, τοῦ ἀποβλέποντος πρὸς τὸ νεκροταφεῖον, προσηλῶν τὸ βλέμμα πρὸς τὸν τρεμοσβύνοντα φανὸν τοῦ αἰωνίου λιμένος τῶν ψυχῶν. Καὶ ὅτε ὁ ἀπηγῆς διώκτης ἐπῆλθε πάλιν νὰ τῷ ἀφάρ-πάσῃ τὴν γηραιὰν μητέρα, τὸν εἶδον οἱ παρευρεθέντες ἐν τῇ σκληρᾷ σκηρῇ τοῦ τελευταίου ἀποχαιρετισμοῦ, ὀλολύζοντα ὡς παιδίον καὶ κενούοντα ἀπὸ ἀνθοβριθοῦς κανίστρου ἄνθη ἐπὶ τῆς σοροῦ, ἐνθύμια εὐδῶδη τοῦ κόσμου τὰ ὅποια ἔστελλε πρὸς τοὺς προσφιλεῖς του νεκροὺς — καὶ εἶχε τόσους! — ἐκεῖ ὅπου μόνον ὁ ἀσφόδελος βλαστάνει. Καὶ δὲν εἶνε αὐταὶ αἱ μόναι περιστάσεις, καθ' ἃς μὲ τόσῃ ποιητικῇ ἔκφρασιν περιέβαλλε τοὺς ψυχικούς του σπαραγμούς. "Ὀλην τὴν ἀνθρωπίνην του ὄρα-σιν ἐμύρωνεν ἡ πνοὴ τῆς ποιήσεως, ἡ πνοὴ ἐκείνη, τὴν ὁποίαν φυσᾷ ὁ εὐγενῆς ἐνθουσιασμός τῆς ζωῆς καὶ τῆς φύσεως εἰς τὰς ψυχάς, αἱ ὁποῖαι βαθέως αἰσθάνονται καὶ ἀντιλαμβάνονται καὶ τὴν ζωὴν καὶ τὴν φύσιν.

Δὲν εἰξεύρω ἐὰν τὸ εἶδος τῆς ἐντυπώσεως ἐκ τοῦ θανάτου ἀνθρώπων τινῶν δύναται νὰ ἐρμηνεύσῃ καὶ νὰ συνοψίσῃ τὴν ἀσαφῆ καὶ πολύμορφον ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν ἐπροξένησεν ὀλόκληρος αὐτῶν ὁ βίος. Ἐνθυμοῦμαι ὅμως ζωηρῶς τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν εἶδον τελευταίαν φορὰν τὸν Ἄφεντούλην, ἐπὶ τῆς ἐπιθανατίου κλίνης ὀρθοπνοοῦντα καὶ παλαιόντα πρὸς τὸν ἐχθρόν, ὃν τοσάκις κατετρόπωσε. Οἱ σπινθηροβόλοι ὀφθαλμοί, οἱ ἀναδίδοντες τὰς τελευταίας λάμπεις ἐπὶ τῆς ὠχρᾶς καὶ περικαλλοῦς ἐκείνης φυσιογνωμίας, παισιουμένης ὑπὸ τῆς μακρᾶς, ἀργυρᾶς κόμης, ἐσθένουντο βαθμηδὸν ἡρεμαῖοι καὶ μεγαλοπρεπεῖς καὶ ἡ ζωὴ, ἡ σπαταληθεῖσα εἰς τόσῃ ἐνέργειαν καὶ κίνησιν, ἀπητμίζετο ἡρέμα ἐν τῇ σπαρακτικῇ σιγῇ τῆς μυστηριώδους στιγμῆς ἀπὸ τοῦ σθεναροῦ ἐκείνου ὀργανισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἐζωπύρησε μέχρι τοῦδε. Αἱ ὕστατοι, μελιχραὶ φαύσεις τοῦ λυκόφωτος ἐσβύνοντο ἐπίσης ἐν τῷ πενθίμῳ δωματίῳ: «Κάνεν μέλος τοῦ σώματός μου, καμμία ἴς, κάνεν ὄργανον δὲν μοῦ ἀνῆκει πλέον. Εἶμαι πτώμα!» Ἦτο ἡ θαυμασία ἔκφρασις, διὰ τῆς ὁποίας ὁ ἀποθνήσκων σοφὸς ἐξεδήλου τὸ αἶσθημα ἐκεῖνο τῆς ἐκμηδενίσεως, τῆς διαρρήξεως πάσης σχέσεως τοῦ ἐγὼ πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, τοῦ ἐγὼ τοῦ ἐτοίμου νὰποσθεσθῇ καὶ καταλυθῇ καὶ ἐκείνου. Ἐνθυμοῦμαι, ὅταν εἶδον ἀδρανῆς καὶ ἄκαμπτον τὸ σῶμα ἐκεῖνο, ἡ ἰδέα τῆς ἀποσβέσεως τόσης δράσεως καὶ κινήσεως καὶ ζωῆς καὶ τόσης εὐρύτητος ἐνεργείας καὶ σκέψεως δὲν κατώρθωσε νὰ περιβληθῇ εἰς τὴν ψυχὴν μου τὴν βεβαιότητα τῆς ἀληθείας.

Τὸ μικρὸν ἀμφιθέατρον τῆς Φυσικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ μας ἐπὶ

πεντηκονταετίαν σχεδὸν ἀντήχησε τὴν ζωηρὰν καὶ ἰδιόμορφον διδασκαλίαν τοῦ Ἄφεντούλη. Οἱ καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀνατολὴν διεσπαρμένοι Ἕλληνας ἰατροί, οἱ τρόφιμοι τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν, διατηροῦσι ζωηρὰν τὴν ἀνάμνησιν τῆς διδασκαλίας ἐκείνης, τῆς τόσον εὐρείας καὶ περιεκτικῆς, ἥτις ἀπὸ διδασκαλίας κλάδου μεμονωμένου τῆς ἐπιστήμης ἐξήρθετο εἰς διδασκαλίαν τῆς ἐγκυκλοπαιδείας τῆς ἰατρικῆς, χαρακτηριστικὴν τῆς εὐρύτητος καὶ ἐγκυκλοπαιδικότητος τῶν γνώσεων τοῦ Ἄφεντούλη. Ὅτε κατήλθεν ἐκ Γερμανίας ὁ νεαρὸς ἐπιστήμων καὶ εἰκοσιπενταετής ἀνήλθε τὴν καθηγητικὴν καθέδραν, ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν αἱ εἰδικαὶ σπουδαί, ἦσαν ἔτι ἄγνωστοι παρ' ἡμῖν, ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἡ διδασκαλία τῆς Παθολογικῆς Ἀνατομίας. Ἄλλ' ὁ κλάδος οὗτος τῆς Ἰατρικῆς δὲν ἦτο ὁ μέλλον ν' ἀναδείξῃ τὸν Ἄφεντούλην. Ἡ πνευματικὴ του ἰδιοφυΐα δὲν ἠδύνατο νὰ δεσμευθῇ εἰς κλάδον ἀπαιτοῦντα διάνοιαν ἀναλυτικὴν καὶ ἐργασίαν εἰδικὴν καὶ κατὰ μέγα μέρος τεχνικὴν. Εἰς τὴν δξύτητα ἐν τούτοις τῆς ἀντιλήψεως καὶ τὴν μεγάλην ἐργατικότητα αὐτοῦ ὀφείλεται τὸ ὅτι καὶ ἐν τῷ κλάδῳ τούτῳ, ἀπαράσκευος ὅπως διὰ σπουδῶν εἰδικῶν, κατώρθωσε ὁ Ἄφεντούλης ν' ἀναδειχθῇ διδασκαλὸς εὐσυνείδητος, καταγίνας κατὰ τὸ ἐνὸν καὶ εἰς τὴν ἀπαραίτητον ἐν τῷ κλάδῳ τούτῳ μικροσκοπικὴν τεχνικὴν καὶ συγγραφᾶς δότομον εἰδικὸν σύγγραμμα, ἐν τῷ ὁποίῳ κατεδείχθη ἔκτοτε τὸ συγγραφικὸν τάλαντον καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ γλαφυρία αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐν τῷ κλάδῳ τούτῳ δὲν ἔμελλε νὰ παραμείνῃ μέχρις ἐσχάτων ὁ Ἄφεντούλης. Ἐκενώθη μετ' οὐ πολὺ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ καθηγητοῦ Κωστῆ ἡ θέσις τῆς Φαρμακολογίας καὶ εἰς τὴν κενὴν καθέδραν ἐκλήθη ὁ νεαρὸς καθηγητῆς τῆς Παθολογικῆς Ἀνατομίας. Τὸ μάθημα τῆς φαρμακολογίας, ὑπὸ τὸν εὐρύτατον αὐτῆς χαρακτήρα, ὡς συγχεομένης ἐν τῇ ἐφαρμογῇ μετὰ τῆς θεραπευτικῆς, ἐν ᾗ ἀποκαλύπτεται, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Ἄφεντούλη, πᾶσα ἡ δύναμις τοῦ λόγου περὶ φαρμάκων, τὸ μάθημα τοῦτο τὸ πραγματευόμενον περὶ φύσεως καὶ δυνάμεως καὶ χρήσεως φαρμάκων καὶ συνδεόμενον πρὸς τὴν φυσιολογίαν, τὴν παθολογίαν, τὴν χημείαν, τὴν ἀνατομικὴν, τὴν μικροσκοπικὴν τέχνην καὶ τὴν κλινικὴν παρατήρησιν, εὔρεν ἐν τῇ ἐγκυκλοπαιδικῇ διανοίᾳ τοῦ νέου καθηγητοῦ τὸν ἄξιον διδάσκαλον. Ὅσοι δὲν ἠτύχησαν νὰ συλλάβωσι τὴν εἰκόνα τοῦ Ἄφεντούλη ὡς ἐπιστήμωνος ἐκ τῆς ἀκαδημαϊκῆς διδασκαλίας, ὅσοι δὲν ἀντελήφθησαν τὴν εὐστοχίαν καὶ τὴν φιλοσοφικὴν ἐποπτείαν, διὰ τῆς ὁποίας ἔθιγε τὰ ποικιλώτερα ζητήματα τῆς καθόλου ἰατρικῆς, τὴν διαύγειαν τῆς κρίσεως καὶ τὴν μαντικὴν πολλᾶκις δύνα-

μιν ἐπὶ ζητημάτων ἀλύτων, ἴσως δυνηθῶσι νὰ σχηματίσωσι τὴν εἰκόνα αὐτὴν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ μεγάλου καὶ κλασικοῦ αὐτοῦ συγγράμματος, τῆς «Φαρμακολογίας», τὸ ὁποῖον μετριοφρόνως χαρακτηρίζει ἐν τῷ προλόγῳ του, ὡς «ψυχία συνειλεγμένα ἐπὶ τῆς μεγάλης γερμανικῆς πανδαισίας». Ὁ κλάδος οὗτος ἐὰν δύναται νὰ προσλάβῃ χαρακτηῖρα τινὰ ἀκριβεῖας καὶ θετικότητος, ὅσον ἀφορᾷ τὴν φύσιν τῶν φαρμάκων καὶ τὴν ἐφ' ὑγιῶν ἐνέργειαν, ἀποβαίνει σκοτεινότητος, προκειμένου περὶ τῆς ἱαματικῆς δυνάμεως καὶ τῶν θεραπευτικῶν ἐνδείξεων αὐτῶν. Ἡ ἱαματικὴ δύναμις τῶν φαρμάκων δὲν ἐξηγεῖται ἀτυχῶς πάντοτε ἐκ τῆς ἐφ' ὑγιῶν ἐνεργείας καὶ τῶν χημικῶν λόγων, οὐδ' ἡ θεραπευτικὴ χρῆσις ἐνδείκνυται πάντοτε ἀσφαλῶς ἐντεῦθεν. Τυφλὸς ἐμπειρισμὸς διέπει πολλάκις τὴν χρῆσιν τῶν φαρμάκων, ἡ δὲ κλινικὴ παρατήρησις ἐκ τῆς πολυμόρφου ἐμφανίσεως τῶν κλινικῶν εἰκόνων τῶν νοσημάτων, δὲν δύναται νὰ συναγάγῃ πάντοτε ἀσφαλῶς κανόνας ἐνδεικνύοντας τὴν χρῆσιν αὐτῶν. Ἐὰν δὲ ἡ κλινικὴ εὐστοχία καὶ ἡ ἐτοιμότης τοῦ πνεύματος, ἡ μαντικὴ διορατικότης, ἡ ἔμπνευσις αὐτῆ, ἀναδεικνύουσι πολλάκις τὸν κλινικὸν καὶ τὸν πρακτικὸν ἱατρὸν, δύναται ἕκαστος νὰ φαντασθῇ, ὁποῖας ἀρετὰς δεόν νὰ ἔχωσι τὰ συγγράμματα, τὰ μέλλοντα νὰ διδάξωσι, οὐχὶ κανόνας ἀσφαλεῖς καὶ μαθηματικούς, ἀλλὰ τὴν ἀσταθὴ καὶ βευστὴν ἐπιστήμην τῶν φαρμάκων, τῶν ὁποίων ἡ εὐσυνειδήτος χρῆσις εἶνε ἔργον τόσης σωφροσύνης καὶ ἐτοιμότητος καὶ γνώσεως καὶ στοχασμοῦ. Οἱ μελετῶντες τὴν *Φαρμακολογίαν* τοῦ Ἀφεντούλη θάντηληθῶσι κατὰ πόσον ἐπεδίωξε καὶ ἐπέτυχε τὸν σκοπὸν τοῦτον ὁ συγγραφεὺς. Πολλοὶ παρετήρησαν καὶ ἐξ ἀτελοῦς ἐκτιμήσεως τῶν πραγμάτων ἠθέλησαν νὰ καταλογίσωσιν εἰς ἐλάττωμα τοῦ συγγράμματος τοῦτου τὸ ὅτι ἐκ τῆς ἀναγνώσεως αὐτοῦ ἀόριστός τις ἀπομένει ἐντύπωσις καὶ ἀμφιβολία καὶ δισταγμὸς περὶ τῆς δυνάμεως τῶν φαρμάκων καὶ ἐπομένως βίπτασμός τις καὶ ἀνησυχία πρὸς τὴν χρῆσιν αὐτῶν. Οἱ παρατηροῦντες ταῦτα θὰ ἐπεθύμουν μᾶλλον ὠρισμένον καὶ βεβαιότερον καὶ τυπικότερον περιγραφομένην τὴν δύναμιν καὶ τὴν χρῆσιν τῶν φαρμάκων. Τὴν εἰς βᾶρος τοῦ συγγραφέως καταλογιζομένην ἰδιότητα, μακρὰν τοῦ νᾶρνηθῶμεν, θεωροῦμεν, ἐξ ἐναντίου ὡς μίαν τῶν χαρακτηριστικῶν αὐτοῦ ἀρετῶν. Τὰ συμπεράσματα τοῦ συγγραφέως τῆς Φαρμακολογίας, μετὰ τὴν ἀνασκόπησιν καὶ διονύχισιν θεωριῶν ποικίλων, σπανίως προσλαμβάνουσι τύπον κανόνος. Πολλάκις, ἔνθα ἀναμένει τις τὴν συμπερασματικὴν κατακλιθεὶς κεφαλαίου τινος, ἡ σκέψις τοῦ συγγραφέως καταλήγει εἰς νέαν ἀπορίαν, εἰς νέαν ἐρώτησιν, συχνότατα δὲ τὴν ἀληθοφά-

νειαν θεωρίας τινος ἐπισκιάζει διὰ δισταγμοῦ ἀπροσδοκῆτου. Ἄλλ' εἶνε τοῦτο ἐλάττωμα τοῦ συγγραφέως; Ἄς μᾶς ἐπιτραπῇ τὴν ἰδιότητα ταύτην νὰ θεωρήσωμεν ὡς φιλοσοφικὴν ἀρετὴν καὶ τοῦ διδασκάλου καὶ τοῦ κλινικοῦ. Εἴπερ ποτε καὶ ἄλλοτε σήμερον ἡ τεραστία ἐπιστημονικὴ κίνησις καὶ ἡ βραγδαία ἐξέλιξις ὄλων τῶν κλάδων τῆς Ἰατρικῆς καὶ ἡ κατακρήμνισις θεωριῶν, ἐν αἷς ἐξετράφησαν γενεαὶ ἐπάλληλοι ἐπιστημόνων, καὶ αἱ ἀπάται τῆς κλινικῆς παρατηρήσεως, καὶ ἡ κλινικὴ ἀποτυχία παραγόντων ἐνδεικνυμένων ὑπ' αὐτῆς τῆς πειραματικῆς ἐπιστήμης, τοῦ μικροσκοπίου καὶ τῆς χημείας, κατέδειξαν πόσον ὀρθῶς ἐδογματίζεν ὁ Ἴπποκράτης, ὅτι ἀκαὶ ἡ πείρα σφαλερῆ καὶ ἡ κρίσις χαλεπῆ, καὶ ὁ καιρὸς ὀξύς». Παρωδῶν τις σήμερον τὸ ἀρχαῖον λόγιον θὰ ἠδύνατο νὰ συμβουλευέσθαι σοφῶς: *Πιστεὺς ὡς ἀπιστήσων καὶ ἀπίσται ὡς πιστεύσων*. Ἡ ἀποκρυστάλλωσις τῆς διανοίας περὶ τοὺς κανόνας καὶ ἡ τυφλὴ πίστις πρὸς τῆς πείρας τὰ πολλάκις ἀβέβαια πορίσματα, ἐν τῇ Ἰατρικῇ τοῦλάχιστον εἶνε οἱ κυριώτεροι παράγοντες τῆς στασιμότητος καὶ ὀπισθοδρομικότητος, ἐνῶ ὁ δισταγμὸς καὶ ἡ εὐκίνησις τοῦ πνεύματος καὶ ἡ ἔξις τῆς παρατηρήσεως ἀποβαίνουσι τὰ κυριώτερα στοιχεῖα τῆς εὐσυνειδήτου κρίσεως. Τὰ σχολεῖα τῶν ἐπιστημῶν δὲν εἶνε διδασκῆρια δογμάτων οὐδ' ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς διδασκάλους ν' ἀπαιτῶσι τὴν τυφλὴν πίστιν τῶν διδασκομένων. Ἐπὶ τῶν ὑπερβύρων τῶν ἐπιστημονικῶν σχολῶν μεγάλαις γράμμασι ἔπρεπε ν' ἀναγραφῆ τὸ «μὲμνησο ἀπιστεῖν», ἐμπνέον τὸν πόθον τῆς αὐτενεργείας καὶ τὸν ζῆλον τῆς ἐρεῦνης καὶ τῆς ζητήσεως. Ὁ διδάσκαλος ὁ παραδίδων εἰς τοὺς μέλλοντας πρακτικούς ἱατροὺς «τὴν δίστομον βρομφαίαν τῶν φαρμάκων» καθῆκον ἔχει νὰ ὑποδείξῃ εἰς αὐτοὺς ὅτι ἡ ἐπιτυχία ἐξαρτᾶται ἐκμόνης τῆς εὐστοχίας, ἣν προσπορίζει ἡ ἀτομικὴ παρατήρησις καὶ ἔρευνα. Τοῦτο κατ' ἐξοχὴν ἔπραττεν ὁ Ἀφεντούλης. Πνεῦμα ἀνήσυχον καὶ ἐρευνητικὸν οὐδέποτε ἠρέσθη εἰς τἀποκτηθέντα διὰ βίου μακρᾶς ἐργασίας καὶ καταπονήσεως, ἀλλὰ παρηκολούθει τὴν ἐπιστημονικὴν κίνησιν ἄγρυπνος, ἔτοιμος νὰ κρημνίσῃ μὲ τὰς ἰδίας του χεῖρας λατρευτὰ πολλάκις ἐπιστημονικὰ εἶδωλα τοῦ παρελθόντος. Εἰσηγούμενος τοῦ μαθήματος τῆς Φαρμακολογίας ἀῆ ἱατρικῆ, ἔλεγεν, ἀδιαίρετον κρᾶμα θεωρίας καὶ πείρας, αἱ εὐρίσκειται ἐν τῷ γίγνεσθαι, ὅ,τι δὲ χθὲς ἐθεωρεῖτο ὡς ἀληθὲς σήμερον ἀμφισβητεῖται καὶ ἴσως αὔριον ἀποδειχθῆ ἔσφαλμένον. Οὐαὶ τῷ ἱατρῷ, οὐ ἡ διάνοια ἀπεκρυσταλλώθη περὶ τὰ ἄπαξ μεμαθημένα, τρίς δὲ οὐαὶ τῷ διδάσκοντι αἰεὶ τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν».

Ἄλλ' ὡς ἦν ἐπόμενον, ἐκ τῆς βευστότητος ταύτης καὶ τοῦ ἀεικινήτου

τῆς ἐπιστήμης, ἡ πίστις αὐτοῦ πρὸς τὰ φάρμακα καὶ τὴν θεραπευτικὴν δὲν ἐκλονίσθη ποτέ, καὶ τὴν πίστιν ταύτην προσεπάθει νὰ ἐμφυσήσῃ καὶ εἰς τοὺς ἀκροατὰς του: « Ὑπῆρξαν καὶ ὑπάρχουσι, λέγει που, πολλοὶ πρακτικοὶ ἰατροί, μὴ ἀνήκοντες εἰς μηδεμίαν σχολὴν δογματικὴν, οἵτινες, ἀφοῦ ἐν ἀρχῇ μετεχειρίσθησαν πάντα τὰ φάρμακα κατὰ κῆρον, καὶ διήλθον ὅλους τοὺς βαθμοὺς καὶ τὰς φάσεις τῆς πίστεως πρὸς αὐτά, ἀπεγοητεύθησαν ἐπὶ τέλους. Ἐν τῇ νεότητι ἐνθουσιῶντες λατρευταὶ τῶν φαρμάκων, ἱπτάμενοι ὡς αἱ χρυσαλλίδες ὅπου ἔστιλθεν ἡ καινοφάνεια καὶ περιεθόμβει ἡ φωνασκία, κατενόησαν ἑαυτοὺς περιπίπτοντας ἀπὸ ἀπάτης εἰς ἀπάτην, ἀπὸ διαψεύσεως εἰς διάψευσιν· εἶδον καθόσον ἐλευκαίνοντο αἱ τρίχες τῆς ἱατρικῆς ἐμπειρίας, φυλλορῥοοῦσαν καὶ μαραιομένην τὴν φαρμακευτικὴν ἀνθοδέσμη, ἐφ' ἣ πάλαι ποτὲ ἐμεγαλοφρόνου καὶ ἐξ ἀναγκτήσεως ἐσφενδόνισαν ἀπὸ τῶν χειρῶν τοὺς ξηροὺς καὶ ἀχάριτας μίσχους, ἀναφωνοῦντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὡς ὁ ἀσεβὴς παρὰ τῷ προφήτῃ: οὐκ ἔστι Θεός· οὐκ εἰσι φάρμακα. Ὁ περίφημος Στόλ ἐν τέλει τοῦ μακροῦ του βίου ὡς μόνον ἀνέγραφε φάρμακον ὀλίγον ἄλλας μαγεϊρικόν. Ἦτον ἄρα γε κάματος ἢ ἀπόγνωσις; . . . Ἀλλὰ κατέναντι τούτων ἐγείρεται σοβαρὰ ἡ νηφάλιος θεραπευτικὴ, διδάσκουσα ὅτι ἐν μέσῳ τῶν ἀπείρων παραπλανήσεων τοῦ ἀνθρωπίνου νοός, ὑπάρχει μέση τις ὁδός, ἀνάπτυξ μὲν καὶ τραχεῖα, ἀλλ' ἀσφαλῆς, ἐξ ἴσου ἀπέχουσα ἀπὸ τῆς τυφλῆς πίστεως καὶ ἀπὸ τοῦ ἀμβλυωποῦντος πυρρωνισμού, ὁδὸς ὅμοια πρὸς τὴν ἐν τῷ πίνακι τοῦ Ἰεθῆτος τοῦ Θηβαίου, παριστάνουσαν τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς». Τὴν ὁδὸν ταύτην, ἣτις εἶνε τὸ γέρας τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς περισκέψεως καὶ τῆς ἐλλόγου πείρας ἠκολούθησε δι' ὅλου τοῦ μακροῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ πρακτικοῦ του σταδίου ὁ Ἀφεντούλης. Πάντοτε δὲ ἀπὸ τῆς ἀκαδημαϊκῆς καθέδρας ἀναπαριστῶν τὴν εὐρύτητα τῆς θεραπευτικῆς τέχνης καὶ διδάσκων ὅτι: ἰάματα δὲν εἶνε μόνον αἱ φαρμακευτικαὶ οὐσίαι, ἀλλὰ καὶ τὰ ψυχικὰ μέσα καὶ ἡ ἀγκάλη ἢ μητρική καὶ τὸ πάτριον ἔδαφος πρὸς τοὺς φθίνοντας ἐκ τῆς νοσταλγίας καὶ ἡ ψυχαγωγία πρὸς τοὺς μαραιομένους ὑπὸ τῶν θλιψέων καὶ ἡ μουσικὴ ὑπὲρ τῶν μελαγχολούντων καὶ ἡ λάμψις τοῦ ἀστερόεντος οὐρανοῦ καὶ τῆς θαλάσσης ὁ φλοῖσθος καὶ τῶν ἀνθέων ἡ ὄψις καὶ τὸ ἀμβρόσιον ἄρωμα καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ παρθενικοῦ προσώπου ἐξαστράπτουσα αἴγλη καὶ τὰ τεμένη τὰ ἱερὰ καὶ οἱ θεοὶ καὶ οἱ δαίμονες — ὑπεδείκνυε, κατ' ἐξοχὴν διδάσκαλος, εἰς τοὺς νεαροὺς ἀκέστορας τοῦ μέλλοντος, ὅτι ἰατροὶ γενόμενοι ἔχουσι νὰ θεραπεύσωσιν ἐνίοτε, νὰ ἀνακουφίσωσι πολλάκις, νὰ παρηγορήσωσι πάντοτε. La méde-

cine guerrit quelquefois, soulage souvent, console toujours.

Τόσον μεστήν φέρων τὴν ἐπιστημονικὴν πεῖραν καὶ τόσον ὀξεῖαν τὴν ἀντίληψιν καὶ τὴν διάνοιαν εὐστροφον, ὁ Ἀφεντούλης συνεκέντρον ἀναμφιβόλως ὅλα τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀξίου κλινικοῦ καὶ πρακτικοῦ ἱατροῦ. Ἐὰν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ νόμου τῆς ἐξελιξέως πολλὰ τμήματα τῆς ἱατρικῆς ἀπεσχίσθησαν τέλεον εἰς αὐτονόμους θεωρητικοὺς κλάδους, μὴ ἔχοντας κατ' ἐπίφασιν ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὴν ἀρχικὴν ἐπιβολὴν τῆς ἱατρικῆς, τὴν θεραπευτικὴν, κατ' ἐξοχὴν ὅμως τὸ γόητρον τῆς ἐπιστήμης ταύτης ἐκφαίνεται παρὰ τὴν κλινικὴν τοῦ ἀρρώστου, ὅπου ὁ κλινικός, φέρων τὴν πανοπλίαν τῆς πολυμεροῦς θεωρίας καὶ γνώσεως τῶν φυσιολογικῶν νόμων καὶ τῶν διαταράξεων αὐτῶν, ζητεῖ νάνιχνεύσῃ καὶ ἀκριβώσῃ τὰ νοσολογικὰ στοιχεῖα ἐκ τῆς συγκεχυμένης εἰκόνας τῆς νόσου, καὶ νάνορθώσῃ τὴν πλημμελεῖ λειτουργίαν τῶν ὀργάνων εἰς τὸ ἄρτιον ἐκεῖνο σημεῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐκφαίνεται ἡ παναρμόνιος εἰκὼν τῆς ζωῆς. Τοῦ θεωρητικοῦ ἱατροῦ, τοῦ ἀναδιφῶντος τὴν σοφίαν τῶν βιβλίων καὶ συναπαρτίζοντος ἐν τῇ φαντασίᾳ του τὰ κλασικὰ ἀπεικάσματα τῶν νόσων, φασματώδη πολλάκις καὶ ἰδανικὰ — καὶ τοῦ πρακτικοῦ ἱατροῦ, τοῦ κατ' ἐμπειρίαν πολλάκις καὶ ἀφιλοσόφως καὶ συμπτωματικῶς ὑποβοηθοῦντος — πολλάκις δὲ καὶ παρακωλύοντος — τὴν ἐξυγιάνσιν τῶν πασχόντων, συναμφοτέρων ἀρμονικὸν καὶ τέλειον εἶνε ὁ ἄξιος κλινικός, κατὰ τὴν εὐρυτέραν ἐκδοχὴν τῆς λέξεως. Πόσον ὅμως ὀλίγοι εἶνε οἱ τοιοῦτοι. Φύσις δεξιὰ καὶ μάθησις εὐρεῖα καὶ παρατήρησις πολλή καὶ πεφωτισμένη ἐὰν συνυπάρξωσι καὶ συνενωθῶσι δύνανται νὰ ποτελέσωσι τὸν ἄξιον τοῦ ὀνόματος κλινικόν. Βαθεῖαν τούτου συναίσθησιν εἶχον καὶ οἱ ἀρχαῖοι. «Χρὴ γάρ, λέγει ὁ Ἱπποκράτης, ὅστις μέλλει ἱατρικῆς ξύνεσιν ἀτρεκέως ἀρμόζεσθαι τῶν δὲ μιν ἐπήβολον γενέσθαι· φύσιος διδασκαλίας· τόπου εὐφύεος· παιδομαθίης· φιλοπονίης· χρόνου. Πρῶτον μὲν οὖν πάντων, φύσιος· φύσιος γὰρ ἀντιπηρησούσης κενὰ πάντα». Ἡ ἠβῶσα ἐτι ἱατρικὴ ἡμῶν, ἐὰν ἔχη νὰ ἐπιδείξῃ κλινικούς, μεταξὺ τούτων, ἐκ τῶν πρώτων ἔπρεπε νὰ τάζῃ τὸν Ἀφεντούλην. Ἀτυχῶς ἀκαδημαϊκὴ κλινικὴ δὲν ἔλαχεν εἰς τὸν ἄξιον. Τὸ τάλαντον ἄρα αὐτοῦ ἔμεινε κεκρυμμένον διὰ τοὺς πολυλοῦσό λύχνος ἐτέθη ὑπὸ τὸν μόδιον. «Ὅσοι ἐν τούτῳ ἰς παρηκολούθησαν τὸν γηραιὸν σοφόν, εἴτε ἐν τῇ ἰδιωτικῇ πράξει, εἴτε ἐν τῇ μικρᾷ κλινικῇ τοῦ ἐν Πειραιεῖ Ζαννείου Νοσοκομείου, τὴν ὁποίαν ἐπὶ μακρὸν διηύθυνε, ἐξετίμησαν τὸ βαθὺ καὶ ἐρευνητικὸν πνεῦμα τοῦ κλινικοῦ, τὴν ἐπιστημονικὴν περίσκεψιν καὶ τὸν στοχασμόν, τὴν κλινικὴν ἐκείνην εὐστοχίαν, τὸ κλινικὸν τάκτ, τὸ χαρακτηρίζον τοὺς μεγάλους κλινικούς.

Ἐνθυμοῦμαι πολλάκις αὐτὸν παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ἀρρώστου. Ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ ἡ ἀνάλυσις καὶ ἡ σύνθεσις τῶν νοσολογικῶν στοιχείων, τῶν συναγομένων ἀπὸ ἐξετάσεως λεπτομεροῦς καὶ ἀπηκριβωμένης, ταχυτάτη συνετελεῖτο, ἐν στιγμιαίᾳ ἀφαιρέσει, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ζωηροὶ ὀφθαλμοὶ του, ἀπλανεῖς καὶ ἐταστικοὶ προσέπιπτον ἐπὶ τοῦ ἀρρώστου, οἰονεὶ ἀναζητοῦντες ἐν τῇ ἐκφράσει καὶ τῇ ὄψει καὶ τῷ σχηματισμῷ τῆς φυσιογνωμίας, τὰ ἐλλείποντα, τὰ συμπληρωματικὰ στοιχεῖα τῆς διαγνώσεως. Καὶ αἴφνης ἡ φυσιογνωμία τοῦ σοφοῦ ἡ σύννοος ἐταράσσεται καὶ ἠθρία. Ἡ διαγνωστικὴ εἰκὼν εἶχε συλληφθῆ. Ἡ διορατικότης ἡ κλινικὴ τοῦ Ἀφεντούλη πολλάκις μ' ἐξέπληξε. Εἶδον τασάκις αὐτόν, εἰς περιπτώσεις, καθ' ἃς τὰ διαγνωστικὰ στοιχεῖα πενιχρὰ ἢ ἀντιφατικὰ καὶ ἀλλοπρόσαλλα προσήρχοντο, εἶδον αὐτὸν διαγιγνώσκοντα πολλάκις ὡς ἀπὸ ἐμπνεύσεως καὶ οἰκοδομοῦντα τὴν διάγνωσιν ἐναντίον ὄλων τῶν συμπτωματικῶν μαρτυριῶν, οὐχὶ ἀστόχως συχνότατα. Ἐν τούτοις οὐδέποτε ἐπίστευσεν ὅτι εἶνε ἀναμάρτητος. Ἐάν, ἐν τῇ ἰδιωτικῇ πράξει, ἄνθρωπος νευρικός καὶ εὐερέθιστος, κεντριζόμενος ὑπὸ τῶν ἀντιζηλιῶν τοῦ ἐπαγγέλματος, ἀπέβαινε πείσμων πολλάκις καὶ ἀλαζονικός καὶ ἰσχυρογνώμων καὶ ἄδικος, ἐν στιγμαῖς γαληνιαίας διαθέσεως ἀνελάμβανε τὸ ἀληθές ὕφος τοῦ σοφοῦ, τοῦ μετριοφρονούντος, τοῦ διαστάζοντος, τοῦ ὁμολογοῦντος τό: ἐν οἷδα ὅτι οὐδὲν εἶδα. Ποσάκις μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐπισκέψεως ἐν τῷ Ζαννείῳ Νοσοκομείῳ, εἰς τὴν μικρὰν αἴθουσαν τοῦ γραφείου, δὲν τὸν ἠκούσαμεν οἱ περικυκλοῦντες αὐτὸν ἰατροὶ καὶ βοηθοὶ τοῦ νοσοκομείου, φέροντα τὸν λόγον ἐπὶ ζητημάτων ἰατρικῶν καὶ ἀρεσκόμενον κατὰ προτίμησιν εἰς τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν ἰατρικῶν τοῦ ἀποτυχιῶν, μὲ τὴν εἰλικρίνειαν τὴν χαρακτηρίζουσαν ὄλους τοὺς μεγάλους ἰατροὺς. Ἀτυχῶς τὸ ἔργον τοῦ κλινικοῦ δὲν ἀπεκρυσταλλώθη εἰς σειρὰν μαθημάτων, οὐδὲ δύναται νὰ ἐκτιμηθῆ καὶ κριθῆ ἐπακριβῶς.

Ἀνασκοπῶν τις τὸν μακρὸν ἐπιστημονικὸν βίον τοῦ Ἀφεντούλη, ἀφιερθέντα ὁλόκληρον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Πανεπιστήμιον, ὑπὲρ οὗ κατηνάλωσε «τὰς πλείστας καὶ καλλίστας αὐτοῦ δυνάμεις» θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπαναλάβῃ πρὸς τὴν σκιάν τοῦ ἀλησμονήτου διδασκάλου, αὐτὰ ἐκεῖνα ὅσα οὗτος ἀπηύθυνεν εἰς τὴν μνήμην τοῦ πρώτου γραμματέως τοῦ Πανεπιστημίου ἐν τῷ πρυτανικῷ του λόγῳ: «Ἐπὶ ἡμιόλιον αἰῶνος συνύφανας τὸν βίου σου μετὰ τοῦ Πανεπιστημίου, πολλάκις δὲ σου ἤκουσα παρωδούντος τὰ ὁμηρικὰ ἔπη:

Ἄλλὰ σύ μοι ἐσσί πατήρ καὶ πότνια μήτηρ,
Σύ μοι κασίγνητος, σύ δέ μοι θαλερὸς παρακοίτης.

Συνταυτίσας τὸν μακρὸν βίον, τὴν ἐνέργειαν, τὰς εὐχάς, τοὺς πόθους μετ' αὐτοῦ, ἐκαρπώθης ἀντὶ τούτων τὴν ἀδιάπτωτον ἀγάπην τῶν ἐν αὐτῷ, παρεπομένην καὶ ὅπου ἀναπαύεται ἡ σορὸς σου». Ἐπὶ ἡμιόλιον αἰῶνος, μεστός θερμῆς ἀφοσίωσεως, εἰργάσθη καὶ κατεπονθήθη, ὑπὲρ τοῦ Πανεπιστημίου, ἀλλ' εἴμαρτο ὁ ὕστατός του ἀποχαιρετισμὸς πρὸς αὐτὸ νὰ ἦνε πικρὸν παράπονον κατὰ τῆς ἀστοργίας τῶν ἀρμοδίων. «Καὶ τὸ παράπονον τοῦτο ὁμολογῶ—ἐλεγεν ἐν σπαρακτικῷ προφητικῷ τόνῳ κατὰ τὸν τελευταῖον πρυτανικὸν του λόγον—ἀπὸ τοῦ ἀξιωματικοῦ τούτου σκίμποδος ὀπόθεν οὐδέποτε πλέον θ' ἀκουσθῆ ἡ φωνή μου».

Οἱ παρακολουθοῦντες τὴν παρ' ἡμῖν φιλολογικὴν κίνησιν, γνωρίζουσι τὸν καθηγῆτὴν τῆς Φαρμακολογίας καὶ ὑπὸ ἄλλην ὑπόστασιν. Εἶδον ποιητικὰς συλλογὰς καὶ μεταφράσεις κλασικῶν ἔργων τοῦ Γερμανικοῦ Παρνασσοῦ φερούσας τὸ ὄνομά του· ἤκουσαν αὐτὸν ἐν ἔθνικαῖς ἑορταῖς πανηγυριστὴν εὐγλωττον· συνήντησαν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ κριτικοῦ βήματος ποιητικῶν διαγωνισμῶν, εἰσηγούμενον τὰς κρίσεις ποιητικῶν ἔργων. Ἡ ἐν τοῖς κλάδοις τούτοις πολυμερὴς ἐργασία τοῦ Ἀφεντούλη, αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν δὲν δύναται βεβαίως νὰ ὑψώσῃ αὐτὸν καὶ εὐλόγως, εἰς τὴν παράλληλον τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ φυσιογνωμίας. Ὁ Ἀφεντούλης ἐν τῷ πεδίῳ τούτῳ διατηρεῖ πάντοτε τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἐρασιτέχνου, τὰ δὲ ὅρια μετὰ τὴν ἐρασιτεχνείας καὶ τέχνης ἀφίστανται βεβαίως κατὰ πολὺ. Οὐχ' ἤττον ἡ ἐργασία αὐτῆ τοῦ Ἀφεντούλη συνέρχεται ἐν ἀποτελεσῇ ἀρτιωτέραν τὴν ὅλην ἐγκυκλοπαιδικὴν φυσιογνωμίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ὡς ἐννοεῖται σήμερον ἡ ποίησις καὶ ἡ λογοτεχνία, κλάδοι τῆς τέχνης, ἀπαιτοῦντες παρὰ τὴν ἰδιοφυίαν, ἀφοσίωσιν ἀποκλειστικὴν καὶ μὲρῶσιν εἰδικὴν εὐρυτάτην καὶ ἐργασίαν ἀπερίσπαστον, ὁ Ἀφεντούλης ἐπὶ τῶν κλάδων τούτων δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ, καὶ δὲν εἶχε—τὸν ἤκουσα νὰ τὸ ὁμολογῆ πολλάκις—ἀξιώσεις ἄλλας ἢ τὰς ἀξιώσεις ἐρασιτέχνου. «Ἡ ποίησις—μᾶς ἔλεγε συντυχῶν εἰς φιλολογικὴν ἐσπερίδα ἐν φιλικῇ οἰκίᾳ—δὲν εἶνε ἔργον ἐρασιτέχνου. Ἡ ποίησις εἶνε τὸ εὐῶδες ἀνθοστάλαγμα τῆς μελέτης, τῆς πολλῆς μελέτης». Ἐν ὥραις σχολῆς ὁ Ἀφεντούλης εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὴν φιλολογίαν—φύσις ἄλλως εὐαίσθητος καὶ ποιητικὴ—ἀνεζήτει ἀνακούφισιν ἀπὸ τῶν μόθων ἐργάδους ἐπαγγέλματος, ὅπως ἄλλος ἤθελε ζητήσῃ αὐτὴν εἰς τὴν μουσικὴν ἢ τὴν ζωγραφικὴν, ἀνευ ἀξιώσεων ζωγράφου ἢ μουσικοῦ. Τὸν χαρακτῆρα αὐτὸν ἐν τούτοις παρουσιάζουσι οὐχὶ ὀλίγοι

τῶν κατὰ τὰς πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ ἔθνικοῦ ἡμῶν βίου ἔργατῶν τοῦ πνεύματος. Περίοδος φιλολογικὴ τὴν ὅποιαν προσφυῶς θὰ ἠδύνατο νὰ ὀνομάσῃ τις περίοδον ἔρασιτεχνίας. Ἐὰν ἐξαιρέσῃ τις εὐαρίθμους τινὰς λογοτέχνας καὶ ποιητάς, ἀφοσιωθέντας ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν τέχνην, οἱ πλεῖστοι τῶν παρασκευασάντων τὸ φιλολογικὸν ἔδαφος τῆς σήμερον, ὑπῆρξαν ἀπλοὶ ἔρασιτέχνη, θέτοντες τὴν ποίησιν καὶ τὴν φιλολογίαν ἐν μίᾳ παρέργου, ὃ δὲ τίτλος οὗτος τῶν παρέργων φέρεται ἐπὶ τῆς μετώπης οὐχὶ ὀλίγων φιλολογικῶν ἔργων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ποιητικῶν ἔργων τοῦ Ἀφεντούλη. Τὸ πῦρ τῆς ἐμπνεύσεως καὶ τῆς πρωτοτυπίας ἐπομένως καὶ ἡ ἐντέλεια τῆς μορφῆς παρ' ὀλιγίστοις συνῆλθον πρὸς ἀποτελέσειν ἀρτίων καὶ βιωσίμων προϊόντων. Οἱ πλεῖστοι τῶν διακριθέντων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν τοῖς γράμμασι ἀνδρῶν παρουσιάζουσι ἐγκυκλοπαιδικὸν τινὰ ἀλλὰ γενικὸν καὶ ἀόριστον χαρακτήρα. Οἱ λόγοι δύνανται ἴσως νὰ ζητηθῶσιν εἰς τὸ ἀμόρφωτον καὶ ἀσύστατον ἔτι τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας καὶ εἰς τὴν σπάνιν τῶν λογίων, τὴν ἀναγκάζουσαν πάντας τοὺς τυχόντας εὐρυτέρας κᾶπως μορφώσεως νὰ προσπαθῶσι νὰ ἐπαρκέσουν εἰς πάσας τὰς ἀνάγκας τοῦ ἐλληνικοῦ δημοσίου καὶ νὰ γνωρίσουν εἰς αὐτὸ τὴν ὀργῶσαν φιλολογικὴν κίνησιν τοῦ αἰῶνος, μετὰφράζοντες, συγγράφοντες, ἀναλύοντες ἔργα ξένα, κλάδων διεστώτων καὶ ἀσυμφύλων, καὶ πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὴν μόρφωσιν τῶν γραφόντων καὶ μεταφραζόντων. Ἄλλως τε μετὰξὺ τῶν ἄλλων ἔθνικῶν ἰδεωδῶν καὶ τῶν πανελληνίων ὀνειρῶν, εἰς τὰ στήθη τῆς ἐνθουσιώδους ἐκείνης γενεᾶς ἐτρέφετο καὶ τὸ ὄνειρον τῆς ἐκ θαύματος φιλολογικῆς ἀναγεννήσεως τοῦ ἔθνους καὶ ἀνεμείνοντο ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν οἱ Ὀμηροὶ καὶ οἱ Σοφοκλεῖς καὶ οἱ Πλούταρχοι τῆς νέας Ἑλλάδος. Αἱ φιλολογικαὶ αὗται φαντασιώσεις ἐκέντριζον ἐπομένως τοὺς λογίους τῶν χρόνων ἐκείνων εἰς ἐργασίαν τόσον πολυμερῆ ἀλλὰ καὶ τόσον ἀξιωματικὴν καὶ πομπώδη. Δὲν εἶνε τοῦ παρόντος ἡ ἐξέτασις τῆς φιλολογικῆς ταύτης περιόδου· ὅ,τι θέλομεν νὰ εἴπωμεν εἶνε ὅτι ἡ πυρετώδης αὕτη ἐργασία ἔχει πολλὰ δικαιώματα ἐπὶ τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν τῶν μεταγενεστέρων, διότι ὅσονδῆποτε καὶ ἂν θεωρηθῇ σήμερον ἀρχέγονος καὶ ἀσύστατος, ἔθεσε τὰς πρώτας βάσεις πρὸς ἐπιτέλεισιν τοῦ ἀχαρίστου καὶ πολυμύχθου ἔργου τῆς φιλολογικῆς προπαρασκευῆς, τῆς ὁποίας ἡ θέσις ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν φιλολογικῶν δὲν εἶνε ἀσήμαντος οὐδὲ καταφρονητῆ. Εἰς τὴν τάξιν τῶν παλαιμάχων τούτων ἀπαντῶμεν τὸν Ἀφεντούλην. Τὸν εὐγενῆ ἀγῶνα τῆς μεταφυτεύσεως τῶν μεγάλων ξένων φιλολογικῶν προϊ-

Κ. Βουάρων, Μόναχο.

Γεφ. Ν. Κομμινος

όντων εἰς τὸν νεοελληνικὸν Παρνασσόν, ἥτις καὶ τὴν γλῶσσαν ἔμελλε νὰ διαμορφώσῃ καὶ ἐκτείνῃ καὶ τὴν φιλολογικὴν συνείδησιν τοῦ ἔθνους νὰ φωτίσῃ, ὑπερέτῃσεν εὐσυνειδήτως ὁ Ἄφεντούλης, διὰ τῆς ἐμμέτρου μεταφράσεως τοῦ κυκνείου ἀριστουργήματος τοῦ Λέσσιγκ, «Νάθαν τοῦ Σοφοῦ» καὶ τῆς «Μαρίας Στουάρτης» τοῦ Σίλλερ, μεταφράσεων γλαφυρῶν καὶ ἐπιμελῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἄκρα πιστότης κατανατᾶ πολλάκις εἰς ἐλάττωμα, διότι ἦτον ἐκ τῶν φρονούντων ὁ μεταφραστής, ὅτι ἡ πιστότης τῆς ἀποδόσεως τῶν ποιητικῶν ἔργων πρέπει νὰ φθάσῃ μέχρι τηρήσεως καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν στίχων καὶ τῶν λέξεων· (αἱ ὀλίγαι κατ' ἀνάγκην προστεθεῖσαι λέξεις εἰς τὰς μεταφράσεις αὐτὰς φέρονται ἐν παρενθέσει). Μετάφρασις ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, ἀληθὲς *tour de force*, ἐπιχειρουμένη παρ' ἄλλου ἢ τοῦ Ἄφεντούλη, χειριζομένου μετὰ θαυμαστῆς εὐκαμψίας καὶ χάριτος καὶ γλωσσοπλαστικῆς εὐστοχίας τὴν γλῶσσαν, ἤθελεν ἀποβῆ ξηρὰ καὶ ἀνούσιος θεματογραφία.

Τῶν πρωτοτύπων φιλολογικῶν ἔργων τοῦ Ἄφεντούλη ἐκτὸς τῶν τῆδε κάκεισε διεσπαρμένων ἄρθρων, πανηγυρικῶν καὶ ἀκαδημαϊκῶν λόγων, κριτικῶν εἰσηγήσεων, ποιημάτων, εἰς τεῦχος συνηνώθησαν αἱ «Ἀλκαϊκαὶ Ὠδαί» του, ποιήματα ἄλλα ἐν μέτρῳ σαπφικῷ καὶ ἄλλα εἰς μέτρα νεωτερικά, τὰ μὲν ἐν καθαρευούσῃ, τὰ δὲ ἐν δημοτικῇ καὶ μικτῇ γλώσσῃ, ἐμπνεύσεις τὰ πλεῖστα τῶν Κρητικῶν ἀγώνων, ἢ τῶν γεγονότων τῆς ἡμέρας, ἄλλα δὲ μαρτυροῦντα ὅτι ἐγράφησαν δι' ὠρισμένους κύκλους ἢ ὠρισμένας περιπτώσεις ἄνευ ἀξιώσεων ἄλλων ἢ τῆς ἱκανοποιήσεως φιλικῶν ἀπαιτήσεων ἢ ἰδιοτροπιῶν. Τὰ ποιητικὰ ταῦτα ἔργα χαρακτηρίζει, ὡς κύριον στοιχεῖον, ὁ ἐνθουσιασμός, ὁ διαπνέων ὅλα τὰ ἔργα καὶ ὅλας τὰς πράξεις τοῦ οἰστρηλάτου ἀνδρός, καὶ ἡ ῥητορικὴ ἐκείνη πνοή, ἡ ζημιῶσα συχνάκις τὴν μορφήν τῶν ποιητικῶν ἔργων καὶ παρασύρουσα εἰς πλατεϊασμούς καὶ μακρολογίαν, ἀντὶ ἀσταθοῦς τινος καὶ παροδικῆς λάμψεως. Τὸ ῥητορικὸν τοῦτο στοιχεῖον ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ὑπεδείξαμεν ἀπαντᾶ, ἐπὶ ζῆμίᾳ πάντοτε τῆς ποιητικῆς μορφῆς καὶ ἐντελείας, εἰς τὰ πλεῖστα τῶν συγχρόνων τῷ Ἄφεντούλη ποιητικῶν ἔργων, ἀλλὰ τὸν λόγον τούτου δὲν εἶνε τοῦ παρόντος νὰ ζητήσωμεν.

Εἴπομεν ὀλίγον ἀνωτέρω ὅτι τὸ ποιητικὸν ἔργον τοῦ Ἄφεντούλη αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἄνευ ἀξιώσεων, συμπληροῖ τὴν ἰδιόβυθμον φυσιογνωμίαν τοῦ ἀνδρός. Οἱ γνωρίζαντες τὸν Ἄφεντούλην μεταξὺ τῶν στίχων τῶν ἔργων του τούτων δύνανται νὰ αναγνώσωσιν ὠραίας τινας γραμμάς, αἱ ὁποῖαι εἶνε ἐσθεσμένα διὰ τὸν ἀναγνώστην τοῦ μέλλοντος. Οὐχ' ἦτον ὁμως ἡ ἀρτία εἰκῶν τῆς πρωτοτύπου ἐπιστημονικῆς καὶ ἀνθρωπίνης

φυσιογνωμίας τοῦ Ἀφεντούλη μένει ζωηρῶς ἀποτετυπωμένη εἰς τὸ ὄφρος αὐτοῦ, διότι εἶνε μεγάλη ἀλήθεια ὅτι τὸ ὄφρος εἶνε ὁ ἄνθρωπος—le style c'est l'homme. Καί εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ αὐτοῦ ἔργα, καί εἰς τὰ φιλολογικὰ πάρεργα καί εἰς τὴν ἐφήμερον ἀρθρογραφίαν καί εἰς τὰς πολεμικὰς του διενέξεις τὸ ὄφρος τοῦ Ἀφεντούλη εἰκονίζει τὴν πρωτότυπον, ζωηράν, τὴν μεστήν ζωῆς καί ἐνεργείας φυσιογνωμίαν τοῦ σοφοῦ. Ἐὰν εἰς τοὺς ψυχροὺς καί ἀψύχους συγγραφεῖς τοὺς δούλους τοῦ ὄφρους, τὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα συνέρχονται ἄκαμπτα, ὑπὸ τὰς κεκτημένας αὐτῶν μορφὰς καί συνθέσεις καί παρατάσσονται ἀσύνδετα καί ὁμοίμορφα καί ἄχροα, ὅπως ἄχρους εἶνε ἡ ψυχὴ ἡ ἐκδηλουμένη δι' αὐτῶν—αὐτὰ τὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα ὑπὸ τὴν φλόγα τῆς φαντασίας καί τῆς σκέψεως ἀνατήκονται καί κάμπτονται καί ἐλαστικούνται, ἵνα ἐκφράσωσι τὴν ζωντανὴν καί πάλλουςαν ψυχὴν τοῦ αὐτοφώτου συγγραφέως. Ὁ Ἀφεντούλης ἦτο κύριος τοῦ ὄφρους. Βαθῶς αἰσθανόμενος τὴν γλῶσσαν, σεβόμενος τοὺς τύπους οὓς προσέλαβε καί καθιέρωσεν αὐτὴν κατὰ τὸν μακραίωνα βίον τῆς, μὴ προσκολλώμενος εἰς τὰς ἀποκρυσταλλωμένας γλωσσικὰς μορφὰς τῆς γλώσσης, ἀλλ' ἀναζητῶν τὰ λεκτικὰ στοιχεῖα εἰς πάσας τὰς ἐποχὰς τοῦ βίου αὐτῆς, τῆς μιᾶς καί ἀδιαιρέτου, συμφύρων δὲ καί συναρμόζων τὰ στοιχεῖα ταῦτα τὰ ἀρχαϊκὰ καί τὰ νεόπλαστα, ὑπὸ τὰς ἐκδοχὰς τὰς παλαιὰς καί τὰς νέας, μετὰ τῆς φιλοκαλίας καί ἀρμονίας ἐκείνης, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔγκειται ὅλον τὸ μυστήριον τοῦ γλωσσικοῦ ὄργάνου, κατῴρωσε νὰ διαπλεύσῃ πάντοτε αἰσίως τὸν μεταξὺ τῆς Σκύλλης τοῦ ψυχρολόγου ἀρχαϊσμοῦ καί τῆς Χάρυβδος τοῦ μακαρονισμοῦ κινδυνώδη πορθμόν. Ἀδίκως νομίζομεν ὅ κ. Ροΐδης (Γλωσσικὰ Εἰδῶλα) κακίζει τὸν Ἀφεντούλην ἐπὶ ἀρχαιομανίᾳ. Ἐὰν πολλαχοῦ ἀρέσκεται εἰς χρῆσιν τύπων ἀρχαϊκῶν καί μορίων, ἀλλὰ καί συχνότατα, ἐν ἐποχῇ μάλιστα γράφων, καθ' ἣν ἐπεκράτου γλωσσικαὶ προλήψεις, θυσιάζει τὸν ἀηδὴ φόρτον τῶν ἀναδιπλασιασμῶν καί συναίρει τὰς σχοινοτενεῖς καταλήξεις, μέτρον ἔχων πάντοτε τὴν ἀρμονίαν τοῦ λόγου. Ἴσως ὑπὲρ τὸ μέτρον ἀρέσκεται ἐνίοτε εἰς τὴν χρῆσιν ἀρχαίων τύπων καί μορίων, ἀλλ' εἶνε τοιαύτη ἡ ἐνεργεῖα τοῦ ὄφρους του, ὥστε καί αἱ ἀνωμαλῖαι αὐταὶ παρέρχονται ἀπαρτήρητοι. Ἐνταῦθα κεῖται τὸ μυστήριον τῆς καταδαμάσεως τῶν γλωσσικῶν στοιχείων, ἅτινα ὑπὸ τὴν θερμὴν πνοὴν τῆς ἐμπνεύσεως μεταβάλλονται εἰς πειθήνια ὄργανα τῆς ἰδέας, αὐτὰ ταῦτα, ἅτινα ὡς ἵππος δυσήντος, ἀποτινάσσοις τὸν ἀδέξιον ἀναβάτην. Ἐντεῦθεν ἐξηγηεῖται πῶς οἱ στίχοι τοῦ Κάλθου δὲν χάνουν τὴν Πινδάρειον αὐτῶν μεγαλοπρέ-

πειαν ἐκ τῆς κράσεως τόσον ἀσυμφυῶν γλωσσικῶν στοιχείων καί πῶς ἡ ὑψηλὴ ἐντύπωσις τῆς εἰκόνας ὅπου: αἱ ὄραι ἀνοίγουν τὰ ἦφα κάργελα τῆς Ἀνατολῆς δὲν διαταράσσεται ἐκ τῆς κατ' ἐπίφασιν γλωσσικῆς αὐτῆς ἀνωμαλίας. Εἰς τὸ κλασικόν τοῦ Ἀφεντούλη σύγγραμμα τὴν «Φαρμακολογίαν», τὸ καταστὰν πρότυπον ἱατρικοῦ ὄφρους καί ἐπιστημονικῆς κυριολεξίας πάντων τῶν νεωτέρων ἱατρικῶν συγγραφέων, ἡ ἀσύστατος ἐτι γλῶσσα ἡμῶν προσιβάζεται εἰς ὄργανον ἐντελὲς ἐκφράσεως ἐπιστημονικῶν ἰδεῶν καί πραγμάτων ποικιλοτάτων — ἀποδεικνυμένου καί ἐνταῦθα ὅτι πρὸς δημιουργίαν γλώσσης φιλολογικῆς καί ἐπιστημονικῆς ἀπαιτεῖται πνοὴ ζωῆς, ἐκπορευομένη ἀπὸ ψυχῶν ζωντανῶν καί οὐχὶ γλωσσολογικῆ νομοθεσίας, δημιουργοῦσα αἰρέσεις μόνον καί αἰρετικούς. Ὑφος δὲν εἶνε οἱ τύποι καί αἱ λέξεις, ἀλλ' ἡ ψυχὴ τοῦ συγγραφέως καί ἡ ψυχὴ τῶν συγγραφέων εἶνε γέννημα τῆς φύσεως καί τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἐὰν ἀπεπειρώμεθα ἐνταῦθα νὰ παραθέσωμεν δείγματα τῆς πρωτοτυπίας καί τῆς δυνάμεως καί τῆς ἐγκρατείας τοῦ ὄφρους τοῦ Ἀφεντούλη, ἠθέλομεν παρασυρθῆ πολὺ μακράν. Ἄλλως τε ἡ τοιοῦτου εἶδους ὡς ἐν προθήκῃ ἐκθεσις τεμαχίων ἀσυνθέτων εἰς ἀπόγνωσιν ὄφρους, μᾶς ἐνθυμίζει πολὺ τὸν σχολαστικόν τοῦ μύθου, τὸν ἐπιδεικνύοντα τοὺς λίθους τῆς οἰκίας του εἰς δαίμα τῆς στερεότητος καί κομψότητος τοῦ συνόλου.

Οἱ λίθοι οὗτοι ἐν τῇ ἀρμονικῇ αὐτῶν συναρμογῇ ἀποτελοῦσι τὸ εὐρὸ πνευματικὸν οἰκοδόμημα ἐν τῷ ὁποίῳ ἐνεθρόνισε τὴν εἰκόνα τῆς διάνοια ἐκτάκτως εὐρεῖα καί φιλοσοφικῆ, ψυχὴ ἐκτάκτως εὐαίσθητος καί ποιητικῆ.

ΠΕΤΡΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΟΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑΙ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ

Ἀγαπητὴ μοι Ἀμαλία

Κ Αἱ εἶχον νοῦν νὰ σοὶ γράψω ; Καί εἶχον ὄρεξιν νὰ ἐνθυμηθῶ τὸν Πειραιᾶ ; Καί ἦτο δυνατὸν νὰ εὕρω ἐν ἐμοὶ αὐτῷ τὴν διάθεσιν, ἵνα φέρω τὴν διάνοιαν εἰς τὸν οἶκόν μου καί νὰ φαντασθῶ αὐτὸν κατὰφορτον ἀπὸ τερεκέδες, ἄλλους μὲν κρεμαμένους ἀπὸ τῆς θύρας, ἄλλους δὲ προσηλωμένους

¹ Τὴν ἀνωτέρω δημοσιευομένην πρὸς τὴν ἀγαπητὴν αὐτοῦ θυγατέρα, ὠραίαν καί ποιητικωτάτην ἐπιστολὴν ὡς καί τὰ ποιήματα τοῦ ἀειμνήστου θ. Ἀφεντούλη, ἅπαντα ἐντελῶς ἀνέκδοτα, ὀφείλομεν εἰς τὴν πολύτιμον ἐκτίμησιν πρὸς τὴν «Ποικίλην Στοᾶν» καί τὴν εὐγενῆ προθυμίαν τοῦ διακεκριμένου φίλου κ. Γ. Ι. Ἀγγελοπούλου καθηγητοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.

εις τούς τοίχους και άλλους συσσωρευμένους ἐπὶ τῆς κλίμακος δίκην πυραμίδος περὶ δὲ αὐτῆς πλήθος ἀξιαγαπήτων συνδημοτῶν κοριθαντιοῦν καὶ μαινόμενον καὶ ἐκπέμπον φοβεράς ὠρυγίας ;⁴

Δι' αὐτά ὅλα δὲν σοῦ ἔγραψα. Ἀπέστρεφα τὴν διάνοιαν ἀπὸ τοῦ θεάτρου τηλικαύτης ἀκολασίας, ὑπὲρ ἧς ἐκθύμως ἐπρωταγωνίστησαν αἱ ἀρχαί, ὧν ἄφθιτος εἴη ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς κραταίωσιν τῆς ἐλευθερίας τῶν ἐκλογῶν !

Δι' αὐτά, ἀκριβεστάτη μοι κόρη, δὲν σοὶ ἔγραψα καὶ μὴ παραπονήσαι. Χθὲς ἐπέστρεψα ἐκ μακρᾶς καὶ πενθημέρου ἐκδρομῆς. Ἀνέβην τὸν Κοκουρῖκον καὶ τὴν λειοῦ Φωλεᾶν, καὶ ἀνέβην αὐτὴν κατὰ τὸ ὑψίστον ἄκρον, πεζοπορῶν ἀποστολικῶς ἐπὶ δίωρον. Εἶναι ὁ Κοκουρῖκος μία τῶν ὑψίστων καὶ ἡ συδενδρστάτη τῶν κορυφῶν τοῦ Πηλίου, ὑπεράνω τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ὅθεν ἀπεριγράφτος ἀναπετάννυται ἡ ἀμφιθαλάσσιος θέα. Πρὸς δυσμὰς κάτωθέν μου, ὑπὸ τούς πόδας μου, ὅλη ἡ μακρὰ ἡμικυκλική, ἡ ὑπὸ κολπίσκων καὶ γλωσσοειδῶν ἀκρωτηρίων, κατακέντητος ἐπιθαλάσσιος παρυφῆ τοῦ Πηλίου, κατὰ ζώνας κερωρισμένη ὁμοκέντρος. Περὶ ἐμὲ δάσος πυκνὸν ἐκ φηγῶν, εἶτα ἡ κατωφύρεια τοῦ ὄρους μὲ ἀπεψιλωμένας τὰς ὀξείας ὑπὸ τῶν ἀνθρακίων καὶ ὑλοτόμων, μόνον δὲ κατὰ τὰς ρευματίας, διατηρούσας ἡδέως λείψανα ἀκμαίας βλαστήσεως. Ἐπειτα ἡ μακρὰ σειρὰ, ὁ κύκλος, οὕτως εἶπειν, τῶν Πηλιωτικῶν κωμοπόλεων, μετὰ τῶν ὑψιπέτων αὐτῶν οἰκιῶν, ἐνθεταμμένων ἐντὸς τῆς καταφύτου περιοχῆς των. Ἐφεξῆς οἱ ἀμπελοστεφεῖς γήλοφοι, οἱ φέροντες ἐπὶ τῶν προεξεχουσῶν ἀκροτήτων, ἄλλα δρυῶν ἢ πλατάνια καὶ κατακρύπτοντες ἕνα προφήτην Ἥλιον ἢ μίαν ἄλλην ἀμότητα. Ἐπειτα ἡ ἀδιάκοπος ἐλαιοφυτεία, ἡ κατακαλύπτουσα δίκην χλαίνης συνηρεφούς ὅλην τὴν ποδιάν τοῦ ὄρους, παρὰ δὲ τὴν θάλασσαν ἡ πεδιάς ἐκείνη, ἡ ἔρασματώτης, ἡ ἡμερέσσσα, ἡ κατάφυτος ἐξ ὀπωροφόρων δένδρων, ἄλλα πολυβελγῆροις, ἔνθα ἄλλοι μὲν καρποὶ ἄρτι φύονται, ἄλλοι δὲ ὄρμιοι τελέθουσιν ὡς ἐν τῇ νήσῳ τῶν μυθολογούμενων Φαιάκων, πέραν δὲ πάντων τούτων τὸ ἀλίτρυτον πεδῖον, ὁ λειοκύμαντος κόλπος, τὸ παγασαῖον, ἐν ᾧ ἡ Θέτις ἐλούετο παίζουσα καὶ ἀναπηδῶσα ἐπὶ τοῦ ἀφροῦ τῆς θαλάσσης, ὡστε ἄνωθεν ἀπὸ τῆς φωλεᾶς τοῦ ἀετοῦ ὁ ἀκραῖος Ζεὺς δὲν ἠδυνήθη νὰ μείνη ἀναίσθητος πρὸς τὰ θέλητρα τῆς ἐρατεινῆς νηρηίδος . . . Ἀλλὰ πῶς μὲ ἀποπλανᾷ ἡ φαντασία εἰς τὸν διμυλῶδη λαθύρινθον τῆς μυθολογίας ! Πέραν τοῦ παγασαίου κόλπου κατάντικρύ μου φαίνεται ἡ Ἀμαλιάπολις καὶ τοῦ Βελέντσα ἡ καλύβη καὶ ἡ μακρὰ σειρὰ τῆς Ὀθρυος, ἡ ἀποφαλακρωθεῖσα τὴν νεφρηγείτονα κορυφήν, καὶ ὅπισθεν αὐτῆς εἰς τὰ βῆθη τοῦ ἐκ τῶν μαρμαρυγῶν τοῦ Ἥλιου ἀεροειδοῦς δρίζοντος σκιαγραφούμεναι αἱ δειράδες τῆς Οἰτῆς καὶ ὅπισθεν τούτων πρὸς ἀριστερὰν αἱ πυραμιδοσειδεῖς τοῦ Παρνασσοῦ κορυφαί. Πρὸς δεξιὰν ἐκτείνεται τὸ Θεσσαλικὸν πεδῖον, οἶονεὶ δὲ ἐν τῷ προθαλάμῳ αὐτοῦ, πρόκεινται αἱ Φεῖραι καὶ τὰ Φεῖραλα. Πρὸς ἀριστερὰν μου ὁ μέγας θερμαϊκὸς κόλπος μετὰ τῶν χαλκιδικῶν χερσονήσων τῆς Κασσάνδρας καὶ τοῦ Ἀθωνος, οὗ ἡ κορυφή φορεῖ πῖλον ἐκ νεφελῶν ὡς ἱερο-

πρεπὲς καλυμαύχιον—καὶ ἔπειτα τὰ βέυματα τοῦ δροσεροῦ ἀέρος, τὰ περιβομβοῦντα καὶ περιψύχοντα, καὶ ἡ βοή τῶν δασῶν προσομοία πρὸς τὴν βοὴν τῶν κυμάτων, πάντα ταῦτα μὲ ἐξέστησαν τῶν φρενῶν, ἀγαπητὴ θύγατερ, καὶ προτερισθεῖς εἰς τὸ σμαράγδινον φύλλωμα χαμαιπετοῦς φυτοῦ, ἔμεινα ὥρας πολλὰς ἀκίνητος, ἀπολαύων τοῦ ἀπεριγράφτου θεάματος. Ἦθελον, ἐὰν ἦτο δυνατόν, νὰ διαβίωσω ἐν τῇ ἐρημίᾳ ταύτῃ, μακρὰν τῆς τύρβης τῶν πόλεων καὶ τῆς κοινωνίας καὶ ἐστοχαζόμεν, ὅτι δὲν εἶναι παντελῶς μῦθος τὸ λεγόμενον, ὅτι ὁ Χεῖρων ὁ Κένταυρος, ἱατρὸς αὐτός, διεβίωσεν ἐπὶ τῶν κορυφῶν τοῦ εἰσοσιφύλλου Πηλίου. Τίς ἠξέυρει, ἂν ῥανίς αἵματος κενταυρείου δὲν διαβῆει ἐν ταῖς φλεβί μου, κατακληρονομηθεῖσα διὰ τοσούτων αἰῶνων εἰς Μάγνητας ἀπογόνους ; Μὰ τάχα δὲν φέρομεν πάντες ἐν ταῖς φλεβίς μας ῥανίδιον αἵματος κατακληρονομηθὲν ἡμῖν ἐξ ἀρχαιότητος ὑψηλοτέρως—ἀπὸ τοῦ πρωτοπλάστου Ἀδάμ ;

Ἐπεχείρησα, ἀκριβεστάτη μοι θύγατερ, νὰ γράψω πρὸς σέ, καὶ δὲν ἠξέυρω, πῶς ἄκων ἀναρπάσομαι εἰς τοὺς εὐδαίμονας ἐκείνους χρόνους, ἐν οἷς οὔτε ἐκλέγοντες ὑπῆρχον οὔτε ἐκλεγόμενοι, ἀλλὰ θέτιδες λουόμενοι ἐν τοῖς νάμασι τῶν κόλπων καὶ Δίαί, ἐρωτευόμενοι καὶ μακρόθεν, οὐχὶ μόνον ἀπὸ γειτονίας, ἐκ τῆς κορυφῆς τῶν ὄρεων. Εἰς τοσοῦτον ἀποστάσεως ἐξικνεῖτο τότε ἡ αἰγλή τῶν καλλονῶν καὶ Πηλεῖς ἀπονευόμενοι τῆς ἐρωτικῆς τοῦ Διὸς πανδασίας καὶ Ἀχιλλεῖς ἐκβλαστώνοντες ἀπὸ τοιούτων ἐρώτων καὶ γάμων. Ὅπόσον εὐδαίμονες ἦσαν οἱ χρόνοι ἐκεῖνοι καὶ ἐφ' ὅσον ἀναρπάξουσα φέρεται με ἡ φαντασία πρὸς τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἐπὶ τοσοῦτον αἰσθάνομαι ἐν ἐμοὶ ἀνανεούμενον τὸ σθένος τῆς νεότητος, καὶ τοὶ φέρων τὸ φορτίον σχεδὸν ἐπτὰ δεκαετηρίδων. Ἡὐαὶ προσφιλεστάτη μοι θύγατερ, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν ὄρεων ἡ ζωὴ παρέρχεται ἐν νεότητι διηνεκεῖ. Δὲν μᾶς κατακλύμπει τὸ γῆρας, δὲν μᾶς στενοχωρεῖ ἡ πνιγνῆ τῶν πόλεων ἀτμοσφαῖρα. Ἀδέσμευτος παραδίδεται ἡ ψυχὴ μας εἰς τὴν ἀμιγῆ ἀπόλαυσιν τῶν φυσικῶν καλλονῶν καὶ πᾶσα στιγμή τοῦ βίου μας ἀπερίσπαστος πολλαπλασιάζεται ἐν ἀρρήτῳ γαλήνῃ. Τί πρὸς ἡμᾶς ἡ τύρβη τῆς κοινωνίας καὶ τὰ ἐγκληματικὰ πλοῦτη καὶ αἱ ἀγωνιώδεις φιλοδοξίαι ; Ἐκεῖ ἐπὶ τῶν ὄρεων, ἐν τῇ ἱερᾷ ἐκείνῃ σιγῇ, ἣν μόνη ἡ πνοὴ τῶν ἀνέμων διαταράσσει ἢ ὁ ῥόχθος παραβρέοντος ὕδατος, ὁ ἀήρ δροσερὸς ἀνεπαίσθητος διολισθαίνει εἰς τὰ σπλάγγνα καὶ διαστέλλει τὰ στήθη μας. Οὐδεμία πνευστίασις, οὐδεὶς στόνος τὴν συνοδεύει ἢ διακόπτει. Καὶ αἰσθανόμεθα τὸ πνεῦμα τῆς ζωῆς διαπορευόμενον τὸ σῶμα ἡμῶν καὶ διαχέον ἀπανταχοῦ σθένος καὶ κουφότητα. Ναι τῷ ὄντι ἀναγεννώμεθα ἐπὶ τῶν ὄρεων. Λέγουν ὅτι κῆπου ἐπὶ τῶν κορινθιακῶν δειράδων ὑπῆρχε πηγὴ ἐν τῇ λουομένη ἡ Ἦρα κατ' ἔτος ἀνέκτα τὴν παρθενίαν. Καὶ εἶναι τὸ πρᾶγμα ἀληθές. Ἐπὶ τῶν ὄρεων, ὅπου ἀναπνεῖς ἀέρα δροσερὸν καὶ λούεσαι εἰς κρυστάλλινα ὕδατα, αἰσθάνεσαι τὰς δυνάμεις ἀνανεουμένας καὶ εἰ μὴ τὴν παρθενίαν, ὡς ἡ Ἦρα, ἀλλὰ καὶ τὴν νεότητά ἀνακτᾷς ἐπὶ τῶν ὄρεων. Ἐπὶ τοῦ Κοκουρῖκου εἶναι ὁ ναὸς τοῦ ἀκραίου Διός, εἰς ὃν μυθολογεῖται, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι ἀνήρχοντο ἅπαξ τοῦ ἔτους μετὰ τὴν ἑορτὴν περιβεβλημένοι κάδδρια—τοσοῦτον φαίνεται, ὅτι ἦν τὸ ψῦχος τοῦ ὄρους κατὰ τὴν ὥραν καὶ τοὺς χρόνους ἐκείνους ! Ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου, κατὰ τὰ πλάγια τῆς ὑψίστης κορυφῆς, ἐκεῖ ἔθρα ἄρχεται μικρὸν ὄροπέδιον, ὑπάρχει ὀπῆ φέρουσα εἰς ὑπόγειον σπήλαιον τοσοῦτον μέγα,

⁴ Ὑπαινίσσεται τὸν τρόπον, δι' οὗ οἱ θρασύτεροι τῆς νικησάσης κατὰ τὰς τότε δημοτικὰς ἐκλογὰς μερίδος ἐν Πειραιεῖ ἐξεδήλωσαν τὸν ἑαυτῶν θριαμβικόν, ἀποφράξαντες τὴν νύκτα τὰς ἐξω θύρας τῶν οἰκιῶν τῶν κυριωτέρων ἀντιπάλων, ἐν οἷς καὶ ὁ μακαρίτης Ἀφεντούλης, διὰ τερεκέδων.

ὥστε ἡμπορεῖ νὰ περιληφθῆ ἐν αὐτῷ ἡ οἰκία μας μετὰ πάντων τῶν *τενεκέδων* καὶ τοῦ πρὸ ταύτης ὠρουμένου καὶ κορυθαντιῶντος συρφετοῦ! Λέγεται, ὅτι αὐτὸ ἦτο τὸ ἄντρον τοῦ Χείρωνος. Ἐννοεῖς, γλυκυτάτη μοι κόρη, ὅτι δὲν ἤδυνά-μην μὲ ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας νὰ θαυμάζω ἀπὸ τῆς ὀπῆς τὸ μέγαρον τοῦ Χείρωνος, τοῦ πατριάρχου ἐκείνου τῶν Ὀμηρικῶν ἰατρῶν, καὶ διωλίσθησα διὰ τῆς ὀπῆς εἰς τὸ ἔρεθός τοῦ σπηλαίου. Ἄλλ' ὁ κρότος τῶν βημάτων μου καὶ ἡ μονοσύλλαβός μου κραυγή, παραπαίοντος ἐν τῷ σκότει, ὡς ὁ Ὀδυσσεὺς ἐν τῷ "Αδῆ, ἐξεπτόησαν σμῆνος νυκτερίδων, αἵτινες, ἄλλαι μὲν τρίζουσαι, ἄλλαι δὲ προσπετόμεναι κατὰ τὴν κεφαλὴν μου, ἠνάγκασάν με — οἷον πεπνύμενον, αὐτῶν δὲ πετουσῶν ἐν σκιᾷ — ἐξηνάγκασάν με νὰ παλινδρομήσω ταχύς ἐπὶ τὴν ὀπῆν. Δὲν ἤξεύρω δὲ πῶς ἠσθάνθη καταλαβόν με ὡς τι ἅγιον ῥίγος, ὁ δὲ κρότος τῶν βημάτων μου μεγαλυνόμενος ὑπὸ τῆς ἐξημμένης φαντασίας, μοὶ ἐνεποίει ἀνεξήγητόν τινα τρόμον. Ἦσαν στιγμαὶ καθ' ἃς ἔβλεπον ὡσεὶ σπινθήρας πρὸ τῶν ὀμμάτων μου ἐν τῷ σκότει καὶ βεβαίως προήρχοντο μὲν αὐταὶ ἐκ τῆς ἐντάσεως τῶν ὀφθαλμῶν, ἀλλ' οὐχ ἦττον ἐν τῇ ἐρημίᾳ ἐκείνῃ, ἐφανταζόμεν τούς σπινθήρας οἰονεὶ ἐξακοντιζομένους ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ αἰλουροειδοῦς, ἄλλως τε καὶ δὲν εἶχον τὸν μῖτον τῆς Ἀριάδνης, ἵνα ἐξέλθω ἀπλάνητος ἀπὸ τοῦ σπηλαίου. Ἡ Ἀριάδνη μου εἶναι μακρὰν εἰς τὰς χλοεράς κοιλάδας τῆς Βοημίας, σὺ δέ, τὸ Ἀριάδιόν μου συνθέτεις ἱερειάδας ἐπιστολῶν, εἰς ἃς ἐκτραγωδεῖς τὰ δεινά, ἃ πάσχουσιν αἱ τρυφεραὶ θυγατέρες, ὅταν οἱ πατέρες αὐτῶν πλανῶνται μεταξὺ τῶν ἀθάτων δασῶν, ὅπου δὲν ὑπάρχουσι τηλέγραφοι, ἢ κοτακυλίωνται εἰσερπύζοντες εἰς σπήλαια, ὅπου δὲν ὑπάρχουν ταχυδρομεῖα. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα, ὦ θύγατερ.

Γλυκασπάζομαι σέ τε καὶ τὸν Γεώργιον καὶ τὰ τεκνία, ἃ ἔδωκεν ὁ Θεὸς ἅμ' ἑστέροις καὶ ἃ διαφυλάττει καὶ μεγαλύνει, ὅπως καὶ ταῦτα βαδίσωσι ποτε, ἢ κάλλιον εἰπεῖν ἀναρρίχθησῶν ὡς ὁ πάππος χερσὶ τε ποσίτε πρὸς τὰ ἔδη τοῦ Ἀκραίου Διὸς καὶ τὰς κορυφὰς τοῦ Κοκουρικού καὶ Γολγοθᾶ.

Ἐν Ζαγοροῦ τῆ 23 Αὐγούστου 1889.

Ὁ πατήρ σου

† ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΑΦΕΝΤΟΥΛΗΣ

⁴ Γυναίκα, λέω, δὲν μπορῶ αὐτοῦ μεσ' τὴν Ἀθήνα ὀλοχρονῆς νὰ κάθωμαι, νὰ ψήνωμαι, νὰ σκάνω δὲν ἡμπορῶ, δὲν δύναμαι νὰ κολυμβῶ στὴ σκόνῃ μὲ τὸ λαρύγγι μου στεγνόν, μὲ τυφλωμένο μάτι. Ἐὰρθῶ τῇ γυναικοῦλα μου, τὰ τρυφερὰ παιδάκια ἔὰρθῶ γοργὰ νὰ φορτωθῶ στὴ ῥάχη μου· νὰ στήσω τὸ φτωχικὸν καλύβι μας ἐδῶ στὸν ἅγιον Γιώργη, στὴ Ζαγορά, στὰ κρύα νερὰ καὶ στὴν πολλὴν δροσοῦλα, νὰ παίζουν τὰ παιδάκια μας στὰ χῶματα, στὰ χιόνια.

¹ Τὸ κατωτέρω ποίημα, κατ' ἀπομίμησιν τοῦ δημοτικοῦ «μάννα, σοῦ λέω, δὲν μπορῶ... κτλ.» ἐγράφη ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Ἀφεντούλη ἐν Ζαγοροῦ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1892. Ὑποθέτει τὸν γαμβρὸν του κ. Γ. Ι. Ἀγγελόπουλον, ὃν ἐφιλοξένει τότε ἐκεῖ, ἀπευθύνοντα τὸ ποίημα πρὸς τὴν ἐν Ἀθήναις διαμείναντα σύζυγόν του.

νὰ λούζωνται μὲ κρύσταλλα, νὰ πολεμοῦν μὲ μῆλα, νὰ τρῶν κορόμηλα ξυνά, κι' ἀγλάδια καὶ φουντούκια· νὰ γείνουν ἄνδρες δυνατοί, ὡσάν τὸν Παπουλῆ τους ὅπου ξυπνᾷ πολλὰ πουρνὸ καὶ χαιρετᾷ τὸν ἥλιο, ὅταν προβαίνει τὴν αὐγὴν, στὴ θάλασσα λουσιμένους κι' ὄλο χρυσόνει τὰ βουνὰ καὶ ῥοδοκοκκινίζει, σάν τὴν ὠραία κοπελιά ποῦ κλίνη παρατάει καὶ πάει στὴ βρύσι νὰ πλυθῆ, λάμπει τὸ μάγουλό της, παίζουν στ' ἀέρι τὰ ξανθὰ τῆς κεφαλῆς πλοκάμια, σκεπάζοντας τὴν ὠμορφιά τοῦ στήθους τῆ χιονάτη. Ἐδῶ χρυσὴ γυναῖκά μου, ἐδῶ ἐδῶ ἔὰρθουμ'· ἐδῶ νὰ ζήσωμε οἱ δύο σάν τρυφερὰ τρυγόνια, ἐδῶ καὶ νὰ γηράσωμε σάν ὁ Θεὸς τὸ θέλει. Κι' ὅταν γυρίσουν οἱ καιροὶ καὶ φθάσουν οἱ χρόνοι, θὰ κοιμηθῶμε καὶ οἱ δύο ἐκεῖ στὸν ἅγιον Γιάννη μὲ τ' ἀηδονιοῦ τῆ μουσικῆ, τῆ συντροφιά τοῦ κούκου, στὸ πλάγι μας τῆ ῥεματιὰ μὲ σκλήθρα μὲ πλατάνια μ' ἀγριάμπηλη, βατομουριαῖς καὶ δάφναις καὶ μυρσίναις κι' ὄχι βαρὺ τὸ σκέπασμα μὲ μαρμαρένια πλάκα. Τῇ νύχτᾳ στὴν ἀστροφεγγιὰ τριγύρω μας οἱ γρύλλοι θὰ κελαδοῦν γλυκὰ γλυκὰ καὶ θὰ μᾶς νανουρίζουν νάναι γλυκὺς ὁ ὕπνος μας, ἀτάραχος, αἰώνιος. Δύο σταυροὶ θὰ μαρτυροῦν κι' οἱ δύο πλάγι μὲ πλάγι ποῦ κρύβεται ἡ κεφαλὴ στὸ λουλουδένιο στρώμα.

1893

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΑΦΕΝΤΟΥΛΗΣ

Δός μου, γλυκεῖα φίλη μου, ἐν φίλημά σου δός μου, καὶ ἄφες μου τὴν κεφαλὴν στὸν κόλπον σου νὰ κλίνη, ἐκεῖ εἶν' ὁ παράδεισος, ἐκεῖ τὸ φῶς τοῦ κόσμου ἂν τ' ἀρνηθῆς, θὰ τὸ ἰδῶ, ὡς ὄνειρον νὰ σβῆνη. Σιώπα, μὴ τὰ χεῖλη σου εἰς λόγους διαστέλλεις, λόγους δὲν θέλει ἡ χαρά, ὁ ἡμερόεις στόνος! Παλμούς προκαλεῖ τρυφερούς, ἂν ἡμπορῆς, ἂν θέλῃς καίτοι ὑφέρπει ἐν αὐτοῖς ἀχώριστος ὁ πόνος. Ὅταν ἐτρέχομεν ὁμοῦ εἰς σκιερούς πευκῶνας καὶ μόνον μᾶς ἀνέκοπτε τὸ ἄσμα τῶν πτηνῶν, ἴων δ' εὐόσμων ἄρωμα ἐπλήρου τοῦς ἀνθῶνας, οὐς χεῖρ ἀνάκτων ἔπλασεν εἰς κάρπωμα τερπνόν, Νάρκης, σοῦ εἶπα, βάλαμον ἄς ἦτο νὰ μεθύσῃ τὴν ὄρασίν μου, τὴν πνοήν, τοῦ στήθους τὸν παλμόν ἄς ἦτο στὴν ἀγκάλῃ σου ὁ ὕπνος νὰ κοιμήσῃ, τῆς ὄρφανῆς καρδίας μου τὸν ἄυπνον καῦμόν.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΑΦΕΝΤΟΥΛΗΣ

Τὸ τελευταῖον ποίημα τοῦ Θ. Ἀφεντούλη

Ὀλιγίστας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ χαριεντιζόμενος, ὡς ἐφίλει πρὸς καλλίστην δέσποιναν, παρεκλήθη νὰ τῇ γράψῃ ἐκ τοῦ προχείρου ὀλίγους στίχους. Ὁ αἰσθηματίας ποιητῆς καὶ φλογερὸς πατριώτης, ὁ ἀγαπῶν μετὰ νεανικοῦ πάθους ὑπὸ τὰς λευκάς αὐτοῦ τρίχας, πάντοτε δὲ γελῶν καὶ παίζων ὡς

παιδίον, σοφὸς καθηγητῆς ὑπὸ τὴν λαϊκωτέραν ἀποτύπωσιν, ζητεῖ χάρτην καὶ διὰ μολυβδοκονδύλου γράφει :

ὦ ἄφες με ἐν σου φίλημα
ἀκόμη ν' ἀποσπάσω,
ἐν σου γλυκὺ μεϊδιάμα,
ἀκόμη νὰ χαρῶ.

ὦ ἄφες εἰς τὴν δύσιν μου
προτοῦ νὰ καταφθάσω
νὰ εἶπω : με ἠγάπησεν αὐτὴ
ποῦ λαχταρῶ !

Ὁ ποιητῆς ἐν τούτοις παρακαλεῖται ἐκ νέου νὰ συνεχίσῃ τὸ ποίημά του καὶ ἀναφωνῶν ἐν ἐκπλήξει. « Ἄ ! ὄχι δὲ πολιορκίαν τοῦ νοῦ μου ! ἀρκεῖ ὅτι ἠλώθη ἡ καρδιά μου » ὑπὸ τὸ ὠραῖον μεϊδιάμα τῆς κυρίας ἐξακολουθεῖ :

Ἄν ναυαγὸς διηύθυνα τὸ διαρρέον σκάφος
εἰς τὴν ἀγκάλην γλοερᾶς καὶ ἀνθοφόρου γῆς,
γαλήνην ἐπεπόθησα ἔνθα τὸ κύμα τάφος
δὲν εἶναι, οὐδὲ μαινεται ἀγρία καταγίγ.

Ὡς δεῖγμα τῆς ἰδιορρυθμίας τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Ἄφεντούλη δημοσιεύομεν κατωτέρω τηλεγράφημα, ὅπερ ὀλίγους μῆνας πρὸ τοῦ θανάτου του ἀπηύθυνε πρὸς συγγενῆ του βουλευτὴν ἐν Ἀθήναις, γεγραμμένον δὲ τουριστί. Τὸ αὐτόγραφον κατέχει ὁ πολῦτιμος ἡμῶν συνεργάτης καὶ ἀγαπητὸς φίλος ἰατρός κ. Π. Ἀποστολίδης.

Κ . . . . . Βουλευτὴν

Ἀθῆνας (κατεπεῖγον)

Γκέλ ἄραριν μπερινι ἐβέ, ἐελλμ ἐκμὲκ βέ ζεϊτιν, οὐνὰρ μπρακτῆ μιτζέ σεζίν
Τ . . . ἐφένδης. Τρικουπης Ἐφφένδης.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗΣ

Πανομοιότυπον ὑπογραφῆς Θ. Ἄφεντούλη

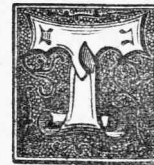
Θ. Ἀφεντούλης

ἜΣ ΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΜΟΥ

- Καρδιά, ὡς τώρα ἐγνώρισες μιὰ κόρη καστανή,
Μιὰ μαυρομάτα, μιὰ ξανθὴ καὶ μιὰ μελαγχρινή
Καὶ εἶχες ἀπὸ ἔρωτα δι' ὅλαις των χτυπήσει . . .
Εἰπέ μου ποιά ἀπὸ αὐταῖς με εἶχεν ἀγαπήσει ;
— Καμμιά ! . . . — Λοιπὸν γιατί ἐσὺ γιὰ κείναις νὰ κτυπᾷς
Ἄφου με Σὲ γελοῦνε ;
— Γιατί ἡ μοῖρα ἔγραψε, μοῦ λέγει, ν' ἀγαπᾷς
Χωρὶς νὰ σ' ἀγαποῦνε !

ΝΙΚΟΣ ΚΟΤΣΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΕΙΝΗ ΚΑΙ ΑΥΤΟΣ¹

Ὁ κύμα τοῦ Φαλήρου ὑποτρέμον ἀντανακλᾷ τὰς ἀργυρᾶς ἀκτῖνας τῆς σελήνης καὶ ἐνῶ ὁ ὑπόκωφος αὐτοῦ φλοῖσθος μετεωρίζει τὸν ρεμβάζοντα εἰς τὰς αἰθερίους χώρας τῶν ὄνειροπολημάτων τῆς ποιητικῆς νεότητος, ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ παρατηροῦντος ἐκτείνεται ἐπὶ τῆς ἀπειράντου ἐκείνης ἐπιφανείας τῶν μελανῶν ὑδάτων, ἅτινα μόλις φωτίζει ἡ ὠχρὰ καὶ ἀμφίβολος τῆς σελήνης λάμψις. Ἡ ὁροσερὰ αὔρα παίζουσα ἐπὶ τοῦ ἀπειροῦ τῶν θαλασσῶν ἀπέσπα λευκὸν τινα ἀφρὸν ἀπὸ τῶν κυμάτων, ἅτινα ἤρχοντο ἡσύχως νὰ θραυσθῶσιν ἐπὶ τῆς μαγικῆς ἀκτῆς μεθ' ὑποκόφου τινος ψιθύρου.

*
*

Ἐπὶ τῆς ἀκτῆς νέος τις σύννους ἀναμετρᾷ τὰ παρερχόμενα κύματα κυλιῶν τὸ βλέμμα αὐτοῦ μακρὰν ἐπὶ τῶν θαλασσῶν ὡσεὶ ἐὰν ἐζήτει ἐπ' αὐτῶν τι τὸ ἄγνωστον, τι τὸ μυστηριώδες τὸ ὁποῖον νὰ ἠδύνατο νὰ πληρώσῃ τὸ κενὸν τῆς καρδίας του. Ἡ ἀφρόεσσα αὐτοῦ φαντασία περιεπλανᾶτο εἰς κόσμους μυστηριώδεις, κόσμους ἀγνώστους, κόσμους πυρετώδους περιπαθείας τοὺς ὁποίους ἡ καρδιά ἔπλασε καὶ οὐς ὁ νοῦς ἀδυνατεῖ νὰ κατανοήσῃ. Ὁ Ἐρνεστος ἦτο κάλυξ ῥόδου ἔτι, διεπέρα τὴν εὐδαίμονα ἐκείνην ἡλικίαν καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει παρελθὸν ὅπως στενάζῃ, ἐνῶ ἔχῃ μέλλον εὐρὺ ὅπως ἐλπίζῃ. Ἀνέπνεε τὸ ἄρωμα ὅπερ ἔρχεται ἐκ τοῦ μέλλοντος καὶ ὅπερ καλοῦμεν ἐλπίδα, καὶ τὸ εὐελπι τῆς νεότητος αὐτοῦ κρῖνον δὲν εἶχεν εἰσέτι μαράνη ὁ παγετὸς τῆς πραγματικότητος καὶ τῆς ἐπερχομένης πείρας. Δὲν εἶχε παρελθὸν, ἀπελάμβανε τοῦ παρόντος καὶ ἐμειδία πρὸς τὸ μέλλον. Ἐζῆ, ἠγνώνει καὶ ἠλπίζεν . . . Καὶ ὅμως ἡ ἐλπίς αὐτοῦ ἦτον ἀόριστος. Ἐβυθίζετο εἰς τι αἰσθημα συγκεχυμένον καὶ ἄπειρον. Ἠσθάνετο ἐν ἑαυτῷ ἀκαταπαύστως τὴν τρικυμίαν παθῶν, αἰσθημάτων ἀγνώστων, ἅτινα ἐζήτουν τὴν πρῶ-

¹ Ἡ δημοσίευσίς αὐτῆ ὀφειλομένη εἰς ἀγαπητὸν φίλον ἐν τῷ χαρτοφυλακίῳ τοῦ ὁποίου ἀνευρέθη τὸ χειρόγραφον τοῦ πολυφιλῆτου νέου Κρήστου Γ. Γεράκη, μὴ ἔχουσα ἄλλην ἀξίωσιν ὡς ἐκ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἐγράφη τὸ ἔργον, πληροῦ πόνου βαθυτάτου πᾶσαν γνώριμον ψυχῆν, μὴ ποτε λησμονοῦσαν τὴν συμπαθεστάτην μνήμην τοῦ πολυτίμου φίλου καὶ διαπρεποῦς ἐπιστήμονος, οὗ τὸ εὐελπιστάδιον, μετὰ τῶν ἀρμονικῶν τῆς εὐγενοῦς του καρδίας παλμῶν δέικοψε σκληρὸς θάνατος, ἐν τῇ στιγμῇ τῆς ζωηροτέρας ἐκδηλώσεως τῶν πολλαπλῶν χαρισμάτων του.

την περίστασιν, ὅπως παρουσιασθῶσιν αὐτῷ ὑπὸ μορφὴν πραγματικωτέραν.

*
**

Ὀλίγον περαιτέρω ἔπαιζε μικρὰ χρυσαλλίς. Ἦτον ὠραία, ἄσπιλος ὡς ὁ κρίνος, καλλονὴ ὀροσερὰ ὡς τὸ ἔαρ, μὲ ἐκφραστικούς μέλανας ὀφθαλμούς καὶ μὲ ἐβενόχρουν κόμην, ἐκ τοῦ μικροῦ δ' ὡς ἡμικλείστου κάλυκος στόματος αὐτῆς πᾶσα λέξις ἐξερχομένη ἦτον ὡς οὐρανία μελωδία, ἣτις ἦτον ἀδύνατον νὰ μὴ διεισδύσῃ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ὄνειροπολοῦντος νέου. Ὁ Ἐρνέστος ἔστρεψε τὸ βλέμμα. Ἡ ὠχρὰ καὶ ὄνειρώδης τῆς σελήνης λάμψις ἐφώτιζεν ἀμυδρῶς τὰ περίξ. Εἶχε προσηλωμένον ἤδη ὁ Ἐρνέστος τὸ βλέμμα ἐφ' ἱκανὴν ὥραν ἐπὶ τῆς μικρᾶς χρυσαλλίδος, ὅτε τυχαίως αὐτὴ ἔστρεψεν ἀλλαχοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. Τὰ βλέμματα αὐτῶν διεσταυρώθησαν, τὸ βλέμμα τοῦ νέου ἐνεκρώθη, ἐνῶ μειδίωμα θεῖον, μειδίωμα ἐλεγειακόν, ἐξῆλθεν ἐκ τῶν χειλέων τῆς νεάνιδος. Ὁ Ἐρνέστος ἐνόμισεν ὅτι τῷ ἠνοίγετο ὁ οὐρανός. Εὐρίσκετο εἰς αἰθέριον τινα κόσμον, εἰς τοὺς παραδείσους οὐς καθ' ὄναρ βλέπομεν. Ὡ! ἡ καρδία τῶν νέων ὁμοιάζει μὲ τὴν χρυσαλίδα, ἣτις περιύπτεται περίξ εἰς τὴν φλόγα μέχρις ὅτου κατακαῖ.

*
**

Μετὰ δύο ὥρας ἡ ἀκτὴ ἦτον ἔρημος. Εἶχον παύσει πλέον αἱ ὀμίλιναι, οἱ γέλωτες, οἱ καγχασμοὶ τῶν πολυπληθῶν αὐτῆς θαμνῶνων, καὶ οὐδὲν πλέον ἐτάραττε τὸν ὑπόκωφον τῶν κυμάτων ψίθυρον. Ἡ σελήνη ἤδη εἶχε δύσει καὶ τὰ πρὶν γαλήνια κύματα μετεβλήθησαν εἰς πελώρια καὶ ζοφερὰ θραυόμενα μετ' ἀπαισίου κρότου. Σιγὴ μοναδική, σιγὴ φοβερὰ ἐπεκράτει, διακοπτομένη κατ' ἴσα χρονικὰ διαστήματα ὑπὸ τῆς ὑποκώφου τῶν κυμάτων ἀναπελαγίσεως, καὶ ἐπὶ τῆς πρότερον ἀπλῆτως φωτιζομένης ἀκτῆς ζοφῶδες σκότος ἐπεκράτει, βροχὴ δὲ λεπτὴ διαπεραστικὴ καὶ ψυχρὰ ἐπιπτε κατὰ σταγόνας. Καὶ ἐν τούτοις ὁ νέος ἦτο προσηλωμένος ἔτι ἐκεῖ. Ἦσθάνετο ἐν ἑαυτῷ τὸ αἷμα ῥέον μετὰ πυρετώδους ταχύτητος καὶ εἰς μάτην ἐζήτει νὰ ὀροσίῃ τὸ φλέγον αὐτοῦ μέτωπον τὸ ὕδωρ, ὅπερ τῷ ἔρριπτε τὸ πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ θραυόμενον κύμα . . .

*
**

. . . . Παρήλθον ἡμέραι. Καὶ ὁ Ἐρνέστος συνήντησε ποτὲ τὸ ἴνδαλμά του. Ἄλλ' ὅποια οὐρανία δι' αὐτὸν εὐδαιμονία. Βλέμμα τῆς τῷ ὀμολόγησεν ὅτι τὸν ἀγαπᾷ. Ἦγνῶει ὁ ταλαίπωρος, ὅτι ἐκεῖνη, ἣτις εὐκόλως

ἐρᾶται, ἐπίσης εὐκόλως καὶ λησμονεῖ. Ἄλλ' ὁ Ἐρνέστος τὴν ἐλάτρευε καὶ ἠγνῶει τι ἐζήτει. Ἐπόθει ν' ἀκούῃ τὸ ὄνομά της προφερόμενον, ἐλάτρευε τὴν γοητείαν τοῦ βλέμματός της καὶ κατεφίλει τῶν ποδῶν της τὰ ἴχνη, ἔνθα ἐνόμιζεν ὅτι ἔβλεπεν ἀναφύομενα ῥόδα. Ἐζήτει πάντοτε ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς της μίαν ἐλπίδα, μίαν κἄν σκέψιν δι' αὐτόν. Ἐν βλέμμα τῆς μόνον παρεῖχεν αὐτῷ τὴν ζωὴν καὶ ἐνεστάλαζε βάλσαμον παρηγορίας εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ἣτις ὑπὸ τὴν πεζὴν τῆς ζωῆς ἀτμοσφῆραν ἔδρεπε πλειοτέρας ἀκάνθας ἢ ῥόδα· εἰς τὸ εὐρὺ αὐτοῦ μέτωπον ἤρχισε ν' ἀναφαίνηται ἡ πρῶιμος καὶ βαθεῖα ἐκεῖνη πτυχὴ, ἣτις προδίδει τὰς μυστηριώδεις σκέψεις καρδίας, ἣτις ἐγνώρισεν ν' ἀγαπᾷ, νὰ ἐλπίζῃ καὶ νὰ ὑπομένῃ.

*
**

Τὴν ἐσπέραν ὅτε μόνος καὶ σκεπτικός ἐκάθητο ἐν τῷ γραφείῳ του, ἡ καρδία αὐτοῦ ἐζήτει νὰ ἐκχύσῃ τὸ αἶσθημα, ὅπερ τὴν κατεπίεζε τοσοῦτον, ἡ δὲ χεὶρ του μετέφερεν ὡς ἀσθενῆς ἠχῶ τοὺς στόνους καὶ παλμούς τῆς καρδίας του ἐπὶ τοῦ χάρτου. Ἄλλ' ὅταν ἡ καρδία εἶνε πλήρης, τὰ χεῖλη σιγῶσι καὶ πολὺ πλειότερον ὁ κάλαμος ἀδυνατεῖ νὰ ἐκφρασθῇ. Τὰ προϊόντα τοσοῦτων ἀϋπνιῶν ὁ Ἐρνέστος κατεξέσχιζεν ἀνηλεῶς διότι ἠδυνάτει ν' ἀνεύρῃ μίαν καὶ μόνην φράσιν, ἣτις νὰ ἐκφράζῃ κατὰ προσέγγισιν τὸ ἄπειρον αὐτοῦ αἶσθημα. Ἴσως, ἔγραφεν, ἡ καρδία μου παρεφρόνει καθ' ἣν στιγμὴν ἐτόλμα νὰ ὑψώσῃ τὸν ἔρωτα μέχρις ὑμῶν. Ἄλλ' ἦσο ὠραία καὶ δὲν ἦμην ποσῶς τυφλός Ἐλένη. Ἐθεώρησα ἕκτοτε ὡς εὐτυχίαν μου ν' ἀκολουθῶ τὰ ἴχνη σου, ὡς διαρκῆ εὐδαιμονίαν νὰ προφέρω τὸ ὄνομά σου σιγῆλὰ ὅταν εἶμαι μόνος, μελωδίαν δι' ἐμὲ οὐρανίαν, ἣτις μὲ θέλγει καὶ μοὶ προξενεῖ δάκρυα. Ὡ! τι ἤθελες νὰ κάμω ἐνταῦθα ἐὰν δὲν σὲ ἠγάπων; Πλειότερον ἐσκέφθην καὶ πλειότερον εὖρον ὅτι ὁ ἔρωσ οὗτος ἦτον ὁ προσωρισμός μου ἐπὶ τῆς γῆς.

*
**

Ἄλλ' ἡμέραν τινα διὰ παντός τὸ βλέμμα τῆς ἤρχισε νὰ χάνῃ τὴν λάμψιν του. Δὲν ἐξέπεμπε πλέον τὴν ἐλπίδα. Καὶ ἐνῶ πρότερον ἔλαμπεν ὡς ὁ ἀστὴρ τῆς πρωῖας, νῦν ἐσθύνετο ἐν τῇ ἀνησυχίᾳ καὶ τῇ πλήξει. Λεπτὸν παγετῶδες κάλυμμα ἀπέκρυπτε τὴν προτέραν αὐτοῦ σιλιπνότητα. Μετ' ὀλίγον ἡ Ἐλένη κατέβαλε πλέον πολλὸν κόπον, ὅπως ἀντικρύξῃ ἐνίοτε τὸ ἔνδακρυ τοῦ Ἐρνέστου ὄμμα. Εἰς μάτην προσεπάθει ὁ Ἐρνέστος ν' ἀποσπάσῃ τὴν ἐσχάτην ἐλπίδα ἀπὸ τοὺς ἀποφεύγοντας

αὐτὸν ὀφθαλμούς της . . . Πλὴν δὲν ἀναγεννᾶται ὁ ἐσθεςμένος ἔρω.

*
* *

Μετ' οὐ πολὺ τὸ μυστήριον ἐλύθη. Ὁ Ἑρνέστος τυχαίως ἀνεκάλυψεν ὅτι ἄλλος ἀπελάμβανε τελειῶς τοῦ προνομίου τῶν μειδιαιμάτων τῆς ἡμέρας, καὶ ὅτι δὲν ἦτον αὐτὸς πλέον, ὅστις ἐνέσπειρεν ἤδη τὰ ἐπὶ τῶν παρειῶν αὐτῆς φυόμενα ῥόδα. Ἦτο νέος τις μὲ ὀφθαλμούς μικροὺς ὡς τοὺς τοῦ ἀσπάλακος, μὲ ῥίνα ἀποτόμως μέχρι σιαγόνος καθήκουσαν καὶ μὲ πώγωνα ἀγγουροειδῆ καὶ ἀραιὸν ὡς κεκαυμένον δάσος. Πλὴν εἶχεν ὡς ἀντιστοίχησιν ὄλων αὐτῶν τῶν ἀτελειῶν τῆς φύσεως . . . μεγάλην περιουσίαν. Ὁ Ἑρνέστος ἀπέστειλε τὸ τελευταῖον βλέμμα του πρὸς τὴν Ἑλένην, ὅπερ ἦτον ἔμπλεων ὀδύνης, ἔρωτος, καὶ ἰκεσίας, ἀλλ' ἠναγκάσθη ἀμέσως ν' ἀποσύρῃ αὐτὸ διότι συνήτησε τὸ τῆς Ἑλένης, ἣτις παρατήρει αὐτὸν μετὰ ψυχρᾶς ἀναισθησίας. Διὰ τὸν Ἑρνέστον ὑπῆρξε τοῦτο μάχαιρα διεισδύσασα μέχρι βάρους τῆς καρδίας του. Ἐφυγε κατεσπυσμένως καὶ ἐζήτησε νὰ κρύψῃ εἰς ἐρήμους τόπους τὸν ἔρωτα καὶ τὴν ἀπελπισίαν του . . . κ' ἐὰν εἰς τὰ ὄνειρά σου, ἀναγνῶστα, ἄπερ πλάττει, νέος βλέπων ἰδανικόν τι, ζῆτει αὐτὸ ἐν τῷ οὐρανῷ διότι δὲν ὑπάρχει ποσῶς ἐν τῇ γῇ.

*
* *

. . . Ἡ Ἑλένη εὐρίσκεται ἤδη εἰς τὸν ὄγδοον αὐτῆς ἔραστὴν. Ὁ δ' Ἑρνέστος ; . . . Ὁ Ἑρνέστος εὐρίσκεται εἰς τὸν ὄγδοον τόμον τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Δικαίου.

† ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΓΕΡΑΚΗΣ

Ἀξιότιμε Κύριε,

Ἡ ἄβρα καὶ φιλόφρων πρόσκλησίς σας, ὅπως καὶ ἐγὼ ἀποστειλῶ ἀνέκδοτόν μου ἔργον διὰ τὴν «Ποικίλην Στοιὰν» τοῦ 1894 μὲ τιμᾶ ἰδιαζόντως.

Ἡ ἀποστελλομένη σελὶς ἐκ τοῦ ἡμερολογίου μου θ' ἀποτελέσῃ βεβαίως ἀπθνεστάτην συμβολὴν εἰς ἔργον φιλογικῆς ἀξίας, οἷον τὸ ὑμέτερον τοῦ ὁποίου τὰς καλλιτεχνικὰς σελίδας κοσμοῦσι πάντοτε ἄρθρα καὶ μελέται τῶν δοκιμητέρων συγγραφέων μας.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 28ῃ Σεπτεμβρίου 1893

Μετὰ πολλῆς ἐκτιμῆσεως

πρόθυμος

Καλλιερρὴ Παρρέν.

Ο ΘΡΙΑΜΒΟΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ

ΤΟΥ ΧΙΧ ΑΙΩΝΟΣ

ΕΥΚΟΝ ὡς ἐκ Πεντελικῷ μαρμάρου, ἀρχαιοπρεπὲς μὲ τὰ ἐκ Κορινθιακῶν καὶ Ἰονικῶν κίωνων περιστύλιά του, περικομψον μὲ τὰ ἐκ πολυχρῶμων ἀνθυλλίων διασιζόμενα πλαισιωτὰ ἄνθηρά του, μεγαλοπρεπὲς καὶ υπερήφανον μὲ τὸ τὰς Ὀλυμπίους θηλείας θεότητας συγκατοῦν γείσσαν του, περιβεβλημένον τὴν μυθώδη αἴγλην τῶν θαυμάτων τῆς Ἀνατολῆς μὲ τοὺς κρεμαστοὺς κήπους του, κατοπτρίζον τὸ θαμβοῦν κάλλος του εἰς τὰ διαυγῆ ὕδατα τῆς ὑπὸ τὰ πράσινα κράσπεδά του λίμνης, τὸ γυναικεῖον μέγαρον τῆς ἐν Σικάγῳ Παγκοσμίου Ἐκθέσεως, ὑψοῦται πρῶτον ἅμα τῇ εἰσόδῳ τοῦ ἐπισκέπτου εἰς τὸν ἀπέραντον αὐτῆς περίβολον.

Εἶναι τοῦτο ψηλαφητὸν δεῖγμα τῆς μεγάλης καὶ ἀπεριορίστου δυνάμεως τῆς γυναικός, τῆς ἐν πᾶσι δεξιότητος αὐτῆς, τῆς ἐκ τῆς ἀναμετρήσεώς της πρὸς τὸν ἄνδρα προκυπούσης ἰσότητός της. Εἶναι ἡ τροπαιοῦχος ἀψίς, ἣν αἱ γυναῖκες ὄλων τῶν λαῶν καὶ ἐθνῶν τῆς γῆς ὕψωσαν ἐκεῖ, ὡς ἔντονον καὶ ἀκαταμάχητον διαμαρτύρησιν τῆς ἐπὶ σειρὰν ἤδη αἰῶνων ἀποδιδουμένης αὐταῖς ἀδυναμίας καὶ φυσικῆς ἀνικανότητος. Εἶναι τὸ μεγαλοπρεπὲς μνημεῖον ὑπὸ τὴν στέγην τοῦ ὁποίου, ἡ ἐργασία, ἡ ἐπιμονή, ἡ ἀγάπη καὶ ἡ αὐταπάρνησις ἀδελφωμένοι ἀναδεικνύουσι τὰς γιγαντιαίας προόδους μεγάλου ἐν τῇ ἀνθρωπότητι προοδευτικοῦ καὶ ἐκπολιτιστικοῦ παράγοντος. Εἶναι αὐτῇ ζωῶσα ἡ ἱστορία τῆς γυναικός, ἡ διακηρύττουσα ἀνὰ τὸν κόσμον ὄλον τοὺς ἡρωϊκοὺς ἄθλους, τοὺς ἀκαταμάχητους ἀγῶνας, τὰς ὑψίστας ἀρετάς, τὴν μεγαθύμον αὐταπάρνησιν καὶ τὴν ἀναιμάκτον κατάκτησιν τοῦ ἐδάφους τῆς ἐργασίας, ἣν βῆμα πρὸς βῆμα, σπιθαμὴν πρὸς σπιθαμὴν, τῇ διεφιλονείκῃσεν ὁ ἄνθρωπος. Εἶναι ὁ θρίαμβος, ἡ δόξα, ἡ ἀποθέσις τοῦ ἡμίσεως τῆς ἀνθρωπότητος.

Πρὸ τοῦ Γυναικείου Μεγάρου τῆς ἐν Σικάγῳ Ἐκθέσεως

Ῥῖγος ἱερᾶς συγκινήσεως διατρέχει τὸ σῶμά μου πρὸ τοῦ μεγάρου τούτου. Τὰ ἀγάλματα καὶ αἱ εἰκόνες τῶν γυναικείων θεοτήτων, ἅτινα κοσμοῦσιν αὐτὸ, μοὶ φαίνονται ἐν τῇ γλυκεῖᾳ καὶ ὄνειροπόλῳ ἐκστάσει ἐν ἧ διατελῶ, ὅτι λαμβάνουσιν αἰφνης ζωὴν καὶ ἀποσπώμενα τῶν γείσσαν καὶ πολυτελῶν πλαισίων των τονίζουσιν ἐν λύραις καὶ ὄργανοις ἄσμα ζωῆς καὶ χαρᾶς, ἄσμα θριάμβου καὶ δόξης.

Μοὶ εἶναι οἰκεῖαι καὶ φίλαι αἱ θεότητες αὗται, αἱ ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὀλύμπου μας ἐκθρονισθεῖσαι, ἵνα μετὰ πάροδον εἴκοσιν ὄλων περίπου αἰῶνων, ὑπὲρ ποτε ἀθάνατοι καὶ περικαλλεῖς, ὑπὲρ ποτε λατρευταὶ καὶ πανίσχυροι ἰδρύσωσι τὸν τῆς ἀκαταβλήτου ἰσχύος, μεγαλοφυΐας καὶ γοητείας θρόνον των πέραν τῶν ὄρεων καὶ θαλασσῶν τοῦ Παλαιοῦ Κόσμου, πέραν τῶν ἀτελευτήτων ὠκεανῶν, ἀνὰ τὰς ἀπεράντους καὶ ζωογόνους τοῦ Νέου ἐκτάσεις.

Ἡ Ἐργάνη Ἀθηναῖα προΐσταται τοῦ ἀθανάτου συμπλέγματος. Φέρει τὸ σύμβολον τῆς ἐργασίας, τὸ μαγικὸν τοῦτο σκῆπτρον, δι' οὗ τὰ πάντα καθυπέταξε, δι' οὗ υπερτάτη καὶ ἀρχιάνασσα τῶν Θεαινῶν ἀνεδείχθη, δι' οὗ τὰς ἀθανάτους

ἀρετὰς πάσας μόνῃ αὐτῇ ἐκ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν τῆς κατέκτησε. Πόσον μεγάλης καὶ αἰδίου ἀληθείας ἐνέχει ὁ γυναικεῖος πανθεισμός τοῦ Ὀλύμπου καὶ πῶς μόνος ὁ Ἀμερικανικὸς λαὸς μετὰ πάροδον τόσων αἰῶνων σύνοιδε νὰ ἐνσαρκώσῃ τὰς θεότητας ταύτας εἰς τὰς γυναῖκάς του.

Ὁ οἶκος παντὸς Ἀμερικανοῦ εἶναι βωμὸς ἄχραντος καὶ ἱερός, ἐν ᾧ πανίσχυροι καὶ σεβασταὶ λατρεύονται ἐν τῷ προσώπῳ τῆς γυναικὸς πᾶσαι συλλήβδην αἱ γυναικεῖαι τῶν προγόνων μας θεότητες. Μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἐνῶ οἱ ἄρχαιοι μόνον θυσίας καὶ λατρεῖαν προσέφερον πρὸς τὰς θεότητας ταύτας, οἱ Ἀμερικανοὶ πρακτικώτεροι ἐξεμεταλλεύθησαν τὴν ἄπειρον αὐτῶν δύναμιν ἐπ' ἀγαθῶν καὶ τοῦ οἴκου καὶ τῆς πολιτείας των. Ὅ,τι ἐκεῖνοι μόνον ἐφαντάσθησαν, οὗτοῖ ἐπραγματοποίησαν. Ὅ,τι ἐκεῖνοι μόνον ὡς ὑπερφυσικὸν ἐθεώρησαν, οὗτοῖ εἶχον τὴν φρόνησιν ν' ἀναγνωρίσουν καὶ νὰ καταστήσουν δυνατὸν καὶ τὴν αὐταπάρησιν νὰ ἐφαρμώσουν ἐν τῷ καθ' ἑκάστην βίῳ των.

Διὰ τοῦτο σήμερον ὑπερήφανοι καὶ ὑψαύχενες ἀτενίζουσι πρὸς τὸ Μέγαρον τῆς Γυναικείας Ἐκθέσεως, ὡς πρὸς τρόπαιον θριάμβου καὶ νίκης, τὸ ὅποιον αὐταὶ αἱ τρυφεραὶ γυναικεῖαι χεῖρες ὕψωσαν ἐκεῖ, ἵνα ἐν ἐξελικτικῇ σειρᾷ ἐκθέσωσι πρὸ τῶν καταπλήκτων ὀμμάτων τοῦ κόσμου ὄλου, ποίας κατήγαγον εἰρηνικὰς νίκας, ποῖα κατώρθωσαν θαύματα ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ χώρᾳ, τῇ ἐκθρεψάσῃ τὸν νοημονέστερον λαὸν τῆς ὑφῆλίου.

Ταπεινὴ καὶ ἐγὼ τοῦ γηραιοῦ καὶ πεπαλαιωμένου κόσμου κόρη, αἰσθανομένη ἔτι ἐπὶ τῶν χειρῶν μου τὰς πληγὰς τῶν ἀλύσεων, ἃς βίᾳ καὶ μετὰ τόσων ἀγώνων κατώρθωσα νὰ διαρρήξω, προσέρχομαι συγκεκινημένη εἰς τὸν μέγαν τοῦτον βωμόν, ὃν τὸ φῶς τῆς ἀληθείας, τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς Τέχνης καταυγάζει καὶ τόσα ἔργα ἀρετῆς καὶ φιλανθρωπίας περικοσμοῦσι.

Ἐν βλέμμα ἐπὶ τῶν ἐκθεμάτων

Οὐδὲν ἀνδρικὸν ὄνομα ἀναγράφεται ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τούτου. Νοῦς γυναικεῖος διέταξε τὰ τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῆς ὀρχιτεκτονικῆς του, ὡς χεῖρες γυναικεῖαι ἐπλασαν καὶ ἐμόρφωσαν τὰ περικοσμοῦντα αὐτὸν ἀγάλματα καὶ ἀρχαῖκὰς στήλας καὶ διεκόσμησαν διὰ συμβολικῶν παραστάσεων καὶ εἰκόνων καὶ θαυμασίων ἔργων τὸ ἔσωτερον αὐτοῦ.

Ἡ φιλανθρωπία καὶ ἡ μητρικὴ στοργή, αἱ δύο αὐταὶ καὶ ὕψισται γυναικεῖαι ἀρεταὶ κατέχουσιν ἐν τῷ μεγάρῳ τὰς τιμητικωτάτας τῶν θέσεων. Εὐθὺς ὡς εἰσέλθῃ τις διὰ τῆς μεγαλοπρεποῦς κεντρικῆς εἰσόδου εὐρίσκειται ἐντὸς ἀπεράντου προστώφου, οὗ τοὺς τοίχους καλύπτουσι πολύτιμα gobelins καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου ὑψοῦται μέγα κολοσσαῖον ἐκ χαλκοῦ ἄγαλμα ἱππότου ἐκ τῶν ἀπελευθερωτῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἔργον διασήμου γλυπτρίας. Δεξιὰ τοῦ προστώφου τούτου ὑπάρχει πρότυπον γυναικεῖου νοσοκομείου, τοῦ ὁποίου ἰδρύτρια, ἰατροί, φαρμακοποιοί, νοσοκόμοι καὶ ἀσθενεῖς εἶναι γυναῖκες. Πάντα τὰ ἐν αὐτῷ χειρουργικὰ ἔργαλεῖα ἐφευρέθησαν ὑπὸ γυναικῶν. Εἰς ἀπεράντους δὲ φωτογραφίας ἀναπαριστῶνται αἱ διάφοροι αἰθουσαι τοῦ νοσοκομείου τούτου καὶ ἡ καθ' ἑκάστα λειτουργία αὐτῶν. Ἀριστερὰ, ἀκριβῶς ἀπέναντι τοῦ ἰδρύματος τούτου τῆς γυναικείας φιλανθρωπίας ἡ ἔμφυτος εἰς τὴν γυναῖκα μητρικὴ στοργὴ στεγάζει ὑπὸ τὰς προστατευτικὰς πτέρυγὰς τῆς πρότυπον βρεφικοῦ Ἀσύλου. Τοιαῦτα ἀνά μυ-

ριάδας εἶναι ἐγκατεσπαρμένα ἀνά πᾶσαν πόλιν καὶ κώμην τῆς Ἀμερικῆς, ἀποκλειστικῶς γυναικεῖαις δαπάναις ἰδρυόμενα καὶ διὰ γυναικῶν λειτουργοῦντα.

Ἡ φιλανθρωπία ἐν Ἀμερικῇ ἔχει συστηματοποιηθῆ ὑπὸ τῆς γυναικὸς εἰςβαθμὸν θαυμασίως καταπληκτικόν. Τὸ αἶσθημα τοῦτο κατέχει ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς Ἀμερικανίδος τὴν αὐτὴν θέσιν, ἣν ἡ στοργή, ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν ἐργασίαν καὶ ὁ ἔρως.

Τὰς ἡμέρας των κανονίζουσι μετὰ τῶν οἰκογενειακῶν, φιλανθρωπικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἢ τεχνικῶν καθηκόντων των, ὡς διαθέτουσι τὸν πλοῦτόν των διὰ τὴν ἰδίαν καὶ τῶν οἰκείων των εὐτυχίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀνακούφισιν καὶ προστασίαν τῶν πτωχῶν. Ἡ φιλανθρωπία καὶ ἡ ἐργασία ἰδοῦ αἱ μέγιστα ἀρεταὶ τῆς Ἀμερικανίδος.

Μετὰ τὸ πρόσωπον ἐκτείνεται ἀπέραντος στοὰ κατὰ μῆκος τῆς βορείου καὶ νοτίου πλευρᾶς τῆς ὁποίας παρατάσσονται ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην αἱ ὠραῖαι καὶ μεγαλοπρεπεῖς αἰθουσαι τῶν ξένων γυναικεῖων τμημάτων, εἰς κομψότατα διαμερίσματα τῶν ὁποίων ἐκτίθενται ἐν ἀρμονικοῖς συμπλέγμασι πάντα τὰ ἀριστοουργήματα τῆς γυναικείας τέχνης καὶ βιομηχανίας, ὡς καὶ πᾶσαι αἱ ἐν τοῖς γράμμασι καὶ ταῖς ἐπιστήμαις πρόδοι τοῦ γυναικεῖου φύλου τῶν δύο κόσμων. Αἱ θαυμάσαι μικρογραφίαι τῶν γυναικῶν τῆς Ἰαπωνίας καὶ τῆς Κίνας μετὰ τῶν μυθώδους ὑπομονῆς καὶ ἐπιτηδειότητος κομψοτεχνημάτων των, ἀντιμετωπίζουσι προκλητικῶς καὶ ἀφόβως τὰ λεπτεπίλεπτα βαλεντιανὰ τρίχαπτα τῆς Γαλλικῆς τέχνης ὡς καὶ τὰς διαφόρους ἐξελίξεις τῶν Εὐρωπαϊκῶν συρμῶν, μεθ' ὧν τῶν καλλιτεχνικῶν παντὸς αἰῶνος καὶ πάσης ἐποχῆς ἐξαρτημάτων των.

Ἡ Ἀσία διὰ τῶν μεγαλοπρεπῶν καὶ πλουσιῶν τμημάτων τῆς Κίνας, τῆς Ἰαπωνίας, τῶν Ἰνδιῶν, τῆς Ἰνδοκίνας δὲν ὑστερεῖ ποσῶς τῆς Εὐρώπης κατὰ τὰς τέχνας καὶ τὴν γυναικεῖαν βιομηχανίαν. Μόνον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ φιλανθρωπίᾳ ἡ Εὐρωπαϊκὴ γυνὴ ὑπερέχει τῆς Ἀνατολίτιδος ἀδελφῆς τῆς. Αἰθουσαι ὀλόκληροι τῶν Εὐρωπαϊκῶν τμημάτων χρησιμεύουσι πρὸς ἐκθεσιν τῆς ἐξελίξεως τῆς γυναικείας ἐκπαιδεύσεως ἐν Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ ἄλλαις Εὐρωπαϊκαῖς χώραις, παμμεγέθεις δὲ χάρται ἀπεικονίζουσιν ὄχι μόνον τὰ κυριώτερα γυναικεῖα λύκεια, γυμνάσια, διδασκαλεῖα, παιδικὰ ἄσυλα, ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα καὶ βιομηχανικὰ ἐργοστάσια τῶν μεγάλων Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, ἀλλὰ καὶ πίνακες χρυσοπλασιωμένοι ἀναγράφουσι τοὺς ἀριθμοὺς τῶν εἰς ἕκαστον τούτων κατ' ἔτος κατατασσομένων, ὡς καὶ τὴν κλιμακωτὴν πρόδον τῆς γυναικὸς ἐν ταῖς ἐπιστήμαις, ταῖς καλαῖς τέχναις καὶ τῇ ἰδιωτικῇ καὶ δημοσίᾳ βιομηχανίᾳ.

Ἡ Εὐρῶπη ἐξαιρέσει μικρῶν τινων κρατιδίων τοῦ Αἴμου παρίσταται εὐπρόσωπος ἐν τῷ τμήματι τούτῳ, ἀριθμοῦσα κατὰ τὰς δύο τελευταίας δεκαετηρίδας καταπληκτικὰς διὰ τὴν γυναῖκα πρόδους. Τὸ Γαλλικὸν ἔθνος ἰδίᾳ φαίνεται ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν πινάκων του ἐργασθὲν πυρετωδῶς πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ γυναικεῖου φύλου ἐκ παραλλήλου μετὰ τοῦ ἄρρενος ἐν τε τοῖς γράμμασι, ταῖς τέχναις καὶ ταῖς ἐπιστήμαις.

Ὀλόκληρον τὴν ἐτέραν πλευρὰν τῆς μεγάλης κεντρικῆς στοᾶς τοῦ μεγάρου κατέχουσι τὰ διαμερίσματα τῆς ἐπὶ τὸ προοδευτικώτερον μεταρρυθμίσεως τῶν φιλανθρωπικῶν καὶ ἐργατικῶν σωματείων, ἐνῶ αὐτῇ ἡ κεντρικὴ στοὰ μήκους 120 μέτρων ἐπὶ πλάτους 35 εἶναι ἀληθὲς καλλιτεχνικὸν μουσεῖον, τοῦ ὁποίου οἱ

τοῖχοι καλύπτονται πανταχόθεν ὑπὸ ἐλαιογραφῶν καὶ ὕδατογραφῶν τῶν διασήμων τοῦ κόσμου ὅλου καλλιτεχνίδων. Καθ' ὅλην τὴν ἀπέραντον ταύτην αἰθουσαν τὴν διὰ σιδηρῶν τόξων βασταζομένην καὶ στεγαζομένην ὑπὸ θολωτῆς κρυσταλλίνης στέγης, εἶναι ἐγκατεσπαρμένα πολυτελεῖς ὑαλόφρακτοι τράπεζαι καὶ προθήκαι, περικλείουσαι ὅτι καλλιτεχνικὸν ἐδημιούργησεν, ἐπετέλεσε καὶ ἐχρησιμοποίησεν ἡ γυνὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαιστάτων χρόνων μέχρι σήμερον. Τὴν μονοτονίαν τῶν κομψοτεχνημάτων τούτων ποικίλλουσι πολυπληθῆ ἀγάλματα εἴτε ἐκ μαρμάρου εἴτε ἐκ χαλκοῦ, ἐγκατεσπαρμένα ἀνά τὴν στοᾶν εἴτε εἰς συμπλέγματα εἴτε ἀνά ἓν, πάντα ἔργα γυναικείας τέχνης βραβευθέντα τὰ πλείστα ἐν καλλιτεχνικοῖς διαγωνισμοῖς.

Τὴν μεγίστην ταύτην κεντρικὴν στοᾶν περιβάλλει ἐκ τῶν ἄνω ἐξώστης ἀπέραντος, ἐρειδόμενος ἐπὶ περιστηλίου ἀρχαιοπρεποῦς, ἐπὶ τῶν θριγγῶν τοῦ ὁποίου ζωγραφίζονται ἀλληγορικά συμπλέγματα, παριστῶντα τὰς μούσας καὶ τὰς χάριτας ὑπὸ μορφᾷ ἐξόχων γυναικείων προσωποποιήτων.

Εἰς τὸν πρῶτον ὄροφον εἰς ὃν δι' ἀνεγκυστήρος ἀνερχόμεθα ὑπάρχουσιν αἱ τῶν κυριῶν αἰθουσαι καὶ τὰ καλλυνητήρια. Ἡ αἰθουσα τῶν Συλλόγων καὶ Συνεδριάσεων κατέχει ὀλόκληρον τὴν βόρειον πλευρὰν, μὲ σκηνὴν ἀπέραντον, μὲ πινακοθήκην ἐκ φωτογραφῶν καὶ εἰκόνων τῶν γυναικῶν, αἵτινες διέπρεψαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος ἄνευ διακρίσεως φυλῆς καὶ ἔθνους. Παρὰ τὴν αἰθουσαν ταύτην τὸ κυλικεῖον τῶν Κυριῶν καὶ μετ' αὐτὸ ἡ γυναικεία βιβλιοθήκη τῆς Νέας Ὑόρκης, κατασκευασθεῖσα ὀλόκληρος δαπάναις τῶν γυναικείων Συλλόγων τῆς Ἀμερικανικῆς ταύτης μεγαλοπόλεως, καὶ διακοσμηθεῖσα ὑπὸ γυναικῶν κοσμηματογράφων, γλυπτριῶν καὶ ζωγράφων αὐτῆς. Τὸ ἐκ βιβλιοθηκῶν πλαίσιον τῆς αἰθούσης ταύτης περιλαμβάνει τέσσαρας χιλιάδας τόμους πρωτοτύπων συγγραμμάτων, μόνον τῶν γυναικῶν τῆς Νέας Ὑόρκης, τῶν πλείστων μεταφρασθέντων εἰς πολλὰς γλώσσας. Ἀπὸ δέκα ὀκτῶ δὲ πολυτόξων ἀναρτητήρων, εὐρίσκονται ἀνηρτημένοι ἐν ὁμοιομόρφοις περικαλύμμασι ὀκτακόσιοι περίπου κανονισμοὶ μετὰ τοῦ ἱστορικοῦ ἐνὸς ἐκάστου τῶν ὀκτακοσίων γυναικείων Συλλόγων τῆς Νέας Ὑόρκης.

Εἰς τὴν ἀπέναντι πλευρὰν εἶναι τὰ πρότυπα τῶν οἰκογενειακῶν μαγειριῶν μετὰ τῶν μαγειρικῶν σκευῶν καὶ μηχανημάτων, τὰ ὅποια γυναικῆς ἐφεύρον, τὰ γυναικεία φαρμακεία μετὰ τῶν χειρουργικῶν τμημάτων καὶ χειρουργικῶν ἐργαλείων, αἱ αἰθουσαι τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, τῶν θυγατέρων τῆς Ἐπαναστάσεως, τὰ πρότυπα τῶν σχολείων τῶν τυφλῶν καὶ κωφολάλων τὰ ὑπὸ γυναικῶν ἰδρυθέντα.

Ἐπὶ τοῦ τρίτου ὀρόφου τὰ ἐστιατόρια τοῦ Μεγάρου ἐν ᾧ καθ' ἑκάστην προγευματίζουσιν ὑπὲρ τὰς τριάκοντα χιλιάδας ἐπισκέπτριαί καὶ ἀπὸ τῶν ἐξωστέγων τοῦ ὁποίου ἐκτυλίσσεται ὡς ἐν μαγικῷ πανοράματι ἡ θεὰ τῆς Ἐκθέσεως ὅλης μὲ τὰς θαλασσίας λεωφόρους τῆς, μὲ τὰ δάση καὶ τοὺς θαυμασίους κήπους τῆς, μὲ τὰ πάλλευκα καὶ ὡς πόλεις γιγάντια μέγαρά τῆς, τὰ ὅποια φαίνονται ὡς νηρηίδες ἀναδυθεῖσαι διὰ μαγικῆς τινοῦ ράβδου, ἐκεῖ, ἔνθα μέχρι τῆς χθὲς ἔτι ἡ ἀπέραντος ὡς μεγάλη θάλασσα λίμνη τοῦ Μιχιγκὰμ ἐκύλιε τὰ ἀργυροβαφεῖ κύματά τῆς.

ΚΑΛΛΙΠΡΟΗ ΠΑΡΡΕΝ

K. Parren

Ὅτε αἱ σταφίδες, οὔτε οἱ ἐν κιβωτίοις κεκρυμμένοι σπόγγοι, οὔτε τὰ ἔλαια καὶ τὰ ξηρὰ σῦκα ἀντιπροσώπευσαν τὴν Ἑλλάδα ἐν Ἀμερικῇ ἐσχάτως. Δι' ὅλα ταῦτα τόσον καλῶς εἰργάσθη ἡ Ἑλλην. Κυβέρνησις τότε, ὥστε μικροῦ δεῖν θὰ ἔληγεν ἡ Ἐκθεσις τοῦ Σικάγου καὶ θὰ ἐκλείοντο αἱ θύραι χωρὶς τὰ δύστηνα νὰ ἴδωσι τὸ φῶς, οὐδὲ νὰ ἐκπλήξωσι τοὺς παμπληθεῖς ἐπισκέπτας καὶ περιηγητάς! . . .

Ἐπρεπε νὰ τύχη ἐκεῖ, πεσοῦσα εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀνθρωπωκεανοῦ ἐκείνου, ὡς διάττων ἀστὴρ, μία μικρὰ Ἑλληνὶς μὲ σπινθηρίζουσαν διάνοιαν, μὲ εὐγλωττίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν, ὅπως μεσητεύση καὶ μεταπίσῃ τὴν Πρόεδρον τοῦ Συνεδρίου ν' ἀνοιγῶσι τὰ περικλυτὰ κιβώτια καὶ ἐκτεθῶσι καὶ οἱ θησαυροὶ τῆς Ἑλλάδος! . . . Ἡ εὐγενὴς καὶ νοήμων Ἑλληνὶς δὲν ἦτον, οὐδὲ ἠδύνατο νὰ ἦνε ἄλλη—διότι δὲν ἔχομεν πλεονασμὸν ἐκ τοιούτων γυναικῶν—ἡ ἡ κυρία Παρρέν, ἡ ὅλη πῦρ καὶ ζωή.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΡΣΕΝΗ ΠΟΙΚΙΛΙΑ ΣΤΟΑ

Ἐκτύπωσις ἐκ τῶν Καταστημάτων Ἀνίστη Κωνσταντινίδου

ή σφύζουσα συγγραφεὺς καὶ ἐκδότις τῆς «Ἱστορίας τῆς Γυναικός», ἡ ἀκάματος συντάκτρια τῆς «Ἐφημερίδος τῶν Γυναικῶν». Αὐτὴ, ἥτις ἴσταται ἐπὶ κεφαλῆς τῆς γυναικείας πνευματικῆς κινήσεως ἐν Ἑλλάδι, ἐπιβᾶσα ὡς ἀργοναῦτις νηὸς ποντοπόρου καὶ ἀψηφίσασα μυρίους κινδύνους καὶ τσοαύτας περιπετείας μικροτάτου ταξιδίου, ἔγνω ἰδίᾳ πρωτοβουλία νὰ παραστῇ εἰς τὸ συνέδριον τῶν Γυναικῶν ἐν Σικάγῳ, ὅπως ἀντιπροσωπεύσῃ, οὐχὶ μόνον τὴν γυναῖκα, οὐχὶ μόνον τοὺς δημοσιογράφους, τὰ γράμματα, τὴν φιλολογίαν, οὐδὲ τὴν γυναικείαν πρόοδον μόνον τῆς πατρίδος τῆς . . . Ἡ κυρία Παρρέν μεταβᾶσα ἐκεῖ ἀντιπροσώπευσε τὸ ἐξοχώτατον καὶ μόνον ἀναμφισβήτητον προίον, ὅπερ ἔχει ἡ Ἑλλάς, τὸ . . . Πνεῦμα ! . .

Ἡ κυρία Καλλιρρόη Παρρέν κατέστη ἀπὸ πολλοῦ προσωπικότης ἐν Ἀθήναις. Μετρίου ἀναστήματος μὲ εὐρὺ μέτωπον καὶ ζωηροὺς ὀφθαλμούς, εἶνε γυνὴ πλήρης θελήσεως καὶ δραστηρία εἰς ἅκρον. Βλέπει τις ἐν αὐτῇ τὴν Κρήτην ὀλόκληρον, ὅθεν ἔλκει τὴν καταγωγὴν, τὴν ἡρωϊκὴν νησίδα, τὴν ἀτρόμητον, τὴν βίβοκίνδυνον, τὴν τολμηράν. Ἔχει ἡρωϊκὸν αἷμα εἰς τὰς φλέβας ἢ νεαρὰ συγγραφεὺς, ἀνεψιά τυγχάνουσα τοῦ περιφανοῦς Κρητὸς Ἀντωνίου Μελιδώνη.

Γνωρίζει τὰ πάντα, ὁμιλεῖ ὅλας τὰς Εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, ἃς ἐξέμαθε κόρη ἔτι καὶ ἐτελειοποίησε ταξιδεύουσα. Δι' αὐτὴν ἡ θαλασσοπλοία καὶ ἡ περιήγησις εἶνε τροφή καὶ μάθημα πνευματικόν, ὅπου ὑπάγει δὲ συμπεριάγει μεθ' ἑαυτῆς καὶ τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν τῶν γραμμάτων καὶ τῆς προόδου. Αἱ Ῥουμανιώτισσαι κυρίαί τὴν λατρεύουσιν ὡς παλλάδιον καὶ ἐν αὐτῇ εὐρίσκουσιν ἀναψυχὴν πατριωτικὴν καὶ εὐέλπιδαν. Ἐκδίδουσι δὲ νῦν αἱ αὐταὶ τὴν λαμπράν τῆς «Ἱστορίαν τῆς γυναικός», ἥτις μετεφράσθη εἰς τε τὴν Γαλλικὴν καὶ τὴν Ἀγγλικὴν.

Πανταχοῦ παροῦσα καὶ πανταχοῦ δρῶσα ἀφήνει ἴχνη ὁρατὰ καὶ σημεία ἀπτά τῆς διαβάσεώς τῆς. Ἐν τῷ Συνεδρίῳ τῶν Γυναικῶν ἐν Παρισίοις κατὰ τὸ 1889 συναρπάζει, γοητεύει, ἐνθουσιάζει τὸ ἀκροατήριόν τῆς· τελευταῖον δ' ἐν Σικάγῳ τόσον ἐνθουσιωδῶς ὠμίλησε, τόσον ἐθέρμανε καὶ συνεκίνησε τοὺς ἀμερικανούς, ὥστε ὅταν ἔπαυσεν, ὅλων οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν βεβρεγμένοι ἀπὸ δάκρυα, ὅλοι ἐτίναζον τὰ μανδύλια καὶ ἐπέτων τοὺς πῖλους, καὶ εἰς ὅλων τοὺς ὀφθαλμούς ἔλαμψεν αἴφνης μία Ἑλλάς ἄγνωστος, μία Ἑλλάς σπινθηροβόλος, φαινή, ἐνδοξος καὶ μεγαλεπήβολος, μία Ἑλλάς, ἣν μάτην θὰ ζητήσωμεν ἐπὶ τοῦ γεωγραφικοῦ χάρτου! . . Ἡ Ἑλλάς αὐτὴ ὑπάρχει μόνον εἰς τὴν καρδίαν καὶ τὴν διάνοιαν τῆς Καλλιρρόης Παρρέν, ὡς καὶ εἰς τὰ σπλάγχνα τῶν ἐντρυφασάντων εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ μεθυσθέντων ἐκ τοῦ νέκταρός των! .

Καὶ δὲν περιωρίσθη μόνον εἰς τὸν κάλαμον καὶ εἰς τὴν εὐγλωττίαν τῆς ἡ ἀκάματος καὶ φιλοπόροδος αὐτῆς γυνῆς. Συνετέλεσε πλεῖστα ὅσα πρακτικώτατα καὶ ἐθνωφελέστατα ἔργα, ἐφ' οἷς ἀγῆρως ἔσται ἡ εὐγνωμοσύνη τῶν πενήτων, τῶν ἀποκλήρων, τῶν πτωχῶν κορασιῶν καὶ γυναι-

κῶν τῆς Πατρίδος μας. Ἐὰν αἱ ἀνιάτοι, ἐὰν αἱ ἄποροι ἐργάτιδες, ὑπηρέτριαι ἢ τροφοί, ἐὰν αἱ φιλόπονοι κορασιδὲς καὶ αἱ κομψαί, ἀλλὰ ἐργατικά, φιλοτεχνήτριαι καὶ μικροτεχνήτριαι τῶν Ἀθηνῶν δὲν γνωρίζωσι τὸ ὄνομα τῆς Παρρέν καὶ δὲν εὐλογῶσι τὸ ὄνομά τῆς, ἐὰν δὲν τὸ μνημονεύσιν εἰς τὰς προσευχὰς των τὸ βράδυ καὶ τὸν ὄρθρον, ἐσάκις ἐγείρωνται ἐπὶ τὰ ἔργα των, ὦ! τότε δὲν γνωρίζω τίς καρδία πλέον πρέπει νὰ πάλλῃ δι' εὐγνωμοσύνην, τίς διάνοια πρέπει ν' ἀναπολῇ εὐλογοῦσα ὄνομα προστάτιδος! . . .

Ἄς μαρτυρήσωσιν τὸ Κυριακὸν σχολεῖον, τὸ Ἄσυλον τῶν ἐργατιδῶν, τὸ Νοσοκομεῖον τῶν ἀνιάτων, ἡ Ἐνωσις τῶν ἐλληνίδων γυναικῶν, ἃς μαρτυρήσων τὰ ἘΡΓΑ, ἐὰν δὲν μαρτυρῶσιν αἱ καρδίαι, ἃς τὸ εἶπωσιν οἱ λίθοι καὶ τὰ καταστατικά, αἱ στῆλαι τῶν ἰδρυτῶν καὶ τὰ ἀναθήματα τῶν εὐεργετιδῶν, ἐὰν δὲν τὸ ἀνομολογῶσιν μεγαλοφώνως τὸ πλῆθος τῶν στομάτων, ἅτινα εὖρον τροφήν, τῶν χειλέων, ἅτινα ἀνέλαβον τὴν βροδαλὴν χροιάν τῆς υἰγείας, τῶν στηθῶν, ἅτινα ἀνέπνευσαν τὴν ζωογόνον καὶ ζεῖδωρον αὔραν τῆς εὐεξίας καὶ τῆς χαρᾶς! . . .

Τὰ ἔργα ὁμιλοῦσι διὰ πάντας τοὺς αἰῶνας, διὰ πάντας τοὺς λαούς· τὰ στόματα δὲν ὁμιλοῦσιν ἢ διὰ μόνους τοὺς συγχρόνους καὶ εἰς μίαν μόνον, τὴν πάτριον αὐτῶν γλῶσσαν! . . .

ΑΝΑΛΑΤΟΣ.

ΕΚ ΤΩΝ «ΦΘΟΓΓΩΝ ΙΤΑΛΙΔΟΣ ΜΟΥΣΗΣ»

1. ΓΟΥΙΔΟΥ ΓΟΥΙΝΙΤΣΕΛΛΗ (GUIDO GUINICELLI) 1220

ΜΕΤΡΙΟΠΑΘΕΙΑ ΕΝ ΕΥΤΥΧΙΑ

Ὁ τοῦ τροχοῦ τῆς Τύχης ἀναβάτης,
Ὡς ἀναβάς ἐκεῖ, μὴ τόσον χαῖρη!
Ἐὰν φαιδρὰν τὴν ὄψιν τῆς προσφῆρη,
Πόσον ταχέως φεύγ' ἢ εὐνοιά τῆς! . . .
Ἄχ! ὅσον εὐθαλὲς κ' ἂν καλυκίζῃ,
Τὸ ἄνθος, δέον μαρανθὲν νὰ κύπτῃ·
Καὶ νόμος τις, ὡς πείθομαι, ὁρίζει:
Ὅ, τ' ὑψωθῆ πολὺ, πολὺ νὰ πίπτῃ!
Δὲν πρέπει ὁ θνητὸς νὰ υπερχαῖρη,
Εἰς μεγαλεῖα ἔσοχα ἐλπίζων:
Τῷ φέρ' ἢ ἀγαλλίασις πικρίαν·
Ἡ μετριότης μᾶλλον τῷ συμφῆρει.
Ἄν εὐτυχῆ, μὴ γαυριᾷ ὑβρίζων!
Ἐπάρθεις πτώσιν φέρουσι βαρεῖαν! . .

ΦΙΛΙΠΠΟΣ Α. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

«Έλλην οξύφωνος ἐν Ἰταλία»

Μᾶς φεύγουσιν ὄχι μόνον οἱ λόγιοι, οἱ ζωγράφοι, οἱ γλύπται, οἱ ἱατροὶ
μας, φεύγουσιν ὄχι μόνον αἱ ὠραῖαι καὶ τὰ ζωντανά μας ἀγάλματα!...

Τώρα ἤρχισαν νὰ φεύ-
γωσι μακρὰν ἡμῶν καὶ
τὰ ἀηδονιά μας, τὰ
καλλικέλαδα, τὰ κη-
λοῦντα καὶ θέλγοντα
τὰ ὠτά μας πτηνά. . .

Φεύγουν πρὸς τὴν
ξένην, πρὸς τὸν Βορρᾶν,
πρὸς τὸ ἄγνωστον, ζη-
τοῦντες τιμὰς καὶ χρῆ-
μα, δάφνας καὶ στε-
φάνους ὄλοι ὅσοι αἰσθά-
νονται ὅτι ἔχουσιν εἰς
τὰ στήθη τὸ πῦρ τῆς
τέχνης, τὴν φωτοβύ-
λον ἄλων τῆς Μούσης!

Καὶ ἐν τούτοις τό-
σαι δάφναι ἀκόμη φύ-
ονται παρὰ τὰ ρεῖθρα
τοῦ Κηφισοῦ, καὶ ἐν

τούτοις τόσας χρυσᾶς ἀκτῖνας ἐκπέμπει ἀκόμη ἐπὶ τῶν πεδιάδων τοῦ
Ἑλληνικοῦ ὁ μουσηγέτης Ἀπόλλων! . .

Πτωχὲ Ἀπολλων! Μεθ' ὅλας τὰς λύρας καὶ τὰς χρυσᾶς σου ἀκτι-
νας, εἶσαι τόσον ῥακένδυτος, τόσον ἄπορος, ὥστε ὁ πρῶτος Ἑβραῖος τρα-
πεζίτης παρὰ τὸν Δούναβιν θὰ εἶχε τὸ θράσος σήμερον μὲ περισσοτέραν
ἐλπίδα νίκης ἢ ὁ Μαρσύας νὰ σὲ προκαλέσῃ εἰς διαγωνισμόν καὶ μονο-
μαχίαν....

Σήμερον οἱ λιροκροῦσται Μαρσύαι τοῦ Χρηματιστηρίου ἐκδέρουσιν ἀντὶ
νὰ ἐκδέρωνται ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος.....

Τὸν ἐνθυμοῦμαι ὡς ἐὰν ἦτο γθὲς τὸ βράδυ. Ἦμην ἐν τῷ «Παρνασσῶ»
πρὸ πέντε ἐτῶν, ὅτε κατὰ τὴν συναυλίαν ἀνῆλθε καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῆς
σκηνακῆς θυμέλης. Ἦτο νέος, εὐειδής, γλυκὺς, κομψὸς καὶ βραχύσωμος.
Ἄλλὰ τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν σὰς εἴλκυεν ἰδιαιτέρως.

Ἐπρεπε ν' ἀνοίξῃ τὸ στόμα, ἔπρεπε νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὰ χεῖλη του τὸ
μελιρροῦτον ἐκεῖνο ἄσμα τῆς «Σεμέλης», ὅπως ἴδῃτε ὅλους τοὺς ὀφθαλ-
μοὺς πέριξ νὰ βρεγθῶσιν, ὅλας τὰς καρδίας νὰ θερμανθῶσιν, ὅλας τὰς

χεῖρας παταγωδῶς νὰ χειροκροτῶσιν!.. Ἐκείνη ἡ «Σεμέλη» ἐτρέλλανεν. Ὁ
Ἀποστόλου ἐκείνην τὴν ἐσπέραν ἔκαμε κατὰκτησιν. Τὴν πρωΐαν διὰ τῆς
«Ἀκροπόλεως» διεσάλπιζον, κατὰ τὴν συνήθειάν μου, τὸ γεγονός καὶ
ἀπὸ ἐκείνης τῆς στιγμῆς ἦτο γνωστὸς εἰς ὅλην τὴν Ἀθηναϊκὴν κοι-
νωνίαν.

Δὲν τὸν ἐπανεῖδον ἢ μετὰ τινα ἔτη, ὅτε ἐπαίζετο ὁ «Ἰγροψήφιος». Τὸν
ἀπλοῦν αἰοῖδόν, τὸν ἀφελῆ νεανῖσκον, ἐπανεῖδον ἐκεῖ ἠθοποιόν, σκηνακόν,
ἦρωα τοῦ θεάτρου πλέον· εἶχε κάμει μεγάλας προόδους... Ἡ φωνὴ του
σθεναρά, γλυκεῖα, μαγευτικὴ, θεραπευτικὴ ὡς κύμα γαληνίας θαλάσσης,
ἐγαργάλιζεν, ἐμέθυσεν, ἐξετρέλλαιεν. Τὸ μόνον ὅπερ ἀκόμη δὲν διηθύθουνεν,
οὐδὲ ἐδέσποζεν ἐντελῶς ἀκόμη ἦτο τὸ σῶμα.

Τοῦ ἔλειπεν εἰσέτι ἡ σκηνακὴ τέχνη, ἡ συνείδησις τῶν κινήσεων, τὸ
παραστατικόν, ἡ ὑπόκρισις.

Καὶ τοῦτο εἶναι ζήτημα ἐξέως, πείρας, ἀσκήσεως. Ἔσφιλε λοιπὸν μόνος
του νὰ φθάσῃ ὅπου ὠνειρεύετο, καὶ τὸ κατῶρθωσῃ· προικισμένος ἐκ φύ-
σεως μὲ θέλησιν, χαρακτῆρα σιδηροῦν, φιλότιμος καὶ φιλόπονος, εἰργάσθη,
κατέγεινεν, ἐκοπίασεν, ἀνεδείχθη. Ὁ Ἀποστόλου εἶναι ἡ κυρία ἀφορμὴ
τῆς συστάσεως τοῦ Ἀ' Ἑλλην. μελοδράμ. θιάσου· διὰ τῆς ἐπιμονῆς
του συνεκέντρωσε περὶ αὐτὸν τοὺς τότε λαθόντας μέρους, καὶ ἐπὶ τῇ βᾶ-
σει αὐτοῦ κατηρτίσθη ὁ ἐν λόγῳ θιάσος. Περιελθὼν τὰ διάφορα κέντρα
τῆς Ἀνατολῆς καὶ τινα τῆς Εὐρώπης, ἐθαυμάζετο διὰ τὴν γλυκεῖαν
φωνὴν του καὶ ἐν Ὁδησσῶ ὅπου ἤκουσαν αὐτὸν οἱ ἐκεῖ τότε ἠθοποιοὶ τοῦ
Ἰταλικοῦ μελοδράματος, τὸν παρώτρυναν νὰ μεταβῇ εἰς Ἰταλίαν καὶ
καταρτισθῇ, ἀκολουθήσῃ δὲ τὸ Ἰταλικὸν θέατρον, ἀφοῦ Ἑλληνικὸν με-
λοδράμα ἐπὶ πολὺ ἦτον ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ. Πάραυτα κατελθὼν ἐξ
Ὁδησσοῦ ἀπῆλθεν εἰς Ἰταλίαν, ὀλίγα γνωρίζων Ἰταλικά, μετέθη εἰς
Μιλάνον, ὅπου ὁ ὁμογενὴς μουσουργὸς Σαμάρας ἐσύστησεν αὐτὸν εἰς τὸν
διακεκριμένον μουσικοδιδάσκαλον Pozzi. Διὰ τῆς διδασκαλίας ἡ φωνὴ
του ἠῤῥξανεν, ἰσχυροποιεῖτο, ἡ ἐπιμέλειά του ἀφ' ἑτέρου συνέτει-
νεν ὅπως ταχέως ἀναφανῇ ἐπὶ Σκηνακῆς. Τὸ δεύτερον ἔτος ἀνέλαβε νὰ
παίξῃ ἐν Βενετίᾳ. Ἐπαίξεν, ἐνεθουσίασεν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε τὴν πρῶ-
την ἐσπέραν τῆς ἐμφανίσεώς του ἐν τῷ μελοδράματι Forza del destino,
τὴν ἐν τῇ τρίτῃ πράξει δυσκολωτάτην μονωδίαν του ἐπανέλαβε κατ'
ἀπαιτήσιν τοῦ κοινοῦ τετρακίς. Τὴν ἐπομένην ὁ Ἰταλικὸς τύπος ἐγρα-
φεν ἐνθουσιώδη ἄρθρα ὑπὲρ αὐτοῦ. Τάχιστα ἐγένετο γνωστὸς εἰς τὸν Ἰτα-
λικὸν θεατρικὸν κόσμον. Προσκήσεις ἐκ τῶν διαφόρων Ἰταλικῶν θεά-
τρων ἀλλεπάλληλοι. Ἐψάλλεν εἰς Τουρρίνον, Παλέρμον, Πίζαν, Νεά-
πολιν κλπ. Ἐφέτος θὰ παίξῃ πάλιν εἰς Νεάπολιν καὶ Ῥώμην, ὅπου
ἀναβιβάζεται ἀπὸ Σκηνακῆς νέα ὄπερα τοῦ μουσουργοῦ Leocavale, ὅστις
ἐξέλεξε μεταξύ δέκα διακεκριμένων τενόρων τὸν Ἀποστόλου διὰ τὸ
ἔργον του.

Σύμψας ὁ Ἰταλικὸς τύπος ἐχαίρει τὴν λαμπρὰν φωνὴν του, τὴν δύνα-
μιν αὐτῆς καὶ τὰ λοιπὰ σκηνακὰ πλεονεκτήματά του. Εἰς τὴν ὅλην

έπιτυχίαν του συμβάλλεται τὸ κανονικὸν παράστημά του καὶ ἡ συμπαθὴς ὄψις. Ἦδη κατέχει ἐπίζηλον θέσιν μεταξὺ τῶν πρώτων ὀξυφώνων τῆς Ἰταλίας κληθεὶς Rinomato καὶ θεωρούμενος ὡς μία ἐπισημότης.

Ταύτης δ' ὅμως τῆς μουσικῆς πανδαισίας ἡ μήτηρ πατρὶς δὲν ἀπογεύεται ἢ τὴν κνίσαν καὶ τὴν εὐωδίαν τῶν φαγητῶν...

Ὅλοι φεύγουσι μακρὰν μὰς, ἰατροί, συγγραφεῖς καὶ ζωγράφοι, μὰς φεύγουσι τώρα καὶ τὰ ἀηδόνια, ἅτινα μὰς κατεκλήλουν καὶ μὰς ἐμάγευαν κατὰ τὰς ἀπτικὰς νύκτας...

Μὰς φεύγουσιν οἱ ἀοιδοὶ καὶ δὲν μένουσιν ἢ αἱ ἀηδῖαι τῆς Βουλῆς καὶ τῶν πολιτικῶν μὰς!...

ΓΟΥΥΛΛΑΣ

ΤΟ ΚΟΚΚΑΛΟ

(Διήγησι τοῦ βουνοῦ)

Ἐκείνου ἀπὸ τὸ μεγάλο πλατάνι ἀποσταμένοι κάθονται ὅσ τοῦ βουνοῦ τῆ κορφῇ οἱ κλέφταις· ἀπὸ τὰ κλαρὰ καὶ τὰ περνάρια κρέμονται τ' ἄρματά τους βαμμένα στὸ αἷμα, παράμερα ἀκόμη λαχανιάζουν τὰ περὶφανα καὶ ἀξιτίμωτα ἄτια τους, καψίλα καὶ μπαροῦτι μυρίζει ἀκόμη ὁ ἀγέρας.

Τρεῖς ἡμέραις καὶ τρεῖς νύχτες γιὰ 'κεῖνο τὸ βουνοὶ πολέμαγαν οἱ κλέφταις καὶ τώρα ἀποσταμένοι κάθονται νὰ φᾶνε καὶ νὰ πιοῦνε. Χίλιας ψυχῆς στὸν ἄδη ἔστειλαν καὶ δυὸ χιλιάδες ἔγυρισαν ὀπίσω. Μεγάλη εἶναι ἡ νίκη τους κ' ἔχουν ζιαφῆτι τώρα, σταὶς σούγλαις ψήνουνται τ' ἄρνια καὶ τὰ κριαρία κ' ἡ τσότραὶς τριγυροῦνε μὲ τ' ἀσημόδετα λουριά.

Ἡ λαγκαδιαὶς ἀντιλαλοῦν ἀπὸ χαρούμενα τραγούδια καὶ ὁ Μῆτρος πρῶτος ξεφωνίζει

«Κλέφταις δὲν θέλω γιὰ τραγιά· Κλέφταις γιὰ τὰ κριαρία
«Μὸν θέλω Κλέφταις γιὰ σπαθὶ, Κλέφταις γιὰ τὸ τουφέκι
«Νὰ κάνουν χήραις κ' ὄρφανὰ στῶν Τούρκωνε τὰ σπῆτια
«Ἐδῶ νὰ κάνουν ξαγορὰ κ' ἐκεῖ χωριά νὰ καΐνε».

Μονάχα ὁ Γιῶργος δὲν μιλεῖ καὶ δὲν ἀνάζει, μονάχα αὐτὸς συλλογισμένος κάθεται.

— Τί ἔχεις ρε Γιῶργο, καὶ δὲν μιλάς; Γιὰ δὲν μὰς κρένεις; Ἀκόμη δὲν ἐχόρτασε τὸ χέρι σου σπαθὶ; Κάτου στὸν κάμπο τὸ μάτι σου τί θέλει, τί ζητεῖ; Μὰ ὁ Γιῶργος δὲν μιλεῖ καὶ δὲν ἀνάζει! Ποιὸς ξέρει ποῦ ὁ νοῦς του ταξειδεύει, τί συλλογὴ τὰ μάτια του κάτω στὸν κάμπο τὰ κρατεῖ. Τόση γλύκα καὶ λύπη μαζῆ ποτὲ δὲν ἔσκρπισαν τὰ μάτια του, κάτι πόνο κρυφὸ ἔχει ἡ ψυχὴ του, κάτι μαύρη λαχτάρα τὴν καρδιά του σαρκώνει.

— Πιὲ ρε Γιῶργο στὴν ὑγειὰ τοῦ Πασσά! ποῦ χτέ τὸν ἔπῃρες κνηγῶντας!.. Ἀλαφιάσθη μὲ μιὰς ὁ νεῖος κλέφτης κ' ἀναστέναξε, ὁ λόγος τοῦ γέρου καπετάνου σὰν φίδι τὸν ἐδάγκασε...

— Χαλάλι του τοῦ σκυλιοῦ, εἶπε καὶ μὲ τὸ χέρι του ἐτίναξε τὸ γένη του. Ἡ μαύρη ἐκδίκησι ποῦ ἀπὸ τὸ θυμὸ σπρωγμένη ἔστραψε γιὰ μιὰ στιγμὴ στὰ μαῦρα μάτια του, ἐφώλεψε πάλι στὰ στήθεια του. Ἡμεροὶ συλλογισμοὶ ξανάρθαν εἰς τὸ νοῦ του. Κάποια ἐνθύμησι γλυκειὰ τὸν νανουρίζει, κάτι ξεκουβαριάζεται στὴ φαντασία του.

— «Ἐλα μὰ νύχτα Γιῶργο νὰ σὲ ἰδῶ»... Τοῦπε ἡ Ἄενιὼ ταὶς περασμέναις, ἡ Ἄενιὼ ἡ μαυρομάτα καὶ ὁ Κλέφτης ἀπὸ τότε ἔσυχια κ' ἀνάπασι δὲν βρίσκει, ὅθε γυρίση, ὅθε σταθῆ ὅσταν παναγιά ζωγραφιστὴ τὴν βλέπει ἐμπρὸς του, τὴν ὄμορφη Ἄενιὼ, τὴ φεγγαρομέτωπη καὶ χαμηλοβλεποῦσα, τὴν βλέπει μ' ὀλάνοιχτα μάτια πότε νὰ τὸν ἀγκαλιάζη καὶ νὰ τὸν φιλή, πότε στὰ πόδια του σιμὰ μὲ τὸ μπουζοῦκι νὰ τοῦ τραγουδᾷ τραγούδια ἀγάπης, καὶ πότε σὰν τὸ φίδι μὲ τὰ μαρμαρένια χέρια της νὰ κουλουριάζεται ἀπὸ τὸ λαϊμὸ του γεμάτη ἐπιθυμίᾳ κ' ἀγάπη.

Συλλογιέται τὰ χαῖδα της, τὰ γλυκὰ λόγια της, τὴ φλόγα τοῦ φιλιοῦ της, μιὰν ὥρα εὐτυχισμένη στὴν ἀγκαλιά της... ὄνειρεύεται μιὰ ζωὴ μ' αὐτὴ γλυκειὰ κ' ἀγαπημένη καὶ μιὰ κρυφὴ ἀνατριχίλα τρέχει στὸ κορμί του, μιὰ φλόγα φωτιᾶς σταὶς φλέβες του.

Καὶ συλλογιέται συλλογιέται ὁ κλέφτης μ' ὄλο ποῦ τὰ τραγούδια ἤχολογοῦνε γύρω του κ' ἡ τσότραὶς τριγυρίζουν ἐμπρὸς του.

Τέτοια εἶναι ἡ ἀγάπη, ὁ κόσμος ὅλος χάνεται γιὰ 'κεῖνον ποῦ ἀγαπᾷ καὶ δὲν μένει παρὰ ἡ ἀγάπη, μονάχα ἡ ἀγάπη!

Ἐξαφνα τὸ μαῦρο χέρι τοῦ Κώτσου τὰ λαγοῦτα σταματᾶ!

— Κακὰ μαντάτα ρε παιδιὰ!..

— Τί ἔπαθες ρε Κώτσο καὶ σὰν τῆ θειάφη 'κιτρίνισες;

— Κακὰ μαντάτα ρε παιδιὰ, ὁ Χάρος κάποιον ἀπὸ μᾶς θὰ πάρῃ— εἶπε μὲ τῆ βραχνή του τῆ φωνῆ καὶ 'πέταξε μακρὰ τὸ κόκκαλο, τῆς σπάλας τὴν κουτάλα ποῦ ἔξηνε μὲ τὸ μαχαίρι γιὰ νὰ ἰδῇ τῆς συντροφιάς τὸ ροιζικό.

— Αἴ! στὴν ὑγείᾳ τοῦ χάρου, σύντροφοι, ἀποκρίθηκε ὁ Γιώργος κ' ἔπια ἀχόρταγα σὰν νᾶθελε μὲ τὸ κρασί τῆ φλόγα του νὰ σβύσῃ!..

II.

Ἄλλοις τοὺς συντρόφους τοῦ ἀγάπαγε εἰλικρινὰ ὁ Γιώργος μὰ πειὸ πολὺ τὸ Θύμιο, γιὰτὶ μαζὴ ἀπὸ μωρὰ παιδιὰ ἀναστήθηκαν κ' ἀχώριστοι ἔμειναν στὸ κλέφτικο. Ὁ Θύμιος ἦταν ὁ γκαρδιακὸς τοῦ φίλου, ὁ φίλος τῆς ψυχῆς του. Ἡ ἀγάπη ποῦ τοὺς ἔνωσε δὲν ἦταν ἀγάπη μακρινῆς καὶ πιστῆς γνωριμιᾶς μονάχα, ὁ Γιώργος στὸ σπῆτι τοῦ Θύμιου ἀναστήθηκε, ἐκεῖ δυσάφρανο ἦρε καταφύγιο. Ἄν ἀφ' τὸ γωνεῖο τοῦ κληρονόμου τῆ μεγαλοφυχιά, στὸ σπῆτι τοῦ Θύμιου ἔμαθε νὰ ρίχτῃ τὸ κα-

ριοφύλλι καὶ νὰ μουχτᾶ μὲ τὸ σπαθί, τοῦ Θύμιου τὸ σπῆτι ἔρριξε τῆς λεβεντιᾶς τὸ ἀνάστημα καὶ τὸ κορμί.

Ἄπὸ τὸ Θύμιο πῶς νὰ κρύψῃ τὸν πόνο του;

— Τώρα ποῦ εἰ σύντροφοι κοιμοῦνται καὶ τ' ἄστρια ἀπλώθηκαν στὸν οὐρανό, ἔλα, ρε Θύμιο, νὰ σοῦ 'πῶ, ἔχω ἓνα μυστικὸ νὰ σοῦ φανερώσω, μιὰ κρυφὴ πληγὴ νὰ σοῦ δείξω.

— Ἄ! Δόξα νᾶχῃ ὁ Θεός!

— Ἦρθε πειὰ, Θύμιο, ἡ στιγμὴ, ὁ νοῦς μου δὲν τὸ βασταίνει πειὰ, ἡ ψυχὴ μου δὲν μπορεῖ νὰ τὸ κρατήσῃ τὸ μαῦρο καὶ γλυκὸ βάσανο ποῦ μὲ βασανίζει.

— Μαῦρο καὶ γλυκὸ βάσανο εἶπες; Μὴν μπᾶς κι' ἀγάπησες καμμιά λυγερή;

Ὁ Γιώργος δὲν ἀποκρένεται, σβύνουν τὰ λόγια στὰ χεῖλη του, γιὰ πρώτη φορὰ τρέμει στὸ στόμα του ἡ φωνή.

— Ἄλλοιὰ σ' ἐσὲ ρε Γιώργο, τὰ παλληκάρια ἔχουν ἀγαπητικαῖς; Ὁ κλέφτης ἔχει ἄλλη ἀγάπη ἀπὸ τὸ σπαθί του; Μὲ γυναῖκα ἐσύ νὰ μπερδευτῆς; Σέ λόγια γυναικὸς ἐπίστεψες; Ἐχουν τόπο στὴν καρδιά μας μέσα αὐτὰ τὰ πράγματα; Ἐμεῖς τῆ μάννα ποῦ μᾶς 'γέννησε ἀρνηθήκαμε γιὰ τῆς πατρίδας τῆ λευθεριά, ἐμεῖς τὸ βιὸ μας 'παρατήσαμε γιὰ νὰ χτυπήσουμε τὸν ἐχθρό, καὶ Σὺ γυναῖκα συλλογιέσαι;

— Θύμιο, τοῦ λέει ἐκεῖνος μὲ τρεμάμενη φωνή, καλὰ μοῦ λές, τὸ βαγγέλιο μοῦ καλαναρχᾶς, μὰ ξέρεις τί φλόγα βόσκει στὴν καρδιά μου, τί ἀνίκητη δύναμη μὲ πολεμᾶ; Θαρρεῖς πῶς μπορῶ ἀπὸ τὸ νοῦ καὶ τῆ καρδιά μου νὰ ξεριζώσω εὐκόλα τέτοιο κακὸ καὶ δὲν τὸ κάνω; Ἄκουσε, Θύμιο, ὅπου σταθῶ κι' ὅπου γυρίσω στὰ μάτια μου τὴν βλέπω ἐμπρός, αὐτὴ μονάχα συλλογιόμυαι, αὐτὴ στὸν ὕπνο μου θωρῶ, ὅσο ἡ σκέψι μου τὴν διώχνει, τόσο περισσότερο στὴ σκέψι μου ἔρχεται! Τὴν συλλογιόμυαι καὶ εἰ ἀρμὸί μου λυοῦνται, ἀπ' ἄντρας γίνουμαι μωρό, κι' ἀπὸ μωρό, λιοντάρι γίνουμαι γι' αὐτὴ.

— Ἄντρας εἶσαι καὶ κλέφτης... στοχάσου το καλὰ!..

— Ἐλα στὴ θέση μου κι' ἀπὲ νὰ κρίνης, Θύμιο· μονάχα ἡ καρδιά μου τὸ γνωρίζει πῶς πονεῖ.

— 'Αντάμωσες μ' αὐτή ;

— Στου λύκου τὸ κορμί δυὸ φοραὶς ἀνταμώσαμε. Σὰν εὐρεθῶ κοντά της, σὰν τὸ μαρμαρένιο χέρι της στῆ χούφτα μου αἰσθανθῶ καὶ μὲς τὴν ἀγκαλιά μου πῆση τὸ λυγρό της τὸ κορμί, σὰν μὲ τὴ γλυκειά της τῆ φωνὴ τὸ ὄνομά μου κράζει, καὶ τὴν φιλῶ καὶ μὲ φιλεῖ, δὲν εἶμαι πειὰ ὁ Γιώργος, δὲν ξέρω νεκρὸς ἂν εἶμαι ἢ ζωντανός, ἂν εἰς τὴ γῆ πατῶ ἢ στὰ οὐράνια, ἂν ἔχω σάρκες, κόκκαλα καὶ αἷμα ἢ ἀπ' ἀράχνη εἶναι τὸ κρῖο μου κορμί.

— Τὰ μάγια σου ῥιξε, ρέ Γιώργο, σὲ ἔρελλαναν τὰ μάγια της φτωχῆ !

— "Ἄκουσε Θύμιο· τὰ μάγια δὲν μὲ πιάνουνε τὸ ξέρεις, γιατί μὲ ἴποτισε ἢ μάννα σου μικρὸ κι' ἀκόμη μὲς τὸν κόρφο μου τὸ ἔχω τὸ ἀγαπημένο μου ἀφ τὸ χέρι της φυλαχτό· εἶν τῆς Ἄενιῶς τὰ μάτια καὶ ἢ γλῦκα τοῦ φλογεροῦ της τοῦ φιλιῶ πού μαγεμένον μ' ἔχουν, πού μ' ἔχουνε τρελλό. Μ' ἂν ξέρης τ' εἶναι ἢ ἀγάπη κι' ἀπο ἀγαπημένα χεῖλη ἐπῆρες κ' ἔδωκες φιλή, ἂν τέτοιο πρᾶγμα ἐγνώρισες ποτὲ στὸν κόσμον, λυπήσουμε κι' ἀκλούθαμε.

— Πού ;

— Ἄπόψε ἢ Ἄενιῶ μὲ καρτερεῖ.

— Στοχάσου Γιώργο τοῦ Πασσᾶ πῶς εἶναι ἀγαπημένη καὶ τὸ φιλή της τὸ μετρά μὲ τὸ φλωρι.

— Προχτὲ στῆ λάμψη τοῦ σπαθιοῦ μου, σὰν τὸ λαγὸ ἔτετραπόδισε ὁ Πασσᾶς, ἴμπρος στὴν ἀγάπη τῆ δική μου μῆτε φλωριά, μῆτε Πασσᾶ θυμάται ἢ Ἄενιῶ, εἶπα, τῆς τῶταξα θὰ πάγω, τοῦ Γιώργου ὁ λόγος δυὸ δὲν γίνεται, τὸ ξέρεις, ἂν δὲν ἐρθῆς ἐσύ, μονάχος μου πηγαίνω κι' ἂν δὲν γυρίσω, σχώραμε...

— Θάρθῶ !...

III.

Σὰ νύφη περιμένει τὸ Γιώργο ἢ Ἄενιῶ στὸ χαγιάτι· ξέπλεγα τὰ μαῦρά της μαλλιά στοὺς ὤμους της χύνουνται, ἐπανωθέτης τρεμολάμπουνε τ' ἀστέρια κι' ἀφ τὴν ἀντιφεγγιά τους τῆ γλυκειά, ἀστράφτουν κάποτε τὰ μάτια της καὶ κάποτε τὰ φλωριά πού εἰς τὸ μετωπὸ της κρέμουνται. Τ' ἀγέρι τ' ἀνοιξιάτικο χαιδεύει τ' ἀπαλό της πρόσωπο καὶ νανουρίζει μυστικὰ τὰ φύλλα στὰ κλωνάρια. Τί ἐρημιὰ στὸ κάμπο βασιλεύει ! Δὲς κ' ἔχει σκέψη καὶ στόχασι τῆς νύχτας ἢ ἡσυχιά, λὲς καὶ τὸ σκοτάδι κάτι λυπηρὴ ἱστορία διηγᾶται στὰ στάχυα, στὰ δένδρα καὶ στὰ λούλουδα.

"Ἄφωνα καὶ ἀκίνητη ἢ Ἄενιῶ προσμένει, κάποια σκέψη κρατεῖ τὸ νοῦ καὶ τὸ κορμί της ἀκίνητο ! Κἀποιοι κρυφὸς λογισμὸς βασταίνει καρφωμένα τὰ μάτια της.

Οἱ δυὸ κλέφταις σὰν νυχτερινὰ φαντάσματα προβαίνουν, σὰν πούπουλα ἀλαφροὶ περπατοῦν.

Γιατί ἢ καρδιά τῆς Ἄενιῶς τρέμει πού τοὺς ξαναγναντεύει καὶ κομπόνεται εἰς τὰ χεῖλη της ἢ φωνή ;

Εἶναι τάχα ἢ ἀγάπη τοῦ Γιώργου πού τὴν κάνει νὰ τρέμη ;...

Τ' ἀστέρια πού λάμπουν ἐπανωθέτης αὐτὰ μόνονα ξέρον τὸ γιατί...

— "Ὡρα καλή σου λυγερή, τῆς λείει ὁ Γιώργος.

— Καλὸ 'ς τὸν Γιώργο καὶ τὴ συντροφιά !

— Μανταλωμένη ἔχεις Ἄενιῶ τὴν πόρτα ;

— Νύχτα εἶν' Γιώργο, καὶ τὴ θέλεις ἀνοιχτή ;

— Ἄπόψε πῶς θάρθῶ δὲν στὸ εἶπα ;

— Καλῶς ἤρθες μὰ... ξέρεις, Γιώργο, ... στάσου ν' ἀνοιξῶ νὰ σοῦ εἰπῶ.

Παραμερίζει ὁ Θύμιος καὶ τ' ἀγαπημένο ταῖρι κουβεντιάζει μυστικὰ.

— Μὰ ὁ Θύμιος, τῆς λείει ἐκεῖνος, εἶναι φίλος μου ἀκριβός, εἰς τὸ χαγιάτι μπορεῖ νὰ κοιμηθῆ, μάρτυρας στὴν ἀγάπη μας δὲν θᾶναι, βαρσοκοιμάται σὰν τὸ μαρὸ παιδί.

Μπῆκαν οἱ κλέφταις, σβύστηκαν τὰ φῶτα κι' ὁ Θύμιος στὸ χαγιάτι ξαπλώνει τὸ κορμί.

— Στῆς νύχτας τῆ σιωπῆ σὰν τὰ πουλάκια πετουρίζουν τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς ἀγάπης τὰ φιλιὰ...

Βαρσοκοιμάται ὁ Θύμιος. Ὁ Γιώργος προσκεφάλι ἔχει τὰ μαῦρα τῆς Ἄενιῶς μαλλιά, κοιμάται ξέγνιαστα ὁ κλέφτης μὰ δὲν κοιμάται ἢ ὠμορφη Ἄενιῶ.

Συλλογιέται τὰ φλωριά καὶ τὰ στολίδια, τὸ βιός, τὰ πλούτια πού τῆς ἔταξε ὁ Πασσᾶς, σηκώνεται ἢ ἀναθεματισμένη, σὰν φάντασμα διαβόλου τριγυρνᾶ, μαζεύει τ' ἄρματα, τὴ δυναμί τους κλέφτει καὶ φεύγει, φεύγει σὰν τὴ προδοσιά !...

"Ἐξάφνα μιὰ φωνὴ κι' ἀντᾶρα ἀκούσθη, ἓνας βουβὸς μὰ λειονταρίσιος στεναγμός.....

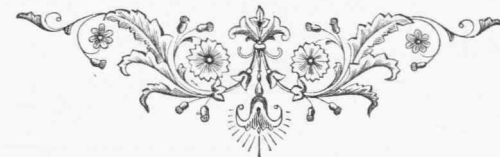
"Σκοτώσανε τὸ Γιώργο στὸ κλινάρι, πιάσαν τὸ Θύμιο οἱ Τοῦρκοι ζωντανόν.

— Συκλιά, μπαμπέσικα μᾶς πιάστε, μὰ ἔχει κλέφτες ἀκόμη τὸ βουνο. Λέει ὁ Θύμιος καὶ τὴ σάλα τοῦ γέρου Κώτσου συλλογιέται στὸ χτεσινὸ ζιαφέτι τοῦ βουνοῦ.

Ζάκυνθος 1893.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΗΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ.

Σ. Δ. Π. Σ. Τὰς εἰκόνας τοῦ ἀνωτέρω διηγήματος ὀφείλει ἢ Ποικίλη Στοὰ εἰς τὴν γραφίδα τοῦ ἐκ Ζακύνθου νεαροῦ ἐρασιτέχνου κ. Στεφάνου Ξενοπούλου, οὔτινος τὸ καλλιτεχνικὸν ἄλκωνον πάντες οἱ γνωρίσαντες τὰ ἔργα του ἐξετίμησαν.

ΑΝΘΡΩΠΟΣ — ΠΙΘΚΟΣ

ΥΠΟ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

Ὁ τίτλος δὲν εἶναι οὔτε ποιητικὸς οὔτε καλλιπής. Ἐπανάληψις τῶν θεωριῶν τοῦ Δάρβιν, διενσήθη, ἢ ἐνσάρκωσις τῆς ἰδέας τοῦ Ἀριστοτέλους « ὁ ἄνθρωπος ζῶον μιμητικόν. »

Ἄλλὰ τὸ βιβλίον προκλητικῶς ἔκειτο ἐπὶ τῆς τραπέζης μου εἰς τὸ ἐν Παρισίοις ξενοδοχεῖον, ἐνθα εἶχον κατέλθει κατὰ τὴν ἐξ Ἀμερικῆς ἐπι-

στροφήν μου. Προφανῶς ἐστάλη διὰ ν' ἀναγνωσθῆ καὶ ὄφειλον νὰ τὸ ἀναγνώσω.

Εὐθὺς ἐκ τῶν πρώτων σελίδων, ἐκ τοῦ καινοτρόπου ὕφους, ἐκ τῆς ἰσχυρᾶς καὶ ἐντόνου φράσεως, ἐκ τῆς ἀστραπικῆς καὶ καταπληκτικῆς τῶν εἰκόνων ἐναλλαγῆς, ἐκ τῶν πλήρους λογικῆς καὶ δυνάμεως ὀρισμῶν, ἐκ τῆς ἐντέχνου καὶ ἁρμονικῆς τῶν πρωτοτύπων ἰδεῶν ἐξελίξεως, ἀνεγνώρισσα τὸν συγγραφεὰ τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Πραξιτέλου, τοῦ θαυμασίου τούτου μωσαϊκοῦ, ἐν ᾧ ἡ Τέχνη δίδει ζωὴν εἰς τὴν Φιλολογίαν καὶ ἡ Φιλολογία εἰς τὴν Τέχνην.

Γράφων τὸν Ἑρμῆν τοῦ δ κ. Ἀ. Φιλαδελφεὺς θεωρεῖ τὸν ἄνθρωπον ὡς τὴν τελειοτέραν προσωποποίησιν τῆς δημιουργίας. Ὁ Ἑρμῆς του εἶναι μία ποιητικὴ θαυμασία πεζογραφία.

Ὅ,τι ὁ καλλιτέχνης συγγραφεὺς ἠρύσθη ἐκ τῆς Τέχνης γράφων τὸν Ἑρμῆν τοῦ Πραξιτέλου, σήμερον ἀρύεται ἐκ τῆς φύσεως γράφων τὸν Ἄνθρωπον — Πίθηκόν του.

Εἰς τὸ πρῶτον τοῦ ἔργου ὁ κύκλος τῶν μελετῶν του περιορίζεται εἰς τὰ στενὰ τῆς πατρίδος καὶ τῶν Ἑλληνικῶν φυσιγνωμιῶν ὄρια. Εἰς τὸ δεύτερον — τὸ ἐκδοθὲν ἐν Παρισίοις γαλλιστί — ὁ κύκλος εἶναι πολὺ εὐρύτερος.

Ἄνὰ τὰς τριακοσίας αὐτοῦ σελίδας μελετᾶται ἡ Εὐρώπη ἅπασα μὲ τὰς διαφόρους ἐθνικότητας καὶ τοὺς γενικοὺς αὐτῶν χαρακτηρισμοὺς. Φιλόσοφος ψυχρὸς, παρατηρητὴς ἀπαθῆς καὶ ἀμερόληπτος, ἀνατόμος δεξιὸς καὶ ἀμείλικτος, ἀπογυμνώνει διὰ τῆς αἰχμῆς τῆς σμίλης του δόκλον τὸν ὄργανισμὸν πάντων τῶν Εὐρωπαϊκῶν λαῶν, ἀποξέει τὰς κοινωνικὰς πληγὰς, ἀποκαλύπτει τὰ ἀτομικὰ ἔλκη καὶ καταδεικνύει, ὅτι εἰς ὅσον ὑψηλὰς σφαίρας καὶ ἄν ἀνέλθη ὁ ἄνθρωπος, πάντοτε ὁμως μένει δούλος τῶν φυσικῶν ἐνστικτῶν, θῦμα, ἔρμαιον τῆς ὑλικῆς, τῆς ἀργιλώδους ὑποστάσεώς του.

Τὸ χοῦς εἰ τῆς Γραφῆς, ἀναπτύσσεται ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ, μετὰ ποιᾶς τινος ἴσως ὑπερβολῆς, μετὰ ποιᾶς ἀπογοητεύσεως, ἀλλὰ καὶ μετὰ πολλῆς ἀληθείας.

Χῶμα, ἐφ' οὗ φύονται καλλιχρῶμα καὶ ἡδύοσμα ἄνθη, χῶμα, ἐφ' οὗ βλαστάνουν καρποφόρα δένδρα, ἀλλὰ καὶ χῶμα ἐξ οὗ ὁ βόρβορος, ἐν ᾧ τρέφονται καὶ ἀναπτύσσονται σκώληκες ἀποτρόπαιοι καὶ δηλητηριώδεις, χῶμα εὐτελές, ἰδοὺ κατὰ τὸν συγγραφεὰ ὁ φυσικὸς ἄνθρωπος ἐν τῇ ὑλικῇ αὐτοῦ ὑποστάσει, ἄνευ διακρίσεως γένους, περιωπῆς, ἢ φύλου.

Δὲν ὑπάρχει ἀνὰ τὴν Εὐρώπῃν ὄλην φυσιγνωμία ἐπιφανῆς, δὲν ὑπάρχει προσωπικότης ἐξέχουσα ἀνὰ τὴν διεθνῇ τῶν ἐθνῶν καὶ λαῶν ἐξέλιξις, ἥτις διέφυγε τὴν προσοχὴν τοῦ Ἑλλήνου συγγραφέως.

Ἡ παρέλασις τῶν εἰκόνων, τῶν τύπων τῶν φυσιγνωμιῶν γίνεται ἀνὰ πυκνὰς φάλαγγας. Στρατηγοὶ περιδοῦσι, ἥρωες ἀφανεῖς, ἡγεμόνες, πρίγκηπες, συγγραφεῖς, λογογράφοι, καλλιτέχναι, ποιηταί, ἀπλοῖ τοῦ ὄχλου ἐργάται, φιλόσοφοι, ἱεράρχαι, συστήματα, θεωρίαι, ἰδέαι, παραδόσεις, φυλετικὰ φαινόμενα, ὅλα καὶ ὅλοι μὲ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς κακίας των,

παρελαύνουν πρὸ τοῦ ἀγνώστου ζωντανοί, φυσικοί, σφιγκτὰ συνδεδεμένοι, συγγενεῖς, ἀδελφοί, τέκνα τῆς γῆς, τῆς μεγάλης ταύτης καὶ κραταιᾶς μητρὸς.

Τὸ ἔργον ἐν τῇ περιληπτικῇ τόσων νέων ἰδεῶν καὶ θεωριῶν, τόσων πολλῶν καὶ ποικίλων γνώσεων ἐκθέσει, προκαλεῖ ἴλιγγον.

Αἱ εἰκόνες εἶναι πλούσιαι, εἰλημμένα κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τοῦ φυσικοῦ, καταπλήσσοσαι διὰ τὸ τολμηρὸν τῶν γραμμῶν, τὸ ἄρμονικὸν τῶν σχημάτων, τὸ ζωηρὸν τῶν χρωματισμῶν, τὸ εὐστοχον τῆς κατανομῆς τῶν φωτοσκιάσεων. Ἐν αὐτῷ ἐγκατασπείρονται ἀκτίνες τόσον αἰγλήσσαι, ὥστε νὰ θαμβῶσι καὶ τοὺς ἐξοικειωθέντας νὰ σκορπίζωσιν αὐτὰς ἀπλῆτως καὶ τοὺς ζῶντας ἐτι διαρκῶς ὑπὸ τοὺς πλησιφαεῖς τῆς ἐπιστήμης ἡλίου.

Εἰς τὴν χορείαν τῶν τελευταίων τούτων καταλέγεται βεβαίως καὶ ὁ διάσημος Ἰταλὸς φυσιολόγος Lombroso, ὅστις διὰ τοῦ συστήματος καὶ τῶν θεωριῶν του ἀνεστάτωσε σύμπαντα τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον. Οὗτος δι' ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν συγγραφέα, δημοσιευθείσης ἀντὶ προλόγου εἰς τὸ ἔργον, μεταξύ ἄλλων ἐγκωμίων ἀποκαλεῖ αὐτὸν μεγαλοφυᾶ προσθέτων, ὅτι τὸ ἔργον του βρίθεται παρατηρήσεων νέων, ἀληθῶν, θετικῶν καὶ ἐντελῶς πρωτοτύπων.

Ἡμεῖς αἱ παρακολουθήσασαι τὸν συγγραφέα ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ σταδίου του, ἡμεῖς αἱ ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τῶν *Στρατιωτικῶν Ἀναμνήσεων* τῶν ἀνὰ τὸν Αἴμον καὶ παρὰ τὸν Νεῖλον ταξειδιῶν καὶ τοῦ Ἐρμού τοῦ Πραξιτέλους, χαρακτηρίσασαι τὴν φιλολογικὴν ἀξίαν τοῦ κ. Α. Φιλαδελφείως, χαιρετίζομεν σήμερον μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὸν ἀνὰ τὴν Εὐρώπην φιλολογικὸν θρίαμβόν του, περιποιῶντα τιμὴν καὶ εἰς τὴν πενιχρὰν φιλολογίαν μας καὶ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα.

ΚΑΛΛΙΠΡΟΗ ΠΑΡΡΕΝ.

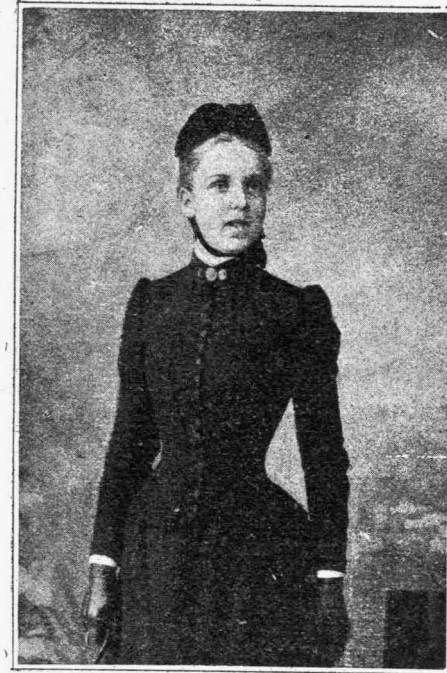
Σημ. Τὴν κρίσιν ταύτην ἐγράφομεν διὰ τὴν «Ἐφημερίδα τῶν Κυριῶν» καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Διευθυντὴς τοῦ Ἑθνικοῦ Ἡμερολογίου ἢ «Ποικίλη Στοὰ» κ. Ἀρσένης ἦλθεν εἰς τὸ γραφεῖον μας ζητῶν καὶ παρ' ἡμῶν γραμμὰς τινὰς διὰ τὸ λαμπρὸν καὶ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἄριστον αὐτοῦ ἔργον.

Ἐν τῇ περὶ συγχρόνου φιλολογίας ὁμιλίᾳ μας ἐγένετο καὶ περὶ τοῦ συγγραφέως τοῦ *Homme—Singe* λόγος. *Τί φρονεῖτε περὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ;* » μὲ ἠρώτησεν ὁ κ. Ἀρσένης.

Ἰδοὺ τί φρονῶ τῷ ἀπάντησα, τείνων αὐτῷ τὰ χειρόγραφα μου. Ὁ κ. Ἀρσένης ἀφῶ τὰ ἀνέγνωσε. . . . Ἐὰν σὰς παρεκάλουν θερμοῦς νὰ μοὶ δώσητε καὶ αὐτὰ διὰ τὸ Ἡμερολόγιόν μου; εἶπε.

Μετὰ ἐνδοιασμούς τινὰς ἐπέισθην νὰ γράψω ἄλλην κρίσιν διὰ τὴν «Ἐφημερίδα τῶν Κυριῶν» καὶ ὁ κ. Ἀρσένης ἀπῆλθε συναποκομιζῶν τὰ χειρόγραφα μου.

Οὕτω τυχαίως, χωρὶς ἀξιώσεις συστηματικῆς κριτικῆς, μία κυρία παρίσταται σήμερον κρινούσα ἔργον φιλολογικὸν ἀνδρός.

ΜΑΙΡΗ ΒΕΜΠΕΡ
Η ΧΙΩΝ ΚΑΙ Ο ΗΛΙΟΣ

Ὁ Βορρᾶς καὶ ἡ Μεσημβρία, ἡ Χιών καὶ ἡ ἡλιακὴ Ἀκτίς, ἡ λευκὴ κόρη τῶν πάγων καὶ τὸ μέλαν παιδίον τῶν νοτίων χωρῶν, ἡ νύμφη τοῦ μέλανος δρυμοῦ καὶ ὁ Πᾶν τῶν Ἑλληνικῶν Ἄντρων συνηντήθησαν, εἶδον ἀπαξ ἀλλήλους, συνεννόηθησαν μετὰ τοὺς ὀφθαλμούς, ἀντήλλαξαν τὰ βέλη των, ἐξεκένωσαν τὰς φαρέτρας τῶν ὀφθαλμῶν των καὶ ἠγαπήθησαν. . . Ἡ γῆ διηρέθη εἰς δύο ἡμίση ὡς τὰ δύο διεζευγμένα καὶ χωρισμένα μέρη εὐγευστοτάτου θερινοῦ καρποῦ, ἡ γῆ ἐδιχοτομήθη καὶ τὰ δύο τῆς τμήματα, τὰ δύο μέλη, αἱ δύο τῆς πλευραὶ ἐζήτησαν ἀλλήλας καὶ συνηντήθησαν εἰς ἓνα σπινθῆρα, εἰς μίαν πνοήν, εἰς μίαν ἐκπνοήν, εἰς ἓν ψυχοράγημα! . . Ὁ θάνατος ἦνωσεν ὅ,τι ἡ ζωὴ δὲν κατώρθωσε νὰ συζεύξη, τὸ μὴδὲν ἐπετέλεσεν ὅ,τι ἡ Φύσις ὀλόκληρος μάτην ἠγωνίσθη νὰ συνενώσῃ. . .

Ἡ χιών δὲν δύναται νὰ συνυπάρξῃ μετὰ τὸν ἥλιον. Ἀνάγκη νὰ ἀφανισθῇ νὰ συγκαταστραφῇ, νὰ σβεσθῶσιν ἐν μιᾷ κοινῇ ἀκτίδι, εἰς ἓνα καὶ μόνον σπινθῆρα, σπινθῆρα, ὅστις δίδει τὸ σύνθημα τῆς ἐνώσεως ἢ τοῦ θανάτου. . . Ἡ παῖσις εἶπε ἔρωσις! Ἡ χιών δὲ δὲν εἶναι ψυχρὰ ἢ ἐξωθεν μόνον, ἡ χιών καίει! . .

Ἐπρεπε νὰ ἀποθάνωσιν ὅπως ἐνωθῶσιν! Ἐπρεπε ὡς φοίνικες νὰ ἀποτεφρωθῶσι τέλει ὅπως ἀναθάλωσιν ὡς εἰς καὶ μόνος φοῖνιξ ἀπὸ τῆς κοινῆς τέφρας! Ἡ χιών δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀγαπᾷ τὸν ἥλιον. Ἡθέλῃσε νὰ ἀθετήσῃ, νὰ περιφρονήσῃ, νὰ ἐξουθενώσῃ τοὺς φυσικοὺς νόμους, τοὺς ἀπαραβάτους νόμους τοῦ Σύμπαντος· καὶ ἡ χιών ἀπέθανεν ὡς ἡ Εὐρυδίκη φεύγουσα τὴν ζωὴν, ὅ δὲ Ὀρφεὺς κατήλθε πρὸς τὸν Ἄδην ὅπως τὴν συναντήσῃ καὶ τὴν παραλάβῃ εἰς τοὺς οὐρανοὺς!..

ΕΡΩΣ.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΜΕΛΕΑΓΡΟΣ

(Έγεννήθη εν Ἀθήναις τὴν 23ην Δεκεμβρίου 1872.)
(Ἀπέθανεν εν Παρισίοις τὴν 23ην Μαρτίου 1893.)

Μία ἀπὸ τὰς εὐγενεστέρας ποιητικὰς φύσεις, ἐξ ἐκείνων, ἃς σπανίως ἢ εὐνοία τῆς τύχης προικίζει ἀδρότερον καὶ συμπαθέστερον, εἰς ἀληθῆς καλλιτέχνης καὶ αἰσθηματικώτατος λάτρης τῶν Μουσῶν, με εὐελπί μελλον καὶ ἄφθονον ἐλπίδα δράσεως, διὰ τῆς ἰδίας του χειρὸς, ἀκολουθῶν τὸ ἀνέκκλητον τοῦ μοιραίου, με τὴν χαραυγὴν ὠραίας ἡμέρας ἐν ἀρισίοις, ὅπου διέμενε σπουδάζων, ἀνέκοπτε τὸ ὠραῖόν του ἄσμα, καὶ ἐλησμόνει τὰ τόσα ὄνειρά του, τοὺς μεγάλους στοχασμούς τῆς καρδίας του, διευθύνων τὴν σφαῖραν τοῦ περιστρόφου εἰς τὰ ῥοδόχροα καὶ εὐτολμα χεῖλη του... Ὁ θάνατός του ὀλιγίστου κόσμου εἰς τὸ δάκρυ καὶ τὴν συγκίνησιν, καὶ ἀκόμη ὀλιγωτέρου τὸ σκληρὸν τέλος του ἔθλιψε τὴν ψυχὴν ἣ ἔκαμε μετὰ τῶν δακρύων νὰ ἐκραγῇ ὁ λυγμὸς τῆς ἀληθοῦς ἀπογνώσεως διὰ τὴν μοιραίαν καταστροφὴν τοσοῦτων προσδοκιῶν, αἵτινες ἐστεφάνουν τῆς ζωῆς του τὸ λαμπρὸν στάδιον.

Δὲν ἦτο νέος τῶν θορύβων καὶ τῶν ὀνομάτων, τῶν αὐτεπαίνων καὶ τῶν αὐτοθαυμαστῶν, τοῦ ἐγαῖσμοῦ καὶ τῶν ἀζιώσεων καὶ μία στιγμή τῶ ἤρκεσεν, ὅπως σταθερὸς εἰς τὴν μοιραίαν ἀπόφασίν του, εὐπειθῆς εἰς τὸν ἀδίκον πόθον τῆς ψυχῆς του, κατασυντρίψῃ μόνος τὴν γελόεσσαν ὑπαρξίν του, ἐπὶ τῆς ὠραίας κεφαλῆς τῆς ὁποίας εἴκοσι μόλις ἔνιαυτοὶ εἶχον ἄβροῶς ἐπικαθήσει, οὐς δὲ κατεφώτιζον αἱ ἀκτῖνες τῆς οὐρανιας χαρᾶς, τοῦ ἀριζήλου τούτου ἀστέρος τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Τοιαύτη ἦτο πεπρωμένον ν' ἀποβῇ ἡ κακώτροπος τῆς μοίρας του θέλησις, διακόψασα γαλήνιον παρὸν καὶ μέλλον εὐρύτατον, ἵνα καταδειχθῇ ἅπαξ ἔτι οἰκτρὰ κωμωδία ἡ ζωὴ καὶ εἰρων μορφοσμός ἡ εὐτυχία. Τὸν ἐβαυκάλισε με ὄνειρα ἀληθοῦς ἔρωτος, τὸν ἐπλάνεσεν ἐπὶ τῶν χρυσοπτέρων ἐλπίδων τῆς, καὶ τὸν ἀπεκοίμισε τοσοῦτον ἀπαισίως, τοσοῦτον τραγικῶς . . .

* * *

Τὰ τάλαντα, δι' ὧν εἶχε προικισθῆ ὑπὸ τῆς μοίρας ὁ *Περικλῆς Μελεάγρος*, ἡ ἀληθῶς ποιητικὴ αὐτῆ ὑπαρξις, ἦσαν εὐφυΐα καὶ καρδιά. Οἱ δύο οὗτοι φάροι καθωδήγουν τὰ βήματα τῆς ὀλίγης ζωῆς του καὶ ἐπλάττον νέον τινα κόσμον, ὅπως ἐναρμόνιον, ἐντελῶς ξένον πρὸς τὸν βίον τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, τὸν ἀπομαραινόντα πᾶν εὐγενὲς αἶσθημα, τὸν δεσμεύοντα τὸ πνεῦμα καὶ καταπνίγοντα πᾶσαν ἀληθῆ ἀνάνηψιν, πᾶσαν φωνὴν ἐξερχομένην ἀπὸ στήθη φιλοπάτριδα καὶ ἀγνά, ὅπου δὲ ἡ φιλαυτία καὶ ὁ χυδαῖος ὑπολογισμὸς, ἀντικατέστησαν τὴν μεγάλην αὐταπάρνησιν καὶ τὴν ἄδολον ἀφοσίωσιν. Εἰκόσαετής νεανίας, με πρεσβυτικὴν κρίσιν, εἶχεν ὀξυτάτην εὐφυΐαν, εὐγενῆ ἔξαρσιν, ἠνωμένην πρὸς ἐπίζηλον πολυμάθειαν, καὶ αἰσθημάτα ἐξ ἐκείνων, ἅτινα τόσον δυσκόλως φύονται καὶ ἀναπτύσσονται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους μας. Ἡ λεπτότης τῶν ἐφέσεων τῆς καρδίας του, ἀντανაკλώσα ἐπὶ τῆς γλυκείας φυσιογνωμίας αὐτοῦ, ἐπανθούσα δ' ἐπὶ τῶν χειλέων του, καὶ ζωγραφουμένη ἐπὶ ἀψευδοῦς κατόπτρου τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, τῶν ὠραίων του ὀφθαλμῶν, παρίστα ἐν ὄλῃ αὐτῆς τῇ λαμπρότητι τὴν παρθενικὴν ἀγνότητα αὐτῶν. Με ὅλον αὐτὸ τὸ αἶσθημα ὁ *Π. Μελεάγρος*, νεώτατος, ἔγραψεν ἔργα, μελωδικώτατα τὴν ὑφῆν, παθητικώτατα τὴν ἐκτέλεσιν, ποιητικώτατα τὴν ἰδέαν, πλήρη στιχουργικῆς εὐωδίας καὶ χάριτος, πλήρη ποιητικῆς ἀντιλήψεως, με φυσικωτάτην ἐξέλιξιν, στίχους πλήρεις κάλλους, ἀποπνέοντας ἀόριστόν τινα περιπάθειαν, γλυκυθύμως θωπεύουσαν καὶ βαυκαλῶσαν. Μελαγχολικὸς τραγουδιστής, μέλπων φυσικώτατα τὰ ὄνειρά του καὶ παρέχων πλαστικὴν ἀκρίθειαν εἰς τοὺς στοχασμούς του, εἰς τοὺς πόνους τῆς καρδίας του . . .

* * *

Ἡ ἀνάμνησις Σου θὰ μένη γλυκεῖα εἰς ὅλους ὅσοι ἠτύχησαν νὰ σε γνωρίσωσι ζῶντα, ἢ τῶρα θὰ σε μελετήσωσιν εἰς τὰς σελίδας τῆς «*Ποικιλῆς Στοᾶς*», ἥτις τὰς στολιζει με ὠραῖα ἔργα σου, πάντοτε δὲ ἡ θλιβερὰ ὀδύνη τῆς ἀπωλείας σου, μὴ ἀποσβύνουσα ἀπὸ τὰς καρδίας ὅλων τ' ὀνομά σου, θὰ τὸ κοσμή με τὰ ὠραιότερα ἄνθη, ἅτινα τοσοῦτον ἐπὶ τῆς γῆς ἠγάπησεν ἡ ποιητικωτάτη ψυχῆ σου. Οἱ κατωτέρω δημοσιευόμενοι στίχοι σου, οἱ πλήρεις δρόσου καὶ αἰσθηματικότητος, οἱ τοσοῦτον πικρῶς διαδηλοῦντες τὴν οὐμίχλην τῆς μελαγχολίας καὶ τῆς ἀπογνώσεως, ἥτις τοσοῦτον ἐνωρὶς εἶχε σκιάσει τὸ ὠραῖον ἐκεῖνο νεανικὸν πνεῦμα Σου,

Θὰ διεγείρωσι πάντοτε καὶ νέαν λατρείαν εἰς τὴν περιπαθεστάτην ἀνάμνησίν σου.
Ἐὰν ἔνωρῃς ἀπεσθέσθῃ εἰς τὰ χεῖλη σου τὸ μείδιμα καὶ ἡ φλόξ εἰς τοὺς ὀφθαλ-
μούς σου, ἐκείνη, ἥτις τοσοῦτον ἐπιχαρίτως ἐζωγράφισε τὴν χάριν καὶ τὴν
νοημοσύνην σου ἐπὶ τοῦ καλλιτεχνικοῦ μετώπου σου, εὐτυχῶς ἀπομένουσιν ἀκόμη
εἰς τὸν κόσμον ἄνθρωποι διὰ νὰ αἰσθάνωνται εἰς τὴν καρδίαν των τὸ βᾶρος τοῦ
λίθου, ὅστις σκεπάζει τὸν τάφον ὑπάρξεων, αἵτινες κατὰ λάθος ἐλθοῦσαι ἐδῶ εἰς
τὴν γῆν, ἔσπευσαν ν' ἀνέλθωσιν ἐκεῖ . . . εἰς τὸν οὐρανόν, εἰς τὴν ἀληθινὴν καὶ
γνησίαν πατρίδα των . . .

ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΡΣΕΝΗΣ

Εἰς τὴν Μαρίαν μου

Α'.

Χθὲς νύκτα-νύκτ' ἀστροφεγγιὰ πρὸς τοὺς νεκροὺς μετέβην
καὶ ὄχ' ἡμέραν φωτεινὴν, φοβούμενος τὴν χλεύην
διότ' εἰς φίλα μνήματα φερόμενος φιλότατων
χλευάζεσαι ἢ αἰσχύνεσαι ὡς ἔγκλημά τι πράττων·
ἐνῶ εἰς καταγώγια εἰς φοιτᾶς καὶ τέγη,
νομίζων φυσικώτατον αὐτὸ οὐδεὶς τὸ ψέγει.

Ἐγκλείων ἄσθεστον τὸ πῦρ βαθείας ἀλγηδόνος,
ἐν μέσῳ τάφων καὶ σταυρῶν περιπάτου μόνος.
Ὅτε ἠσθάνθη τῶν ἐκεῖ πλησίον κηπαρίστων
τὸ σκοτεινόχρουν φύλλωμα ὡς ὑπ' ἀνέμου φρίσσαν,
κ' ἤκουσα στόνον· συριγμὸς δὲν ἦτο τοῦ ἀνέμου,
ἀλλ' ἦτο στεναγμὸς ψυχῆς φανείσης ἔμπροσθέν μου.

Β'.

Παρθένος, μᾶλλον Χερουβεὶμ· ἄγγελος, ὄναρ μᾶλλον,
ἐφάν'. Εἰς τὴν ἀριστερὰν λευκὸν σταυρὸν ἐκράτει
ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ ἀγνοῦ, ὡς στέμμα περιβάλλον
τὴν κεφαλὴν αὐτῆς, χρυσῆ ἢ κόμη ἐκυμάτει.
Ἡ κόρη τῶν ὀνειρών μου, ἡ λατρευτὴ μου φίλη
ἦτο· με βλέμμα μ' ἔβλεπε γλυκύ, πλὴν δὲν ὠμίλει.—
«Μαρία» εἶπον «ὄνομα ἀρώματ' ἀποπνέον·
Μαρί' ἀγαπημένη μου, δὲν μ' ἐνθυμεῖσαι πλέον» ;
Δὲν ἐνθυμεῖσαι τὸν χορὸν τὸν δι' ἐμὲ καὶ πρῶτον
καὶ τελευταῖον, ὅτε παῖς ἀκόμ' εἰς τὴν ἀγκάλην
σ' ἐκράτουν αἰσθανόμενος οὐχὶ πυρὰν ἐρώτων
ἀλλ' ἄλλο θεῖον αἶσθημα, φλόγ' ἀγνοτέραν ἄλλην ;
Προσβλέπουσα μ' ἐθώπευσεν, ἀπλῶς δὲν μ' ἐθεώρει·
καὶ «Σ' ἐνθυμοῦμαι πάντοτε» ἀπήντησεν ἡ κόρη.
«Εὐγνωμοσύνη ἢ εἰς νεκρὰν ζῆ θάλπουσα καρδίαν,
Σοῦ μόνου κατὰ μόνην μου ἢ θλίψις τὴν κηδεῖαν

σοῦ μόνον δὲν διήρκεσε· σὺ μόνος ἐπεσκέφθης
τὸ μνήμα μου ὅτ' ἔλειπαν μακρὰν οἱ φίλτατοί μου
οὐδ' εἰς μισθάρνου μέριμναν χεῖρὸς μ' ἐνεπιστεύθης
ἀλλ' ἄνθη μόνος μ' ἔφερες ἐπὶ τῇ ἑορτῇ μου.
Εἶν' ἔτ' ὑγρὸν τὸ χῶμα μου ἀπὸ τὰ δάκρυά σου
καὶ ζῶ εἰς τὴν καρδίαν σου καὶ ζῶ εἰς τ' ἄσματά σου,
ἀνθ' ὧν ὡς ἐπιτύμβιον, ὡς βλέπεις ἔχω στίχους
σχολαστικοῦ πλέον ψυχροῦς τοῦ ἐνταφίου ψύχους.

Δύναμαι πόσον μ' ἀγαπᾶς νεκρὰ νὰ ἐννοήσω,
ἐνῶ ἐπὶ τοῦ κόσμου ἂν ἐπέπρωτο νὰ ζήσω
θὰ συνηνούμην μ' ἕτερον. Ὡς τῶρ' ἀγνὸς ἂν μείνης,
εἰς δὲν συμπαρρασυρθῆς ὑπὸ τῆς φαύλης δίνης
τοῦ κόσμου, στίγμα τι εἰς ἐπὶ τοῦ σώματός σου
ἢ τῆς ψυχῆς ἐνόσω ζῆς δὲν πέση, τότε μόνον
ἀποθανῶν θὰ βραίνεσαι ὑπ' οὐρανιας δρόσου,
καὶ θὰ διάγῃς μετ' ἐμοῦ δι' ὅλων τῶν αἰώνων
συνηνωμένος, ἀλλ' οὐχὶ ἐν ἔρωτι γηίνῳ,
δὲν εἶν' ἀγάπη ἀληθῆς τὸ αἶσθημα ἐκεῖνο.
Ναί· θὰ διάγωμεν ἐκεῖ ἀείποτ' ἐνωμένοι
ἐν οὐρανῷ ἀδελφικῇ στοργῇ κ' ἐν οὐρανῷ
ἠδονῇ καὶ ὀλιότητι, ἀμφοτέροι παρθένοι !»
Τῶν λόγων κατεκλήλει μοι κ' ἐθάμβ' ἡ ἀρμονία
καὶ τὴν παρθένον παύσασαν ἀκόμη ἠκρωμένην·
Εἶτα «Ὀρκίζου» ἔκραξα εἰς τὴν μακρὰν σου κόμην
τὴν χρῶμα ἔχουσαν λαμπρὸν χρυσοῦ ὀμοῦ κ' ἠλέκτρων,
κ' εἰς τὸ γλυκύ σου ὄνομα· ὅτι ποτὲ τὸ λέκτρον
τὸ ἄσπιλόν μου ὡς χιῶν, γυνὴ δὲν θὰ μολύνῃ
οὐχὶ ἀνόμως ἀλλ' οὐδὲ νομίμως· ὅτι δᾶδα
τοῦ ὕμεναί' οὐδέποτε θ' ἀνάψω· ὅτι ἡ κλίνη
οὐδέποτε εἰς γαμήλιον ἢ ἔρημος παστάδα
πέπρωται νὰ τραπῆ, ἀλλὰ καὶ λευκοτέρα κύκνου
καὶ ἀγνοτέρα βρεφικοῦ θὰ παραμείνῃ λίκνου.
Ἡ κόρ' εἰς ταῦτα, ἔκλινε τὴν κεφαλὴν· ἡ κόμη
ἐξ αἵματος φοινίσσουσα ἐφάνη μ' ἢ χρυσίνην
τοῦ μαρτυρῆ· οὕτως αὐτῆς ἐμνήσθη—καὶ «Ἀκόμη
ἐν σε ζητῶ» προσέθεσε «μηδέποτε νὰ γείνη
ὅτι συχνάκις σκέπτεσαι· αὐτόχειρ ν' ἀποθάνης·
κ' ὑπ' ὀδυνῶν ἂν σπαραχθῆς καὶ μέχρι τῆς στεφάνης
τοῦ βίου σου τὴν κύλικα πικρίας πληρωθεῖσαν
νὰ μὴ συντρίψῃς ὄμωσον» — Τὴν ἄνωθεν ταχθεῖσαν
τίς ν' ἀποφύγῃ τελευταῖον ἄξιος εἶναι ; . . . Μῖσος
νὰ τρέφω πρὸς τὴν ἀρετὴν, ἀδάκρυτος νὰ βλέπω
τῶν δυστυχῶν τὰ δάκρυα, εἰς προστάξῃς, ἴσως

πλήν ὄχι ταῦτ'... — « Ἄν μ' ἀγαπᾶς... » — Ἄλλὰ δὲν ἐπιτρέπω
 νὰ ἀμφιβάλῃς, ἢ πρὸς σὲ ἀγάπη μου πόσ' εἶναι.

Γ'.

Ἄνευψα. Πλήν τὴν νεκρὰν δὲν εἶδα πλέον. Μόνον
 τὸ ἔμπροσθέν μου μάρμαρον ὑγρὸν ὑπὸ σταγόνων
 προσφάτων εὔρον· δάκρυα ἢ δρόσος ἄρα ἦσαν·
 Πρὸς τὰς Ἀθήνας ἔφερον τὸ βῆμα τὰπαυδῆσαν.
 Πλήν φθόνου ἔστρεφον συχνὰ πρὸς τὰ ὀπίσω βλέμμα·
 πόσον ὠραῖα οἱ νεκροὶ ἐκάθευδον κ' ἠρέμα!

(1889)

† ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΜΕΛΕΑΓΡΟΣ

ΑΓΓΕΛΩ . . . .

I

Ἐκ τόπων ὅταν παγερῶν σφοδρὰ πνοὴ ἀνέμου
 προέρχεται, ὀλέθριος εἰς τᾶνθη ἐπισκίπτει,
 Κ' ἐπάνω σου τῆς συμφορᾶς ἠπλώθη, Ἀγγελέ μου,
 ἢ πτέρυξ ἢ δυσσοῖωνος, ἥτις ἐμὲ καλύπτει.

Εἶμαι λοιπὸν κατάρατος καὶ, ὅ,τι ἀγαπήσω,
 ἢ Τύχη μου ἢ ἐρινὺς κτυπᾶ σκληρῶς ἐκεῖνο.
 Τὸ βόδιον πίπτει ἄφυλλον, πρὸς τοῦτο χεῖρ' ἂν τείνω·
 καὶ ἀδελφὸν ἂν ἀσπασθῶ, ἔχνη πληγῆς θ' ἀφήσω.

Ἡ κόρ' ὑπὸ μαυσώλειον κοιμᾶται ἦν ἠγάπων·
 Ἐκείνην δ', ἥτις δι' ἐμὲ καρδίαν εἶχε μόνη,
 εἰς τάφον ἔρριψεν ὀρμὴ βιωτικῶν λαιλάπων
 καὶ σέ, σὲ ὅστις μ' ἔμεινας, σπαράττουσιν οἱ πόνοι.

II

Εἶμ' ἴσως ὅλων ἔσχατος· ἀλλ' ἢ πρὸς σὲ στοργή μου
 εἶν' ὑπερτέρα τῆς στοργῆς ὅλων ὁμοῦ τῶν ἄλλων·
 καὶ — μετὰ τόλμης σύγγνωθι, ἂν σ' ὀμιλῶ βλασφημίου —
 καὶ τοῦ ἀγίου σ' ἀγαπῶ ἐγὼ πατρός σου μᾶλλον.

(23 Μαΐου 1891)

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΜΕΛΕΑΓΡΟΣ

ΕΠΙ ΤΟΙΣ ΓΕΝΕΘΛΙΟΙΣ ΜΟΥ

ΕΙΣΕΡΧΟΜΕΝΟΥ ΕΙΣ ΤΟ 17^{ον} ΕΤΟΣ

Α'.

Μοῖρα σκληρὰ μὲ ἔρριψεν ὡς σήμερον πρὸ χρόνων
 ἐπὶ τῆς γῆς, ἥτις πατρὶς ὑπάρχει ἀλγηδόνων
 τῶ εὐγενεῖ· κ' ἐξ ἄλλου
 εἰς πάντα φαῦλον πρόξενος καλῶν ἀπείρων μόνον
 καὶ ἀγαθοῦ μεγάλου
 — γαλήνης, ἣν ἢ εὐγενῆς οὐδέποτε καρδία
 ἐπὶ τῆς γῆς εὕρισκει·
 πλήν πάσχουσ' ἀποθνήσκει
 χωρὶς νὰ μάθῃ ἀληθῆς τί εἶν' εὐδαιμονία.

Ἐν τῇ τῆς γῆς μὲ ἔρριψεν ἢ εἰμαρμένη θλίψει·
 Ἐχω τφόντι πρὸ μικροῦ εἰς τὴν ὁδὸν προκύψῃ
 τοῦ βίου· πλήν ἐλπίδα
 ἀπώλεσα· κ' εἰς τὸν Θεόν, εἰς τούρανου τὰ ὕψη,
 τὴν ἀληθῆ πατρίδα,
 παρηγορίαν εὕρηκα καὶ θάβρος. Ἀνατείνων
 τὸ ἔνδακρὺ μου ὄμμα
 πρὸς τούρανου τὸ δῶμα
 ἐνίσχυσιν οὐχὶ μικρὰν λαμβάνω ἀπ' ἐκεῖνον.

Ναί· μόνον εἰς τὸν ὕψιστον πατέρα... Πόσον ἤμην
 πεπωρωμένος, ὅτε πρὶν εἰς ὀνομάτων φήμην
 πειθόμενος μεγίστων
 πρὸς τὸν Θεὸν ἠσέβησα· κ' εἰς φλυαρίας βύμην
 προέβην εἰς ἀπίστων
 θεωριῶν ἐκδήλωσιν· ἀλλὰ διὰ δακρύων
 ἐξήλειψα τὸ λάθος·
 κ' εἰς τῆς ψυχῆς τὸ βάθος
 λόγων συγγνώμης ἤχησιν αἰσθάνομαι ἀγίων.

Β'.

ὦ ἢ καρδία μου αὐτὴ ἢ κατεσπαραγμένη,
 ἐν ἣ πληθὺς κοινωνικῶν πληγῶν εἰσέτι χαινεί,
 τῆς πλάσεως ἀπάσης
 τὸν ἔρωτα ἐπόθησε! πλήν μόν' ἢ μνήμη μένει
 ἐλπίδος ἀποπτάσης.
 Ἄσιποτε ποθήσασα τὸ πᾶν νὰ περιβάλλῃ
 τὸν κόσμον νὰ ἐγκλήσῃ,
 ἐγκλείει τώρα μίση,
 ἀφοῦ ἐσπάραξεν αὐτὴν ἢ πρὸς τοὺς φαύλους πάλη.

Γ'.

Τοῦ κόσμου τὴν διαφθορὰν μὲ ἔνδακρυ τὸ βλέμμα
βλέπω καὶ ταρασσομένον ἀνάπτει μου τὸ αἶμα
δι' ἔργα φαῦλα ὄλωσ'.

Βλέπω δ' ὄτ' εἰς τοὺς φέροντας λαμπρὸν ἀνάκτων στέμμα
ἐγκατοικεῖ ὁ δόλος

κ' αἱ ἔχθιστα φαυλότητες, τόσον αὐτοὺς ἐχθαίρω
ὥστε νὰ ἐδυνάμην
ἐπόθουν μὲ παλάμην

πανίσχυρον καταλαβὼν εἰς Τάρταρα νὰ φέρω.

Ἄλλ' ὄχι. Ὅτιδὴποτε ἄς πράττωσιν ἐκεῖνοι
καὶ παρὰ μόνου τοῦ Θεοῦ ἢ τιμωρὶ' ἄς γείνη·

ἢ τῆς συγγνώμης μᾶλλον
ἄς τύχωσι. Καὶ δι' αὐτοὺς πολλάκις δάκρυ χύνει
τὸ ὄμμα. Μ' ἀναπάλλον

τὸ στῆθος ὑπὲρ τῶν κακῶν ποσάκις προστηχίθη
νὰ λάβωσι συγγνώμην!
ἔὰν εἰσηκούμην

πᾶν ἔργον φαῦλον ὁ Πατὴρ θὰ ἔρριπτεν εἰς λήθην.

Νὰ εὐτυχῶσιν ἅπαντες καὶ πάντες νὰ σωθῶσι
παρακαλῶ τὸν Ὑψιστον. Πλὴν κ' εἰς ἐμὲ νὰ δώσῃ
ταχύτατα τὸ μῆμα

αὐτός, πρὶν ἢ ὀδύνη μου μὲ καταβάλ' ἢ τόση
καὶ ταύτης πέσω θῦμα.

Ἄν καὶ φοβοῦμαι ἄφ' ἑνὸς τὸν θάνατον διότι
τὴν λύπην τῶν οἰκείων
εἰκάζω. πλὴν τὸν βίον

μὴ ὑπομένω, εἰς τῆς γῆς θ' ἀποσβεσθῶ τὰ σκότη.

Πλὴν μόν' ἢ ὕλη θὰ σβεσθῆ. Εἰς τούρανου τὸν θόλον
θ' ἀνέλθ' ἢ ἄυλος ψυχῆ. Αὐλαίαν φωτοβόλον
θ' ἀνοιξῆ ὁ Θεός μου

ἐλπίζω καὶ νὰ μὲ δεχθῆ, καὶ ἂν τὸ βάρος ὄλων
τῶν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ κόσμου

ἁμαρτιῶν εἶναι πολύ. Καὶ ἂν αὐτόχειρ γείνω
ὦ πόσῃν τρέφω πόσῃν
ἐλπίδα ν' ἀνοιχθῶσιν

καὶ ἐν τῷ κόσμῳ πατρικαὶ ἀγκάλαι πρὸς μ' ἐκείνῳ.

Ἐκεῖ θὰ πορευθῆς ψυχῆ πλησίον τῆς διττῶς μου
μητρὸς. Ὅπόταν νεκρωθῶ ἐπὶ τοῦ στόματός μου,
ὦ φίλτατε, ἂν θέλῃς

ἐπίθες ἀσπασμόν· ἐντὸς τοῦ χώρου τοῦ εὐόσμου
καὶ παρὰ τοῖς Ἀγγέλοις
νὰ μ' εἰσαγάγῃ δύναται ἐν φίλημά σου μόνον·
πλὴν δάκρυ νὰ μὴ χύσῃς·
ὀφείλεις νὰ τηρήσῃς
αὐτὸ δι' (ὁ μὴ γένοιτο!) τοῦ ἔθνους μέγαν πόνον.

Χαίρετε, πάντες χαίρετε. Εὐδαιμονοῦντες ζῆτε
καὶ συγχωρεῖτέ με ὑμεῖς, εἰς ὅσους θέλων, εἴτε
μὴ θέλων ἔχω πράξει τι κακόν.

Ἀθήνησι 23 Δεκεμβρίου 1888.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΜΕΛΕΑΓΡΟΣ

23 Δεκεμβρίου 1891.

Ἐδῶ, σκίῳφως καὶ χιῶν· χιῶν καὶ τὴν καρδίαν
παγώνουσ'. Ἄνθη ἄχροα καὶ δίχως εὐωδία.
Ὡς καὶ ὁ Φοῖβος παγεράς, ὠχρὰς ἀκτῖνας ῥίπτει·
πλὴν μόλις μόλις εἰς τὴν γῆν τὸ κρῦον φῶς του φθάνει,
καὶ πένθιμος τὸν οὐρανὸν νεφῶν μανδύας κρύπτει,
Καὶ τὸ πτηνὸν πετᾷ μακράν· ἂν μείνη θ' ἀποθάνῃ.

Μὲ τὰ πτηνὰ τὰ πρὸς τὴν γῆν τοῦ αἰωνίου θέρους
πετῶντα, εἰς ἐξόριστος θερμὰς εὐχὰς σοὶ στέλλει·
Ἄχ, ὡς ἐκεῖνα πτέρυγας νὰ εἶχον ἐλευθέρους! ...

Ὅποταν ἐπιστρέψωσι, φλογώδης θ' ἀνατέλλῃ
ὁ ἥλιος· θὰ ἦν' ἢ γῆ μὲ ἄνθη ἐστρωμένη,
κ' ἢ δυστυχῆς μου ὑπ' αὐτὴν καρδί' ἀναπαυμένη ...

Ἐν Παρισίῳ

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΜΕΛΕΑΓΡΟΣ

Ἀξιότιμὲ κύριε Ἀρσένῃ,

Ἐγκλειστον πέμπω ὑμῖν τὴν μικρὰν μου συμβολὴν διὰ τὴν προσφιλεστάτην
μοι καὶ περιπούδαστον «Ποικίλην Στοάν». Ἐστὶ δ' αὕτη μετάφρασις εἰς ἰαμβικὸν
τετράμετρον καταληκτικόν, ἥτοι πολιτικούς στίχους, τοῦ θρήνου τῆς Μιμβάνης,
ὅς ἀνήκει εἰς τὰ ποιήματα, ἃ ἐξέδωκε μὲν ὁ James Mac-Pherson ὡς ποιη-
θέντα ὑπὸ καληδονίου δῆθεν τινος ποιητοῦ γ' αἰῶνος, Ὅσιανου τὸ ὄνομα, οὐδὲν
δ' ἄλλο πράγματι εἰσιν, ἢ τῆς φαντασίας αὐτοῦ γεννημάτων.

Σ. Α. Π. Σ. Τὸ γράμμα τοῦτο μετὰ τῆς μεταφράσεως, μὴ δημοσιευθὲν ἐγ-
καίρως, διασωθὲν δ' ἔκτοτε εἰς τὸ ἡμέτερον χαρτοφυλάκιον παραθέτομεν ἤδη μετὰ
τῶν ἄλλων ἔργων τοῦ πολυκλαύστου ποιητοῦ.

Τὸ ποίημα, οὐ μετὰφρασιν πέμπω ὑμῖν, ἐστὶ λέγει ὁ Mac-Pherson, τὸ μόνον μέχρι ἡμῶν περιωθὲν ἀπόσπασμα ἐκτεταμένου ποιήματος, οὐ ἐπεισόδιον ἦν· περιέχει δὲ τὸν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ μνηστῆρος αὐτῆς καὶ υἱοῦ τοῦ Φιγγάλου, τοῦ Ῥύνου, φονευθέντος κατὰ τὸν ἐν Ἰρλανδίᾳ πρὸς τὸν Σουαρανὸν πόλεμον, θρηνον τῆς Μιμβάνης, ἣ παρίσταται βλέπουσ' ἀφ' ὑψηλοῦ βράχου προσομοιζόμενον τὸν στόλον τοῦ Φιγγάλου.

Δέξασθε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς διακεκριμένης πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεώς μου
Ἐν Ἀθήναις τῇ 5 Ὀκτωβρίου 1888.

Πάντοτε πρόθυμος

Περικλῆς Μελέαγρος Ἀθηναίου

ΟΣΙΑΝΟΥ

Ο ΘΡΗΝΟΣ ΤΗΣ ΜΙΜΒΑΝΗΣ

Κύπτ' ἡ Μιμβάνη μ' ὀφθαλμούς δακρύων πεπλησμένους,
λυσικόμος, τὸν ἀχανῆ ἔχουσα κάτω πόντον,
ἀπὸ τοῦ βράχου τοῦ Μορθέν, καὶ ἐπανερχομένους
τοὺς νέους βλέπει μαχητὰς ἡμῶν, οὓς ἀστραπτόντων
καλύπτει ὄπλων ὄπλισμὸς βαρύς· καὶ « Ἰ Πού ὁ Ῥῦνος
ποῦ εἶναι ; » κράζει γοερῶς· « ποῦ ὁ παμφίλιτατός μου ; »
Νεύοντ' αὐτῶν τὰ βλέμματα χαμαί, ὅτι ἐκεῖνος,
μετ' ἄλγους λέγουσιν αὐτῇ, ἀπῆλθεν ἐκ τοῦ κόσμου·
εἰς νέφη ὅτι ὡς σκιά ἀπέπτῃ· καί, ζεφύρου
ὀπόταν πνέῃ ἐλαφρὰ πνοῇ ἐπὶ τῶν λόφων,
ἀκούουσι τοῦ ἀσθενοῦς τοῦ ἥρωος ψιθύρου.
Κ' ἐκείνη « Πῶς ! ὁ τοῦ Φιγγάλου υἱὸς εἰς τάφου ζόφον
καλύπτεται· πῶς ! τεθνεὺς ἔχει ἐκεῖνος πέσῃ
ἐπάνω εἰς τὰ πράσινα πεδία τοῦ Ἰλλίνου·
αὐτὸν ἡ κατορθώσασα χεὶρ νὰ καταπαλαίσῃ
ἦν ὄντως κραταιά ! Κ' ἐμέ, φεῦ, ἔρημον ἐκείνου
καὶ μόνην μ' ἐγκατέλιπεν· οὐχί, πολλὴν ἀκόμη,
ὦ, δὲν θὰ μείνω ἔρημος καὶ ὄλωσ' ἄνεμον χρόνον·
ὦ ἄνεμοι ὑμεῖς, ὑφ' ὧν ἡ μέλαινά μου κόμη
ἀναστατοῦτ', ἐπὶ πολὺ δὲν θὰ ἐνῶ τὸν στόνον
τοῦ στήθους μου τοῖς συριγμοῖς τοῖς ὑμετέροις πλέον·
ποθῶ νὰ συγκατακλιθῶ τοῦ Ῥύνου μου πλησίον,
ὑπὸ τὸ μνήμα, ὃ αὐτὸν καλύπτει τὸν γενναῖον.—
Δὲν θὰ σὲ ἶδω, φίλιτατε, ἐκ τῶν κυνηγεσίων
ἐπανιόντα τοῦ λοιποῦ, ἀκμῆς καὶ κάλλους πλήρη·
νῦν τῆς νυκτὸς τὸ ἔρεβος σὲ περιβάλλει, Ῥῦνε,
καὶ ἡ σιγὴ συγκατοικεῖ τῷ φίλῳ μου μνηστῆρι.
Ἰ Πού δὲ οἱ κύνες σου εἰσὶν οἱ σοὶ πιστοὶ· ποῦ εἶναι
ἡ ἀδιάτρητος ἀσπίς, τὸ τόξον σου, ἡ σπάθη
ἡ λάμπουσα ὡς ἀστραπή, ἡ λόγχ' ἡ ὀλεθρία
εἰς τοὺς ἐχθρούς ; Φεῦ, εἰς τῆς σῆς νηὸς εἰσι τὰ βάρη

καθημαγμένα ἅπαντα· ἀλλ' ἐν τῇ κατοικίᾳ
τῇ σκοτεινῇ σου διατὶ δὲν ἔθηκαν παρὰ σοι
τὰ ὄπλα σου ! — Οἶμ', ἡ ἡὼς νὰ σ' εἶπῃ δὲν θὰ σ' ἴδῃ :
« Ἐγέρθητι· ἡ ἔλαφος ἔχ' ἦδη εἰς τὰ δάση
ἐξαναστῆ, κ' οἱ κυνηγοὶ ἐξῆλθον πάντες ἦδη ».
Μή, ῥοδοδάκτυλος ἡὼς, προβῆς· μή δὲν θάκουσῃ,
κοιμώμενος, τῆς σῆς φωνῆς.— Τὸ σκότος εἰς τὸν τάφον,
ὦ Ῥῦνε, περιβάλλει σε, καὶ σκιρτωσῶν πατοῦσι
ἐπὶ τοῦ τύμβου σου αὐτοῦ οἱ πόδες τῶν ἐλάφων.
Πλὴν, ὅπου ἀναπαύεσαι, ἐκεῖ ἄνευ θορύβων
θὰ ἔλθω· εἰς τὴν κλίνην σου ἡσύχως θὰ εἰσφρήσω.
Κ' αἱ σύντροφοὶ μου ἄδουσαι εἰς τοῦ ποδῶς τὸν στίβον
θάκοι θάκουσιν ἐμοῦ· οὐδὲν πλὴν θὰ νοήσω
καὶ δὲν θάκούω τᾶσματα ! Ἄλλ' ὅμως μὴ θρηνεῖτε
ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει μου, ὦ φίλοι μου. Ταχέως
θάναπαυθῶ εἰς τῶν νεκρῶν τὴν κλίνην, ἔνθα κεῖται
ὁ φίλιτατος ἐμοὶ μνηστῆρ, ὁ Ῥῦνος ὁ ὄρατος.

Μετὰφρασις ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΜΕΛΕΑΓΡΟΥ ΑΘΗΝΑΣΙΟΥ

ΡΟΔΑ ΚΙ' ΑΓΚΑΘΙΑ

Λύπη ποτὲ δὲν ἔχω 'ς τὴ καρδιά μου
Μὰ οὔτε χαρὰ δὲν ξέρω τί σημαίνει,
Γιατὶ μὲ λύπη ἢ χαρὰ ἐνωμένη,
Πάντοτε ζῆ 'ς τὰ ψεύτικα ὄνειρά μου.

'Ρόδα κι' ἀγκάθια θωρῶ ὀλόγουρά μου
Γιὰ μὲ ὁ κόσμος ὄλος νὰ βασταίνη,
'Ἢ εὐτυχία μου εἶν' δακρυλουσιμένη,
Μὰ ἔχει λίγο φῶς κι' ἡ σκοτινεία μου.

'Ἐτσι κι' ὄλη ἡ χαρὰ 'ς τὴ γέννησί μας
'Αιέσωσ' εἰς τὰ δάκρυα μας ἐβάρη
'Ὅμως μὲ κλάψαις κι' ἡ στερνὴ πνοὴ μας

Γαλήνη θὰ μᾶς δώσ' ἴσως τὸ μνήμα,
'Ρόδο ποτὲ δὲν εἶν' χωρὶς ἀγκάθι,
'Ὅστε χαρὰ χωρὶς τὴ λύπη. Κεῖμα ! »

Ζάκυνθος 1893

* * *

ΑΙ ΑΡΧΑΙΑΙ ΘΗΒΑΙ ΚΑΙ Ο ΕΠΑΜΙΝΩΝΔΑΣ

Κύριοι

ΛΙΑΝ ὀρθῶς ὁ ἔντιμος πρόεδρος τοῦ ἡμετέρου συλλόγου, ὑποδεικνύων τὴν ἐκ τῆς συστάσεως συλλόγων ὠφέλειαν, παρέβαλλεν αὐτοὺς πρὸς τοὺς συνεταιρισμούς. Ὅπως διὰ τούτων, ἡ ὕλική πρόδος ἔφθασε μέχρι καταπλήξεως, οὕτω καὶ διὰ τῶν συλλόγων πολλὰ τῆς Εὐρώπης ἔθνη καὶ ἰδίως ἡ Γερμανία διὰ τῶν ἐν κοινῷ συγκεντρώσεων τῶν κεφαλαίων τῆς διανοίας ἤρυναν αὐτὴν πρὸς τὴν κοινὴν καὶ πρακτικὴν ἀνάπτυξιν τῶν κοινωνιῶν, ἀνέπτυξαν ἐν αὐταῖς τὰ γενναῖα αἰσθηματά, ἐνέχυσαν ἐν ταῖς ψυχαῖς τοῦ λαοῦ τὴν φιλοπατριάν, ἐνέσπειραν ἐν ταῖς καρδίαις των τὴν πρὸς τὴν ἀληθῆ ἠθρσκείαν καθαρὰν πάσης προλήψεως καὶ ψευδευλαθείας εὐσέβειαν· καὶ ὅπως παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἡμῶν προγόνοις ἐν Ἀθήναις, αἱ ἀκαδημαῖαι καὶ τὰ γυμνάσια, αἱ ἐν ὑπαίθρῳ ὑπὲρ τῶν κοινῶν ὀμιλῖαι καὶ ἡ ἀστυνομικὴ ἐπιμέλεια τοῦ Ἀρείου Πάγου, καθίστων τοὺς νεανίας ἀξίους νὰ δίδωσι τὸν ὄρκον τοῦ πολίτου ἐνώπιον πάσης τῆς πόλεως ἠθροισμένης ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Διονύσου, οὕτω καὶ κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα, οἱ σύλλογοι, τὰ ἐλεύθερα ταῦτα καὶ ἀνεξάρτητα σχολεῖα τῶν λαῶν, τὴν ἀμάθειαν πολεροῦντες καὶ τὸ

Σ. Α. Π. Σ. Δημοσιεύοντες εἰς τὸν παρόντα τόμον τῆς «Ποικίλης Στοᾶς» ἐπιτυχῆ προσωπογραφίαν μετὰ νεκρολογίας τοῦ ἐκ Θηβῶν συμπαθεστάτου πολιτευτοῦ Διομήδους Διαμάντη, ἐν τῇ γλυκυτέρῃ δράσει τῆς χρησιμωτάτης αὐτοῦ ζωῆς τελευτήσαντος, ἀσμένως παραθέτομεν ἄνωτέρῳ τοῦ πολυκλαύστου ἀνδρὸς πραγματεῖαν περὶ τῶν Ἀρχαίων Θηβῶν, ἣν κατέλιπεν ἐντελῶς ἀνέκδοτον. Ἡ διατριβὴ αὕτη ἐγράφη πρὸ ἐτῶν, καθ' ἣν ἐποχὴν, εὐγενῆς ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἱεροῖ πόθοι, διαθερμαίνοντες τὴν ψυχὴν τῆς τότε ἄλλως ἐργαζομένης καὶ ὑπὸ ἀτμόσφαιραν μεγάλων ἐφέσεων καὶ μεγάλων αἰσθημάτων ἀνδρουμένης εὐγενούς, ἑλληνοπροποῦς, ὑψηλόφρονος καὶ φιλοπάτριδος νεότητος, ἐπέβαλλον τὴν ἰδρυσιν ἐν Θήβαις τοῦ φιλοπροοδευτικοῦ συλλόγου ὁ «Ἐπαμινώνδας». Ἡ δημοσιεύσις τοῦ ἄρθρου τούτου, ἱστοροῦντος ἐν ἀρίστη σαφηνείᾳ καὶ γλαφυρότητι τὰς Ἀρχαίας Θήβας εἶναι ὄντως καὶ εἰς ἄκρον ἐπίκαιρος, διότι φέρουσα ποθητὴν τὴν ἀνάμνησιν τοῦ πολυδακρύτου Διομήδους Διαμάντη, ὑπομνήσκει τὴν ἔνδοξον ἱστορίαν τῆς ἀτυχοῦς γείτονος πόλεως, ἧς θλιβερά καὶ ἀπαισία ἀπομένει ἡ εἰκὼν τῆς ἐκ τῶν σεισμῶν τελείας καταστροφῆς, ἧτις εὗρε κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὴν πέως ἀκμάζουσαν καὶ θάλλουσαν ἱστορικὴν πατρίδα τοῦ Πινδάρου καὶ Ἐπαμινώνδα, κύπτουσαν σήμερον ἀκόμη ὑπὸ τὸ βάρος ἀνηκούστου συμφορᾶς.

σκότος διαλύοντες, ἀνυψοῦσι τὴν εὐλαμπῆ τῆς προόδου δᾶδα, δι' ἧς καὶ μόνης ἐπιτευχθήσονται ἡ ἱερὰ ἰσότης, ἡ ἀνεξαρτησία τῆς συνειδήσεως, ἡ ἠθικὴ καὶ ἠθικὴ διάπλασις, καὶ ἡ ἐν γνώσει χρῆσις τῶν πολυτιμῶν ἐκείνων δικαιωμάτων, τὰ ὅποια μακροὶ καὶ αἱματηροὶ ἀγῶνες ἀπέσπασαν ἀπὸ τῶν ὀνύχων τῆς ἀπολυτοφροσύνης καὶ τῆς τυραννίας.

Καὶ ἡμεῖς μέλη τοῦ φιλοπροοδευτικοῦ συλλόγου ὁ «Ἐπαμινώνδας», ἐκθύμως ἀσπασθέντες τὴν ἰδέαν περὶ συστάσεως συλλόγου ἐν Θήβαις, βεβαίως τ' ἀγαθὰ ὑπὲρ τῆς ἐπαρχίας ἐπιδιώκοντες καὶ ὑπὸ ζήλου καὶ προθυμίας ἐμφορούμενοι, τὰς δὲ πολιτικὰς διαιρέσεις καὶ τὰ ἐκ τούτων πάθη καὶ μίσση καὶ συμφέροντα ἔξωθεν τῆς θύρας ἀφίνοντες, ἐν συμποσίᾳ καὶ δι' ἀδελφικοῦ δεσμοῦ πρὸς ἀλλήλους συνδεόμενοι, ἐργάται τοῦ ἱερωτέρου σκοποῦ, τὰς ἀνεγειρομένας τυχὸν ἐνώπιον ἡμῶν δυσχερείας μεθ' ὑπομονῆς καὶ ἐπιμονῆς ἐξομαλύνωμεν, ἵνα τὸ καθ' ἡμᾶς τὰ μικρὰ τοῦ συλλόγου ἡμῶν κεφάλαια πρὸς ὄφελος τῶν συμπολιτῶν ἡμῶν στρέψωμεν. Εὐχομαι ἀπὸ καρδίας, ὅπως ὁ Ὑψίστος εὐδοῶσῃ τὸ ἔργον, καὶ βιώσῃ ὁ Θηβαϊκὸς σύλλογος ἐπὶ μακρὸν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς ὁποίας ἤντηλασ τὸ σημερινὸν τῆς ὀμιλίας μου θέμα.

Ἐξελεξάμην ὡς τοιοῦτον, κύριοι, τὴν ὠραιότεραν ἐποχὴν τῶν ἀρχαίων Θηβῶν, ἣτοι τὴν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν ἐκ τῶν βωιωταρχῶν παρὰ τοῦ Πελοπίδα· τὴν μετὰ τὴν ἐν Λευκτροῖς νίκην, ἀλλὰ πρὸ πάντων τὴν πρὸ τῆς ἐν Μαντινείᾳ μάχης, καθ' ἣν αἱ Θῆβαι καὶ ἡ Ἑλλάς συναπόλεσαν τὸν μέγιστον ἄνδρα. Θέλω πραγματευθῆ τὴν περιγραφὴν τῆς πόλεως, τῶν κατοίκων, τῶν ἐθίμων καὶ ἐορτῶν αὐτῶν, τὴν κρίσιν τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῶν Θηβαίων, καὶ θέλω καταλήξει τὸν λόγον διὰ βραχείας ἐπὶ τοῦ Ἐπαμινώνδα πραγματείας.

Ἡ πόλις τῶν Θηβῶν περιβεβλημένη δι' ὑψηλῶν τειχῶν μετὰ πύργων, ἐπτὰ εἶχε πύλας καὶ ἐπτάπυλος ἐκαλεῖτο πρὸς διάκρισιν τῆς ἐν Φθιώτιδι καὶ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ ἑκατονταπύλου. Κατὰ τὸν Δικαίαρχον τὸ τεῖχος εἶχε μῆκος τεσσαράκοντα σταδίων, ἐνῶ κατὰ τὸν ἴδιον συγγραφέα ἐν τῇ ἐν πεζῷ λόγῳ περιγραφῇ τῆς Ἑλλάδος αὐτοῦ, τὸ τεῖχος ἱστορεῖται ἔχον ἑβδομήκοντα σταδίων περιφέρειαν, τοῦτο ὁμῶς ἐξηγεῖται, διότι φαίνεται, ὅτι τεσσαράκοντα μὲν σταδίων περιφέρειαν εἶχε τὸ περὶ τὴν πόλιν μόνον τεῖχος, καὶ ἑβδομήκοντα ἡ περὶ τὴν πόλιν καὶ τὴν Καδμείαν περίμετρος. Ἡ ἀκρόπολις εὕρισκετο ἐπὶ τοῦ ὑψώματος ἐφ' οὗ ὑπάρχει ἡ σημερινὴ πόλις, ἐκ τοῦ ὑψώματος δὲ τούτου ἀνέβλυζεν ἀθρονωτάτη πηγὴ ὕδατος, ἧτις διὰ τεχνητῶν ὑπονόμων κατήρχετο καὶ διεκλαδοῦτο εἰς τὴν καθ' αὐτὸ πόλιν, ἧτις ἐκάλυπτεν ὅλην τὴν ἀπὸ «Πυρὶ

καὶ Ἀγίων Θεοδώρων» μέχρι τῆς εἰς «Δύο Λιθάρια» περίπου θέσεως ἔκτασιν. Τὴν τε Καδμείαν καὶ τὴν πόλιν καθωραΐζον ἔξωθεν δύο ποταμοὶ διὰ τῶν ὑδάτων τῶν ὁποίων διετηροῦντο οὐχὶ πλούσιαι φυτεῖαι ἀλλὰ πλεῖστοι τεχνητοὶ λειμῶνες καὶ κήποι. Αἱ ὁδοὶ τῶν Θεβῶν, ὅπως ὄλαι σχεδὸν τῶν ἀρχαίων πόλεων δὲν ἦσαν εὐθεῖαι, ὡς αἱ τῶν Ἰταλικῶν πόλεων, πλεῖσται ὁμῶς δημόσιαι οἰκοδομαὶ ἐνέκλειον ἀριστουργήματα ὠραιότητος καὶ τέχνης. Εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἡρακλέους ἐξωγραφημένον ὑπὸ τοῦ Πραξιτέλους ἀνυψούτο κολοσσιαῖον τὸ ἄγαλμα τοῦ ἡμιθέου τούτου, ἐργασθὲν παρὰ τοῦ Ἀλκαμίνου. Εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος ὁ Ἐρμῆς ἔργον τοῦ Φειδίου καὶ ἡ Ἀθηναῖα ἔργον τοῦ Σκόπα. Ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ ὑπῆρχε τὸ ἄγαλμα τοῦ Θεβαίου Κλέωνος, ἀρίστου ἀοιδοῦ τῆς ἐποχῆς του, ὅστις διὰ τῶν ἀσμάτων αὐτοῦ ἐδόξασε τὴν πατρίδα του. Μεταξὺ τῶν πολλῶν δὲ τριπόδων ἐφ' ὧν ἐκαίοντο θυμιάματα, καὶ οἵτινες ἐκόσμουσαν τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος, ὑπῆρχε καὶ ὁ χρυσοῦς, δῶρον τοῦ Κροίσου βασιλέως τῆς Λυδίας. Ἐκτὸς τῶν ναῶν ἡ πόλις εἶχε θέατρον, γυμνάσιον, ἐνθα ἡ νεολαία ἐξησκεῖτο εἰς τὴν σωμαστικάν, περὶ δὲ τὸ μέσον μεγίστην πλατεῖαν πέριξ τῆς ὁποίας ἴσταντο ναοὶ καὶ διάφορα ἄλλα δημόσια μνημεῖα τῶν ὁποίων οἱ τοῖχοι ἦσαν κεκαλυμμένοι διὰ τῶν ὄπλων, ἅτινα οἱ Θεβαῖοι κατεῖχον ὡς λάφυρα ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὴν μάχην τοῦ Δηλίου, καὶ ἐξ ὧν μέρος μετεχειρίσθησαν πρὸς ἀνέγερσιν στοᾶς κεκοσμημένης διὰ πολλαπλῶν χαλκίνων ἀγαλμάτων.

Κατὰ τὰς διαφόρους παραδόσεις φαίνεται, ὅτι οἱ ἐλεύθεροι κάτοικοι τῶν Θεβῶν ἐκτὸς τῶν παροίκων καὶ τῶν δούλων, (διότι οἱ κάτοικοι εἰς τρεῖς διηροῦντο τάξεις) ἔφθανον τὰς ἐξήκοντα χιλιάδας, ὥστε μετὰ τῶν ξένων καὶ τῶν δούλων οὐδόλως ἀπίθανον νὰ ἐπλησίαζεν ὁ πληθυσμὸς τὰς ἑκατὸν χιλιάδας ψυχῶν. Δύο πατρίαι ἐν τούτοις ἀδιακόπως ἀλλήλαις ἀντιφερόμεναι ἐγέννησαν πολλάκις ἐμφυλίους σπαραγμούς. Ἡ μία τούτων φίλα φρονούσα πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, ὑπεστήριξε τὴν ὀλιγαρχίαν ὑπὲρ ἧς καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς πόλεως διεκινδύνευσεν. Ἡ δ' ἑτέρα εὐνοουμένη παρὰ τῶν Ἀθηναίων ἠγωνίζετο ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας, καὶ διὰ τῆς ἀποφασιστικῆς τόλμης τοῦ Πελοπίδα καὶ τινῶν φίλων συντρόφων του ἐλευθεροῖ τὰς Θήβας διὰ τοῦ θανάτου τῶν ἀρχηγῶν τῆς ὀλιγαρχίας, καὶ ἡ πόλις ἐλευθέρα πλέον, διὰ τῆς ἐνδόξου διάδοσος τοῦ Ἐπαμινώνδα καὶ τοῦ Πελοπίδα, ἐν βραχεῖ χρόνῳ σύρουσα μεθ' ἑαυτῆς τὴν νίκην, ἀνυψοῦται πρώτη καὶ κυρία τῆς Ἑλλάδος πόλις.

Ἀλλὰ καὶ πρὸ τούτου αἱ Θεβαῖοι ἦσαν ἡ κυρία τῆς Βοιωτίας, διότι αἱ

λοιπαὶ εὐρίσκοντο πρὸς αὐτὴν εἰς τοιαύτας σχέσεις, οἷαι ὑπῆρχον μεταξὺ μητροπόλεως πρὸς τὰς ἀποικίας αὐτῆς, ἂν καὶ αἱ Θεσπιαί, ἡ Θίβη, ἡ Ἀκραϊφνία, ἡ Ὑλη, ἡ Ἀθηδῶν, ἡ Αὐλῆς, ἡ Τανάγρα, αἱ Πλαταιαὶ δὲν ἦσαν Θεβαῖκαι ἀποικίαι. Κατέστρεψαν μάλιστα οἱ Θεβαῖοι τὰς Θεσπιάς καὶ τὰς Πλαταιάς, διότι ἐτόλμησαν νὰ ἐξέλθωσι τῆς βοιωτικῆς συμμαχίας. Ὑποτελῆς οὕτως ἡ Βοιωτία εἰς τὰς Θήβας, ὥφειλε νὰ θέσῃ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς τὴν μάχιμον αὐτῆς δύναμιν, ἥτις κατὰ τὴν ἐποχὴν, ἐφ' ἧς πραγματευόμεθα ἀνήρχετο εἰς 20,000 ἀνδρῶν, γενναίων, ἐξησκημένων εἰς τὸν πόλεμον καὶ ὑπερηφάνων διὰ τὰς κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν νίκας αὐτῶν.

Ὁ τόπος ὅπως καὶ σήμερον ἦν εὐφορος εἰς δημητριακοὺς καρποὺς ἐξαιρέτου ποιότητος, ἐνεκα δὲ τῆς γεωγραφικῆς αὐτῶν θέσεως αἱ Θῆβαι, ἔχουσαι λιμένα εἰς τε τὸν Εὐβοϊκὸν καὶ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, ἤμπορευοντο ἀφ' ἑνὸς μὲν μετὰ τῆς Μακεδονίας, τοῦ Ἑλλησπόντου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Κύπρου καὶ τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἀφ' ἑτέρου μετὰ τῆς Ἰταλίας τῆς Σικελίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς.

Ἐν Βοιωτίᾳ ἐτελοῦντο πλεῖσται ἑορταὶ πρὸς τιμὴν τῶν Θεῶν. Καὶ ἐν Θήβαις ὑπῆρχον τισαυταί, ὧν ἡ ἐξέχουσα ἦν ἡ καλουμένη ἑορτὴ τῶν κλάδων τῆς δάφνης, καὶ πανηγυριζομένη ἐνιαυσίως πρὸς τιμὴν τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος. Παρεῖδον νὰ εἴπω ὑμῖν ἀνωτέρω, ὅτι ὁ ναὸς τοῦ θεοῦ τούτου ἔκειτο ἐπὶ τοῦ σημερινοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκά, καὶ ὅτι ὁ ἱερεὺς αὐτοῦ ἦν ἐνιαυσίος· ὥφειλε δὲ νὰ ἦναι ὠραῖος τὴν μορφήν, νέος τὴν ἡλικίαν, καὶ γένους ἐκ τῶν καλλίστων τῆς πόλεως. Τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς ἐφαίνετο φέρων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς στέφανον χρυσοῦν, κλάδον δάφνης εἰς τὴν δεξιάν, τοὺς πλοκάμους τῆς μακρᾶς αὐτοῦ κόμης ἐρρίμένους ἐπὶ τῶν ὤμων του, καὶ περιβεβλημένος μεγαλοπρεπῆς καὶ βαρῦτιμον ἱμάτιον, ἠκολουθεῖτο ὑπὸ χοροῦ ὠραίων νεανίδων, αἵτινες φέρουσαι, ὅπως ὁ ἱερεὺς κλάδον δάφνης εἰς τὴν χεῖρα, ἔψαλλον ὕμνους. Νεανίας, συγγενῆς τοῦ ἱερέως προεπορευέτο τῆς πομπῆς, κρατῶν εἰς τὰς χεῖρας μακρὸν ἐλαίας κλάδον, κεκοσμημένον μετὰ φύλλων καὶ ἀνθέων δάφνης καὶ ἔχοντα κατακορύφως ἀνηρητημένην στιλπνὴν ἐξ ὄρουχάλκου σφαῖραν, παριστώσαν τὸν ἥλιον, διότι οἱ ἀρχαῖοι ἐν τῷ Ἀπόλλωνι ἐλάτρευον τὸν ἥλιον. Πέριξ τῆς σφαίρας ταύτης ἐκρέμαντο διάφοροι ἐκ τοῦ αὐτοῦ μετάλλου μικρότεροι σφαῖραι, τοὺς ἀστέρας παριστώσαι, τριακόσιαι ἐξήκοντα πέντε δὲ ταινίαι ἐρυθροῦ χρώματος ἐδείκνυσαν τὰς ἡμέρας τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ τέλος κάτωθεν σφαῖρα μέσου μεγέθους ἐξεπροσώπει τὴν σελήνην. Ἠκολούθει δὲ τὸ πλῆθος ἐν εὐλαθείᾳ τὴν

λιτανείαν ταύτην, τὴν ὁποίαν οἱ Θηβαῖοι ἐώρταζον τιμῶντες τὸν Ἀπόλλωνα, πρὸς μνήμην μάχης καθ' ἣν ἐνίκησαν τοὺς κατοίκους τῆς Ἄρνης.

Ἐκ τῆς νομοθεσίας αὐτῶν συμφωνούσης ἄλλως μὲ τὴν τῶν λοιπῶν ἑλληνίδων πόλεων, οἱ σπουδαιότεροι, περίεργοι, καὶ ἴδιοι νόμοι ἦσαν περὶ τοῦ οἰκιστοῦ. Ἐπ' οὐδεμιᾶ περιπτώσει οἱ βουλευταὶ δι' ἐν ἔτος ἐκλεγόμενοι ἠδύνατο νὰ παρατείνωσι τὴν ἐξουσίαν ἔστω καὶ ἐπὶ μίαν εἰσέτι ἡμέραν ἐπὶ ποινῇ θανάτου. Οὐδεὶς πολίτης ἠδύνατο ν' ἀνέλθῃ εἰς οἰκιστὴν δημόσιον ἀξίωμα, ἐὰν μὴ πρὸ δεκαετίας δὲν εἶχεν ἀπομακρυνθῆναι τοῦ ἐμπορίου. Ἄλλος νόμος ἐπέβαλλε πρόστιμον εἰς πάντα καλλιτέχνην, ὅστις ἤθελε παράσχει εἰς τὰ βλέμματα τοῦ κοινῶν ἔργα προσβάλλοντα τὰ ἥθη. Ἀπηγορεύετο αὐστηρῶς διὰ νόμου ἐν Θήβαις ἢ ἐκθεσεῖς βρέφους εἰς ἐποχὴν μάλιστα καθ' ἣν ἐγένετο κατάχρησις τῆς ἀπανθρώπου ταύτης συνήθειας εἰς τὰς ἄλλας τῆς Ἑλλάδος πόλεις. Ὁ πατὴρ ὤφειλε νὰ παρουσιάσῃ τὸ τέκνον του εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ ν' ἀποδείξῃ ὅτι στερεῖται τῶν πρὸς ἀνατροφὴν καὶ διατροφὴν αὐτοῦ μέσων, καὶ τότε ἡ πόλις ἀντὶ εὐτελοῦς ποσοῦ παρέδιδε τὸ τέκνον εἰς τὸν ἐπιθυμοῦντα νὰ λάβῃ αὐτὸ πολίτην, ὅστις τὸ κατελόγιζε μεταξὺ τῶν δούλων του. Δι' ἑτέρου νόμου οἱ Θηβαῖοι συνεχώρουν τὴν διὰ λύτρων ἐξαγορὰν τῶν κατὰ τὸν πόλεμον αἰχμαλώτων, ἐκτὸς τῶν ἐκ τῆς Βοιωτίας, διότι τοὺς κατεδίκαζον εἰς θάνατον.

Ἐν Θήβαις ἡ μουσικὴ ἠγαπᾶτο λίαν, διότι πάντες σχεδὸν οἱ Θηβαῖοι ἔπαιζον μετὰ τέχνης τὸν αὐλόν, ὅπως ὁ Ἀριστοφάνης εἰρωνευόμενος τοῦ μουσικοῦ τούτου ὄργανου, ἀναφέρει. Περὶ πολλοῦ δ' ἐποιούντο τὴν ἐκλεκτὴν καὶ πλουσίαν τράπεζαν, καὶ ἰδίως ἀφ' ἧς νικηταὶ τῶν Σπαρτιατῶν, συνέπινον περὶ τὰς τραπέζας αὐτῶν ὑπὸ τὸν συμπατριώτην των Διόνυσον, ὁδηγηθέντα φαίνεται παρὰ τοῦ Κάδμου σκοπίμως εἰς Θήβας, ὡς ἐνός ἐκ τῶν ψυχροτέρων κλιμάτων τῆς Ἑλλάδος· διότι κατὰ τὸν Δικαίαρχον, ὁ χειμὼν ἦν δρυμὸς ἐνταῦθα, καθιστάμενος ἀνυπόφορος ἕνεκα τῆς ἀφθόνου χιόνος, τοῦ ἀνέμου καὶ τῆς σπάνης τῶν καυσοξύλων. Ὅπως δὲ καὶ σήμερον, τὸ ἔαρ ἦν εὐάρεστον διὰ τὸ δροσερὸν τοῦ ἀέρος καὶ τὸ ψυχρὸν τῶν ὑδάτων.

Κατὰ τὸν αὐτὸν ὅμως Δικαίαρχον οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι ἦσαν γενναῖοι μὲν ἀλλ' αὐθάδεις, τολμηροὶ ἀλλὰ μάταιοι, καὶ ἐθεωροῦντο ὡς εὐκόλως κατερχόμενοι ἀπὸ τῆς ὀργῆς εἰς τὴν ὕβριν, καὶ ἀπὸ τῆς περιφρονησεως τῶν νόμων εἰς τὴν λήθην τῶν καθηκόντων πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα. Αἱ Θηβαῖαι ἀφ' ἑτέρου, ἀπολαύουσαι κάπως μεγαλειτέρας ἐλευθερίας ἀπὸ τὰς Ἀθηναίας, αἵτινες διήρχοντο τὸν βίον κεκλεισμένοι εἰς

τοὺς γυναικωνίτας των, ἦσαν ὑψηλαὶ τὸ ἀνάστημα, ξανθαὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν κόμην, μεγαλοπρεπεῖς κατὰ τὸ βᾶδισμα καὶ κομψαὶ κατὰ τὴν ἐνδυμασίαν. Ἐξερχόμενοι ἐκάλυπτον τὸ πρόσωπον, ὅπως αἱ γυναῖκες ἐν Τουρκίᾳ. Τοὺς ἀφθότους πλοκάμους των στρέφουσαι, ἀνθρώπων μετὰ χάριτος ἄνω καὶ ὀλίγον πρὸς τὰ ὀπίσθεν τῆς κεφαλῆς. Τοὺς πόδας αὐτῶν περιέβαλλον μὲ ὑποδήματα ἐρυθρὰ, σχήματος γόβας, ἀλλὰ τὸσον ἀνοικτὰ, ὥστε ἐφαίνετο ὅλος σχεδὸν ὁ ποῦς. Ἡ φωνὴ των ἦτο μελωδική, γλυκεῖα, καὶ εὐαίσθητος, κατ' ἀντίθεσιν, πρὸς τὴν τῶν ἀνδρῶν, ἣτις ἱστορεῖται ὡς τραχεῖα καὶ δυσάρεστος, προδίδουσα τὴν ἔλλειψιν παρ' αὐτοῖς, τοῦ πράγματος ἐκείνου, ὅπερ ἐν Ἀθήναις τὸν Ξενοφῶντα Ἀττικὴν Μέλισσαν καθίστα. Ὅπως δ' εἰς τὰς οἰκογενεῖας καὶ εἰς τὰ ἔθνη καὶ εἰς τὰς πόλεις ὑπάρχει ἐξέχον τι ἐλάττωμα, ὅπερ ὡς ἀσθένεια ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, μεταδιδόμενον, καθίσταται παροιμιακόν, οὕτω καὶ οἱ ἀρχαῖοι Βοιωτοὶ ἀλλεπαλλήλους μεμφόμενοι, ἔλεγον, ὅτι ὁ φθόνος ἐξελέξατο ὡς κατοικίαν τὴν Τανάγραν, ἢ αἰσχροκέρδεια τὸν Ὠρωπόν, ἢ ἀντιλογία τὰς Θεσπιάς, ἢ ὀργὴ τὰς Θήβας, ἢ ἀπληστία τὴν Ἀθηδόνα, ἢ ἀλαζονία τὰς Πλαταιάς καὶ ἢ εὐθθεια τὴν Ἠλιάρτον.

Ὁ ἀνὴρ λεπτός εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἦν βαρὺς εἰς τὴν Βοιωτίαν, καὶ τὴν διαφορὰν ταύτην τῆς ἀτμοσφαιρας ἐπεξέτεινεν ἢ κοινὴ τῆς ἀρχαιότητος γνώμη καὶ μέχρι τῆς διανοίας. Ἀλλὰ τότε διατὶ αὐτὴ ἡ ἰδία Ἑλλάς νὰ δώσῃ εἰς τὰς μούσας τὸν βοιωτικὸν ἀέρα; Διατὶ ἐν Βοιωτίᾳ νὰ ὑπάρχωσιν ὁ Ἐλικὸν καὶ ἡ Κασταλία, καὶ τὸ Τροφώνιον ἐκεῖνο μαντεῖον, τοῦ ὁποῖου οἱ χρησμοὶ μακρὰν τοῦ νὰ προδίδωσι βαρεῖαν διάνοιαν, ἐξέπληξαν πλειστάκις τὴν Ἑλλάδα, διὰ τὴν εὐστοχότητα, τὴν λεπτότητα, καὶ ἐλαστικὴν ἔννοιαν αὐτῶν; Βεβαίως ἐν Βοιωτίᾳ δὲν ὑπῆρχον, οὔτε ἡ ζωηρότης, οὔτε τὸ εὐκαμπτον τοῦ ἀθηναϊκοῦ πνεύματος· ἀλλὰ τοῦτο πρέπει ν' ἀποδοθῇ οὐχὶ εἰς τὴν ἐπίρροιαν τοῦ κλίματος, ἀλλ' εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν ἀρχαίων ἡμῶν προγόνων, οἵτινες ἀντὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ψυχῆς, τὴν τοῦ σώματος ἐπιμελούμενοι, καὶ τὴν ἐξάσκησιν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς παιδείας προτιμῶντες, τὴν ἰσχὺν τοῦ σώματος τεραστίαν παρ' αὐτοῖς κατέστησαν καὶ τ' ἄθλα κατὰ τοὺς ἀγῶνας ἀφθόνως ἐλάμβανον.

Ἄλλ' ἐὰν βαρεῖα ἦν ἡ διάνοια ἐν Βοιωτίᾳ, τότε πῶς ἤθελε συμβιβᾶσει τις τὴν ἰδιότητα ταύτην μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ Ἡσιόδου, τῆς Κορίννης, τοῦ Κέβητος, τοῦ Πινδάρου, τοῦ Πλουτάρχου, τοῦ Πελοπίδα, τοῦ Ἐπαμινώνδα, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα δὲν ἔφθασαν μέχρις ἡμῶν, ἀλλὰ περὶ ὧν Διογένης ὁ Λαέρτιος λέγει, ὅτι ἐτίμησαν τὴν σχολὴν τοῦ Σωκράτους; Θηβαῖοι ἐπίσης ἦσαν οἱ ἱστορικοὶ Ἄνα-

ξης και Διονυσόδωρος, οἵτινες κατὰ τὰς ἐνδόξους ἡμέρας τῶν Θηβῶν συνέγραψαν τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, ἧς δυστυχῶς δὲν ἐφείσθη ὁ χρόνος.

Ἄλλ' οὔτε ἡ βιογραφία τοῦ μεγάλου Θηβαίου πολίτου, ἣν εἶχε συγγράψει ὁ δεινὸς φιλόσοφος καὶ διδάσκαλος τῆς ἀνθρωπότητος Πλούταρχος, διεσώθη πλήρως· ὅσα δὲ περὶ Ἐπαμινῶνδα γνωρίζομεν, ταῦτα εἰς συγγράμματα ἱστορικῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων εὐρίσκομεν. Ὁ Ἐπαμινῶνδας ἦν υἱὸς τοῦ Πολύμνιδος, παρ' ᾧ ἐζήτησεν ὡς ὄμηρος ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων Φίλιππος, ἀδελφὸν δ' εἶχε τὸν Καφησίαν. Παῖς ἔτι ὢν προέδιδε σημεῖα τοῦ μεγάλου αὐτοῦ χαρακτήρος, καὶ τὰ συνήθη τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἀπεστρέφετο· ἔφηθος γενόμενος, μετὰ ζήλου καὶ ἐπιμονῆς εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν ἀφιερῶτο, μόνην καὶ κυρίαν ἀσχολίαν αὐτὴν καταστήσας. Ὡς δ' ἡ διανοητικὴ αὐτοῦ ἀνάπτυξις ἠδύνατο ἀποτελεσματικῶς νὰ καταγίνη εἰς ὑψηλότερα ἀντικείμενα, προσελκύει εἰς ἑαυτὸν Λύσιον, τὸν Πυθαγορικὸν φιλόσοφον, θερμὸς ὀπαδὸς καὶ ἀναπόσπαστος σύντροφος αὐτοῦ γενόμενος. Φίλος τῆς πενίας καὶ τῆς ἀρετῆς, καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον, ἐπ' οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἐχωρίσθη ἀμφοτέρων. Ἐπιδοδόμενος μετὰ ζήσεως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ σώματος, διὰ τῆς φιλοσοφίας, τῆς σωμαστικῆς καὶ τῆς μουσικῆς, καὶ ὡσεὶ μεμακρυσμένος τῆς κοινωνίας διάγων τὸν βίον, μῶλις κατὰ τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του φαίνεται ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς τῆς πατρίδος του, ἀφ' ἧς εἰς διάστημα δώδεκα μῶλις ἐτῶν, τὸν θαυμασμὸν σύμπαντος τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου εἰς ἑαυτὸν ἐπισύρας, ὕψωσε τὰς Θήβας εἰς τὸ λαμπρότερον σημεῖον τῆς δόξης καὶ τῆς ἰσχύος.

Ἐπρόκειτο νὰ ἐπιβάλλωσι τότε τὴν συνθήκην τοῦ Ἀνταλκίδα, ἣν παρὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως τῆς Περσίας εἶχον προκαλέσει οἱ Λακεδαιμόνιοι, φθονοῦντες τὴν ὁσημέραι ἐνδυναμουμένην ἰσχὴν τῶν Θηβαίων. Κατὰ τὴν συνθήκην ταύτην πᾶσαι τῆς Ἑλλάδος αἱ πόλεις ἐκηρύσσοντο ἐλεύθεραι· ἐπομένως καὶ αἱ τῆς Βοιωτίας ἀπὸ τῆς προστασίας τῶν Θηβῶν. Προσεκλήθη ἐντεῦθεν συνέλευσις ἐν Σπάρτῃ, εἰς ἣν μετὰ τῶν λοιπῶν τῆς Ἑλλάδος πόλεων, ἔπεμψαν καὶ αἱ Θῆβαι πληρεξουσίου ἐν οἷς καὶ τὸν Ἐπαμινῶνδα. Κατὰ τὰς συνεδριάσεις τῆς συνελεύσεως ταύτης, ὁ δεινὸς τῆς πατρίδος μας ῥήτωρ, τόσον εὐστόχως καὶ μετὰ τόσης ζωηρότητος καὶ παρρησίας ὑπερήσπισε τὰ δικαιώματα τῶν Θηβῶν, ὥστε οἱ λακωνικοὶ Σπαρτιᾶται εἰς τὰ ἔσχατα τοῦ ἔρεθισμοῦ ἐλθόντες, ἐξῆλθον τῆς παροϊμιακῆς αὐτῶν λακωνικότητος, καὶ διὰ μακρῶν ἐπεχείρισαν ν' ἀντικρούσωσι τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ Ἐπαμινῶνδα. «Ὁμολογήσατε τοῦλάχιστον, τοῖς ἀπεκρίθη, ὅτι σᾶς ἠνάγκασα ν' ἀφήσητε τὰς μονοσυλλάβους σας»

ΔΙΟΜΗΔΗΣ ΔΙΑΜΑΝΘΗΣ

εἰς δὲ τὸν Ἀγῆσιλαον εἰπόντα «Ἐξηγήθητι· σ' ἔρωτῶ, ἐὰν αἱ πόλεις τῆς Βοιωτίας θὰ εἶναι ἐλεύθεραι». «Καὶ ἐγώ», ἀπεκρίθη ὁ Ἐπαμινώνδας ὑπερηφάνως, σ' ἔρωτῶ, ἐὰν αἱ πόλεις τῆς Λακωνίας θὰ ἦναι ἐλεύθεραι». Μετὰ τοὺς λόγους τούτους, ὁ Ἀγῆσιλαος διέγραψε τὰς Θήβας ἀπὸ τῆς συνθήκης καὶ ἡ δίαιτα διελύθη. Ἐκτοτε πλέον, πάσης εἰρηνικῆς συνεννοήσεως μεταξύ τῶν δύο πόλεων ἀδυνατοῦ καταστάσεως, ἤρξαντο οἱ πόλεμοι ἐκεῖνοι, καθ' οὓς αἱ Θῆβαι ἐταπείνωσαν τὴν σπαρτιατικὴν ὑπεροψίαν, αἱ δὲ γυναῖκες τῆς Σπάρτης εἶδον διὰ πρώτην φοράν ἀναβαίνοντα πρὸς τὸν οὐρανὸν τὸν καπνὸν ἐχθρικοῦ στρατοπέδου.

Ὁ Ἐπαμινώνδας, ἂν καὶ εἶχε τὸν νοῦν κεκοσμημένον διὰ παντοίων καὶ ποικίλων γνώσεων, προὔτιμα τὸ ἀκούειν τοῦ ὀμιλεῖν. Αἱ σκέψεις του ἦσαν πάντοτε ὄρθαι καὶ βαθεῖαι. Εἰς τὰς κρίσιμους περιστάσεις, ὅσάκις ἐπρόκειτο νὰ ὑπερασπισθῇ ἑαυτὸν, εἶχε τὰς ἀπαντήσεις ἐτόιμους, νευρώδεις, καθαρὰς καὶ ὠρισμένας. Τοιουτοτρόπως, ἐπὶ τῇ κατηγορίᾳ, ὅτι ὡς βοιωτάρχης δὲν ἀπεδύθη τῆς ἐξουσίας εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους, καὶ εἰσῆχθη ἕνεκα τούτου εἰς δίκην, παρουσιασθεὶς εἰς τὸ δικαστήριον μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ ἀταραξίας· «Κατὰ τοὺς νόμους εἰμί· ἔνοχος θανάτου», λέγει πρὸς τοὺς δικαστὰς τοῦ «Ἐπιγράψατε ὅμως ἐπὶ τοῦ τάφου μου, ὅτι οἱ Θηβαῖοι ἐθανάτωσαν τὸν Ἐπαμινώνδα, διότι εἰς τὰ Λεῦκτρα ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ προσβάλωσι καὶ νικῆσωσι τοὺς Σπαρτιάτας ἐκείνους, τοὺς ὁποίους οὐδὲ ν' ἀντικρύσωσι πρότερον ἐτόλμων, διότι διὰ τῆς νίκης ταύτης σώζων τὴν πατρίδα του, ἠλευθέρου συγχρόνως τὴν Ἑλλάδα, διότι ὑπ' αὐτοῦ ὀδηγούμενοι ἐπολιόρησαν τὴν Λακεδαίμονα, ἣτις παρὰ μικρὸν διεσώθη τῆς καταστροφῆς, διότι ἀνορθώσας ἐκ τῶν ῥεπιπίων τῆς τὴν Μεσσηνίαν, περιέβαλλεν αὐτὴν μὲ ἰσχυρὰ τεῖχη». Τὸ ἀκρατήριον ἐχειροκρότησε τὸν Ἐπαμινώνδα, οἱ δὲ δικασταὶ δὲν ἐτόλμησαν νὰ καταδικάσωσιν αὐτόν. Εἰς τὰς ἐπ' ἐκκλησίας ὀμιλίας του ἠρέσκετο νὰ στολιζέη τοὺς λόγους αὐτοῦ διὰ τῶν τεχνικῶν ἐκείνων ὄρων, οἵτινες ἀποτελοῦν τὴν ὠραιότητα τῆς ῥητορικῆς τέχνης, χωρὶς ὅμως νὰ μειώσῃ ἕνεκα τούτου τὴν εὐφράδειαν τῆς μεγάλης ψυχῆς του. Δικαίως ἐντεῦθεν κατετάχθη ἐν τῇ ἀρχαιότητι μεταξύ τῶν πρώτων ῥητόρων τῆς Ἑλλάδος.

Φύσει πλουσίας διανοίας ὁ Ἐπαμινώνδας ἐσπούδαζε τοὺς ἀνθρώπους, συνεβουλευέτο τοὺς ἀνεπτυγμένους καὶ ἐβουλευέτο ἐπὶ τῶν καθηκόντων τοῦ στρατηγοῦ καὶ τοῦ ἄρχοντος. Ἡ ὀμιλία ἐνδιέφερεν αὐτὸν λίαν, ὅσάκις μάλιστα περιεστρέφετο αὐτὴ ἐπὶ ζητημάτων τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς πολιτικῆς. Μέγας στρατηγός, τὴν στρατιωτικὴν τέχνην βελτιώσας

καὶ ἀναπτύξας, γενναῖος στρατιώτης, ἐξοχος πολιτικός, δεινὸς φιλόσοφος, ἀξιοπρεπὴς καὶ νευρώδης ῥήτωρ ὁ Ἐπαμινώνδας, φίλος τῆς εἰρήνης καὶ κατὰ καθῆκον κατακτητῆς, δικαίως φημίζεται ὡς ὁ πρῶτος καὶ μέγιστος τῆς Ἑλλάδος ἀνὴρ! Καὶ διατὶ νὰ μὴ ἀποδώσῃ τις τὸν τίτλον τοῦτον εἰς τὸν στρατηγὸν τῆς λοξῆς φάλαγγος, τὸν μηδενίσαντα τὴν δόξαν ἐξόχων στρατηγῶν, τὸν νικήσαντα τοὺς ἀηττήτους καὶ μηδέποτε νικηθέντα; Εἰς τὸν πολιτικόν, τὸν προσενεγκόντα εἰς τοὺς Θηβαίους τὴν ὑπεροχὴν ἐκείνην ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων, ἣν οὐδέποτε πρότερον εἶχον; Εἰς τὸν διαπραγματευτὴν, τὸν διὰ τῆς ὑψηλῆς ἀγχινοίας του ἀείποτε ἐπιβληθέντα εἰς τὰς διατάξας, καὶ τηρήσαντα συνεχῶς εἰς τὴν Θηβαϊκὴν συμμαχίαν πλείστας ἑλληνικὰς πολιτείας ζηλοτύπους τῆς καταπληκτικῆς ἀναπτύξεως τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος του; Εἰς ἐκεῖνον, ὅστις εἶχε τὴν λεπτότητα καὶ τὸ νευρῶδες τῶν ἐξόχων Ἀθηναίων ῥητόρων, τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀφοσίωσιν ὡς ὁ Λεωνίδας, καὶ τὴν δικαιοσύνην εἰς μείζονα βαθμὸν τοῦ Ἀριστείδου;

Ἡ πιστὴ ἀπεικόνισις τοῦ πνεύματός του καὶ τῆς καρδίας του θὰ ἦτον ὁ μόνος ἀξιὸς αὐτοῦ ἔπαινος. Ἀλλὰ τίς ἤθελε δυνηθῆ ν' ἀναπτύξῃ τὴν ἄπειρον καὶ θείαν ἐκείνην φιλοσοφίαν, ἣτις ἐφώτιζε καὶ διηύθυνε τὰς πράξεις του; Τὴν μεγαλοφυΐαν τὴν ἀπαυγάζουσαν περιλαμπεῖς φωτὸς ἀκτίνων καὶ πηγὴν ἀνεξάντλητον ἐφευρέσεως μέσων; Τίς ἤθελε δυνηθῆ νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὰ μεγάλα αὐτοῦ σχέδια, ἐσχηματισμένα μετὰ τόσης φρονήσεως καὶ τετελεσμένα μετὰ τόσης ταχύτητος; Πῶς νὰ παραστήσῃ τις τὴν εὐθύτητα τῆς ψυχῆς του, τὸ ἀκέραιον τῶν ἠθῶν των, τὴν ἀξιοπρέπειαν τῶν τρόπων του εἰς τὸ συμπεριφέρεσθαι, τὸν σεβασμὸν πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ κατὰ τὰ ἐλάχιστα, τὴν γλυκύτητα, τὴν καλωσύνην του, τὴν ὑπομονὴν μεθ' ἧς ὑπέφερε τὰς ἀδικίας τινῶν φίλων του καὶ τοῦ λαοῦ; Ὁ φθόνος ὑποδαυλιζόμενος ὑπὸ Μενεκλίδου τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ὀλιγαρχικῆς ἐν Θήβαις φατρίας καὶ συναυξάνων μετὰ τοῦ μεγαλείου τοῦ Ἐπαμινώνδα, ὅπως ταπεινώσῃ τὸν νικητὴν τῶν Λεύκτρων, ἐγένετο αἰτία νὰ δοθῇ εἰς αὐτὸν κατὰ τὴν ἐνιαύσιον διανομὴν τῶν δημοσίων ἀξιοματίων, ἡ θέσις τοῦ ἐπιθεωρητοῦ ἐπὶ τῆς καθαριότητος τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως. Ἐδέχθη καὶ διεξήγαγεν ἐπιμελῶς καὶ προθύμως τὰ νέα του ἔργα δεικνύων ὡς ὁ ἴδιος ἔλεγεν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ κρίνῃ τις τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὰς θέσεις, ἀλλὰ τὰς θέσεις ἀπὸ τοὺς κατέχοντας ταύτας.

Ὁ οἶκος τοῦ Ἐπαμινώνδα δὲν ἦτον ἀπλῶς τὸ ἄσυλον ἀλλ' ὁ ναὸς τῆς πενίας, διότι ἐβασίλευεν ἐν αὐτῷ μετὰ τῆς ἀγνῆς χαρᾶς τῆς ἀθωότητος καὶ μετὰ τῆς ἀδιαφθόρου εἰρήνης τῆς εὐτυχίας, ἐν μέσῳ τῶν ἄλλων

ἀρετῶν, τὰς ὁποίας ἐνίσχυεν ἡ πενία, καὶ ἔδιδεν αὐταῖς ὄλην τῆς ἀρετῆς τὴν λάμψιν. Ἡ πενία ἐβασίλευεν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ἐπαμινώνδα μετὰ τῆς ἀπολύτου ἐκείνης γυμνότητος, τὴν ὁποίαν μετὰ δυσκολίας πείθονται νὰ πιστεῦσιν οἱ αἰῶνες. Καὶ ὅμως, ὅπως ὁ Αἰλιανὸς ἀναφέρει, ἔτοιμος ὁ πτωχὸς Ἐπαμινώνδας νὰ κάμῃ εἰσβολὴν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἠναγκάσθη νὰ διορθώσῃ ὁ ἴδιος τὴν ἀποσκευὴν του καὶ νὰ δανεισθῇ πενήτηκοντα δραχμάς. Καὶ ἐγένοντο ταῦτα, καθ' ἣν ἐποχὴν ἀπέριπτε μετὰ περιφρονήσεως πενήτηκοντα χρυσᾶ νομίσματα τὰ ὁποῖα ἠγεμῶν τις τῆς Θεσσαλίας εἶχε τολμήσει νὰ τῷ προσφέρῃ. Ἐπίσης, ματαίως Θηβαῖοι τινὲς ἐπεχείρησαν νὰ χορηγήσωσιν αὐτῷ μέρος τῆς περιουσίας των. Τοὺς προσεκάλεε ὅμως καὶ καθίστα συμβοηθοὺς του, ὡς ἄν τις ἐπρόκειτο νὰ βοηθήσῃ τοὺς δυστυχεῖς. «Ὁ Σφοδρίας», τοῖς ἔλεγε, λόγου χάριν «ἔχει θυγατέρα ἐν ὄρῳ γάμου καὶ ὡς ἄπορος ἀδυνατεῖ νὰ τὴν προικίσῃ. Εἰς ἕκαστον ὑμῶν ἔταξα ὅθεν ἔρανον ἀνάλογον τῆς περιουσίας του καὶ καταβάλλων καὶ αὐτὸς τὴν μικρὰν του μερίδα, ἔδιδεν εἰς τὸν πατέρα τὴν προῖκα τῆς θυγατρὸς του. Καὶ ὅμως ἐν εἶχεν ἱμάτιον καὶ ὡς ἄν τις ἔδιδεν αὐτὸ εἰς πλύσιν ἠναγκάζετο νὰ οἰκουρῇ».

Ὁ νεανίας Μύκιθος ἐπιστήθιος τοῦ Ἐπαμινώνδα, εἶπεν αὐτῷ ἡμέραν τινά, ὅτι ὁ Διομαίδων ὁ Κυζύκιος ἀφίκετο εἰς Θήβας ἀπεσταλμένος παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας, ἔχων νὰ κάμῃ προτάσεις πρὸς αὐτὸν καὶ νὰ τῷ προσφέρῃ ἐκ μέρους τοῦ σπουδαῖον χρηματικὸν ποσόν· ὅτι δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ πέντε τάλαντα. «Ἄκουσον», εἶπεν, εἰς τὸν Διομαίδοντα εἰσελθόντα, ὁ Ἐπαμινώνδας· «Ἐὰν αἱ προτάσεις τοῦ Ἀρταξέρξου συνάδουσι μὲ τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος μου, δὲν ἔχω ἀνάγκην τῶν δώρων του· ἐὰν δὲ πάλιν δι' αὐτῶν πρόκειται νὰ βλαφθῇ ἡ πατρίς μου, εἰπὲ εἰς τὸν βασιλέα, ὅτι ὅλος ὁ πλοῦτος τῶν ἀπεράντων κρατῶν του δὲν θὰ με κάμῃ νὰ λησμονήσω τὰ καθήκοντά μου. Σὲ συγχωρῶ διότι ἔκρινας τὴν καρδίαν μου ἐκ τῆς ἰδικῆς σου· ἀλλ' ἔξελθε ταχέως τῶν πυλῶν, ἵνα μὴ τοὺς κατοίκους διαφθείρῃς». «Καὶ σὲ Μύκιθε θέλω καταγγείλῃ εἰς τὴν ἀρχήν, ἐὰν μὴ ἀμέσως ἐπιστρέψῃς τὸ ληφθὲν δῶρον. Ἄλλοτε πάλιν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Βοιωτικοῦ στρατοῦ εὐρισκόμενος, πληροφορεῖται ὅτι ὁ θεράπων αὐτοῦ, ἐπώλησεν ὡς δούλον αἰχμάλωτον. «Δὸς τὴν ἀσπίδα μου» λέγει αὐτῷ, ὁ Ἐπαμινώνδας, «διότι ἀφ' ὅτου τὰ χρήματα ἐμίαναν τὰς χεῖράς σου, εἶσαι ἀνάξιος νὰ με ἀκολουθῆς εἰς τοὺς κινδύνους».

Ἐνθερμος ὁπαδὸς τοῦ Πυθαγόρα, τὸν ἐμιμεῖτο κατὰ τὴν λιτότητα. Ἀπέφευγε τὴν χρῆσιν τοῦ οἴνου, καὶ ἐνίοτε ὡς μόνην τροφήν εἶχε τὸ

υδρόμελι. Ἡ μουσική τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐκμάθει παρ' ἐξόχων καλλιτεχνῶν καθήδυνε τὰς ἀσχόλους ὥρας αὐτοῦ. Κατὰ τὸν Κικέρωνα, διέπρεπεν εἰς τὸν αὐλόν, καὶ κατὰ τὰ δεῖπνα ἐψάλλε συνοδευόμενος ὑπὸ λύρας. Ὅσον ὁμως εὐκόλος ἐν συναναστροφῇ, τόσοσιν σοβαρὸς ἦτον, ὡς ἵσχυον ἐπρόκειτο νὰ τηρήσῃ τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ὁποίου κατεῖχεν ἀξιώματος. Ἄνθρωπος διεφθαρμένος καὶ τοῦ τελευταίου κοινωνικοῦ στρώματος ἐκρατεῖτο εἰς τὴν φυλακὴν. «Διατί» λέγει, πρὸς τὸν Ἐπαμινώνδαν ὁ Πελοπίδας, «μοὶ ἠρνήθης νὰ τὸν ἀπολύσῃς;» «Διότι δὲν ἦτο πρέπον», ἀποκρίνεται «ἄνθρωπος, οἷος σὺ νὰ ἐνδιαφέρηται δι' ἄνθρωπον, οἷος ἐκεῖνος». Ἄν καὶ πολλάκις εἶχεν ἀφορμὰς, οὐδέποτε ἠρνήθη νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν πατρίδα του, καὶ ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης ὑπὸ στρατηγούς ἀνικάνους ἐξετέλεσε τὸ καθήκον του, χωρὶς νὰ δυσανασχετῇ διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀδικίαν τῆς πατρίδος του, οὐδὲ νὰ κομπορημονῇ καὶ νὰ ἐπαίρηται διὰ τὰς μεγάλας πρὸς αὐτὴν ὑπηρεσίας του.

Εἶχε τὸ ἔξοχον προσὸν νὰ ἐνσπείρῃ τὸ θάρρος καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς στρατιώτας του, οὗς ἐσυνήθιζε διὰ τοῦ πρᾶου χαρακτήρος του εἰς τὴν καρτερίαν καὶ τὰς κακουχίας. Αὐτὸν δ' ἐστρατοπεδευμένον ποτὲ ἐν καιρῷ ἀφορήτου χειμῶνος ἐν Ἀρκαδίᾳ προσεκάλεσεν ἀπεσταλμένος γείτονος πόλεως, ὅπως εἰσέλθῃ καὶ διαχειμάσῃ ἐν αὐτῇ. «Ὅχι εἶπεν ὁ Ἐπαμινώνδας στραφεὶς πρὸς τοὺς ἀξιωματικούς του, «Ἐὰν ὁ κόσμος ἐβλεπεν ἡμᾶς καθημένους πλησίον τῆς ἐστίας, ἤθελε μᾶς ἐκλάβει ὡς κοινοὺς ἀνθρώπους. Θὰ μείνωμεν ἐνταῦθα ἀδιαφοροῦντες διὰ τὴν δριμύτητα τῆς ὥρας τοῦ ἔτους, ὁ δὲ κόσμος μάρτυς τῶν ἀγῶνων τῆς ἐξασκήσεως καὶ τῆς καρτερίας μας, θὰ μᾶς θαυμάσῃ».

Διὰ τῶν ἐπιτηδείων κινήσεων, τῆς καταλλήλου στρατοπαιδεύσεως, τῆς πρὸ τῆς μάχης θαυμασίας παρασκευῆς, τῆς λαμπρᾶς ἀνδρείας καὶ τῆς ἐτοιμότητος τοῦ πνεύματος κατὰ τὰς συμπλοκάς, ὁ μέγας Ἐπαμινώνδας, πάντοτε ἐνεργητικὸς, πάντοτε ἡσυχος, ἐννοῶν δι' ἐνὸς βλέμματος τὰ σχέδια τοῦ ἐχθροῦ, ἀπατῶν αὐτὸν διὰ ψευδῶν κινήσεων, πολλαπλασιάζων τὰς περὶ τὸν ἐχθρὸν παρ' αὐτοῦ σταινομένας παγίδας, διατηρῶν αὐστηρὰν πειθαρχίαν εἰς τὰς γραμμὰς τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ, ἀναζωπυρῶν δι' ἀπροόπτων μέσων τὸ θάρρος αὐτῶν καὶ τηρῶν ἀκμαῖον πάντοτε τὸ ἠθικὸν τῶν στρατιωτῶν του, ἀσχολούμενος ἀδιακόπως διὰ τὴν διατήρησιν αὐτῶν καὶ ἰδίως διὰ τὴν εὐτυχίαν των, ὁ πατὴρ τῶν δύο θυγατέρων τῆς ἐν Λεύκτροις καὶ τῆς ἐν Μαντινείᾳ, κατέστη τὸ εἶδωλον τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀφοσιώσεως τοῦ στρατοῦ.

Ἄνευ ὑπεροφίας, ἄνευ ματαιότητος, ἄνευ συμφέροντος, διὰ τῆς ἐπι-

βοίας τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν προτερημάτων αὐτοῦ, ἐνῶ ἐπεβάλλετο διὰ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ πνεύματος καὶ τῶν γνώσεών του, κύριος τῶν ἰδίων παθῶν, ὁ πυθαγορικός Ἐπαμινώνδας, ἔστρεψε πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πολιτείας τὰ πάθη τῶν ἄλλων. Προετοιμαζόμενος δὲ ποτε νὰ εἰσβάλλῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τοῦ ἐχθροῦ στρατοπεδεύσαντος ἐνώπιον αὐτοῦ, ὅπως ἐμποδίσῃ τὴν πορείαν του, αἴφνης κακὸς οἰωνός, πάταγος κεραινοῦ διασχίσας τὸν ἀέρα ἐμβάλλει εἰς τρόμον τὸν Θεβαϊκὸν στρατόν. Οἱ οἰονοσκόποι προμηνύοντες ἀπευκταῖα, ζητοῦσι τὴν διακοπὴν τῆς πορείας· ἀλλ' ὁ Ἐπαμινώνδας ἀνώτερος τῶν προλήψεων τῆς ἐποχῆς του, «ὁ οἰωνός δηλοῖ» εἶπε πρὸς τοὺς στρατιώτας του, «ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι κακὸν ἐξελέξαντο στρατόπεδον» καὶ προσβαλὼν αὐτοὺς ἀνοίγει τὴν δίοδον.

Τὸ μέγιστον, ὅμως προσὸν τοῦ Θεβαίου στρατηγοῦ καὶ εἰς ὃ ἰδίως ὀφείλει τὰς ἐπιτυχίας του ἦν ἡ δύναμις τοῦ χαρακτήρος του. Ἡ ἀνεξάρτητος καὶ ἀκράδαντος ψυχὴ του, ἐψυχράνθη ἐγκαίρως ἐπὶ τῇ θεᾷ τῆς κυριότητος, τὴν ὁποίαν οἱ τε Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐζήσκουν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδίως ἐπὶ τῶν Θεβαίων. Ἐμίσησεν ἀμφοτέρους, καὶ ἤθελε βεβαίως κρύψει ἐν ταῖς πτυχαῖς τῆς καρδίας του τὸ μῖσος τοῦτο, ἐὰν ἡ πατρίς του, δὲν ἤθελεν ἐμπιστευθῆ εἰς αὐτὸν τὰς τύχας τῆς. Νικητὴς λοιπὸν εἰς τὴν μάχην τῶν Λεύκτρων, καθ' ἣν ἑνδεκα χιλιάδες Λακεδαιμόνιοι καὶ σύμμαχοι συνεκρούσθησαν πρὸς ἑξήκισχιλίους Θεβαίους, ὑψόνει τρόπαιον πρὸ τῶν κατισχυμένων Σπαρτιατῶν, οἵτινες ὀπισθοχωρήσαντες ἐπὶ τινος ὑψώματος ἐκκλινόντων τὸν φονευθέντα στρατηγὸν αὐτῶν καὶ βασιλέα Κλεόμβροτον. Τοιοῦτοτρόπως καταστρέψας ὁ Ἐπαμινώνδας εἰς τὰ ζηλότυπα ὄμματα τῆς Ἑλλάδος ἐκθάμβου, τὴν σπαρτιατικὴν ἐκείνην ὑπεροχὴν ἣν ἐνδοξοὶ νίκαι, ἐνδοξώτεροι ἤτται καὶ δικαία φήμη εἶχον κραταιώσει, ἀφοῦ συνέλαβε τὸ τολμηρὸν σχέδιον νὰ μεταφέρῃ τὸν πόλεμον ἐντὸς τῆς ἐπικρατείας αὐτῶν, ἀφοῦ ἀνήγειρε τὴν κατεστραμμένην Μεσσήνην τὴν ἀντίπαλον τῆς Σπάρτης, προετοιμάζει τοὺς συμμαχοὺς διὰ τὴν μάχην τῆς Μαντινείας. Ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἀρειμανεῖου στρατοῦ τοῦ ὀδηγῶν τὸ ἀκτινοβόλον τῆς νίκης ἄρμα ἐνεποῖε ὁ Ἐπαμινώνδας τότε τὴν ἐντύπωσιν ἐκείνην, ἣτις ἔκαμε τὸν Ἀγησίλαον ν' ἀνακράξῃ «Ὀῖος ἀνὴρ! οἷον θαῦμα».

Ἄνετειλε τέλος καὶ ἡ ἡμέρα τῆς Μαντινείας, καθ' ἣν οἱ Θεβαῖοι ἠγόρασαν τὴν νίκην διὰ τοῦ θανάτου, τοῦ ἀθανάτου Ἐπαμινώνδα. Τὸ φωτοβόλον αὐτοῦ πρόσωπον ἐκλινε πρὸς τὴν γῆν, μεθ' οὗ συνέκλινε καὶ τὸ βραχὺ ἀλλ' ἐνδοξον μεγαλεῖον τῆς πατρίδος του. Περίλυποι καὶ τοὺς

ὄφθαλμοὺς πλήρεις δακρύων ἔφερον οἱ στρατιῶται τὸν μέγαν πολίτην ἐντὸς τῆς σκηνῆς του, ἀναπνέοντα εἰσέτι. Αἱ ὀδύνας τῆς πληγῆς του καὶ ὁ βέβαιος θάνατός του οὐδὲν ἄλλως κατέβαλον οὐδὲ ἐτάραξαν αὐτόν, ὅστις πλήρως ὅπως πάντοτε ἀγάπης καὶ ἐνδιαφέροντος πρὸς τὴν πατρίδα του, μόλις ἀνοίξας τοὺς ὄφθαλμοὺς, ἠρώτησε τοὺς παρόντας περὶ τῆς ἐκβάσεως τῆς μάχης. «Ἐνίκησαν οἱ Θηβαῖοι» τῷ εἶπον. «Ἀποσπάσατε λοιπὸν τὸ δόρυ διότι ἔζησα ἀρκούντως» τοῖς ἀπεκρίθη. Καὶ ἡ ἀναλλοίωτος ψυχὴ τοῦ ἐνδόξου βουλευτῆρος ἐχωρίσθη ἀπὸ τοῦ σώματος. Ὁ θάνατος ἀφάρπασας αὐτὸν κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας του, εἰς βαρὺ βυθίσας πένθος τὰς Θήβας, ἐνέπλησεν ἀξιωμαμπτοῦ χαρᾶς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Σπάρτην. Ἡ δόξα καὶ ἡ ἐλευθερία ὁμοῦ, ὡσεὶ τὰ χαμαίζηλα καὶ ταπεινὰ αὐτῶν αἰσθήματα τιμωροῦσαι, ἀπῆλθον ἔκτοτε τῆς Ἑλλάδος, ἀφοῦ ἐξέλιπεν ὁ Ἐπαμινώνδας. Ἐὰν ὁ θάνατος δὲν ἤθελεν ἀφάρπασαι αὐτόν, τόσον προῶρος, μετὰ τὴν ταπείνωσιν τῆς Σπάρτης ἤθελε στραφῆ κατὰ τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἤθελε κοσμήσει τὴν Καδμείαν, ὅπως ὁ ἴδιος ἔλεγε, μὲ τ' ἀριστοτεχνήματα τῆς Κεκροπέας, ἡ δὲ μεγαλόσχημος Ἀθηνᾶ ἀπὸ τῆς Σαλαμῖνος τοὺς ὄφθαλμοὺς ἀποστρέφουσα, ἀπὸ τοῦ ὕψους τούτου ἐφ' οὗ εὐρισκόμεθα, ἤθελε προσηλώσει αὐτοὺς ἐπὶ τὰ ἐνδοξὰ Λεύκτρα, ἡ δ' ἄπτερος νίκη παρ' αὐτὴν ἀναπαυομένη καὶ τὴν ἀνέγερσιν νέων τροπαίων πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἐπιτηροῦσα ἤθελε δόσει ἄφθονον ὕλην εἰς τὰς Θηβαϊκὰς λύρας νέων Πινδάρων.

Ἡμεῖς δὲ, κύριοι, ἀπόγονοι τοιούτων προγόνων καὶ υἱοὶ τῶν ἀθλητῶν τοῦ 21 πάντοτε τὸ «γνώθι σαυτόν» μελετῶντες καὶ τὸ «οὐκ ἐπὶ πατραγαθία ἀλλ' ἐπ' ἀνδραγαθία ὦ γαθεῖ», ὑπογραμμὸν τῶν πράξεων καὶ τῶν ἔργων ἡμῶν ἔχοντες, φιλοτίμως ἐργασθῶμεν ἐπὶ τῆς προόδου, ἵνα ταχύτερον τὴν ἀπότοῦ ζυγοῦ πρὸς τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς ἐσπερίας Εὐρώπης ἄγουσαν διανύσωμεν.

1874

† ΔΙΟΜΗΔΗΣ ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Σ' ΑΓΑΠΩ

Σ' τῆς καρδιᾶς μου τὰ βάρη κρυμμένα
Ἔχω ἓνα κρυφὸ νὰ σοῦ πῶ,
Ἄλλὰ πῶς νὰ τὸ πῶ ποῦ γιὰ σένα
Εἶναι ἄλλο νὰ πῶ σ' ἀγαπῶ.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΑΡΕΤΑΙΟΣ

Ἱατρικὴ προσωπικότης καὶ ἐξοχότης, ἐκ τῶν σπανίων τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ ἐπιστημονικὴ δόξα διεγράφη τὴν 30ὴν Μαρτίου τοῦ 1893 ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ὀλίγιστων ἱκανῶν Ἀνδρῶν, οὓς ἔχουσι νὰ ἐπιδείξωσιν οἱ χρόνοι τῆς λειψανδρίας, οὓς διερχόμεθα. Ἐκεῖνος, ὅστις ἀφήρπασεν ἀπὸ τοῦ θανάτου τόσας καὶ τόσας ὑπάρξεις, ἐν αὐτῇ τῇ ἐσχάτῃ ὥρᾳ ἀπαραιμίλλως καταδιώκων τὴν νόσον καὶ ἀπαλλάττων τὸ ταλαίπωρον σῶμα τοῦ καταπονοῦντος αὐτὸ τυράννου, ἐκεῖνος, ὅστις ἐπανέδωκεν εἰς πολλοὺς τὴν ζωὴν, δὲν ἠδυνήθη νὰ σώσῃ ἑαυτὸν καὶ ὑπέκυψεν εἰς τὸ σκληρὸν πεπρωμένον. Ὁ θάνατος ἐπιστήμονος ὡς ὁ Ἀρεταῖος πανταχοῦ θὰ ἐθεωρεῖτο κοινωνικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ ἀπώλεια, παρ' ἡμῖν δὲ, ἔνθα τόσον πενιχρὰ εἰς ἐξεχούσας προσωπικότητας εἶναι ἡ Ἐπιστήμη, ὁ θάνατος τοῦ Ἀρεταίου κατέλιπε κενὸν δυσαναπλήρωτον. Καταλιπὼν τὸν βίον, δὲν ἀφήκεν ἐπιστημονικὰ συγγράμματα, ἅτινα ἔδωκεν νέαν ὠθησιν εἰς τὴν ἐπιστήμην, οὐδὲ ἀνακάλυψιν τινα ἐξ ἐκείνων τὰς ὁποίας ἡ ἀνθρωπότης αἰώνιως εὐγνωμονοῦσα ἀποθαυμάζει. Ὁ κληρὸς οὗτος εἰς ἐλαχίστους ἐδόθη τῶν θνητῶν. Ἀλλ' ὁ **Θ. Ἀρεταῖος**, ὁ ἐξοχος ὡς ἐπιστήμων καὶ ἐξοχος ὡς ἄνθρωπος κατέλιπε χιλιάδας ἀνθρώπων, οὓς διέσωσεν ἐκ βεβαίου θανάτου, χιλιάδας μαθητῶν οὓς ἐδάπτισεν εἰς τὰ νάματα τῆς ἐπιστήμης ὁ ἐπιφανέστερος ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν πᾶσαν χειρουργός, ὃν ἀπὸ τριακονταετίας, πρωτοστατοῦντα τῆς χειρουργικῆς παρ' ἡμῖν, ἐγνώρισεν ὀλόκληρον τὸ Πανελλήνιον.

Ἡ ἐξέτασις καὶ ἀνέλιξις τῆς ἐπιστημονικῆς ἀξίας τοῦ **Θ. Ἀρεταίου** δὲν εἶναι ἔργον ἡμῶν, διότι αἱ σελίδες τῆς ζωῆς τοῦ τιμήσαντος τὸ Πανεπιστήμιον καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπιστήμην καὶ περιφανῶς μοχθήσαντος ὑπὲρ τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος καὶ τῆς Ἀκαδημαϊκῆς Νεότητος, ἀληθοῦς σεμνώματος τοῦ Ἱατρικοῦ Κόσμου τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος, τοῦ **Θεοδώρου Ἀρεταίου**, ὃν ἐκλαυσεν πάνδημος ἡ Πόλις τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐθρήνησεν ἀδόλως ὁ Ἑλληνισμός, ἀποτελεῖ μέγα καὶ σπουδαιότατον θέμα ἰδίας μελέτης καὶ βιογραφίας ἀξίον.

Ὁ **Θ. Ἀρεταῖος** εἰς ὃν κυρίως ὀφείλεται ἡ σημερινὴ ἐν Ἑλλάδι χειρουργικὴ δρᾶσις καὶ κίνησις, ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τὴν 22ν Ἀυγούστου τοῦ 1829, τὰς δ' ἐγκυκλίους αὐτοῦ σπουδὰς διήνυσεν ἐν Ἀθήναις. Φοιτήσας μόνον ἐπὶ τριετίαν εἰς τὸ ἡμ. Πανεπιστήμιον, ἐν ἔτει 1851 μετέβη εἰς Παρισίους καὶ Βιέννην, ἔνθα μετὰ μακρὰς καὶ ἐπιμόνους μελέτας ἔτυχε

λαμπροῦ διδακτορικοῦ πτυχίου. Τῷ 1856 ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας καὶ ἀριστεύσας εἰς τὰς πρακτικὰς αὐτοῦ ἐξετάσεις διωρίσθη τῷ πρῶτον καθηγητῆς τῆς πλαστικῆς ἀνατομίας ἐν τῷ Πολυτεχνεῖῳ καὶ ἐγένετο ὑφηγητῆς τῆς χειρουργίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ. Ἐν ἔτει 1864 προήχθη εἰς ἑκτακτον καθηγητὴν, μετὰ πολλῶν δ' εὐδοκίμων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, διεδέχθη τὸν ἀποθανόντα καθηγητὴν τῆς χειρουργίας καὶ διευθυντὴν τῆς χειρουργικῆς κλινικῆς Ὀλύμπιον, γενόμενος τῷ 1870 τακτικὸς καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου. Τὴν χειρουργικὴν κλινικὴν παρέλαβεν ὁ **Θ. Ἀρεταζος**. Τὴν χειρουργικὴν κλινικὴν παρέλαβεν ὁ **Θ. Ἀρεταζος** ἰατροσύνην καὶ μικρὰν, νύτῃσιν δὲ νὰ ἴδῃ αὐτὴν ἀκμάζουσαν καὶ προαγομένην εἰς ὑψίστην περιωπὴν ὑπὸ τὴν διαπρεπῆ αὐτοῦ διεύθυνσιν. Τὸ 1865 ἐγένετο ὁ **Θ. Ἀρεταζος** ἰατροσύνην, διατελέσας τοιοῦτος μέχρις ἐσχάτων, τῷ δὲ 1879 — 1880 ἐξελέγη πρύτανης τοῦ ἔθνικοῦ Πανεπιστημίου. Ὡς συγκλητικὸς ἐπὶ πολλὰ ἔτη παρέσχε περιφανεῖς ἐκδουλεύσεις καὶ πολυτίμους συνετέλεσεν εἰς τὴν πρόοδον τοῦ παρ' ἡμῖν ἔθνικοῦ καθιδρύματος.

Τῆ ΦΙΛΤΑΤῆ ΜΑΡΙΚΑ,

ΕΠΙ ΤΟΙΣ ΔΙΣΙΟΙΣ ΑΡΡΑΒΩΣΙ

ΣΥΓΧΑΡΗΤΗΡΙΟΝ

Λάβε τὰ ἄνθη, κόρη μου! εἶν' ἔμβλημα ἀγάπης,
εἰς τὴν ὁποίαν χρεωστέεις τὸ ἔαρ τῆς ζωῆς,
ἐβλάστησαν ὅπως καὶ σὺ ἐντὸς πλουσίας νάπης,
κ' ἐκ τῆς αὐτῆς ἐτράφησαν δημιουργοῦ πνοῆς.

Ὡς σέ, καὶ ταῦτα ἔθαλψεν ἡ μητρικὴ ἀγκάλη
καὶ τὰ ἐθώπευσε φαιδρὰ ἢ αὖρα τ' οὐρανοῦ,
ὅπως εἰς σέ, καὶ εἰς αὐτὰ ἀκτῖς φωτὸς ἐστάλη
ἐκ τοῦ αὐτοῦ τῆς κτίσεως ἀειλαμποῦς φανοῦ.

Ἄλλ' ἂν τὸ ἄρωμα κοινὸν κ' ἡ λάμψις τῶν χρωμάτων
κ' ἡ χάρις ἡ μεθύουσα διάδημα κοινόν,
ἂν εἶν' ἀντιπαράστασις μυχίων αἰσθημάτων,
δῶρον ἀγάπης, — ἔρωτος, σοργῆς ἐρατεινόν,

εἶν' ἄνθη, εἶν' ἐφήμερα, σὺ δὲ μοι, κόρη, θάλλεις
ὡς δάφνη παρὰ τὰς πηγὰς ναμάτων δροσεῶν,
κ' ἐλπίζω εἰς τὴν θαλπωρὴν συζυγικῆς ἀγκάλης
πῶς θὰ τηρήσῃς τὴν τροφὴν τῶν παιδικῶν καιρῶν.

Ἀθήνησι 27 Νοεμβρίου 1888.

† ΘΕΟΔΩΡΟΣ Γ. ΑΦΕΝΤΟΥΛΗΣ

Σ. Δ. Π. Σ. Πλὴν τῶν ἄλλων ἀνεκδότων ποιημάτων τοῦ ἀειμνήστου **Θ. Ἀφεντούλη**, ἄτινα κοσμοῦσι τὸν παρόντα τόμον τῆς «Ποικίλης Στοᾶς» καὶ ἕτερος ἔγ-

Ἡ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚῆ ΤΕΧΝῆ ΚΑΙ Ἡ ΕΡΑΣΙΤΕΧΝΙΑ

ΚΟΥΣΑ ὄχι ὀλίγους συναδέλφους μου νὰ παραπονῶνται διότι ἡ ἐρασιτεχνία εἰς τὸ φωτογραφεῖν λαμβάνει τοσαύτας διαστάσεις παρὰ τοῖς νέοις. Δὲν εἰςέυρω ἂν θὰ φανῶ περίεργος, ἐγὼ ὅμως τούναντιον χαίρω πολὺ διὰ τὴν καλαισθητικὴν αὐτῆς τῆς νεολαίας ἀνάπτυξιν καὶ εἰς πλείστας περιστάσεις ἠθέλησα τὸ ἐπ' ἐμοὶ νὰ ὀδηγήσω ὅσους ἐζήτησαν σχετικὰς ὀδηγίας πῶς

νὰ φωτογραφῶσι. Σκέπτομαι ὅτι ἡ συστηματικὴ φωτογραφικὴ τέχνη δὲν ἔχει τὸν παραμικρὸν φόβον ἐκ τῆς ἐρασιτεχνίας. Οὐδεὶς θὰ συγκρίνη ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας ἕν ἔργον φωτογράφου καὶ ἐρασιτέχνου, οὔτε θὰ συναντηθῶσι ποτὲ εἰς ἀγῶνα ὑπάρξεις καὶ χρηματικοῦ πορισμοῦ, ὅπως οὐδὲν θὰ χάσῃ ἡ συντεχνία τῶν ἀμαξῶν, ὅσον καὶ ἂν ἀναπτυχθῇ ἡ ποδηλασία. Ἐν Ἀμερικῇ πρὸ πάντων, ἀλλὰ καὶ ἐν Εὐρώπῃ πᾶς νέος ἔχει καὶ τὴν φωτογραφικὴν μηχανὴν του, ἧτις οὐδὲν τῷ στοιχίζει, ἀλλὰ τῷ παρέχει εὐγενῆ ἑνασχόλησιν ἀπὸ πάσης ἄλλης πιθανῶς ἐκτροχίου καὶ τῇ διαπλάσει καλαισθητικώτερον αἶσθημα πρὸς τὴν ἐν γενεῇ καλλιτεχνίαν. Ἀκριβῶς δὲ ἐκεῖ ἡ συστηματικὴ τέχνη ἔχει τὴν μεγαλητέραν αὐτῆς ἐπίδοσιν, ὁ δὲ ἐρασιτέχνης εἶναι ὁ τακτικώτερος καὶ ἐπικερδέστερος πελάτης τοῦ φωτογράφου, τοῦ ὁποῦοῦ κάθε πρόοδον καὶ νεωτερισμὸν ζηλεῖ καὶ ἐπικροτεῖ.

Τριακοσίας δραχμὰς ὅταν οἰκονομήσῃ ὁ νέος θὰ ἔχη ὅλα τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα ἐργαλεῖα τοῦ ἑνα φωτογραφῆ εἰκόνας μέχρι μεγέθους cabinet 12×16 χρειάζεται δηλαδὴ ἕνα τρίποδα, ὅστις δύναται νὰ συμπτυχθῇ εἰς ῥάβδον ἀπλῆν, ἕνα σκοτεινὸν θάλαμον καὶ ἕνα φακόν, δύο λεκάνας, δύο πιεστήρια ἐκτυπώσεως καὶ ὀλίγιστα χημικὰ ἐργαλεῖα καὶ ὕλας χημικὰς πρὸς ἐμφάνισιν. Εἰς δὲ τὰς ἐκδρομάς του δὲν θὰ φέρῃ παρὰ τὸν μικρὸν σάκκον τοῦ θαλάμου καὶ τὸν τρίποδα. Θὰ δύναται δὲ τὰς βρωμινωτέρας τοποθεσίας, τὴν γοητευτικώτεραν ἀκτὴν καὶ τοὺς σπανιωτέρους ἀμφισμοὺς τῶν διαφόρων χωρίων νὰ φωτογραφῆ εὐκολώτατα πρὸς πλουτισμὸν τῆς φωτογραφικῆς του πινακοθήκης.

Διὰ μόνον δέκα μαθημάτων ἀντὶ μικρᾶς ἀμοιβῆς παρὰ οἰουδήποτε φωτογράφου θὰ μάθῃ ὁ νέος τὴν ὅλην ἐργασίαν αὐτῆν. Δηλαδὴ πῶς θὰ τραβήξῃ τὴν πλάκα, ῥυθμίζων τὸ φῶς καὶ τὴν ἀπόστασιν τοῦ φακοῦ, πῶς θὰ τὴν ἐμφάνισῃ κατόπιν καὶ πῶς θὰ ἐκτυπώσῃ τὴν ἀρνητικὴν αὐτῆς εἰκόνα εἰς θετικὴν ἐπὶ τοῦ χαρτου (ἀλμπουμίνης), τὸν ὁποῖον ἀφοῦ πλύνη, δὲν ἔχει παρὰ νὰ κολλήσῃ ἐπὶ τοῦ καρτονίου, ἵνα ἔχῃ τὴν φωτογραφίαν του. Ἡ δυσκολία, ἧτις δὲν εἶναι καὶ πολὺ

κριτος φίλος εὐγενῶς ἐπεμψεν ἡμῖν τὸ ἀνωτέρω ἐντελῶς ἀνεκδοτὸν ὄρατον ποιημάτων τοῦ ἀνδρός. Τὸ ποίημα τοῦτο ἔγραψεν ὁ **Θ. Ἀφεντούλης** ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν ἀρραβίων τῆς ἐπὶ κάλλει καὶ πνεύματι διακρινομένης δεσποινίδος **Μαρίας Κ. Ν. Κωστῆ**, θυγατρὸς τοῦ διαπρεποῦς καθηγητοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου **κ. Κ. Ν. Κωστῆ** μετὰ τοῦ ἐξαιρέτου νέου **κ. Ἀλεξάνδρου Γ. Ἀφεντούλη**, υἱοῦ τοῦ ἐν Τεργέστη διακεκριμένου ὁμογενοῦς **κ. Γεωργίου Ἀφεντούλη**.

μεγάλη διὰ τὸν ἐρασιτέχνην, εἶνε τὸ πῶς νὰ τραβήξῃ τὴν πλάκα καὶ πῶς νὰ τὴν ἐμφανίσῃ.

Ὁ ἐξ ἐπαγγέλματος ἡμῶς φωτογράφος πολλὰ ἔχει νὰ ἐπιτελέσῃ καὶ νὰ ἐφεύρῃ. Ἡ ταχύτης ἢ ἀστραπιαία ἐπιζητεῖται πανταχοῦ καὶ αἱ καταπληκτικώτεροι ἰδέαι συλλαμβάνονται. Ἀκριβῶς δ' ἐν τῷ σκοπῷ τούτῳ δέικνυται καὶ ἡ διαφορὰ τῆς ἐρασιτεχνίας ἀπὸ τῆς ἐπαγγελματικῆς φωτογραφίας. Ὁ ἐρασιτέχνης ἔχει τὴν φωτογραφικὴν μηχανὴν ἐπὶ τῆς γραβάτας του, ἐπὶ τοῦ πύλου του, ἐπὶ τῆς ῥάβδου του καὶ χωρὶς κανεὶς νὰ τὸν ὑποπτεύῃ, φωτογραφεῖ στιγμιαίως τὴν ξανθὴν τῆς καρδίας του ὑφ' ὅλας τὰς διαθέσεις τῆς φυσιογνωμίας καὶ τοῦ ἔρωτός της. Κρατεῖ τὸ ὄπλον καὶ διὰ τῆς φωτογραφικῆς μηχανῆς, ἥτις ἐν αὐτῷ ὑπάρχει, φονεύει τὸ πτηνὸν καὶ αὐτοστιγμει φωτογραφεῖ αὐτὸ ἐκπνέον καὶ πίπτον. Ἄν ᾔνε δύο οἱ ἐρασιτέχνηται δύνανται νὰ μονομαχῶσι καὶ νὰ φωτογραφῶσι συνάμα διὰ τῶν ἀπαρατηρήτων μηχανῶν των ὅλας τὰς κινήσεις των καὶ τὰς μεταβολὰς τῆς φυσιογνωμίας ὁ εἰς τὰς τοῦ ἄλλου. Ἄν δὲ τοῦ ἐνὸς ἐκπέσῃ τῶν χειρῶν ἢ σπάθῃ, δύνανται ὁ ἄλλος ἐξάκις νὰ τὴν φωτογραφῆσῃ ἕως οὗ αὕτη τὴν γῆν ἐγγίσῃ. Τοσαύτη ἀνεπτύχθη ἡ ταχύτης! Ἀλλὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα πίπτουσιν εἰς τὸν κύκλον τοῦ ἐξ ἐπαγγέλματος πλέον φωτογράφου. Ὁ φωτογράφος σκοπεῖ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τέχνης καὶ τῆς ταχύτητος. Ζητεῖ νὰ μεταβάλῃ τὴν μηχανὴν του εἰς καθρέπτην, ὅπου νὰ ἐγκατοπτρίζωνται, ἀλλὰ καὶ χωρὶς νὰ χάνωνται, ὅλαι αἱ στιγμιαῖαι φάσεις. Καὶ προὐχώρησε μέχρι τοσούτου ὥστε νὰ φωτογραφῆ καὶ τὴν φωνὴν ἀκόμη. Εἶναι ἡ τελευταία του ἀνακάλυψις. Συλλαμβάνει ἐκάστην φάσιν ἐνιαίως κατὰ τὸ φαινόμενον κινήσεως εἰς διάστημα κλάσματος ἐνὸς δευτερολέπτου. Κατὰ τὰς οὕτω ληφθεῖσας τμηματικὰς φωτογραφικὰς ἐν τυπώσεσι κολλᾷ κατὰ σειρὰν εἰς ἴσα διαστήματα ἐπὶ λωρίδος χαρτίου, ἣν τυλλίσσει στρογγυλοσειδῶς οὕτως ὥστε ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος νὰ ἐνῶνται. Καὶ τὴν σειρὰν αὐτὴν τῶν εἰκόνων φέρει εἰς τὸν ταχυόπτῃν τοῦ Ἄνουτο τοῦ ὁποίου εἶνε κυκλοτερές τὸ ἄνω μέρος, καὶ δύνανται διὰ πλακὸς νὰ κινήθῃ καὶ παρατηρεῖ οὕτω ὁ καθεὶς διὰ σχήματος τὴν ἀκριβῆ σειρὰν τῶν φαινομενικῶν κινήσεων τῶν ἀπεικονισμένων ἀντικειμένων. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ δύο ἐπιστήμονες γάλλοι μετεχειρίσθησαν τὸν τρόπον τοῦτον, ἵνα φωτογραφῶσι τὴν κίνησιν τῶν χειλέων ὁμιλοῦντος προσώπου, τοῦ ὁποίου τὴν εἰκόνα ἤνωσαν ἐντὸς τοῦ ταχυόπτου οὕτως ὥστε οἱ κωφάλαοι μάθωσι δι' ἀπομιμήσεως τῶν πρὸ αὐτῶν ἀνελλιθομένων κινήσεων νὰ συνεννοῶνται μετὰ παντὸς ἀνθρώπου, ἄνευ τῶν σχημάτων τῆς σηματολογικῆς γλώσσης. Ἴδου ὅτι σκοπεῖ ἡ ἐπαγγελματικὴ φωτογραφία καὶ ὁπόσας ὁδοὺς θὰ διατρέξῃ εἰς τὸ μέλλον, ἃς οὔτε νὰ φαντασθῆ κανεὶς σήμερον δύναται.

Ἐπάρχει ἐντεῦθεν σχέσις τῆς ἐπαγγελματικῆς φωτογραφίας καὶ τῆς ἐρασιτεχνίας; Ἡ φωτογραφία θέλει τὴν πρόδον καὶ τῶν τεχνιτῶν καὶ τῶν ἐραστῶν αὐτῆς. Εἶνε τέχνη καλαισθητικὴ δίδουσα εἰς μὲν τοὺς πρώτους τὰ προβλήματα τῆς καὶ τὰ μέσα τῆς διαβιώσεως, εἰς δὲ τοὺς δευτέρους τὴν εὐγενῆ καὶ διαμορφωτικὴν τέρψιν τῆς. Ἐγὼ τοῦλάχιστον μεγάλῃν αἰσθάνομαι χαρὰν ὁσάκις συναντήσω ἓνα ἐραστὴν τῆς τέχνης μου.

Ἐρ Πειραιεὶ τῆ 25 Αὐγούστου 1893.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΓΑΖΙΑΔΗΣ

ΕΚΦΡΑΣΙΣ ΨΥΧΙΚΟΥ ΑΛΓΟΥΣ

ΕΠΙ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΥΚΛΑΥΣΤΟΥ

ΑΝΔΡΕΟΥ Γ. ΚΟΥΠΠΑ

Ὁ βίος του ὑπῆρξεν εὐτυχῆς διότι δὲν εἶχεν ἱστορίαν! Ἐσπούδασεν ἐν Γαλλίᾳ καὶ εἰς τὴν ἐν Βελγίῳ στρατιωτικὴν σχολὴν καὶ νεώτατος ἐπιστρέψας ἐδῶ κατετάχθη εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν καὶ ὑπηρετήσεν εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἵππικοῦ μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑπολοχαγοῦ ἐν τιμῇ καὶ ἀφοσιώσει ἀγαπώμενος καὶ ἐκ τιμώμενος, εὐθύς, σεμνός, μορφωμένος καὶ ἐπίζηλος ἀξιωματικὸς. Ὑἱὸς τοῦ φιλοπάτριδος καὶ ἐνθουσιώδους ἡμογενοῦς Κεφαλλῆνος κ. Γερρασίμου Κούππα, ἐνυμφεῦθη τὴν ἐρασιμίαν θυγατέρα τοῦ σεβαστοῦ πολιτευτοῦ κ. Δ. Ν. Καλλιφρονᾶ, δίχως δὲ νὰ βαρύνῃ ἄχθος ὑπέμετρον ἐτῶν τὴν τλήμονα ὑπαρξίν του, ἐν ᾧ ὁ βίος του διεῖρξεν ἐν μέσῳ χαρᾶς καὶ γελώτων, οὐδὲ χρόνος δυσφόριτος νὰ πιέζῃ αὐτὴν, ὥστε κεκμηκῶς καὶ μὴ θέλων νὰ παρατείνῃ τὴν ἐν τῇ γῆ διαμονὴν του, κατῆλθε ταχέως τὴν χαινύσαν τοῦ τάφου ἀτραπὸν, σπεύδων ἐκεῖ, ἵνα καταθέσῃ ἐπὶ τοῦ ἐρεβώδους κέματος τὸν πλοῦτον τῶν ἀρετῶν του, καὶ ἐξαφανισθῆ εἰς τὴν ἀτέρμονα αἰωνιότητα τοῦ Παντός. Ὡς φίλος ἦτον ὁ αἰσθηματικώτερος καὶ φίλτερος τῶν φίλων, ἔχων ἀχώριστον σύντροφον τὴν ἀγάπην, ἥς ἡ καρδία του ἦτο πάντοτε πλήρης. Ἐφερὲν αὐτὴν ἐπὶ τῶν χειλέων, εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, ὅλη δὲ ἡ ἀγαθότης, ὅλος ὁ κόσμος ἀγνώστων συναισθημάτων, συνεφύροντο εἰς ἐν στῆθος, εἰς μίαν καρδίαν, τὴν χρυσοῦν καρδίαν τοῦ Ἀνδρέου Κούππα.

Δὲν ἔχει ἱστορίαν διότι ἀπέθανεν ἐν τῇ προεισαγωγῇ τῆς εὐέλπιδος ζωῆς του, δὲν ἔχει ἄλλας σελίδας, διότι ἐστερήθη τοῦ φωτός τοῦ ἡλίου ἐν τῇ ἀνατολῇ τῆς ὑπάρξεώς του. Ὀλόκληρον τὴν ἱστορίαν του ἀποτελοῦσιν αἱ ὀλίγα αὐταὶ λέξεις. Ἐζῆσεν ὀλίγον καὶ πολύ, πλείτερον ἴσως τοῦ ἀπειρηκότος πρεσβύτου, ὀλιγώτερον ἡμῶς τῶν προσδοκιῶν καὶ τῶν πόθων ἡμῶν. Ἐζῆσε διότι ἤλγησε, διότι ἐπάλαισε καὶ κατὰ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, διότι ἀγογγύστως ὑπέμενε βλέπων καθ' ἐκάστην μαραινόμενῃ τὴν πλήρη ὄνειρων ζωὴν του. Ἀλλοῦμεν ἄρα ζῶμεν. Ἴδου τὸ ἐν τῷ κόσμῳ ἐνθύμημα τοῦ ἀνθρώπου, ζῶντος μᾶλλον διὰ τῆς πληθῆος καὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν δεινῶν, ἅτινα ἐν τῷ βίῳ ὑφίσταται, ἢ διὰ τῶν μακρῶν ἐτῶν καὶ τοῦ ὠνεφέλου βίου. Τί δύναται τις ἀκόμη νὰ προσθέσῃ εἰς ζωὴν τοιαύτην ἐγκλείουσιν ἀπλουστάτην ἀλλὰ σαρακτικὴν ἱστορίαν; Ἐζῆσε μίαν πρωίαν διὰ νὰ σεεσθῆ ἐν τῇ μεσουρανήσει του... Τριάκοντα πέντε ἐνιαυτοὺς κατῴρωσε ν' ἀναγράψῃ ἐν τῷ πίνακι τῆς ζωῆς. Ἠλικία ἐμπνέουσα ἀκόμη, ἡλικία ἐν τῷ λευκώματι τῆς ὁποίας μόλις ἤρξατο νὰ χαράσσῃται ἡ ἱστορία τοῦ βίου. Ἡ νεότης δὲν ἔχει ἱστορίαν, ἔχει ὄνειρα, καὶ διὰ τοῦτο δὲν βιογραφεῖται, ἀλλὰ κλαίεται... Κλαίεται, ὅποταν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ σταδίου, εἰς

τὸ ὅποιον ῥίπτεται πλήρης θάρρους καὶ πλήρης ἐλπίδων, ἀνακόπτεται αἴφνης ὑπὸ μοίρας βασκάνου . . .

Πολυφίλητε Ἀνδρέα! Ἐὰν ἐν τῇ παντοτεινῇ νυκτὶ τοῦ τάφου Σου ἠδύνασο νὰ καταμετρήσης τὸ ἐνδιαφέρον, μεθ' οὗ ἡ γινώσκουσά Σε κοινωνία παρηκολούθησε τὰς ἡμέρας τῆς ἀγωνίας Σου, τὴν δδύνην καὶ τὴν θλίψιν ἣν ἐδοκίμασε πᾶσα γνώριμος ψυχὴ, βλέπουσα ἐν στυγνῷ καὶ ἀφώνῳ κλαυθμῷ, καταθιβαζόμενον τὸ φέρετρόν Σου περιλούστον ἐξ ἰάσμων καὶ δακρῶν εἰς ἄπονον τάφον, θὰ ἤσθάνετο ἐν ὅλῃ τῇ μετριφροσύνῃ Σου ἀμύθητον χαράν, διότι θὰ ἐνόεις ὅτι ὁ κόσμος ἐδῶ, ὁ ἐν τῇ διαρκεῖ πικρίᾳ διαβίων, δὲν λησμονεῖ ταχέως ἐκείνους, ὧν οἱ νεκρωθέντες παλμοὶ ἀναζῶσιν εἰς τοὺς ἰδικούς του. Ἡ ἱστορία Σου ὑπῆρξε σύντομος, συνοψισθεῖσα ὀλόκληρος εἰς τὰ δάκρυα, ἅτινα μόνη παρηγορία ἀπέμειναν εἰς τὴν ὄρφανευθεῖσαν στοργὴν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἀγαπησάντων Σε. Πίστευε ὅτι τοὺς τόπους τῆς διαρκοῦς ἐρημίας Σου θὰ ποτίζωσι πάντοτε οἱ σταλαγμοὶ τῶν δακρῶν μας . . .

ΔΙΣΤΙΧΑ

Ἔτσι γυρίζει ἀδιάκοπα τῆς τύχης μας ἡ σφαῖρα
Πότε μὲ νύχτα καὶ σκοτιᾶ, πότε μὲ φῶς καὶ ἡμέρα.

Τὰ χεῖλη τρέμουν νὰ σ' τὸ πῶν μήπως ἀλλάξῃς γνώμη
Μὰ πόσα λέν' τὰ μάτια μου δὲν ἔξάνοιξες ἀκόμη.

Μελαγχρινὴ εἶσ' ἄστατη, σὰν τ' ἄστατο τὸ κύμα
Ἐγὼ ποθῶ γιὰ σὲ οὐρανό, καὶ σὺ μοῦ σκάφτεις μνήμα.

Τ' ἀστέρια λέν' σ' τῇ γῇ ἀπὸ σὲ κείν' κόσμοι πῶς μεγάλοι
Τὰ δυό σου μάτια κρένουνε «Ἐγὼ εἶμαι, κ' ὄχι ἄλλη».

Ἄν εἶχα τόση δύναμι, ὅση φωτιὰ γιὰ σένα,
Θ' ἀνάστανα τὰ πλάσματα, θᾶκαιγα τὰ πλασμένα.

Εἶσαι διαμάντι ὀλόφωτο, σ' τὸ τόσο μου σκοτάδι
Μ' ἀνοίγεις τὸν Παράδεισο, μοῦ ῥίχνεις φῶς ἐς τὸν Ἄδη.

Ζάκυνθος 1893

Δ. Ι. ΜΑΡΓΑΡΗΣ

PAUL DESJARDIN DE RÉGLA

Mεγίστην βεβαίως παρέχομεν ὑπηρεσίαν εἰς τὸν φιλολογικὸν ἡμῶν κόσμον, γράφοντες μονογραφίαν τοῦ διακεκριμένου γαλλοῦ συγγραφέως κ. Paul Desjardin de Réglà, γνωστοῦ ἐν τῷ φιλολογικῷ τῆς Ἑσπερίας κόσμῳ ὑπὸ τὸ ὄνομα Paul de Réglà, ὄνομα πασίγνωστον καὶ ἀγαπητόν.

Ὁ Paul de Réglà, γεννηθεὶς ἐν Ἀλγερίᾳ, διήλθε μέγα μέρος τοῦ βίου του ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις καὶ τῷ Λονδίῳ. Ἀληθὴς ὢν κοσμοπολίτης καὶ ὑπέροχον κατέχων θέσιν ἐν τῇ ἀριστοκρατικῇ τῆς Γαλλίας τάξει, συνεχῶν δηλαδὴ ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀριστοκρατίαν τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ γένους, ἔχει οὐδὲν ἥττον εἰς μέγαν βαθμὸν ἀνεπτυγμένα τὰ πατριωτικὰ συναισθήματα καὶ εἰς τὰς δεινὰς τῆς Γαλλίας περιστάσεις διεκρίθη διὰ τὰς πολυτίμους ὑπηρεσίας, ἃς προσήνεγκε τῇ πατρίδι του. Χαρακτήρος ἀνεξαρτήτου καὶ ἱπποτικῆς φύσεως, ὑπεστήριξε ἀείποτε τὰ δίκαια τῶν καταπιεζομένων καὶ ἐκηρύχθη πάντοτε πρόμαχος τῶν ἀπολεσθεισῶν ἢ ὡς τοιούτων θεωρουμένων ὑποθέσεων· τούτου τρανὸν μαρτύριον πρόκειται ὁ ὑπὲρ τοῦ Σουλτάνου Μουράτ, τοῦ δεσμώτου τοῦ Τσιραγάν, ἐνθους αὐτοῦ ἀγών.

Ὡς ἐπιστήμων, ὡς ἰατρός εἰς οὐδεμίαν σχολὴν, εἰς οὐδεμίαν μερίδα προσεχώρησεν· τούναντίον δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ πρόδρομος τῆς διδασκαλίας τοῦ ἀδήλου ὑπνωτισμοῦ, τοῦ τοσοῦτον ἤδη διαδοθέντος· ἐνθυμούνται ἀκόμη ἐν Παρίσις, ὡς ἐνθυμοῦνται βεβαίως ὅλοι οἱ ἐπιστήμονες, οἱ τὰς προόδους τοῦ ὑπνωτισμοῦ ἐν τῇ ἱατρικῇ ἐπιστήμῃ ἀκολουθοῦντες, τὰ ἐκπληκτικὰ αὐτοῦ μαγνητιστικὰ καὶ ὑπνωτικὰ πειράματα, περὶ ὧν μέγας ἐγένετο λόγος ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ τῆς Ἑσπερίας κόσμῳ κατὰ τὰ ἔτη 1868, 1869 καὶ 1870. Ἐπίατρος τοῦ 58ου συντάγματος τῆς γαλλικῆς ἐθνοφρουρᾶς κατὰ τὸν γαλλογερμανικὸν πόλεμον, παρῆρθε εἰς τὰς μεγάλας παρὰ τοὺς Παρισίους μάχας. Παραιτηθεὶς ἐπὶ τῆς Κομμούνρας, ἀνεχώρησε τῆς Γαλλίας μικρὸν μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν Παρισίων ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τῶν Βερσαλλιωῶν. Τὰ φοβερὰ τότε γεγονότα καὶ αἱ λυμαινόμενα τὴν γαλλικὴν πολιτείαν κομματικὰ διαπάλαι, δεινὸν κατήνεγκον τραῦμα εἰς τὴν πλήρη ἀκραιφνοῦς πατριωτισμοῦ καρδίαν του καὶ τὸν ἀπεμάκρυνον διὰ παντός τῆς πολιτικῆς, πρὸς ἣν οἱ

πολλοί φίλοι του τὸν ἔσυρον, ὡς μεγάλας δυνάμενον νὰ παράσχη τῇ Γαλλίᾳ ὑπηρεσίας.

Ἐκτοτε ὁ Paul de Réglā ἐπεδόθη ὀλοφύχως εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς μελέτας του, μακρὰς καὶ ἐπιπόνους ἀναλαμβάνων ἐπιστημονικὰς περιοδοίας. Ἐκτὸς δ' ἰατρικῶν τινῶν συγγραμμάτων, ἃ μεγάλην ἐνεποίησαν ἐντύπωσιν διὰ τὴν ἀκρίβειαν μεθ' ἧς πραγματεύεται τὰ ἐν αὐτοῖς θέματα, ἔγραψε καὶ ἱστορικὰς καὶ φιλοσοφικὰς πραγματείας, ἀναδειξάσας αὐτὸν ὡς ἓνα τῶν ἐπιφανεστέρων τῆς Γαλλίας συγγραφέων.

Καὶ ἱστορικὰ μὲν εἰσὶν αἱ «La Turquie officielle» καὶ «Les Bas-fonds de Constantinople», ἐν αἷς δι' ἱστορικοῦ ὄλως κύρους καὶ ἀκριβεστάτων περιγραφῶν λόγος γίνεταί περὶ Τουρκίας τῆς ἐπισήμου, περὶ τῆς Τουρκίας δηλαδὴ τῆς ὑπὸ τὸ ἐξωτερικὸν αὐτῆς ἔνδυμα παρουσιαζομένης, καὶ περὶ τῆς Τουρκίας τῆς ἀνεπισήμου, τῆς ὑποχθονίου, τῆς ὑπὸ τὸ ἐξωτερικὸν ἔνδυμα κρυπτομένης. Ἡ Τουρκία τοῦτ' ἔστιν ἐξετάζεται ὅποια εἶναι ἐξωτερικῶς, ὑπὸ τὴν φαινομένην αὐτῆς ἐπιφάνειαν, καὶ ὅποια εἶναι ἐσωτερικῶς ὑπὸ τὴν λανθάνουσαν αὐτῆς ὄψιν καὶ ἀντιφασιν.

Ἡ πολιτικὴ, ὁ βίος, τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα τῶν ἀπαρτιζόντων τὸ σύνολον τῆς Ὀθωμανικῆς Πολιτείας, περιγραφόμενα ἀκριβῶς, καθιστῶσι τὰ ἔργα ταῦτα μεγίστης ἱστορικῆς ἀξίας· αἱ ζωγραφαὶ εἰκόνες τῶν ἑλληνίδων γυναικῶν, τῶν ὀθωμανίδων, τῶν ἀρμενισσῶν, τῶν Ἰουδαίων, τῶν ἱερειῶν τῆς Σαπφούς, τῶν χασισοσοτῶν κτλ., τεχνηέντως παρεμβαλλόμεναι, διδοῦσι σπουδαιότεραν ἱστορικὴν ἀξίαν εἰς ταῦτα, καὶ τέλος αἱ πολλαὶ καὶ ποικίλαι περιγραφαί, αἱ ἀμερόληπτοι τοῦ ψυχολόγου συγγραφέως κρίσεις καὶ παρατηρήσεις, συμπληροῦσαι τὴν διττήν, ὑπὸ τὰς δύο ὄψεις τῆς, μελέτην τῆς Τουρκίας, παρέχουσι διὰ τῶν «Turquie officielle» καὶ «Bas-fonds Constantinople» ἔργα ἐξόχου ἱστορικῆς ἀξίας.

Φιλοσοφικαὶ δὲ ἢ μᾶλλον φιλοσοφικοῖστορικαὶ εἰσὶν ὁ «Jésus de Nazareth» καὶ ἡ «Théologie Musulmane.—El ktab des lois secrètes de l'amour», ἔργα ὑπὸ μεγάλης στεφθέντα ἐπιτυχίας.

Καὶ ἡ μὲν «Jésus de Nazareth» εἶναι ἔργον ἐξόχως ἐπιστημονικόν, ἀναπτύσσον καὶ περιγράφον, ἐν ὠραταῖς γραμμαῖς, τὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀποδεικνύον δι' ὅποια ἔδει καὶ ὅποια πρέπει νὰ ἦναι ἡ ὀφειλομένη λατρεία τῷ Σωτῆρι· πραγματεύεται μετὰ τῆς διακρίνουσης αὐτὸν ἐμβριθείας τὰς ὑψίστας ἠθικὰς καὶ φιλοσοφικὰς ἀρχὰς τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἀποδεικνύει, ὅτι διὰ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ καὶ μόνον εἶναι ἐφικτὴ ἡ ἐπίτευξις τοῦ ἠθικοῦ, πνευματικοῦ καὶ ὑλικοῦ ἀγαθοῦ.

Ἄρα, ὅτι δ' εἶναι ἐν τῷ ἔργῳ τοῦτ' σπουδαιότερον καὶ ὑψηλότερον, εἶναι ἡ κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Μώρου, τοῦ Καμπανέλλα, ἰδανικὴ πολιτεία τοῦ Paul de Réglā, βασιζομένη ἐπὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀρουμένη τὰς ἀρχάς τῆς. Ἡ ἰδανικὴ αὕτη πολιτεία τοῦ Réglā φέρουσα τὸ ὄνομα Ἰησουϊσμός (Jésuisme), ὡς ἐδραζομένη ἐπὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ, κατέστη τὸ θέμα μεγάλων φιλοσοφικῶν μελετῶν, καὶ ὁ φιλολογικὸς τῆς Ἑσπερίας κόσμος ἀπεθαύμασεν ἐν αὐτῇ ἔργον μεγίστης φιλοσοφικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἀξίας.

Ἡ δὲ «Théologie Musulmane, El Ktab des lois secrètes de l'amour» ἀφορῶσα εἰς τὸ οὐσιωδέστερον τῆς Ὀθωμανικῆς θρησκείας ζήτημα τῶν σχέσεων τῶν δύο φύλων καὶ καθορίζουσα τὰς ἀρχάς, καθ' ἃς ἡ τοῦ Μωάμεθ θρησκεία ἐννοεῖ τὴν ὑπαρξίν καὶ σύστασιν τῆς οἰκογενείας, τῆς πρωτογενοῦς ταύτης τῆς πολιτείας ἐκφάνσεως, εἶναι ἔργον σπουδαῖον καὶ ἀπαραίτητον εἰς πάντα, καὶ ἰδίᾳ εἰς τοὺς ἀσχολουμένους περὶ τὴν κοινωνιολογίαν καὶ τὴν συγκριτικὴν θεολογίαν.

Τὸ ποικίλον ὅμως τῆς ὕλης, ὁ βίος τῶν χαρμελίων, τὸ πλῆθος τῶν ἐν αὐτῇ ἐπεισοδίων, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν ὀθωμανῶν καὶ ὀθωμανίδων, καὶ τέλος τὰ σχόλια τοῦ συγγραφέως, γνωρίζοντος νὰ συνδυάζῃ τὸ σοβαρὸν καὶ σπουδαῖον μετὰ τοῦ εὐτραπέλου καὶ ζωηροῦ, καθιστῶσιν αὐτὸ καὶ τερπνὸν ἅμα ἀνάγνωσμα μεγίστου ἐνδιαφέροντος καὶ ἀδιαπτώτου ψυχαγωγίας.

Ἄπαντα τὰ ἔργα τοῦ Paul de Réglā, μεγάλης τυχόντα διαδόσεως διὰ τὴν ἀξίαν αὐτῶν καὶ πολλὰς ἀριθμοῦντα ἐκδόσεις, μετεφράσθησαν ἤδη ἐν Ἀγγλίᾳ, Ἰταλίᾳ, Ῥωσσίᾳ καὶ Γερμανίᾳ.

Περὶ δὲ τῆς ἰδανικῆς αὐτοῦ πολιτείας, τοῦ Ἰησουϊσμοῦ, μέγας ἐγένετο λόγος καὶ κρίνεται ὡς ἡ ἐπιτυχεστέρα καὶ ἡ ἐπὶ ἀληθεστέρων βάσεων ἐδραζομένη, πρὸς δὲ καὶ ἡ ὀλιγωτέρας ἠθικὰς οὐτοπίας περικλείουσα. Κατὰ ταύτην ὁ Ἰησοῦς εἶναι ἐπαναστάτης ἀρχῶν, ἐν ὅλῃ τῇ ὑψηλοτέρᾳ τῆς λέξεως ἐννοίᾳ, ἐπαναστάτης θεῖος ἐν τῇ πολιτικῇ καὶ ἐν τῇ θρησκείᾳ.

Ἐὰν δὲ κατέκρινε τοὺς Φαρισαίους, κατέκρινεν αὐτοὺς οὐχὶ μόνον διότι τὴν τῶν προγόνων πίστιν ὑποκατέστησαν δι' ἀνωφελοῦς καὶ ἀήθους ἐξωτερικῆς λατρείας, διὰ πομπῶδων ἐξωτερικῶν προσποιήσεων, ἀλλὰ κυρίως καὶ πρώτιστα, διότι οὗτοι ἀντιπροσωπεύουσι τὴν συντηρητικὴν ἐν τῇ προόδῳ μερίδα, τὴν μερίδα τὴν ἀντιτασσομένην κατὰ πάσης προσπαθείας τεινούσης εἰς κοινωνικὴν μεταρρύθμισιν. Εἰς τὰς ὑπο-

κριτικὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἐξωτερικῆς λατρείας ἀντιτάσσει τὴν εἰλικρινῆ καὶ ἐνδόμυχον προσευχὴν, εἰς τὴν ἱεραρχίαν τῶν ἀρχαίων θεσμῶν τὴν κοινοκτημοσύνην, τὴν ἀπόλυτον ἐλευθερίαν τῶν Ἑσσαιῶν Ἰουδαίων.

Ὁ Ἰησοῦς θέτων τὰς βάσεις τῆς πολιτείας του ἔδωκεν εἰς τὴν γυναῖκα τὸ ἀρχικὸν αὐτῆς γόητρον, οὗ ὁ μωσαϊκὸς νόμος τὴν ἀπεστέρει ἐν μέρει. Ἡ γυνή, οὐχὶ ἡ δούλη τοῦ ἀνδρός, ἀλλ' ἡ σύντροφος καὶ ὁμοία του, ἡ μετ' αὐτοῦ ἀποτελοῦσα ἀρμονικὸν ὄλον ἐνὸς σώματος καὶ μιᾶς ψυχῆς, ταύτοχρόνως μετ' αὐτοῦ παθαινομένη καὶ συναισθανομένη, εἶναι μία τῶν πρωτίστων ἢ μᾶλλον ἡ πρώτη καὶ κυριωτέρα βᾶσις τῆς πολιτείας ταύτης, διότι ἡ γυνή, ἥς τὴν φύσιν ὁ θεὸς παρεσκεύασεν ἐπὶ τὰ ἔνδον ἔργα καὶ ἐπιμελήματα καὶ εἰς ἣν θεόθεν ἀνετέθη ὁ ἐσωτερικὸς κόσμος τοῦ διαπλάττειν καὶ διατηρεῖν, ἥτοι ὁ οἰκογενειακὸς βίος μετὰ τῆς οἰκιακῆς ἀγωγῆς, πρέπει νὰ ἔχη, κατὰ τὸν Ἰησουρισμόν, τὰ αὐτὰ μετὰ τοῦ ἀνδρός πολιτικὰ δικαιώματα, ὧν ἐμμέσως, τρόπον τινά, θ' ἀπολαύη, συσκεπτομένη καὶ δίδουσα τὴν γνώμην τῆς περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐνασχίσεως τῶν ὑπὸ τοῦ ἀνδρός κεκτημένων δικαιωμάτων, ἅ, ὡς ἐκ τοῦ ἐνιαίου τοῦ ἀνδρός καὶ τῆς γυναικὸς βίου, καὶ εἰς αὐτὴν ἀνήκουσιν.

Ἡ δὲ οἰκογένεια, ἥς ἡ γυνή ἀποτελεῖ τὸν πυρῆνα, διὰ τὸν ἀπλοῦστατον λόγον ὅτι ὁ ἐσωτερικὸς κόσμος προηγεῖται τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ διότι αἱ ἐξωτερικαὶ ἐκδηλώσεις καὶ δράσεις προϋποθέτουσιν πρότερον ἐσωτερικὰς τοιαύτας, ὀφειλομένας εἰς τὴν γυναῖκα, ἅτε εἰς τὰ ἔνδον ἔργα καὶ ἐπιμελήματα τετραμμένην, εἶναι ὁ μικρόκοσμος, ἡ συνοπτικὴ οὕτως εἰπεῖν, περίληψις τοῦ κοινωνικοῦ μικροκόσμου.

Ἐπὶ τῆς γυναικὸς καὶ τῆς οἰκογενείας ἐν συνόλῳ, κατὰ τὴν κατὰ Χριστὸν διάπλασιν, ἐδράζεται ἡ πολιτεία τοῦ Paul de Réglā, περὶ ἧς ἀρκούμεθα εἰς τὰνωτέρω μόνον, ὡς μὴ ὑπάρχοντος ἱκανοῦ χώρου πρὸς λεπτομερῆ μελέτην. Προσθέτομεν μόνον, ὅτι οἱ ἀρχηγοὶ τῆς οἰκογενείας, ἀντιπροσωπεύοντες ἐν τῇ πολιτείᾳ ἐκάστην οἰκογένειαν, ἀποτελοῦσι τὸν πυρῆνα τῆς ἐν τῇ ἰδανικῇ ταύτῃ πολιτείᾳ κοινότητος· αἱ κοινότητες τὰς ἐπαρχίας καὶ αἱ ἐπαρχίαι τοὺς νομοὺς ἢ διαμερίσματα, οἱ δὲ ἀρχηγοὶ οἰκογενειῶν, οἱ κατὰ νομοὺς ἐκλεγόμενοι, θ' ἀποτελέσωσι τὴν κεντρικὴν ἐξουσίαν, τὴν Βουλὴν.

Ταῦτα ἐν συνόψει περὶ τοῦ Paul Desjardin de Réglā, ἐπιφυλασόμενοι λεπτομερέστερον νὰ ποιήσωμεν μνηεῖον αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἔργων του, ἐν προεισαγωγῇ μεταφράσεως ἔργου του, προσεχῶς ὑφ' ἡμῶν ἐκδοθησομένου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΣΚΑΛΙΕΡΗΣ

Paul Desjardin de Réglā

Φίλτατε Ἀρσένη,

Ἰ νὰ κάμῃ κανεὶς ὅταν ἔρχεται στὴν Ἑλλάδα καὶ δὲν μπορεῖ νὰ μείνῃ ὅσο θέλει; Σὰς ἔταξα ἕνα δηγηματάκι καὶ βλέπω ποῦ δὲν προφταίνω παρὰ νὰ σὰς γράψω πάλε ἕνα μικρούτσικο γράμμα. Τί καλὰ ποῦ θὰ εἶτανε νὰ εἶμαστε σὰν τὰνδόνια! Τραγουδοῦν κ' ἔννοια δὲν ἔχουν. Ἄμα ἀρχίσῃ τὸ τραγούδι, βαστᾶ ὥρες καὶ δὲ σώνεται. Ἐμεῖς θέλουμε κούρδισμα καὶ πολλὰς φορὰς μῆτε ξέρομε ποῦ ἀφήσαμε τὸ κλειδί. Γυρέβουμε, ψάχνουμε, τίποτα! δὲν τὸ βρίσκουμε. Ἡ τὸ βρίσκουμε κι ἀξαφνα στέκεται τὸ ρολόγι, δίχως νὰ βλέπουμε τὸ λόγο. Πολεμοῦμε κάτι νὰ κάμουμε, κάτι νὰ γράψουμε, κάτι νὰ τραγουδήσουμε καὶ μεῖς· τοῦ κάκου! χάθηκε τὸ κλειδί, ἔσπασε τὸ ρολόγι κι ἀνδόνι μέσα μας δὲν ἔχουμε ποῦ νὰ κελαηδᾷ μοναχό του.

Φοβοῦμαι μὴν ἔπαθα καὶ γὼ κανένα τέτοιο δυστύχημα. Ὅσο κάθουμαι στὴν Ἑλλάδα, δὲ μ' ἀρέσει πολὺ νὰ γράφω· μ' ἀρέσει νὰ σεργιανίζω, νὰ νοίγω τέσσερα τὰ μάτια μου, γιὰ νὰ κοιτάζω, τέσσερα τὰ φτιά μου, γιὰ νὰ κούω. Πόσα δὲν ἔχει κανεὶς νὰ κούσῃ καὶ νὰ διῆ! Ὅπου πατήσης, δυὸ κόσμοι ζωντανέβουνε μπροστά σου, ὁ καινούριος μας ὁ κόσμος, ποῦ θέλει μελέτη, ποῦ θέλει ψυχὴ νὰ τὸν καταλάβῃς, κι ὁ κόσμος ὁ ἀρχαῖος ποῦ ἀφῆσε παντοῦ στὴν Ἑλλάδα ἅγια μνημεῖα, ὀνόματα περίφημα. Περίφημα ὀνόματα ποῦ τὰ λέω κι ἀνατριχιάζω! Μὴ νομίζετε πῶς δὲ μὲ μέλει γιὰ τοὺς ἀρχαίους, πῶς εἶμαι κανένας βάρβαρος καὶ πῶς ἡ ποίησή τους δὲ μὲ λωλαίνει. Πρέπει μάλιστα νὰ σὰς πῶ τί μ' ἔτυχε μιὰ φορὰ ἀπὸ τὴ λατρεία ποῦ τοὺς ἔχω. Κάμποσο γελοῖο κι ἀφτό. Πήγαινα μιὰ μέρα περίπατο στὸν Κολωνὸ καὶ στὸ δρόμο ποῦ πήγαινα, χωρὶς νὰ τὸ θέλω, θυμήθηκα τοὺς στίχους ἐκείνους, τοὺς ὠραίους, ποῦ λέει ὁ χορὸς στὸν Οἰδίποδα, ὅταν ἔρχεται στὸν ἀργητὰ **Κολωνόν**. Ἄξαφνα ἄρχισα νὰ φωνάζω δυνατὰ, νὰ φωνάζω τοὺς στίχους καὶ νὰ περπατῶ· ἔν' ὁ **βακχιώτας αἰετ** **Διόνυσος ἐμβρατεῦει θεαῖς ἀμφιπολῶν τιθῆναις**.

Θαρροῦσα πῶς εἶμουνα μόνος κι ἄνοιγα τὴ φωνή μου. Πίσω μου ὅμως ἔρχονταν ἕνας καὶ μ' ἄκουσε. Φαίνεται πῶς μὲ γνώριζε. Τὰ **ἐμβρατεῦει** ἀφτά καὶ τὰ **ἀμφιπολῶν** τοῦ χτύπησαν παράξενα στάφτι καὶ τὴν ἄλλην μέρα πῆγε κ' εἶπε στὴν Ἀθῆνα.

— Ὁ Ψυχάρης τρελλάθηκε. Μιλεῖ τώρα καθαρέβουσα.
Ἄλήθεια, καλύτερα ἀπὸ καθαρέβουσα! Κρυσταλλέβουσα
εἶταν ἐκεῖνη. Ὁ ποιητὴς ὅμως, ὅταν ἔχει στὸ νοῦ του στίχους,
δὲν πρέπει τίποτα νὰ προσέχη μῦτε νὰ τοῦ μέλη γιὰ τὴ μπο-
ρεῖ νὰ πῆ ὁ κόσμος. Ἔτσι καὶ γὼ τὸ Σοφοκλή μου καὶ δρόμο!
Πήγαινα μπρὸς καὶ τραγουδοῦσα.

Εὐίππου, ξένη, τὰσδε χώ-
ρας ἴκου τὰ κράτιστα γὰς ἔπαυλα,
τὸν ἀργῆτα Κολωνόν, ἐνθ'
ἀ λίγεια μινύρεται
Θαμίζουσα μάλιστ' ἀν-
δὼν χλωραῖς ὑπὸ βάσσαις.

Τί νόστιμα, τί χαριτωμένα ποῦ κελαηδοῦσε ἐκεῖνο τὰνδόνι!
Πρέπει νὰ τὸ ξανακούσουμε καμιά μέρα. Πρέπει καμιά μέρα
κ' ἢ ταλαίπωρή μας ἢ γλῶσσα, ποῦ σὰ νὰ εἶταν ξένη, ἐξόριστη
καὶ κείνη σέρνεται στοὺς δρόμους καὶ καμιά πόρτα δὲ θέλει
νάνοιξη μπροστά της, πρέπει μιὰ μέρα νὰ τὴ φιλοξενίση
ὅλη ἢ Ῥωμισούνη. Μικρὰ πράματα γυρέβει καὶ κείνη καὶ τὰ
μικρὰ δὲ θέλουνε νὰ τῆς τὰ δώσουν. Τί ζητάει ἢ κακομοῖρα,
ἢ παραπονεμένη; Ἡ πατρίδα της νὰ τὴ φιλέψη. Πῶς νὰ τῆς
τάρνηθοῦμε; Ἐλα, ἔλα, νὰ τῆς φωνάξουμε, τῆς καμμένης. Δὲ
σὲ διώχνουμε πιά· σ' ἀγαποῦμε, σὲ μιλοῦμε καὶ θὰ σὲ γρά-
φουμε. Ὁ Κολωνός σου ἐσένα θὰ εἶναι ἢ Ἑλλάδα ὅλη.

Τότες, φίλε μου, θάδις πόσο θὰ σὲ τρελλάνη τὸ καινούριο
μας τὰνδόνι. Ὅσο μὲ τρέλλανε καὶ μένα ὁ Σοφοκλής! Τότες
θὰ τὸ χαροῦν οἱ δάφνες, τὰμπέλια κ' οἱ ἐλίές! Τὸ ἔρημο ἄλ-
σος θὰ ζωντανέψη, γιὰτὶ μέσα του, ἀνάμεσα στὰ φύλλα καὶ
στὰ δέντρα, θάκουσῃ τραγοῦδι ζωντανό.

Τί ώραία χρονία ποῦ θὰ εἶναι ἐκεῖνα! Θάχουμε ἄλλη Ἑλ-
λάδα, θάχουμε καινούριο ἀνδόνι στὴν ἀρχαία μας τὴν Ἑλλάδα.
Τὰνδόνι προσμένω νὰ φανῆ. Σὰς γράφω καὶ γὼ τότες περισ-
σότερα.

Ὁ φίλος σας
ΨΥΧΑΡΗΣ

ΤΟ ΕΠΙΣΤΡΑΦΕΝ ΑΝΘΟΣ

Τὸ πρῶτο σά μου ἔδωσες ἐρωτικὸ φίλι σου,
(Ἄλλοίμονο! τί γλήγωρα ἐπέρασ' ὁ καιρός!)
Ἐν ἄνθος εἰς τὸ στήθος σου πῶς εἶχες ἐνθυμήσου,
Καὶ πῶς μὲ μέθη τ' ἄρπαξα σὰ νάτον θησαυρός.

Ὡς τώρα πῶς τὸ λάτρευα μόν' ἢ καρδιά μου ξέρει;
Ὅσαις φοραῖς τὸ κύτταξα ἀμέσως ἢ πτωχὴ
Ἐνοιωθε σὰ παράπονο, σὰ κλαψερὸ ἀέρι
Τὸ γλυκερὸ σου φίλημα μέσα της ν' ἀντιχῆ.

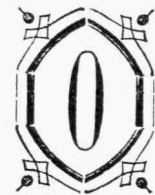
Ἄλλὰ ὁ χάρος ὁ σκληρὸς (τοῦ πρέπει τ' ὄνομά του)
Μ' ἐκυνηγοῦσεν ἔκτοτε καὶ τώρα μὲ κρατεῖ.
Σὰν ἔχει μέσα του κανεὶς τὸ σπέρμα τοῦ θανάτου
Γιατὶ, Θεέ μου, ἔρωτα κι' ἀγάπη νὰ ζητῆ;

Λάβε λοιπὸν τὸ ἄθος Σου, αὐτὸ τ' ἀγαπημένο,
Ἀπὸ στεράνι νεκρικὸ σὰ νάτανε παρμένο,
Κι' ὡς μόνη χάρι, σὰν τὸ 'δῆς, αὐτὸ θὰ σοῦ ζητήσω,
Νὰ πῆς: «Ἄχ! πῶς μοῦ τ' ἄρπαξε, πῶς μοῦ τὸ στέλλει πίσω!»

ΓΟΥΣΤΑΥΟΣ ΛΑΦΦΩΝ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ν. ΛΕΒΙΔΗΣ

τῆ 2 Μαΐου 1893 ἔτους ἀποθανὼν **Δημήτριος Ν. Λε-
βίδης** καταλέγεται ἐν τῇ σεπτῇ χορείᾳ τῶν ἀνδρῶν ἐκεῖνων,
οἵτινες, λήγοντος τοῦ Ἱεροῦ ἀγῶνος, πρῶτοι αὐτοὶ ἔθηκαν
τὰ θεμέλια καὶ τὰς βάσεις τοῦ νεωτέρου Ἑλληνικοῦ Κρά-
τους, ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν οὐδὲν σχεδὸν ἐν τῇ Πολιτείᾳ καὶ ἐν
τῇ καθόλου διοικήσει ὑπῆρχε τὸ σταθερὸν καὶ τὸ κατὰ πα-
ράδοσιν, πάντα δὲ περίπου πρῶτον τότε ἐγίνοντο καὶ ἐμορφούντο. Τιμὴ
μεγίστη καὶ εὐγνωμοσύνη αἰδίας ὀφείλεται τοῖς οὕτω τότε μοχθήσασιν,
οἵτινες, μετὰ μακροαῖωνα καὶ ζοφεράν δουλείαν καὶ πόλεμον πολυετῆ τε
καὶ καταστρεπτικώτατον, εὐρόντες καὶ παραλαβόντες τὸν τόπον ἐκ πυρὸς
καὶ σιδήρου ἐρείπιον ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον, μετὰ πληθυσμοῦ μικροῦ καὶ οἰκο-
νομικῶς καταστραφέντος, ἄνευ μέσων κατῴρθησαν νὰ συγκροτήσωσι, νὰ
μορφώσωσι καὶ νὰ τελειοποιήσωσι τὰς ποικίλας ὑπηρεσίας τοῦ Κράτους.
Ὁ ἄφ' ἡμῶν ὅμως ἀρτίως μεταστὰς παρουσιάζει ἐπὶ πλέον καὶ τοῦτο τὸ
ιδιάζον, ὅτι ἀποθανὼν ἐν γῆρα βαθυτάτῳ, ἐνδελεχῶς καὶ τελεσφόρως καὶ
ἄνευ θορύβου ἐπὶ ἐξήκοντα καὶ ἐπέκεινα συναπτά ἔτη ὑπὲρ τε τοῦ Κρά-
τους καὶ τῆς Κοινωνίας ἐργάσθη, τότε δὲ μόνον ἀκριβῶς κατέπαυσεν
ὑπηρετῶν, ὅτε μετ' ὀλίγας μόνον ὥρας ἐξέπνεεν, ὡς οἱ περιστοιχίζοντες
αὐτὸν καὶ ἐπὶ ἀνηκίστῳ συμφορᾷ ὀλοφυρόμενοι ὑπάλληλοι τοῦ **Μετοχι-
κοῦ Ταμείου τῶν πολιτικῶν ὑπαλλήλων** ἐνθυμοῦνται.

Καὶ σκοπὸς μὲν λοιπὸν τῶν σημειώσεων ἡμῶν τούτων δὲν εἶναι, ὡς
ἐνίοτε οἱ βιογραφοῦντες συνειθίζουσι, νὰ πλάσωμεν ἐξαίφνης ὑπηρεσίας, μὴ
παρασχεθείσας, ἢ καὶ τὰς παρασχεθείσας νὰ ὑπερτιμήσωμεν. Θέλομεν ἄρα

συντόμως σημειώσει τινὰ περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἀναμφισβήτητα, ἢ ἐξ ἐπισήμων ἐγγράφων προκύπτοντα, τὴν παρὰ πάντων ὁμολογηθεῖσαν μετριοφροσύνην τοῦ τετελευτηκότος σεβόμενοι, ὅστις οὐδέποτε περὶ τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ ὠμίλησε.

Γεννηθεὶς ἐν Ταταούλοις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν 1806 ἔτει, ἔζησεν ἔτη ἑπτὰ καὶ ὀγδοήκοντα. Ὅτε ἄρα ἐξεργάγη ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις ἦγε τὸ 15^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας, σπουδάζων ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τοὺς πρώτους τῶν ἐκεῖ λογίων Ἑλλήνων. Καὶ ὁ μὲν πατὴρ αὐτοῦ **Νικόλαος Λεβίδης**, ὁ καὶ **Τσαλέκης** ἐπικαλούμενος, λόγιος καὶ αὐτός, ἦν ἐκ τῶν προϋχόντων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ⁽¹⁾ καὶ ἐξ οἰκογενείας Βυζαντινῆς ἀρχαιοτάτης, ἢ δὲ μήτηρ ἦν ἐπίσης ἐκ τῶν λογίων γυναικῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, πολύγλωσσος καὶ μουσικὴ ἀρίστη. Τινὲς τῶν παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ σωζομένων ἰδιογράφων ἐπιστολῶν αὐτῆς εἰσὶ παράδειγμα καλλιλογίας τε καὶ φιλοπατρίας. Τοιοῦτοτρόπως κατὰ τὸ 1819 ἔτος, τῇ 29 Ὀκτωβρίου, ἔγραψεν αὕτη ἐκ Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὸν εἰς Μολδοβλαχίαν προσωρινῶς μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῶν **Ἀλεξάνδρου** μεταβάντα σύζυγον τοὺς ἐξῆς ἐνδεικτικούς λόγους: «Τὸν Ἀλέξανδρον μητρικῶς εὐχμαι, περὶ τοῦ ὁποῦ δὲν μὲ γράφετε παντελῶς »εἰς τί καταγίνεται. Εἰπέτε τον σὰς παρακαλῶ νὰ ἀρχίσῃ νὰ μεταφράζῃ »κανένα βίον ἀπὸ τὸν Πλούταρχον, καὶ μὲ κάθε κελαρᾶσῃ νὰ μᾶς »στέλλῃ ἐδῶ τὰς μεταφράσεις, καὶ προστάξατέ τον νὰ μεταφράζῃ »καθ' ἡμέραν. . .»

Ὀλίγῳ μετὰ ταῦτα ἡ μήτηρ τοῦ Δημητρίου ἀπέθνησκε, καὶ πρὶν ἢ ὁ πατὴρ αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπανέλθωσιν εἰς Κωνσταντινουπόλιν, ἐκρήγνυται ἡ Ἐπανάστασις ὀρμητικὴ καὶ τὰ πάντα ἀνατρέπουσα. Κατὰ τὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει φρικώδεις σφαγὰς καὶ εὐθύς μετὰ τὸν ἀπαγχονισμόν τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε', συλλαμβάνεται ἐν Κωνσταντινουπόλει, φθίνοντος τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου τοῦ 1821 ἔτους, καὶ ὁ πρὸς πατρός θεῖος τοῦ Δημητρίου, καὶ αὐτός **Δημήτριος Λεβίδης** ἢ καὶ **Τσαλέκης** καλούμενος, κατὰ Σουλτανικὴν δὲ διαταγὴν, ὡς ὢν μέλος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας, αὐθαρῆ ἀποκεφαλίζεται, μεταξὺ τῶν πρώτων ὑπὲρ ἐλευθερίας θυμάτων τοιοῦτοτρόπως καταλεγόμενος.

(1) Δαπάνη αὐτοῦ εἶχεν ἐκδοθῆ ἤδη πρὸ τοῦ 1821 ἔτους *Γραμματικὴ* τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ὣν δὲ καὶ *Εὐγενέστατος Ἀρχὼν Δικαιοφύλαξ τῆς Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας* ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἶχεν ἀναλάβει τὴν ἐκδοσὶν τῶν ἀπάντων *Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου* πρὸς τοῦτο συνεργάζοντο αὐτῷ καὶ ὁ Πανιερώτατος Ἅγιος Μητροπολίτης Μολδαβίας κύριος Βενιαμῖν, ὁ Πανιερώτατος Ἅγιος Εἰρηνουπόλεως καὶ Βατοπαιδίου κύριος Γρηγόριος, ὁ εὐγενέστατος ἄρχων πρῶτην μέγας Ποστέλνικος κύριος Δημήτριος Μάνος, ὁ εὐγενέστατος ἄρχων μέγας Ποστέλνικος κύριος Ἰακωβάκης Ρίζος κλπ. (Ἴδετε περὶ τούτων «*Ἐρμῆν τὸν Λόγιον*» τοῦ 1820 ἔτους, σ. 79—82, καὶ σ. 84—86, ἐνθα καὶ ἔγραψον περὶ τούτων τοῦ Ἰηγεμόνος τῆς Μολδαβίας τῆς 29 Νοεμβρίου 1819 ἔτους, ἔτι δὲ καὶ σ. 121—124 «*Ἐρμῶ τὸν Λόγιον*» τοῦ αὐτοῦ 1820 ἔτους). Δαπάνη αὐτοῦ ἐπίσης ἠγοράσθησαν τὰ εἰς τὰ ἔργα *Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου* πολύτιμα *Σχόλια* τοῦ διδασκάλου τοῦ Γένους *Βαρδαλάχου*, ἀνεκδοτὰ εὐρισκόμενα παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ Λεβίδου.

Ἡ ἔκτοτε χήρα αὐτοῦ **Ταρούτσα Δ. Λεβίδου** ζῆ εἰσέτι, ὑπερεκατοντοῦτις, ἐν Ἀθήναις. Τὸ πτώμα αὐτοῦ ἀκέφαλον ἀναρτάται πρὸ τῆς θύρας τινὸς τῶν μεγάρων τῆς οἰκογενείας, σωζομένου εἰσέτι, αἱ οἰκογένεια τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ βίβη ὑπὸ τοῦ ἐκμανέντος ὄχλου ἐκβάλλονται τῆς οἰκίας, πάντα τὰ ἐν αὐτῇ διαρπαζόνται ⁽¹⁾ καὶ ἡ περιουσία ἅπασα δημεύεται.

Τοιοῦτοτρόπως ὁ οἶκος διεσκορπίσθη. Καὶ ὁ μὲν πρὸς πατρός ἕτερος θεῖος τοῦ Δημητρίου **Σταμάτιος**, ζητηθεὶς καὶ αὐτός, ὡς **Φιλικός**, ὑπὸ τῆς ἐξουσίας, καὶ κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ τουρκικοῦ ὄχλου εἰς τὴν οἰκίαν πηδήσας ἐκ τοῦ παραθύρου, κατέφυγε παρὰ φίλῳ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁπόθεν μετὰ τινὰς ἡμέρας ἔφθασε δι' Ὀδησοῦ εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα, ὑπηρετήσας στρατιωτικῶς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὰς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου, ὅτε ἐξετέλεσε στρατιωτικὰς ἐντολάς, ἃς ἐξαιρεῖ ἐν τῇ «*Ἱστορίᾳ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως*» ὁ Σπυρ. Τρικούπης. Διότι δις διήλθε διὰ τοῦ πολιορκουμένου Ὀθωμανικοῦ στρατοῦ, φέρων ἐπιστολάς εἰς Ζάκυνθον, καὶ κατορθώσας τὴν ἀποστολὴν τροφῶν εἰς τὴν πολιορκουμένην καὶ ὑπὸ τῆς πείνης δεινῶς πάσχουσαν πόλιν. Ἐφ' ᾧ καὶ ἡ Κοινότης Μεσολογγίου τῇ 17 Ἰανουαρίου 1825 ἔτους **ἀνεκήρυξεν αὐτὸν Πολίτην Μεσολογγίου** διὰ τῆς ἐξῆς πράξεως, εὐρισκομένης ἐν τοῖς «*Ἑλληνικοῖς χρονικοῖς*» ⁽²⁾ ἔτους Β' ὑπ' ἀριθ. 5 :

«Κύριε **Σταμάτιε Λεβίδη**,

»Ἡ κοινότης τοῦ Μεσολογγίου, γνωρίσασα τὸν ἐντιμον χαρακτήρα σου, »ἀφ' ἧς ὥρας ἐνεφανίσθης ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, καὶ τοὺς πρὸ τριῶν ἡδῆ »ἔτων ὑπὲρ τοῦ κοινῆ ἀγῶνας καὶ πιστὰς ἐκδουλεύσεις σου, σὲ ἀνακη- »ρῦττει **σήμερον Πολίτην τοῦ Μεσολογγίου**, καὶ εἰς σημεῖον εὐγνωμο- »σύνης σοὶ προσφέρει τὴν πολιτογράφησίν της κτλ.» ⁽³⁾

Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Δημητρίου **Ἀλέξανδρος** ἐπολέμησεν ὡς Ἱερολοχίτης ὑπὸ τὸν Ἰψηλάντην, μετὰ δὲ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἱεροῦ Λόχου κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα, κατετάχθη ἐν τῷ Στρατῷ, εἰς πολλὰς μὲν μάχας λαθὼν μέρος καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος, ἰδίᾳ δὲ μετὰ τοῦ Φαβιῆ καὶ τῶν ὀλίγων ἐκείνων πολεμιστῶν εἰσελθὼν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν διὰ μέσου τοῦ Τουρκικοῦ στρατοπέδου κατὰ τὴν ἱστορικὴν νύκτα τῆς 12 Δεκεμβρίου 1826 ἔτους. ⁽⁴⁾

Ὁ ἕτερος τῶν ἀδελφῶν τοῦ Δημητρίου **Κωνσταντῆνος**, σπουδάζ-

(1). Ἴδετε *Σπ. Τρικούπη* τόμου Α'. «*Ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως*» τὸ κεφάλαιον περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει σφαγῶν.

(2) *Τὰ Ἑλληνικὰ χρονικά, Ἐφημερὶς πολιτικὴ, ἐκδοθεῖσα ἐν Μεσολογγίῳ ὑπὸ τοῦ Δ. Ι. Μάγερ, ἀπὸ Α'. Ἰανουαρίου 1824—20 Φεβρουαρίου 1826*, μετετυπώθησαν ἐπιστασίᾳ καὶ δαπάναις **Κωνσταντίνου Ν. Λεβίδου**, Συντάκτου τῆς «Ἑλπίδος» ἐν 1840 ἔτει, ἐν Ἀθήναις.

(3). Ἴδετε τὰ περὶ τούτου ἐν «*Ἑλπίδι*,» ἔτους ΑΒ', τῆς 31 Ὀκτωβρίου 1867 ἔτους, ἐν τῇ αὐτῇ *νεκρολογία*.

(4). Ἴδετε καὶ «*Ἑλπίδα*,» ἔτους ΣΤ'. Συντάγματος, τῆς 6 Αὐγούστου 1848 ἔτους.

ζων ἐν Βιέννῃ πρὸ τοῦ 1821 ἔτους τὰς πολιτικὰς ἐπιστήμας, κατῆλθε βραδύτερον εἰς τὴν Ἑλλάδα, διορισθεὶς ἐπὶ τῆς Ἀντιβασιλείας Σύμβουλος τῆς ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Γραμματείας, πρὸ τοῦ 1836 ἔτους, Ἐλεγκτικῆς παρὰ τῷ Ἐλεγκτικῷ Συνεδρίῳ κλπ., εἶτα δὲ ἕνεκα συγκρούσεων καὶ διαφωνιῶν πρὸς τοὺς τότε ἰσχύοντες ἐν Ἑλλάδι Βαυαρὸς παραιτηθεὶς τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, καὶ κατὰ τὸ 1836 ἔτος ἰδρύσας τὴν «Ἐλπίδα», ἦν ἔγραφε μέχρι τοῦ 1868 ἔτους, ὅτε καὶ ἀπέθανεν. Οὗτός ἐστιν ὁ κληθεὶς Πατριάρχης τῆς Ἑλληνικῆς δημοσιογραφίας διὰ τε τὴν δημοσιογραφικὴν δεινότητα καὶ τοὺς μακροὺς καὶ ἀδιαλείπτους καὶ κινδυνώδεις καὶ τελεσφόρους ἀγῶνας, οὓς ὑπὲρ τῶν πολιτικῶν ἡμῶν ἐλευθεριῶν κατέβαλε, καὶ ὧν ἕνεκα πολλάκις καὶ ἐπὶ τῆς Ἀντιβασιλείας καὶ ἐπὶ τῆς πρώτης Βασιλείας κατεδιώχθη καὶ ἐφυλακίσθη.¹

Ὁ δὲ Δημήτριος Ν. Λεβίδης μετὰ τῶν ἐκ τῶν σφαγῶν περισθέντων μελῶν τῆς οικογενείας, διαλαθὼν τὴν προσοχὴν τῶν Τούρκων, κατέφυγε περὶ τὰς ἀρχὰς Μαΐου τοῦ 1821 ἔτους δι' Ἑλληνικοῦ ἱστογράφου πλοίου ὑπὸ Ῥωσικὴν σημαίαν εἰς Ὁδησσόν (*), ἐνθα μετ' ὀλίγον ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας, μαθὼν τὰ κατὰ τὴν οικογένειαν, εἰσήγαγε τὸν τε Δημήτριον καὶ τὸν δευτερότοκον ἀδελφὸν ὡς ὑποτρόφους αὐτοῦ ἐν τῷ Αὐτοκρατορικῷ Λυκείῳ Richelieu. Συμμαθητὰς ἔσχεν ἐν αὐτῷ τὸν Ἀλέξανδρον Ρ. Ραγκαβῆν καὶ τὸν μετὰ ταῦτα ἱστορικὸν Κωνσταντῖνον Παπαρηγόπουλον. Τὰ σωζόμενα παρὰ τῆς οικογενείας βραβεῖα καὶ τὰ ἐνδεικτικὰ καὶ τὸ κατὰ τὴν ἔξοδον ἐκ τοῦ Λυκείου δίπλωμα μαρτυροῦσι τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ Δημητρίου ὡς μαθητοῦ, διαπρέψαντος ἰδίως εἰς τὰ μαθηματικά. Πλὴν καὶ ἡ Ἑλληνομάθεια καὶ ἡ λατινομάθεια τοῦ ἀνδρὸς ὑπῆρξαν πλήρεις. Ἐπειδὴ δὲ βῆσις τῶν σπουδῶν ἐν τῷ ρηθέντι

(1) Τὸ πρῶτον φύλλον τῆς «Ἐλπίδος» ἐξεδόθη ἐν Ἀθῆναις τῇ 7 Ὀκτωβρίου 1836 ἔτους, ἐν τῷ κυρίῳ δὲ ἀρθρῷ αὐτοῦ ζητεῖται Σύνταγμα, παραχωρηθὲν μετὰ ἑπταετείς ἀγῶνας τῶν τότε φιλελευθέρων ἐκείνων ἀνδρῶν. Ἡ «Ἐλπίς» ἐξεδίδετο Ἑλληνιστὶ καὶ Γερμανιστὶ μέχρι τῆς 17 Νοεμβρίου 1837 ἔτους. Ὡς πηγὴ εἶναι θησαυρὸς πολὺτιμος διὰ τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ 1836 μέχρι τοῦ 1868 ἔτους. Εἶναι ὅμως ἡ «Ἐλπίς» καὶ ταμείον τῆς τότε φιλολογικῆς ἐν γένει κινήσεως τῆς χώρας, διότι ἐν αὐτῇ εὐρίσκονται μελέται σπουδαιόταται τῶν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν διαπρεπεστάτων Ἑλλήνων λογίων. Σχεδὸν πλήρες σῶμα τῆς «Ἐλπίδος» εὐρίθαι μόνον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ κ. Ν. Δ. Λεβίδου. Ἰδετε περὶ τοῦ Συντάκτου τῆς «Ἐλπίδος» Κωνσταντίνου Ν. Λεβίδου α' τὸν κατὰ τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Γ. Παράσχου ἐκφωνηθέντα λόγον (ἐν «Ἀληθείᾳ», ἔτος Δ' ἀριθ. 769 τῆς 28 Νοεμβρίου 1868 ἔτους), καὶ β') Ν. Δραγοῦμη : «Ἱστορικῶν Ἀναμνήσεων» (ἐκδόσεως δευτέρας) τόμ. Α' σελ. 324. καὶ τόμ. Β' σελ. 35, 235, 266. Ἡ «Ἐλπίς» ἐξεδίδετο Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ ἀπὸ τῆς 10 Ἰανουαρίου 1859 ἔτους μέχρι τῆς 16 Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους. — Ὁ Συντάκτης τῆς «Ἐλπίδος» ἀφῆκε πολλὰ ἔργα ἀνέκδοτα, ὧν μεταξὺ ἡ «Ἱστορία τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους», «Λεξικὸν τετραγλωσσον» κλπ. Ἐκ τῶν δημοσιευθέντων ἔργων αὐτοῦ εὐρίθαι α') «Ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ καὶ ἡ Δύσις» (1856), δημοσιευθὲν καὶ γαλλιστὶ β') «*Quelques mots sur la Grèce et l'ew Roi Othon*», Bruxelles, 1863), κλπ.

(2) Ἰδετε τὰ περὶ τῆς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως φυγῆς αὐτῶν τε καὶ ἄλλων ἐν «Ἐπιτομῇ τῆς Ἱστορίας τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος» ὑπὸ Φραντζῆ, τομ. Α' σ. 264 καὶ ἑπ.

Λυκείῳ ἦν ἡ Ῥωσικὴ γλῶσσα, καὶ ταύτην ἐπίστατο, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν Γαλλικὴν καὶ τὴν Ἰταλικὴν ἔγραφε καὶ ὠμίλει.

Περαιτῶστας τὰς σπουδὰς ἐν τῷ Λυκείῳ περὶ τὸ 1828 ἔτος, προετρίπετο ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ αὐτοῦ, ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ τοῦ Ῥωσικοῦ Στρατοῦ, ὅπως ἀναλάβῃ ἐν Ῥωσσίᾳ στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, ἀλλ' ἐκείνος, φλεγόμενος μὲν ὅπως κατέλθῃ εἰς τὴν ἀκόμη τότε κατὰ τῶν Τούρκων ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα, μὴ ἔχων ὅμως καὶ τὰ πρὸς τοῦτο μέσα, ὑπέβαλεν ἀναφορὰν πρὸς τὴν τῆς Ῥωσσίας Αὐτοκράτειραν, αἰτούμενος βοήθειαν, ἧς καὶ δοθείσης, ἀπέπλευσεν ἐξ Ὁδησσοῦ, καὶ ἦλθεν ἐνταῦθα. Ἀντίγραφον τῆς ἀναφορᾶς ταύτης, γαλλιστὶ γραφείσης, εὐρέθη ἐν τοῖς ἐγγράφοις τοῦ ἀνδρὸς, μεταφράσαντες δ' αὐτήν, δημοσιεύομεν εὐθύς ἀμέσως, ὡς καταδεικνύουσιν τὰς τε περὶ πατριδος ἰδέας τῶν τότε καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν, ὑφ' οὗ ἐνεπνέοντο :

«Μεγαλειότητα,

»Ἐν τῇ ἀληθμονήτῳ ἐποχῇ, ὅτε ἡ Ὑμετέρη Αὐτοκρατορικὴ Μεγαλειότης κατὰ τὸ παρελθὸν 1828 ἔτος, τῇ 4ῃ Σεπτεμβρίου, εὐδοκῆσασα ἐτίμησε διὰ τῆς παρουσίας Αὐτῆς τὸ Λύκειον Richelieu τῆς Ὁδησσοῦ, ἐκ τῶν ἔργων τῶν μαθητῶν, ὧν μεταξὺ καταλεγόμεθα ὁ τε δευτερότοκος ἀδελφός μου καὶ ἐγώ —, ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν Ὑμῶν χάριτος γεωγραφικὸς τῆς Ἑλλάδος, παρ' ἐμοῦ σχεδιασθεὶς, ὃν δὲ ἡ Ὑμετέρη Μεγαλειότης ηὐδόκησε νὰ δεχθῆ, δωρηθέντα μετὰ ταῦτα. Ἡ Ὑμετέρα ἄρα εὐνοία ἐπιτρέπει μοι τὴν ἄδειαν νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν Ὑμετέραν Αὐτοκρατορικὴν ἐλευθεριότητα.

»Ἡ Ἑλλάς, ὀφείλουσα ξείποτε τὴν ἐλευθερίαν τοῖς νικηφόροις ὅπλοις τῆς Ῥωσσίας, ἅτινα πρὸ μικροῦ ἀπληλευθέρωσαν αὐτήν ἐκ τῆς σκληρᾶς δουλείας, ὑφ' ἣν ἐπὶ μακρὸν ἐστέναζε, καλεῖ παρ' αὐτῆς τὰ ἴδια τέκνα, τὰ διαφυγόντα τὴν μανίαν καὶ τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων, ὅπως ἐκπληρώσωσι τὸ καθήκον αὐτῶν, ἀφιερῶντα τὰς ἐπιλοιποὺς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτῶν τῇ πατρίδι.

»Τὸ ἱερὸν τοῦτο καθήκον ὑποχρεοῖ τὸν τε ἐμὸν ἀδελφὸν καὶ ἐμὲ νὰ συνοδεύσωμεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν γέροντα πατέρα ἡμῶν μετὰ τῶν περισθέντων μελῶν τῆς οικογενείας αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀτυχὴς κατὰστασις τοῦ γέροντος τούτου πατρός, τοῦ ζῶντος ἐκ μόνης τῆς ἀγαθοεργίας τοῦ Μεγαθύμου Αὐτοκράτορος Νικολάου, δὲν ἐπιτρέπει αὐτῷ καὶ τὴν ἐλαχίστην ἐτι δαπάνην διὰ τὸν ἀναγκαῖον ἱματισμὸν ἡμῶν καὶ τὸν πλοῦν μετὰ τὴν ἐκ τοῦ Λυκείου ἔξοδον ἡμῶν, λαμβάνω τὸ θάρρος, Μεγαλειότητά, νὰ καθικετεύσω τὴν Ὑμετέραν Αὐτοκρατορικὴν Μεγαλειότητα, ὅπως μὴ ἀρνηθῆ ἡμῖν τὴν Αὐτοκρατορικὴν ἐλευθεριότητα, ἧς μεγίστην ἔχομεν ἀνάγκην.

»Ἡ πράξις αὕτη τῆς ἐλευθεριότητος, ὡς καὶ ἡ βαθυτάτη εὐγνωμοσύνη ἐπὶ τε τῇ ἀνατροπῇ καὶ ταῖς γνώσεσιν, ἃς ἀπεκτήσαμεν ἐν τῷ Λυκείῳ, θέλουσι διὰ παντός μένει ἀνεξάλειπτοι ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν.

»Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ὑποσημειωθῶ μετὰ σεβασμοῦ βαθυτάτου,
»Μεγαλειοτάτη, τῆς Ὑμετέρας Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος

»Ταπεινότατος καὶ εὐπειθέστατος θεράπων

»**Δημήτριος Λεβίδης.**»

Ἐλθὼν δ' εἰς τὴν Ἑλλάδα, συμμετέσχε καὶ αὐτὸς τοῦ κατὰ τῶν Τούρ-
κων ἀγῶνος, ἐφ' ᾧ καὶ ἐτιμήθη διὰ τοῦ οἰκείου ἀριστείου, ὡς ἐμφαίνεται
ἐκ τοῦ ἐξῆς ἐγγράφου:

« Ἀρ. 14,660.

»**Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος.**

» Ἀφοῦ ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ὁ Βασιλεὺς ἐπεφόρτισε τὸ Ὑπουργεῖον
» τῶν Στρατιωτικῶν ν' ἀπονεύμῃ εἰς τὸν **Δ. Ν. Λεβίδην**, ἐντίμως με-
» **θέξαντα** τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος ἠρωϊκοῦ ἀγῶνος, τὸ
» συστηθὲν τὴν 18|30 Σεπτεμβρίου 1835 χαλκοῦν ἀριστείου, παραδίδει-
» ται τοῦτο εἰς αὐτὸν μὲ τὴν ἄδειαν τοῦ νὰ τὸ φέρῃ εἰς πᾶσαν περίστα-
» σιν, καὶ πρὸς πιστοποίησιν τούτου τῷ ἐγχειρίζεται συγχρόνως καὶ τὸ πα-
» ρὸν **Δέπλωμα.**

» Ἐν Ἀθήναις, τῇ 27 Σεπτεμβρίου 1845.

» Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν

» (Τ. Σ.) **Κίττος Γαβέλλας.**»

Διωρίσθη δὲ τὸ πρῶτον ἐν δημοσίᾳ ὑπηρεσίᾳ, διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 835
Διατάγματος, κοινοποιηθέντος αὐτῷ διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1920 τῆς 7ης
Ἰουλίου 1831 ἔτους ἐγγράφου τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας ἐν Ναυπλίῳ, ὡς
πρῶτος Γραμματεὺς τῆς κατὰ τὴν Ἀττικὴν καὶ Εὐβοίαν ἐπιτρο-
πῆς. Ἐν τῷ Διατάγματι ἐκείνῳ ὁ Κυβερνήτης ἔγραφεν ἐπὶ λέξει: « Ἐχὼν
» ὑπ' ὄψιν μου τὴν ἀφοσίωσίν σας πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ τὴν ἀγάπην
» σας πρὸς αὐτήν, ἦν ἐκτιμῶ ἰδιαζόντως, σὰς ἐπιφορτίζω τὴν σπου-
» δαίαν τοῦ Κράτους ὑπηρεσίαν ταύτην κλπ.» Διετέλεσε δ' ἐν τῇ θέσει
ταύτῃ μέχρι τῆς 30 Ἰανουαρίου 1832 ἔτους.

Τῇ 1ῃ Φεβρουαρίου 1832 ἔτους διωρίσθη **Α' Γραμματεὺς** τοῦ
Ἐθνικοῦ πλοίου «ὁ Τιμολέων», καὶ τῇ 15 Μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους πα-
ρέλαθε τὴν **διεύθυνσιν** αὐτοῦ μέχρι τῆς 28 Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους,
ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 53 ἐγγράφου αὐτοῦ: «πρὸς τὴν Ναυτι-
κὴν ὑπηρεσίαν εἰς Πόρον».

Τῇ 29 Μαΐου 1832 ἔτους διωρίσθη **Α' Γραμματεὺς** τοῦ ἐν
Αἰγίνῃ Ἐθνικοῦ Νομισματοκοπείου, διατελέσας τοιοῦτος μέχρι τῆς 15
Φεβρουαρίου 1833 ἔτους. (1)

(1). Ὁ πατὴρ αὐτοῦ **Νικόλαος Λεβίδης** διετέλεσεν **Ἐφορος** τοῦ **Νομισματοκο-
πείου** κατὰ τὸ 1832—1833 ἔτος. Ὁ δὲ κ. **Ν. Δ. Λεβίδης** ἔχει ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ αὐτοῦ
φάκελλον, περιέχοντα περιεργότατας πληροφορίας περὶ τοῦ τότε Ἐθνικοῦ **Νομισματοκο-
πείου.**

Τῇ 19 Νοεμβρίου 1833 ἔτους διωρίσθη παρὰ τῷ Ἐλεγκτικῷ
Συνεδρίῳ (τότε πρῶτον συσταθέντι δυνάμει διατάγματος τῆς 27 Σε-
πτεμβρίου 1833 ἔτους) **λογιστῆς Β' τάξεως** μέχρις 25 Φεβρουαρίου
1835 ἔτους.

Τῇ 26 Φεβρουαρίου 1835 ἔτους προήχθη αὐτόθι εἰς **Λογιστὴν Α'**
τάξεως μέχρι 30 Δεκεμβρίου 1836 ἔτους.

Τῇ 1ῃ Ἰανουαρίου 1837 ἔτους προήχθη αὐτόθι εἰς **Πάρεδρον**
μέχρι 19 Φεβρουαρίου 1840 ἔτους.

Τῇ 20 Φεβρουαρίου 1840 ἔτους προήχθη αὐτόθι εἰς **Ἐλεγκτὴν** μέ-
χρις 22 Νοεμβρίου 1845 ἔτους.

Τοιοτοτρόπως, καίτοι δὲν ὑπῆρχον τότε οὔτε νόμοι περὶ προσόντων,
οὔτε συνταγματικαὶ διατάξεις περὶ ἰσοδιότητος τῶν ψήφων ἐχόντων με-
λῶν τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ὁ **Δημήτριος Ν. Λεβίδης** ὑπη-
ρέτησε παρ' αὐτῷ συνεχῶς ἐπὶ **δώδεκα** καὶ ἐπέκεινα ἔτη.

Καθ' ὅλον τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα πολλάς μὲν εὐαρεσκείας
ἐξέφρασεν αὐτῷ ἡ ὑπηρεσία, πολλάκις δ' εἰδικῶς πρὸς ἐκτέλεσιν ποικί-
λων ὑπηρεσιῶν ἐνετάλη, ἃς καὶ ἐξετέλεσε πάσας.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πολλῶν σπουδαιοτάτων Ἐπιτροπῶν κατὰ τὸ αὐτὸ
χρονικὸν διάστημα ἐγένετο μέλος καὶ Εἰσηγητῆς, οἷον α'.) τῇ 24 Ἀπρι-
λίου 1842 ἔτους ἡ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας
διώρισεν αὐτὸν μέλος Ἐπιτροπῆς πρὸς σύνταξιν: **λογιστικῶν ὀδηγῶν**
περὶ τῆς δημοτικῆς διαχειρίσεως β'.) τῇ 8 Δεκεμβρίου 1842 ἔτους ἡ
ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Γραμματεία τῆς ἐπικρατείας διώρισεν αὐτὸν μέλος
τῆς **Ἐπι** τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου **Ἐπιτροπῆς**, ἧς Πρόεδρος ἦν ὁ Λε-
μέτρε, Ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ γ'.) τῇ
11 Ἀπριλίου 1844 ἔτους τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργεῖον διώρισεν
αὐτὸν μετὰ τοῦ Τάτζη Μαγγίνα, Συμβούλου τῆς Ἐπικρατείας, καὶ τοῦ
Εὐσταθίου Σίμου, Ὑπουργικοῦ Συμβούλου καὶ Εἰσηγητοῦ παρὰ τῷ
Συμβουλίῳ τῆς Ἐπικρατείας, μέλος Ἐπιτροπῆς: **περὶ συστάσεως τα-
κτικοῦ καὶ ἀσφαλοῦς ἐλέγχου** διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῆς διὰ λογαριασμῶν
τοῦ δημοσίου εἰσπράξεως τῶν ἐγκλητικῶν φόρων κλπ.

Πάντες οὗτοι οἱ διορισμοὶ μετὰ πολλῶν ἄλλων καὶ τὰ πρωτότυπα
τῶν παρ' αὐτοῦ συνταχθέντων Νόμων, Βασιλικῶν Διαταγμάτων, Ἐγ-
κυκλιῶν, Ὁδηγιῶν καὶ Ἐκθέσεων εὐρέθησαν ἐν τοῖς ἐγγράφοις αὐτοῦ.

Ἐν τούτοις ἡ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων
Συνέλευσις τοῦ 1843 ἔτους διὰ τοῦ Β'. Ψηφίσματος αὐτῆς εἶχεν ἀπο-
κλείσει ἐκ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας ὀρισμένας κατηγορίας **ἑτεροχθόνων**,
εἰς ἃς ὁ **Δημήτριος Ν. Λεβίδης**, Ἐλεγκτῆς ὢν τότε παρὰ τῷ Ἐλεγ-
κτικῷ Συνεδρίῳ, δὲν ὑπήγετο, καθόσον οὗτος, καίπερ **ἑτερόχθων** ὢν,
εἶχε λάβει: **στρατιωτικῶς** καὶ ἀποδεδειγμένως μέρος καὶ εἰς τὰς μετὰ
ταῦτα, ἦτοι **μέχρι τοῦ 1829** κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν γενομένας
κατὰ τῶν ἐχθρῶν μάχας, τοὺς δὲ τοιοῦτους ἑτερόχθονας τὸ ρηθὲν ψήφι-
σμα δὲν ἀπέκλειε τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας. Τὸ ψήφισμα ἔφερεν, ὅτι ἴσχυεν
ὡς ἐὰν ἦτο **καταχωρημένον** αὐτολεξεί εἰς τὸ **Σύνταγμα**, καὶ ἡ παρὰ-

βασίς αὐτοῦ ἐκ μέρους τοῦ Ὑπουργείου ἔθεωρεῖτο ὡς *παράβασις τῶν ὄρων τοῦ Συντάγματος*.⁽¹⁾

Πρὸς ἐκτέλεσιν ἐν τούτοις τοῦ ψηφίσματος εἶχε διαταχθῆ καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου (ὡς πάντες οἱ προϊστάμενοι τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Κράτους) νὰ ὑποβάλλῃ εἰς τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργείων ὀνομαστικὸν κατάλογον τῶν παρ' αὐτῷ ὑπαλλήλων μετὰ τῶν προσόντων αὐτῶν, *στηριζομένων ἐπὶ ἀποδείξεων ἀναμφισβητήτων*, ὅπως ἀπολυθῶσιν οἱ μὴ τυχόντες πρὸς τοὺς αὐτόχθονας ἐξομοιούμενοι. Ὁ **Δημήτριος Ν. Λεβίδης**, ἀρνούμενος νὰ ὑποβάλλῃ τῷ προϊσταμένῳ αὐτοῦ Πρόεδρῳ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου τὰς αἰτουμένας ἀποδείξεις, ἔγραφε πρὸς αὐτὸν τῆ 5 Ἀπριλίου 1844 ἔτους ταῦτα: «Αὐταὶ εἶναι, »Κύριε Πρόεδρε, αἱ πληροφορίες, τὰς ὁποίας ὀφείλω νὰ σᾶς δώσω. Κρίνω »δὲ περιττὸν νὰ ὑποστήσω αὐτάς δι' ἀποδείξεων, διότι φρονῶ, ὅτι ἡ »ὁμολογία μου εἶναι ἀρκετὴ νὰ πείσῃ τὸν ἀρμόδιον Ὑπουργόν. Δὲν ἔχω »ἀνάγκη, Κύριε Πρόεδρε, νὰ ψευσθῶ, διότι δὲν εἶμαι οὔτε ἐξ ἐκείνων, »οἱ ὁποῖοι θηρεύουν τὰς δημοσίας θέσεις, καὶ μάρτυρες τούτου οἱ κατὰ »καιροὺς Ὑπουργοί, πολλοὶ τῶν ὁποίων οὔτε κἄν πρόσωπικῶς με γνωρίζου- »ζουσιν, οὔτε ἐξ ἐκείνων τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, εἰς τοὺς ὁποίους ἀπο- »δίδεται τὸ ἐπώνυμον τοῦ κληῖνος. — Ὑπηρέτησα πάντοτε καὶ ὑπηρετῶ »μὲ ζῆλον, καὶ σεμνύομαι νὰ εἶπω μετὰ παρρησίας, ὅτι ἐπαξίως κα- »τέχω τὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ Κυβέρνησις βαθμηδὸν με προήγαγεν. »Ἄλλ' ἂν ᾗδῃ ἡ Κυβέρνησις με νομιζῆ περιττὸν, εὐχόμαι νὰ με ἀντικα- »ταστήσῃ με ἰκανώτερον ὑπάλληλον, πρὸς ὄφελος αὐτῆς τῆς δημοσίας ὑπη- »ρεσίας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀσμένως δέχομαι τὴν ἀπομάκρυνσίν μου». Καὶ ὅμως οὐ μόνον δὲν ἀπελύετο, καίτοι δὲν συνεμορφούτο διαταγῇ τῆς Κυβερνή- »σεως, ἀπορρεούσῃ ἐκ ψηφίσματος, ἰσχύοντος: ὡς εἴαν ἦτο καταχωρημέ- »νον εἰς τὸ Σύνταγμα, ἀλλ' ἰδοὺ καὶ τί ἔγραφε περὶ αὐτοῦ ὁ τότε Πρόε- »δρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου Ν. Σιλήβεργος διὰ τοῦ ἐγγράφου αὐ- »τοῦ τῆς 10 Ἀπριλίου 1844 ἔτους πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουρ- »γεῖον: «Ὁ Κύριος **Δημήτριος Ν. Λεβίδης**, ὅστις διακρίνεται ὁμο- »λογουμένως διὰ τὴν περὶ τὸ λογιστικὸν *σπανίαν ἱκανότητά του*, δὲν »προσήγαγεν οὐδὲν ἀποδεικτικόν. Τοῦτο μόνον ὀφείλω κατ' ἀλήθειαν νὰ »παρατηρήσω, ὅτι *δὲν γνωρίζω οὐδένα ὑπάλληλον εἰς τὸν κλάδον τοῦ λογιστικοῦ ἰκανὸν ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν ἐλεγ- »κτὴν τοῦτον*.⁽²⁾

Κατὰ τοῦτο δὲ ἀκριβῶς τοῦ χρόνου, καθ' ὃ οὕτως ἔγραφεν ἐν ἐπι- »σήμῳ ἐγγράφῳ περὶ τοῦ Δημητρίου Ν. Λεβίδου ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐλεγ- »κτικοῦ Συνεδρίου, τῆς ἀνωτάτης ὡς πρὸς τὸ διοικητικὸν Ἐλεγκτικῆς ἀρ- »χῆς, εἰς οὗ τὴν δικαιοδοσίαν ὑπάγεται ὅλον τὸ λογιστικὸν τοῦ Κρά-

(1). Ἴδετε τὸ περὶ *ἐτεροχθόνων* ψηφισμα ἐν Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως, ἀριθ. 8 τοῦ 1844 ἔτους.

(2). Ἀριθ. 1412/121, τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργείων Ἐπὶ τοῦ ἀριθ. 10959.

τους³, καὶ ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς τῆς ὑπὸ τὸν *Κωλέττην* Κυ- »βερνήσεως **Α. Μεταξᾶς**, βουλόμενος νὰ ὑποβάλλῃ εἰς τὴν Βουλὴν: «*γε- »νικὸν λ[ισμὸν τῆς ἀπὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς Βασιλείας »μέχρι τέλους τοῦ ἔτους 1843 οἰκονομικῆς διαχειρίσεως, διὰ »νὰ χρησιμεύσῃ ὡς κείμενον τῆς περὶ τῶν Οἰκονομικῶν πραγμάτων ἐκ- »θέσεως τοῦ Ὑπουργείου*», ἀπηύθυνε πρὸς τὸν παρὰ τῷ Ἐλεγκτικῷ Συ- »νεδρίῳ Ἐπίτροπον τῆς Ἐπικρατείας τῆ 27 Σεπτεμβρίου 1844 ἔτους τὸ ἀκόλουθον ἐγγράφον, ὅπερ εἶναι τις τῶν τιμιωτάτων τίτλων τοῦ **Δη- »μητρίου Ν. Λεβίδου** δι' ὅσα περὶ αὐτοῦ ἐν τούτῳ ἐγράφητο, καὶ παρ' Ὑπουργοῦ εἰς ὃ **Α. Μεταξᾶς**:

«Ἀριθ. 33,560

»Ἐν Ἀθήναις τῆ 27 Σεπτεμβρίου 1844.

»**Βασιλεῖον τῆς Ἑλλάδος.**

»Τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργείον

»Πρὸς τὸν παρὰ τῷ Ἐλεγκτικῷ Συνεδρίῳ Ἐπίτροπον τῆς Ἐπικρα- »τείας.

»Εἰς τὴν Βουλὴν θέλει καθυποβληθῆ ὁ *γενικὸς λ[ισμὸς τῆς ἀπὸ τῆς ἐγ- »καθιδρύσεως τῆς Βασιλείας μέχρι τέλους τοῦ ἔτους 1843 οἰκονομι- »κῆς διαχειρίσεως*, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς *κείμενον* τῆς περὶ τῶν οἰ- »κονομικῶν πραγμάτων ἐκθέσεως τοῦ Ὑπουργείου. Ἀλλὰ διὰ νὰ συν- »ταχθῆ ὁ λ[ισμὸς οὗτος εὐκρινῶς, εὐμεθόδως, καὶ με ὀρθότητα ὅσον τὸ δυ- »νατὸν ἀναμφισβήτητον, εἶναι ἀνάγκη νὰ συντρέξωσι πάλιν καὶ αἱ γνώ- »σεις καὶ ἡ ἐπιτήρησις τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συλλόγου. Τῷ ὄντι τὸ Συνέδριον »ἐνασχολεῖται ἤδη εἰς τὸν γενικὸν κανονισμὸν περὶ τοῦ λογιστικοῦ, ἐπο- »μένως καὶ εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῶν τύπων, καθ' οὓς ἀπαιτεῖται τῶν »τοιούτων ἐγγράφων ἢ σύνταξις· ἔχει παρ' ἑαυτῷ τὰ πλείστα τῶν ἀπαι- »τουμένων εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην στοιχείων, καὶ νὰ λάβῃ τὰ παρὰ τῷ »Ὑπουργείῳ ὑπάρχοντα δύναται. Ἐχει τελευταῖον τὰς ἐτοιμοτέρας καὶ »ἐπιτηδαιότερας εἰς τοιαύτην ἐργασίαν χεῖρας. Εἰς αὐτὸ θαρραλέως ἀπο- »τεινόμεθα, ἐλπίζοντες, ὅτι θέλει σταθμῆσαι τοῦ προκειμένου τὴν σπου- »δαιότητα, καὶ συνδυάζον καταλλήλως ὅλα τὰ εἶτε ἐκ τῶν βιβλίων καὶ »τῶν ἐνιαυσίων ἰσολογισμῶν, εἶτε ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἐλέγχων ἐξαγόμενα »τῆς *δεκαετοῦς διαχειρίσεως*, θέλει μορφώσῃ ἔργον *ἄξιον νὰ ὑπο- »βληθῆ καὶ εἰς τὴν σκέψιν τῶν νομοθετικῶν σωμάτων* καὶ εἰς τὴν με- »λέτην ὅλων ἐκείνων, ὅσοι, κηδόμενοι περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, ἐπι- »θυμοῦν νὰ ἐμβλέψωσι καθαρώτερα εἰς τὰ οἰκονομικὰ αὐτοῦ.

»Ἐὰν τὸ ἀξιόλογον τοῦ ἔργου ἀπαιτῆ πολλῶν χειρῶν *συνδρομῆν* καὶ »τὴν ἐπιτήρησιν τῶν ἐπὶ τοῦ κανονισμοῦ τοῦ λογιστικοῦ ἐπιτρόπων, **εὐ- »στοχώτερα καὶ ταχύτερα** νομιζόμεν θέλει φθάσει εἰς πέρας, ὅταν »τὸ κύριον τῆς ἐκτελέσεως αὐτοῦ **ἀνατεθῆ ἰδίως** εἰς τὸν ἐλεγκτὴν

2 Δ. 27 Σεπτεμβρίου 1833 ἔτους: «*περὶ συστάσεως τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου*», ἄρθ. 2 καὶ 3.—

»Κύριον **Λεβίδην**, ένασχοληθέντα ἤδη ἐπιτυχῶς εἰς τὸν λ]σμὸν τῆς
 »διαχειρίσεως τῶν δύο πρώτων ἐτῶν τῶν πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς
 »τοῦ νέου λογιστικοῦ συστήματος, λ]σμὸν τὸν ὁποῖον μᾶς ἐκοι-
 »νοποιήσατε πέρυσιν· ἀναγνωρίζοντες τὰς ἐν τῷ Συνεδρίῳ ἰκανότητας,
 »δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ διακρίνωμεν ἐκείνου, ὅστις ὡς ἐκ τῆς ἐξειδιασμέ-
 »νης περὶ τὰ λογιστικὰ εὐφυΐας καὶ τριβῆς δύναται ὁμολογουμένως
 »νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν τάξειαν καὶ κατ' εὐχὴν τοῦ ἔργου ἀποπερά-
 »τωσιν καὶ νὰ ἀποκτήσῃ νέα δικαιώματα εἰς τὸν ἔπαινον τοῦ
 »Υπουργείου, κλπ.

»Ἀντίγραφον τοῦ παρόντος θέλετε ἐγχειρίσει εἰς τὸν ἐλεγκτὴν Κύριον
 »**Λεβίδην**, κλπ.

»Ὁ Υπουργός

»**Α. Μεταξᾶς**».

Ἐκ τοῦ ἐγγράφου τούτου, πλὴν ἄλλων, ἀποδεικνύεται τὸ μὲν ὅτι καὶ
 ὁ λ]σμός τῆς διαχειρίσεως τῶν δύο πρώτων ἐτῶν, τῶν πρὸ τῆς
 εἰσαγωγῆς τοῦ νέου λογιστικοῦ συστήματος, ἦτοι τῶν ἐτῶν
1831 καὶ 1832 ὀφείλεται τῷ **Δημητρίῳ Ν. Λεβίδῃ**, τὸ
 δὲ ὅτι ὁ λ]σμός οὗτος ἐκιοποιοιήθη τῷ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Υπουργείῳ
 ἤδη ἀπὸ τοῦ 1843 ἔτους, ἄγνωστον ὅμως ἂν ποτε ἐξετυπώθη.

Δὲν εἶχον δὲ παρέλθει εἰμὴ ὀκτὼ μόνον μῆνες ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν
Δημητρίον Ν. Λεβίδην ἐγχειρίσεως τοῦ μνησθέντος ἐγγράφου,
 καθ' οὗς οὗτος ἀκαμάτως εἶχεν ἐργασθῆ ἐπὶ τῶν λ]σμῶν οἰκονομικῆς
 διαχειρίσεως ἔνδεκα ὅλων ἐτῶν, καὶ ὁ αὐτὸς ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν
 Υπουργός, εἰσάγων ἐνώπιον τῆς Βουλῆς ἐν τῇ συνεδριάσει ΡΜΘ'. τῆς
 18 Μαΐου 1845 ἔτους τὸν Προϋπολογισμὸν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ
 ἔτους ἐκείνου, ἔλεγεν ἐπὶ λέξει μεταξὺ ἄλλων περὶ τοῦ ἔργου ἐκείνου τοῦ
Δημητρίου Ν. Λεβίδου τὰ ἐξῆς:

«Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν κύρωσιν τῶν προϋπολογιζομένων ἐσόδων καὶ ἐξό-
 »δων παντὸς ἔτους, καὶ μάλιστα παρ' ἡμῖν, ὡς θέλει μετ' ὀλίγον ἐξη-
 »γηθῆ, ἀπαιτεῖται ἡ γνώσις τοῦ παρελθόντος, τὸ Υπουργεῖον διὰ νὰ θε-
 »ραπεύσῃ τὴν ἀνάγκην ταύτην, πρὸ πολλοῦ διέταξε νὰ παρασκευασθῶσιν
 »οἱ λ]σμοὶ τῆς οἰκονομικῆς καθ' ὅλα τὰ ἀπὸ τοῦ 1833 ἔτη διαχειρί-
 »σεως. — **Τὸ πολὺπονον τοῦτο καὶ πολὺπλοκον ἔργον**, τὸ
 »ὁποῖον εἰς ὀκτὼ περίπου μῆνων διάστημα ἐνασχολεῖ ἕνα ἐκ τῶν ἐμ-
 »πειροτέρων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου Ὑπαλλήλων, μόλις πρὸ ὀλί-
 »γου περαιοθὲν, ὑποβάλλεται κατ' αὐτὰς εἰς τὴν Βουλὴν μετὰ τῆς
 »ἀπαιτουμένης Ἐκθέσεως. Παρατηρῶ δὲ ὅτι μίαν ἀπὸ τὰς κυριωτέρας
 »αἰτίας, διὰ τὰς ὁποίας ἀνεβλήθη μέχρι τοῦδε τοῦ Προϋπολογισμοῦ ἡ
 »παρουσίασις, ἦτο καὶ ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ ὑποβληθῶσιν συνάμα αἱ δύο αὐ-
 »τῶν ἐργασίαι, ἐξ ὧν ἡ μὲν ἱστορεῖ καὶ ἐρμηνεύει τὸ παρελθόν, ἡ δὲ προ-
 »βλέπει περὶ τοῦ μέλλοντος¹».

1. Ἰδετε: «**Α'. Παράρτημα τῶν Πρακτικῶν τῶν Συνεδριάσεων τῆς Βουλῆς**
 (σελ. 1266, φυλ. 80)» τοῦ 1845 ἔτους, σελ. 1.

Καὶ ἀληθῶς μετ' οὐ πολὺ τὸ **πολύπονον καὶ πολὺπλοκον** ἐκεῖνο
 ἔργον, ὡς ὠνόμαζεν αὐτὸ ὁ Υπουργός **Α. Μεταξᾶς**, ὑπεβάλλετο τῇ Βουλῇ
 μετ' ἀμέτρων ἐπαίνων, ψηφισούση τὴν τύπωσιν **δαπάνη αὐτῆς**.
 Ἐξετυπώθη δὲ τὸ ἔργον οὕτως ἐν 1849 ἔτει ὑπὸ τὸν ἐξῆς τίτλον: **Γε-
 νικοὶ λ]σμοὶ τῆς Οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τοῦ Κράτους, ἀπὸ 21 Ἰα-
 νουαρίου 1833 μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1843, μετὰ τῆς πρὸς τὸν Βα-
 σιλέα ἐκθέσεως κλπ., τυπωθέντες ἐγκρίσει καὶ δαπάνη τῆς Βουλῆς
 τῶν Ἑλλήνων**. Σελίδες 221, εἰς μέγα 8ον. Ἡ πρὸς τὸν Βασιλέα Ἐκθε-
 σις, συνταχθεῖσα καὶ γαλλιστί, ὑπεβλήθη καὶ πρὸς τὰς προστάτιδας
 Δυνάμεις¹.

Διαϊροῦνται δ' οἱ λ]σμοὶ οὗτοι, περιόδου ἐκτενοῦς, εἰς πέντε μέρη, ἦτοι
 α.) λ]σμοὶ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων κατὰ διαχείρισιν· β.) κατὰ χρῆσιν·
 γ.) ἀναλυτικαὶ καταστάσεις τῶν ἐσωτερικῶν ἐσόδων· δ.) τῶν ἐξωτερι-
 κῶν, καὶ ε.) διάφοροι εἰδικοὶ λ]σμοὶ, δηλ. ὁ λ]σμός τῶν ἀποδοτέων προ-
 καταβολῶν, ὁ τῶν διαφόρων ὀφειλετῶν, καὶ αἱ ἀναλυτικαὶ καταστάσεις
 τοῦ ἐξωτερικοῦ χρέους².

«Πρῶτον ἔργον τῆς ἀντιπροσωπικῆς Κυβερνήσεως, ἔλεγεν ἡ πρὸς τὸν
 »Βασιλέα ἀνωτέρω Ἐκθεσις, εἶναι ἡ τάξις καὶ ἡ ἀκρίβεια τῶν οἰκονο-
 »μικῶν» καὶ κατωτέρω: «Τοιαῦτα ὑπῆρξαν κατὰ τὴν ἐνδεκαετῆ περίο-
 »δον, τὴν λήγουσαν τὴν 31 Δεκεμβρίου 1843, τὰ ἐσοδα καὶ ἐξοδα. Ἡ
 »μετὰ προσοχῆς ἐξέτασις τῶν ἐγγράφων, τῶν διαγραφόντων τὸ οἰκονομικὸν
 »ἡμῶν παρελθόν, ἐμπνέει τὴν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν τύχην τῆς Ἑλλά-
 »δος, δεικνύουσα, ὅτι οἱ πόροι τῆς, **καταλλήλως διαχειρισθέντες**,
 »δὲν ἤθελον εἶσθαι κατώτεροι τῶν ἀναγκῶν τῆς. Ἡ ἐμπιστοσύνη αὕτη,
 »τὴν ὁποῖαν συμμερίζεσθε, Μεγαλειότατε, θὰ καθοδηγήσῃ τὸ ὑπουργεῖον
 »εἰς τὰ ἔργα του, θὰ τὸ ὑποστηρίξῃ εἰς τὰς προσπαθείας του, ἵνα ἀνα-
 »θέσῃ ἐπὶ βάσεων ἐδραίων τὴν οἰκονομικὴν εὐμερίαν, ἀναπόφευκτον
 »διὰ τὴν **μονιμότητα τῶν ἐπικρατειῶν**»³.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀριδῆλως ἄρα προκύπτει, ὅτι πρῶτον τῷ **Δημη-
 τρίῳ Ν. Λεβίδῃ** ὀφείλεται ἡ σύνταξις καὶ ἡ τῇ Βουλῇ ὑποβολὴ
 Γενικῶν Λογαριασμῶν τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τοῦ Κράτους.
 Οἱ δὲ περὶ ὧν ὁ λόγος Γενικοὶ Λογαριασμοὶ ἀφορῶσιν, ὡς ἐρρήθη, τὰ
 ἔτη 1831—1843, καὶ τοῦτο συμπεριλαμβανομένου, ἦτοι χρονικὸν διά-
 στημα **τριῶν καὶ δεκά** ἐτῶν.

(1). Τὸ ἔργον σήμερον εἶναι δυσέρετον, ἀντίτυπα δ' αὐτοῦ δύο μόνον εὑρηνται ἐν τῇ Βι-
 βλιοθήκῃ τοῦ κ. **Ν. Α. Λεβίδου**.

2. Περὶ τοῦ ἔργου ἴδετε καὶ σ. 36: Ἐκθέσεως τῆς Εἰσηγητικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς
 Βουλῆς ἐπὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ τοῦ Κράτους τοῦ 1844 ἔτους, συνταχθεῖσας τῇ 29
 Ἰουλίου 1849 ἔτους· καὶ σελ. β'. καὶ ε': Γενικῆς ἐκθέσεως περὶ τῶν λ]σμῶν τῶν οἰ-
 κονομικῶν διαχειρίσεων τοῦ 1845 καὶ 1846, καὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ τῆς χρή-
 σεως 1845 τῆς 15—19 Μαρτίου 1854 ἔτους, ὑποβληθεῖσας ὑπὸ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου
 τῷ Βασιλεῖ Ὁθωνι.

(3). Ἰδετε σελ. δ' καὶ μς' — μς' τῆς Ἐκθέσεως, ἣτις προτάσσεται τῶν **Γενικῶν
 Λογαριασμῶν**.

Ἄλλ' ἐπειδὴ τὰ ἀνωτέρω ῥηθέντα σχετίζονται τῇ ὑποβολῇ πρὸς τὴν Βουλὴν τοῦ Προϋπολογισμοῦ τοῦ 1845 ἔτους, δὲν νομιζομεν ὅπως ξένον νὰ σημειώσωμεν, ὅτι κατὰ τὸν ὑποβληθέντα Προϋπολογισμὸν τοῦ ἔτους ἐκείνου τὰ μὲν ἔσοδα ἀνῆρχοντο εἰς δραχ. **13,000,000**, τὰ δὲ ἔξοδα εἰς δραχ. **12,308,228** : 54.⁽¹⁾.

Λαθὼν γνῶσιν ὁ Βασιλεὺς Ὁθων τῶν τοιούτων ἐργασιῶν τοῦ **Δημητρίου Ν. Λεβίδου**, ἀπένειμεν αὐτῷ διὰ τοῦ ἀπὸ 25 Ἰανουαρίου 1845 Β. Διατάγματος τὸν ἀργυροῦν Σταυρὸν τῶν Ἱπποτῶν τοῦ τάγματος τοῦ Σωτήρος, μετὰ ὑπηρεσίαν τεσσάρων καὶ δέκα ὄλων ἐτῶν, διότι τὰ παράσημα δὲν εἶχον ἀκόμη τότε ἐξυτελισθῆ. Εἶχε δὲ ἤδη ἀπονεμηθῆ αὐτῷ τῇ 10 Φεβρουαρίου 1844 ἔτους καὶ τὸ Ἀριστεῖον τῆς Γ' Σεπτεμβρίου : «διὰ τὰ ὅποια ἐδειξε λαμπρὰ αἰσθήματα ἐν τῇ Πρωτεύουσῃ κατ' ἐκείνην τὴν ἐθνοσωτήριον ἡμέραν,» καθ' ἣν ὁ Βασιλεὺς Ὁθων ἐξαναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ τὸ **Σύνταγμα**, ὅπερ καὶ τούτῳ τῷ λόγῳ μέχρι τῆς ἐξώσεως αὐτοῦ ἐνόθευεν.

Εἶδομεν, ὅτι μέχρι τῆς 22 Νοεμβρίου 1845 ἔτους ὑπῆρτεν ὡς Ἐλεγκτικὴ ἐν τῷ Ἐλεγκτικῷ Συνεδρίῳ, ὅτε καὶ τὰ ἀνωτέρω ἔργα ἐφιλοπόνει.

Τῇ δὲ 23 Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπελύθη τῆς ὑπηρεσίας ὑπὸ τῆς ὑπὸ τὸν **Κωλέττην** Κυβερνήσεως, ἐνεκα τῆς σφοδρᾶς ἀντιπολιτευσεως, ἣν ὁ ἀδελφὸς ἐκείνου **Κωνσταντῖνος Ν. Λεβίδης** διὰ τῆς Ἐλπίδος κατὰ τῆς Κυβερνήσεως διεξῆγεν. Ὑπῆρχεν ὅμως ἀνάγκη νὰ συνταχθῆ ὁ Προϋπολογισμὸς τοῦ Κράτους, καὶ ἡ ἐπὶ τῆς συντάξεως αὐτοῦ Ἐπιτροπὴ ἐζήτησε τὴν συνεργασίαν τοῦ **Δημητρίου Ν. Λεβίδου**, ἐκτὸς ὑπηρεσίας, ὡς ἐρρήθη, διατελοῦντος, καὶ οὕτω πρὸς αὐτὴν μεταξὺ ἄλλων ἀπαντήσαντος : « Ὑπηρετήσας δώδεκα ἔτη καὶ ἐπέκεινα εἰς τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνεδρίον, καὶ εἰς θέσιν μηδὲν ἔχουσαν συνάφειαν μὲν ἡμῶν πάλαι πολιτικᾶς διενέξεις, εἰς τὰς ὁποίας ποτὲ δὲν ἔλαβον τὴν παραμικροτέραν μετοχὴν, περιωρίσθη ἀπλῶς εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθήκόντων μου, τὰ ὅποια ἂν ἀκριβῶς, μετ' ἐπιμελείας καὶ συνειδήσεως ἐξεπλήρωσα, δύναται νὰ μαρτυρήσωσιν ὅλοι οἱ κατὰ καιροὺς ἀρχηγοὶ μου καὶ οἱ κατὰ καιροὺς διευθύναντες τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν. » Εἰς ἀμοιβὴν ἀπελύθη... Τὸ ἔργον, εἰς τὸ ὅποιον θέλετε νὰ λάβω μέρος, θέλει ἀπαιτήσῃ πολλὰκις νὰ συμβουλευθῶ τὰ λογιστικὰ βιβλία τῶν Ὑπουργείων, νὰ λάβω πληροφορίας προφορικᾶς πῶς δύναμαι, ἰδιωτεύων,

(1). Κατὰ Ὑπουργεῖον τὰ ἔσοδα τοῦ 1845 ἔτους εἶχον ὡς ἐξῆς :

Ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν	.....δραχ.	4,392,563.48
» Ἐξωτερικῶν	..... »	251,155.50
» Δικαιοσύνης	..... »	830,086.16
» Ἐσωτερικῶν	..... »	1,134,000.—
» Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Ἐκπαιδεύσεως	..... »	583,000.—
» Στρατιωτικῶν	..... »	4,063,850.—
» Ναυτικῶν	..... »	1,053,573.40

Ἐν ὅλῳ ὡς ἄνω δραχ. 12,308,228.54

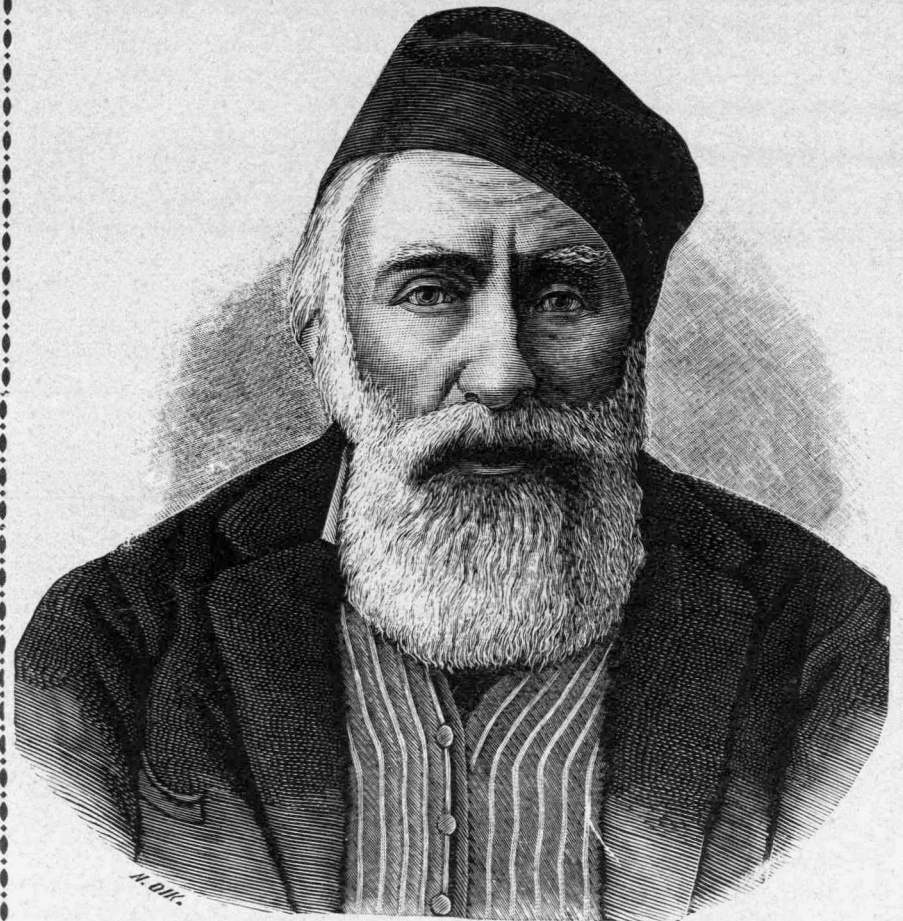
νὰ παρουσιασθῶ εἰς ὁποιοδήποτε Ὑπουργεῖον, χωρὶς νὰ ἔχω κανένα τίτλον, ὅτι ἡ Κυβέρνησις μ' ἐνέδουσε μὲ χαρακτηριστὴ ἐπίσημον ;... Νομιζῶ, ὅτι ὁ Πρωθυπουργός, ὁ ἔχων τὴν διεύθυνσιν ὀλοκλήρου τοῦ Ὑπουργείου, δύναται, ἂν νομίζῃ κατὰ τι συντελεστικὴν τὴν σύμπραξίν μου, νὰ μὲ «διορίσῃ δι' ἐγγράφου του, καὶ τότε θέλω ἀσμένως δεχθῆ τὴν τιμὴν νὰ συνεργασθῶ μὲ Ὑμᾶς, ὅχι μόνον διὰ νὰ μὴ νομισθῇ τις, ὅτι μνησικακῶς διὰ τὴν παῦσίν μου, ἀλλὰ διὰ νὰ δώσω καὶ νέον δεῖγμα, ὅτι εἶμαι ἀνθρώπος τῆς ὑπηρεσίας, καὶ ὅχι ἀνθρώπος τῶν πολιτικῶν διενέξεων».

Δὲν παρήλθον ἀπὸ τῆς 23 Νοεμβρίου 1845 ἔτους ἢ ὀκτῶ μόνον μῆνες, καὶ ὁ **Δημήτριος Ν. Λεβίδης** τῇ 17 Ἰουλίου 1846 ἔτους διορίζετο **Τριηματοάρχης Α' τάξεως** παρὰ τῷ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργείῳ, καὶ παρ' αὐτῆς ἐκείνης τῆς ἀπολυτάσεως αὐτὸν Κυβερνήσεως, καὶ ἐνῶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ διὰ τῆς Ἐλπίδος σφοδρότερον ἔτι ἀντεπολιτεύετο τὸν **Κωλέττην**.

Κατὰ τοὺς ἀνωτέρω ὀκτῶ μῆνας, καθ' οὓς διετέλεσεν ἄνευ δημοσίας ὑπηρεσίας, συνέγραψε ὀγκῶδες σύγγραμμα περὶ ἐμπορικῶν λογιστικῶν, ἢ περὶ κρατήσεως τῶν ἐμπορικῶν βιβλίων, εὑρεθὲν μετὰ θάνατον τοῦ ἀνδρὸς ἐν τοῖς ἐγγράφοις αὐτοῦ. Καὶ ἀγνωστον μὲν διατὶ δὲν εἶχε προβῆ εἰς τὴν ἐκτύπωσιν ἔργου, ὅπερ καὶ σήμερον ἀκόμη, ὑποβλήθη εἰς τὴν κρίσιν εἰδημόνων, εὑρέθη πλήρης καὶ τέλειον. Μάλιστα καὶ ἡ Ἀγγελία εἶχε τυπωθῆ ἤδη ἀπὸ τῆς 8 Ἰουνίου 1846 ἔτους καὶ τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργεῖον διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 22828 τῆς 26 Ἰουλίου 1846 ἔτους Ἐγκυκλίου αὐτοῦ εἶχε συστήσει τὸ ἔργον πρὸς τὰς οἰκονομικὰς ἀρχὰς τοῦ Κράτους. « Ἡ ἀνάγκη τοιούτου συγγράμματος, ἔγραψεν ἐν τῇ Ἀγγελίᾳ αὐτοῦ ὁ **Δημήτριος Ν. Λεβίδης**, γίνεται ὁσημέραι ἐπαισθητῆ ἢ διδασκαλία τοῦ ἐμπορικῶν λογιστικῶν καὶ ἐν γένει τοῦ λογιστικῶν εἶναι παρημελημένη παρ' ἡμῖν, καὶ νέοι ἐξερχόμενοι τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων, προικισμένοι μὲ διαφόρους γνώσεις, εἶναι ἀνίκανοι νὰ ὑπηρετήσωσιν εἰς τὰ ἐμπορικὰ γραφεῖα, ἢ εἰς τὰς δημοσίας θέσεις, μὴ ἔχοντες τὰς ἀπαιτουμένας λογιστικὰς γνώσεις. Ὡς ἐκ τούτου τὸ μὲν ὀδημόσιον λογιστικὸν τῆς Ἑλλάδος εἶναι εἰς τὴν ἀθλιεστέρην κατάστασιν, οἱ δὲ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ἔμποροι δυσκολεύονται νὰ εὕρωσιν νέους ἱκανοὺς νὰ διευθύνωσι τὰ ἐμπορικὰ τῶν βιβλία. » Ζητῶν δὲ τὴν συνδρομὴν τοῦ Ὑπουργείου πρὸς ἐκτύπωσιν τοῦ ἔργου, ἔγραψεν : « Αἱ Κυβερνήσεις εἶναι ἀναντιρρήτως οἱ πρῶτοι προστάται παντὸς ἔργου, τείνοντες πρὸς τὴν εὐημερίαν καὶ εὐδαιμονίαν τοῦ Λαοῦ, καὶ τὸ ἐμπόριον εἶναι ἀναμφιλέκτως ἡ ἀληθὴς πηγὴ τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ δημοσίου πλούτου, τῆς πρώτης ταύτης βάσεως τῆς εὐδαιμονίας τῶν ἐθνῶν. — Ἄν καὶ τὸ σύγγραμμα τοῦτο πραγματεύεται ἰδίως περὶ τοῦ ἐμπορικῶν λογιστικῶν, δὲν εἶναι ἥττον ἀναγκαῖον διὰ τοὺς οἰκονομικοὺς ὑπαλλήλους τοῦ Κράτους, διότι τὸ ἐμπορικὸν λογιστικὸν εἶναι ἡ βάση τοῦ δημοσίου λογιστικῶν. Αἱ ἀρχαὶ εἶναι αἱ αὐταί, αἱ ὀνομασίαι μόνον παραλλάσσουσιν, καὶ ὅστις εἶναι κάτοχος τοῦ ἐμπορικῶν λογιστικῶν δὲν δύναται εἰμὴ νὰ διαπρέψῃ εἰς τὴν δημόσιον λογιστικὴν ὑπηρεσίαν »

Τμηματοάρχης Α' τάξεως παρά τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομικῶν διετέλεσεν ἀπὸ τῆς 17 Ἰουλίου 1846 μέχρι τῆς 22 Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους· τῇ δὲ 23 Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1846 προσεβιβάζετο εἰς τὴν θέσιν **Τμηματοάρχου Διευθυντοῦ τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου**, διατελέσας τοιοῦτος μέχρι τῆς 26 Μαΐου 1862 ἔτους, διότι τῇ 27 Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐγένετο **Ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν** τοῦ ὑπὸ τὸν **Ἰωάννην Κολοκοτρώνην** ὑπουργείου, ὅπερ ὑπῆρξεν, ὡς γνωστόν, καὶ ἡ τελευταία ἐπὶ Ὁθωνος Κυβέρνησις, διαδεχθεῖσα τὸ κληθὲν Ὑπουργεῖον τοῦ αἵματος. Ἀλλὰ περὶ τούτων θέλομεν διαλάβει κατωτέρω.

Ἐπιμελῶς ἀποφυγόντες νὰ ἐκφέρωμεν γνώμην ἰδίαν περὶ τοῦ **Δημητρίου Ν. Λεβίδου**, περιορισθέντες δ' ἀπλῶς εἰς τὴν δημοσίευσιν κειμένων ἐπισήμων καὶ κρίσεων περὶ τοῦ τετελευτηκότος ἀνδρῶν ἄλλων, ἀποσπῶμεν περὶ αὐτοῦ, ὡς **Διευθυντοῦ τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου**, ἐξ ἀγορεύσεως, γενομένης τῇ 13 Φεβρουαρίου 1891 ἔτους ἐνώπιον τῆς Βουλῆς ὑπὸ τοῦ τότε ἐκ Τριφυλίας βουλευτοῦ κ. **Σ. Σωτηροπούλου**, τοὺς ἐξῆς λόγους, οὓς περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἔλεγε, μετὰ τριάκοντα ὅλους ἐνιαυτούς, ὁ ἐν-τριβῆς περὶ τὰ τῆς οἰκονομικῆς ὑπηρεσίας ρήτωρ, συζητουμένου νομοσχεδίου τινὸς περὶ τοῦ **Γενικοῦ Λογιστηρίου**, καθ' ὃ ἀνεγνωρίζοντο πλεονεκτήματα καὶ προνομίαι ὑπερβολικαὶ ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος νὰ διορισθῆ Διευθυντοῦ αὐτοῦ: «Παρ' ἡμῖν τὸ Λογιστήριον συνεστήθη κατὰ πρῶτον » ἐν ἔτει 1842· μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ συγκέντρωσις τῶν λογιστικῶν » ἐγγράφων ἦτο ἀνατεθειμένη εἰς τὸ Γενικὸν Ταμεῖον, ἐπειδὴ ὅμως ἡ » ὑπηρεσία ἀνεπτύχθη, ἐδόθη ν' ἀποσπασθῆ ἀπὸ τὸ Γενικὸν Ταμεῖον καὶ » νὰ προσκολληθῆ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν, ἐδόθη δὲ εἰς τὸν » προϊστάμενον τοῦ τμήματος τούτου ὁ βαθμὸς τοῦ διευθυντοῦ, καὶ ἐδόθη » ὄχι τόσον διὰ τὰ καθήκοντα τῆς θέσεως, ὅσον χάριν τοῦ προσώπου, εἰς ὃ » ἀνετέθη ἡ διεύθυνσις, διότι ὁ πρῶτος διευθυντὴς ἦτο ὁ μακαρίτης Σπα- » νιολάκης, ὁ ὁποῖος διετέλει καὶ τότε γενικὸς ταμίας καὶ εἶχε πολλὰ δι- » καιώματα καὶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν καὶ κατὰ τὸν ἀγῶνα. Ἀφοῦ ὅμως πα- » ρῆλθον ἔτη τινὰ καὶ ὁ μακαρίτης Σπανιολάκης δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ τὸ » διευθύνῃ, τότε τὸ Γενικὸν Λογιστήριον ἐγένετο ἀπλοῦν τμήμα τοῦ Ὑπουρ- » γείου τῶν Οἰκονομικῶν καὶ προϊστάμενος αὐτοῦ διορίσθη ὁ γνωστός εἰς » ὅλους μας κ. **Λεβίδης**. Ὁ **Λεβίδης** ὑπῆρξε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ » ὑπάρχῃ ὁ ἀνώτερος πάντων τῶν ἐν Ἑλλάδι ὡς πρὸς τὰ **λο- » γιστικά**. Περφοικισμένος ἀπὸ ἐξοχὸν ἰδιοφυΐαν περὶ τὰ λογιστικά, » ἀσχολούμενος ἐκ νεότητός του εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτήν, γνωρίζων ξένας » γλώσσας, καὶ δυνάμενος νὰ μελετᾷ καὶ μαθάνῃ τὰ γινόμενα ἀλλαγῶν, » ὧν δὲ κατ' ἐξοχὴν φιλόπονος καὶ ἐπιμελής, κατέστη τῷ ὄντι **ἀπαρά- » μελλος** ὡς πρὸς τὸ εἶδος τοῦτο, καὶ **οὔδεις ἄλλος δύναται νὰ » συγκριθῆ μετ' αὐτοῦ**, Ἐν τούτοις ἐδέχθη νὰ διευθύνῃ τὸ Γενικὸν » Λογιστήριον ὡς ἀπλοῦς τμηματοάρχης, καὶ ὡς τοιοῦτος ἔμεινε μέχρι τοῦ » 1852, ὅτε, εἰσαχθέντος παρ' ἡμῖν τοῦ ἐν Γαλλίᾳ λογιστικοῦ Νόμου, » καὶ ἀναπτυχθέντος τοῦ λογιστικοῦ τοῦ Κράτους, ἐγένετο πάλιν διευθυν-

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ν. ΛΕΒΙΔΗΣ

(Ἐχαράχθη ἐπὶ τῆς βάσει τῆς μόνης ὑπολειψθείσης παλαιᾶς φωτογραφίας.)

»τής. Ὁ κ. Λεβίδης ἰθὺς εἰρωρεῖτο τῷ ὄντι **ἀναντικατάστατος**, εἶχε δὲ
 »ἀποκτῆσει **μεγάλα δικαιώματα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν**, καὶ ἠδύνατο νὰ ἐπι-
 »βάλῃ οἷους ὄρους καὶ ἂν ἤθελεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν. Ἄλλὰ σεβό-
 »μενος ἑαυτόν, καὶ μὴ θέλων νὰ ταράξῃ τὴν ἁρμονίαν, ἡ ὁποία πρέπει
 »νὰ ὑφίσταται μεταξύ τῶν διαφόρων ὑπηρεσιῶν τοῦ κράτους, καὶ ἔχων
 »ὑπ' ὄψιν τοῦ τὰ ἀλλαγῶ γινόμενα, νῦ χαριστήθη νὰ λάβῃ ἀπλῶς τὴν
 »θέσιν τοῦ Διευθυντοῦ μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀντιπροέδρου τοῦ Ἐλεγκτι-
 »κοῦ Συνεδρίου, χωρὶς νὰ ζητήσῃ οὔτε τὸν βαθμὸν τοῦ Προέδρου τοῦ
 »Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, οὔτε ἄλλα πλεονεκτήματα»⁽¹⁾.

Ὁ δὲ κατὰ τὸ 1882 ἔτος Διευθυντὴς τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου,
 ἐξεταζόμενος τῇ 11 Μαρτίου 1882 ἔτους ἐνώπιον τῆς **Ἐξεταστικῆς**
Ἐπιτροπῆς τῆς Βουλῆς περὶ τοῦ ἐλλείμματος τοῦ ταμείου Θεῶν καὶ
 τῶν Βελεντζιακῶν ἐν γένει, καὶ περιγράφων τὴν σύγχρονον κατάστασιν
 τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου, ἔλεγε περὶ τοῦ Δημητρίου Ν. Λεβίδου τὰ
 ἑξῆς: «Ἀφ' ὅτου ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου **ὁ σχη-**
ματίας τὸ Λογιστικὸν σύστημα Δ. Λεβίδης, ὁ σκοπός,
 »δι' ὃν συνεστήθη τὸ Γενικὸν Λογιστήριον, ἐξέλιπεν. Ἐκτοτε σχεδὸν
 »καὶ ἡ ἐξέλεξις τῶν ὑπολόγων καὶ ἡ οικονομικὴ λογοδοσία τῶν Κυβερ-
 »νήσεων κατέπαυσε. Μικρὰ ἔργασια ἐγένετο ἐκτοτε, ἥτις μόλις φθάνει
 »μέχρι τῆς χρήσεως τοῦ 1867 ἔτους, ἀφ' ὅτου καθυστεροῦνται οἱ ἀπο-
 »λογισμοὶ τοῦ Κράτους.»⁽²⁾

Μέχρι λοιπὸν τῆς 26 Μαΐου 1862 ἔτους, ἦτοι ἐπὶ **ἑκατάδεκα** συ-
 νεχῆ ἔτη, διηύθυνε τὴν τε λογιστικὴν καὶ τὴν οικονομικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ
 Κράτους, ἐκ τῶν ἰδρυτῶν καὶ εἰσηγητῶν αὐτῆς ἐν Ἑλλάδι γενόμενος.

Παραδειγματικὴ ἦν ἡ τε ἐπιμέλεια καὶ ἡ αὐστηρότης τοῦ ἀνδρός,
 καὶ ὅμως οἱ ὑφιστάμενοι ἠγάπων καὶ ἐλάτρευον αὐτόν, εὐρίσκοντες παρ'
 αὐτῷ εὐτολμον προστάτην. Ὅθεν οἱ ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ ὑπάλλ-
 ηλοι οὔτε μετετίθεντο, οὔτε ἀπελύοντο, αὐτοῦ μὴ συναινούντος, ἀσ-
 κοῦντος δὲ ἐπὶ τοῦ κλάδου τούτου ἀπόλυτόν τε καὶ ἀνεξέλεγκτον ἐξου-
 σίαν. Τοιοῦτοτρόπως εἶχε μορφώσει τὴν τε λογιστικὴν καὶ τὴν οικονομι-
 κὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Κράτους, δημιουργήσας τοὺς κρατίστους τῶν λογι-
 στικῶν καὶ οικονομικῶν ὑπάλλήλων, ὧν οἱ πλεῖστοι ὑπῆρξαν μαθηταὶ
 ἐκείνου.

Καθ' ὃν δὲ χρόνον διετέλει Διευθυντὴς τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου
 πολλῶν καὶ σπουδαιοτάτων Ἐπιτροπῶν ἐγένετο μέλος καὶ εἰσηγητής, εἶον:

Α'.) Τῇ 23 Δεκεμβρίου 1846 ἔτους διὰ Β. Διατάγματος διωρίσθη
 μετὰ τοῦ Ν. Σιληβέργου, Προέδρου τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, μέλος
 ὁμιλοῦς ἐπιτροπῆς: «πρὸς συναρμολόγησιν καὶ τακτοποίησιν τῶν Πα-
 λαιῶν Βιβλίων τῆς Κεντρικῆς οικονομικῆς ὑπηρεσίας μετὰ τῶν τοῦ

(1) **Ἐφημερὶς τῶν Συζητήσεων τῆς Βουλῆς**, Περίοδ. IB'. Συνόδοσ Α'. σελ. 553,
 Συνεδρίασις τῆς 13 Φεβρουαρίου 1891 ἔτους.

(2) Ἴδετε τὸν ἐν τῷ **Ἀρχεῖφ** τῆς Βουλῆς τοῦ 1882 ἔτους φάκελλον τῆς **Ἐξεταστι-**
κῆς τῶν Πραγμάτων Ἐπιτροπῆς τῆς Βουλῆς περὶ τοῦ ἐλλείμματος τοῦ Ταμείου Θε-
 ῶν καὶ τῶν Βελεντζιακῶν ἐν γένει.

Γενικοῦ Λογιστηρίου κλπ», κατὰ προτέραν περὶ τούτου ἀπόφασιν τῆς Βουλῆς. Καὶ ὁ μὲν ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργός, κοινοποιῶν τὸ Β. Διάταγμα, ἔγραφε: «πεπειθότες, ὅτι θέλετε προσπαθῆσαι νὰ ἀποπερατώ-» σητε αὐτὴν ὅσον ὁἶόν τε τάχιον, συμφώνως μὲ τὴν ἐννωσμένην περὶ τὰ » τὰ τοιαῦτα ἀκριβείαν ὑμῶν καὶ τάξιν»⁽¹⁾, τὸ δ' ἐν λόγῳ Β. Διάταγμα ἔφερεν: «ἔχοντες ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ οὐσιώδης καὶ πολύμοχθος ἐργα-» σία αὕτη ἀπαιτεῖ ὄχι μόνον ἐξειδικιασμένην περὶ τὸ λογιστικὸν ἱκανό-» τητα καὶ πείραν, ἀλλὰ καὶ ἀκριβῆ γνώσιν τῆς ὑπηρεσίας καὶ τῶν » προηγουμένων αὐτῆς.»

Ἐν τούτοις ὁ τότε ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν Ὑπουργός Ν. Πονηρόπουλος κατηγορήθη ἐνώπιον τῆς Βουλῆς καὶ ἐπὶ ἄλλαις τισὶ πράξεσι καὶ ἐπὶ τῷ ὅτι διὰ τοῦ μνησθέντος Β. Διατάγματος παρεβίασε τὴν νόμιμον χρῆσιν τῆς πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ῥηθείσης ἐργασίας ψηφισθείσης πιστώσεως, ἀνα- θέσας τὴν ἐν λόγῳ ἐργασίαν, καθ' οὓς ὅρους προέβλεψε τὸ Β. Διάταγμα, τοῖς ἀνωτέρω δημοσίοις λειτουργοῖς. Καὶ μακρὰ μὲν καὶ πεισματώδεις περὶ τούτου ἐγένοντο τότε συζητήσεις· ἡ δὲ Ἐκθέσις τῆς μειουοψηφίας τῆς Εἰσηγητικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τῶν εἰς τὴν ἐξεταστι- κὴν Ἐπιτροπὴν ὑποβληθέντων ἐνταλμάτων, κατατεθεῖσα ἐνώπιον τῆς Βουλῆς, οὐτως συνεπέρανε περὶ ἀμφοτέρων τῶν δημοσίων ἐκείνων λει- τουργῶν: «Ἡ Κυβέρνησις λοιπὸν ἐξελέξατο τὸν καταλληλότερον τρόπον » διὰ νὰ φέρῃ εἰς πέρας ἔργον, ἐνδιαφέρον τὰ μέγιστα τὸ Δημοσίον καὶ τὴν » εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν ὑπόληψιν αὐτοῦ... Πρέπει, Κύριοι, νὰ εἴμεθα δίκαιοι, » καὶ θαρραλέως λέγω, ὅτι ἦτο εὐχῆς ἔργον, ἂν ἡ Κυβέρνησις ἠδύνατο » νὰ μορφώσῃ τὴν ὑπαλληλίαν τῆς ἀπὸ ἀνθρώπου, ἔχοντας τὴν τι- » μιότητα, τὴν ἱκανότητα, τὸ φιλόπονον καὶ τὸν ἀκάμα- » τον διὰ τὴν ὑπηρεσίαν ζῆλον τῶν Κυρίων Σιληθέρου » καὶ Λεβίδου.»

Ἡ συναρμολόγησις καὶ ἡ τακτοποίησις τῶν Παλαιῶν Βιβλίων τῆς Κεντρικῆς οἰκονομικῆς ὑπηρεσίας μετὰ τῶν τοῦ Γεν. Λογιστηρίου κ.λ.π. τῶν ἐπιτεύχθη· ἰδοὺ δὲ τί περὶ ταύτης τῆς οὐσιώδους καὶ πολυμόχθου ἐργασίας, ὡς ὠνόμαζεν αὐτὴν τὸ ῥηθὲν Β. Διάταγμα, ἔγραφε τὸ Ἐλεγ- κτικὸν συνέδριον ἐν τῇ Γενικῇ Ἐκθέσει αὐτοῦ τῆς 15—19 Μαρτίου 1854 ἔτους πρὸς τὸν Βασιλεῖα Ὁθωνα, τῇ ἐπιγραφομένη: «περὶ τῶν λογαρι- ασμῶν τῶν οἰκονομικῶν διαχειρίσεων τοῦ 1845 καὶ 1846 καὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ τῆς χρήσεως τοῦ 1845»: «Τότε, ἔγραφε τὸ Συνέδριον, » ὁ ἰδίως ἀναλαβὼν τὴν ἐργασίαν ταύτην Ἐλεγκτὴς Κύριος Δ. Ν. Λε- » βίδης ἐβιάσθη νὰ ἐξελέγξῃ τὰς διαφόρους ἐκείνας ἐγγραφὰς καὶ νὰ τὰς » συναρμολογήσῃ πρὸς ἀλλήλας... Ἐκράτησε δὲ σημειώσεις πολλῶν ἔπανορ- » θωτικῶν καὶ συμπληρωτικῶν ἐγγραφῶν, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σημειώ- » σεων ἐκείνων συντάχθησαν κατὰ τὸ 1847 βιβλία, εἰς τὰ » ὅποια μετηνέχθησαν μὲν ἐν περιλήψει ὅλαι αἱ πράξεις, αἱ ἐγγεγραμμέναι » εἰς τὰ βιβλία τῶν εἰρημένων τριῶν περιόδων, προσετέθησαν δὲ αἱ ἀπαι- » τούμεναι ἔπανορθωτικαὶ καὶ συμπληρωτικαὶ ἐγγραφαί, καὶ οὕτω

(1) Πρωτ. ἀριθ. 45905, τῆς 30 Δεκεμβρίου 1846 ἔτους.

» κατηρτίσθησαν παρὰ τῷ Γενικῷ Λογιστηρίῳ ἀπὸ τοῦ » ἔτους ἐκείνου βιβλία δημοσία, παριστάνοντα τὴν οἰκονομικὴν » κατάστασιν τοῦ Κράτους, ὅπως ἐκτίθεται εἰς τοὺς ἐτησίους γενικοὺς λο- » γαριασμοὺς καὶ ἀπολογισμοὺς.»⁽¹⁾

Ὁθεν καὶ τὰ κατὰ τὸ 1847 ἔτος παρὰ τῷ Γενικῷ Λογιστηρίῳ καταρ- τισθέντα δημοσία βιβλία, τὰ παριστάνοντα τὴν οἰκονομικὴν κατά- στασιν τοῦ Κράτους, ὀφείλονται τῷ Δημητρίῳ Ν. Λεβίδῃ, καθὰ καὶ ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐπισήμου Ἐκθέσεως βεβαιοῦται.

Β'.) Τῇ δὲ 10 Ἰανουαρίου 1853 ἔτους διωρίσθη διὰ Β. Διατάγματος μέλος Ἐπιτροπῆς πολυμελούς: πρὸς διευκόλυνσιν διὰ τοῦ καταλληλο- τέρου τρόπου τῶν μέσων πρὸς θεραπείαν τῶν χρηματικῶν ἀναγκῶν τῆς γεωργίας καὶ τῶν ἄλλων κλάδων τῆς βιομηχανίας τοῦ ἔθνους. Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης οἱ Α. Μοναρχίδης, ὡς Πρόεδρος αὐτῆς, Γερουσιασταί, Α. Κουμουνοῦρος, Βουλευτὴς, Ν. Σιλήβεργος, Πρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, Γ. Λασάνης, Συνταγματάρχης τῆς Φάλαγ- γος, Ι. Σούτσος, Καθηγητῆς τῆς Πολιτ. Οἰκονομίας, Μ. Ρενιέρης καὶ Μ. Ποτλῆς, δικηγόροι κλπ.

Σπουδαιότατα θίγει ζητήματα τὸ ὑπ' ἀριθ. 860 τῆς 13 Ἰανουαρίου 1853 ἔτους ἐγγραφὸν τοῦ τότε ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Ὑπουργοῦ Ρήγα Παλαμῆδου, ὅπερ εἶχεν ὑποβληθῆ τῇ ἐν λόγῳ Ἐπιτροπῇ.

Γ'.) Τῇ 3 Μαΐου καὶ τῇ 21 Ἰουλίου 1853 ἔτους τὸ ἐπὶ τῶν Ἐκκλη- σιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργεῖον διώριζεν αὐτὸν μέλος Ἐπιτροπῆς: περὶ τοῦ ἀσφαλεστέρου καὶ ὠφελιμοτέρου τρόπου τῆς ἀποστολῆς τοῦ σημαντικοῦ κληροδοτήματος Βαρβάκη κλπ. Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ὁ Ν. Σιλήβεργος, Πρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, Γ. Σταύρου, Διοικητῆς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς κλπ.

Δ'.) Τῇ 11 Ἰανουαρίου 1854 ἔτους τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουρ- γεῖον, τὸ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τὸ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης διώρισαν αὐτὸν μέλος Ἐπιτροπῆς: ἐπὶ τῶν πράξεων καὶ προτάσεων τῆς Γενικῆς τῶν Μετόχων Συνελεύσεως τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος περὶ κτηματικῆς πιστώσεως. Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης οἱ Α. Μω- ραϊτίνης, Πρόεδρος τῶν ἐν Ἀθήναις Ἐφετῶν, Π. Καλλιγᾶς, Ἀντεισαγ- γελεύς παρὰ τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ, Π. Παπαρρηγόπουλος, Ἀρεοπαγίτης, Ι. Σούτσος, Καθηγητῆς τῆς Πολιτ. Οἰκονομίας, Π. Ἀργυρόπουλος, Κα- θηγητῆς τοῦ Δικαιητικοῦ Δικαίου, Μ. Ποτλῆς καὶ Ἐμμ. Κόκκινος, δικηγόροι κλπ.

Ε'.) Τῇ 29 Μαΐου 1857 ἔτους διωρίσθη ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησια- στικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργεῖου μέλος Ἐπιτροπῆς: περὶ μισθοδοτήσεως τοῦ κατωτέρου Κλήρου. Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης οἱ σεβασμιώτατοι Ἀρχιεπίσκοποι Μαντινείας καὶ Κυνουρίας Θεο- φάνης καὶ Μεσσηνίας Προκόπιος, οἱ Κ. Προβελέγγιος, Γερουσιαστής, Θ. Ζαΐμης, Βουλευτὴς, Α. Μάμουκας, Τμηματάρχης, Ι. Σούτσος, Καθηγη-

(1) Ἴδετε σ. Ε' τῆς ἀνωτέρω Γενικῆς Ἐκθέσεως.

τῆς τῆς Πολιτ. Οικονομίας, Μ. Ποτλῆς, Καθηγητῆς τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου κλπ.

Ζ'.) Τῆ 7 Ἰουνίου 1858 ἔτους διωρίσθη ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργείου μέλος Ἐπιτροπῆς: περὶ τῶν κυρίων αἰτίων, ὡς ἐκ τῶν ὁποίων χωλαίνει ἡ λογιστικὴ ὑπηρεσία τοῦ Κράτους, εἴτε ταῦτα ἐνυπάρχουσιν εἰς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, εἴτε ἀπορρέουσιν ἐκ τινῶν τῶν καθεστῶσων διατάξεων. Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης οἱ Ν. Σιλήβεργος, Πρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, Σ. Πονηρόπουλος, Τμηματάρχης κλπ.

Ζ'.) Τῆ 11 Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους διωρίσθη ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Ὑπουργείου μέλος Ἐπιτροπῆς: περὶ εἰσαγωγῆς τοῦ συστήματος τῆς κτηματικῆς πίστεως ἐν Ἑλλάδι.

Η'.) Τῆ 17 Αὐγούστου 1859 ἔτους διωρίσθη ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργείου μέλος Ἐπιτροπῆς: πρὸς ἐπεξεργασίαν τοῦ νέου περὶ Γραμματοσήμου νόμου. Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Ὑπουργείου εἶχον διορισθῆ οἱ Θ. Δηλιγιάννης, Γ. Βέλιος κλπ.

Θ'.) Τῆ 22 Σεπτεμβρίου 1860 ἔτους διωρίσθη ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργείου μέλος Ἐπιτροπῆς: πρὸς σύνταξιν σχεδίου λογαριασμοῦ καὶ ὁδηγῶν περὶ τῆς λογοδοσίας τῶν Προξενικῶν Ἀρχῶν.

Ι'.) Τῆ 5 Μαΐου 1861 ἔτους διωρίσθη ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργείου μέλος Ἐπιτροπῆς: ἀπερὶ ἀξιόσεως τῆς μισθοδοσίας κ.λ.π. τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων.» Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης οἱ Κ. Προβελέγγιος, Ν. Σιλήβεργος καὶ Ι. Ἀμβροσιάδης, Γερουσιασταί: Σ. Βλάχος καὶ Χ. Χρηστόπουλος, Βουλευταί, κλπ.

ΙΑ'.) Τῆ 13 Ὀκτωβρίου 1861 ἔτους διὰ Β. Διατάγματος διωρίσθη μέλος Ἐπιτροπῆς πρὸς σύστασιν «ἀγροτικῆς Τραπέζης». Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης οἱ Δ. Χρηστίδης, Κ. Προβελέγγιος, Ν. Σιλήβεργος, Γερουσιασταί: Εὐθ. Κανελλόπουλος κλπ. βουλευταί: Ι. Σούτσος, Διευθυντῆς τοῦ Γραφείου τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας κλπ.

Ἄλλ' ἐπίσης καθ' ὃν χρόνον διετέλει Διευθυντῆς τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου αὐτὸς συνέταξε τοὺς **Γενικοὺς Λογαριασμοὺς τῆς Οἰκονομικῆς Διαχειρίσεως τοῦ Κράτους** τῶν ἐτῶν 1846 μέχρι καὶ τοῦ 1858. ἦται τριῶν καὶ ἑκα ὄλων ἐτῶν, ὡς καὶ τοὺς **Ἀπολογισμοὺς τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων** τῆς χρήσεως τῶν ἐτῶν 1850 μέχρι καὶ τοῦ 1857 κλπ.

Σπουδαιότατη κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα, καὶ εἰδικῶς κατὰ Μάρτιον τοῦ 1849 ἔτους, εἶναι καὶ ἡ «**Ἐμπιστευτικὴ Ἐκθεσις**» αὐτοῦ, ὡς Διευθυντοῦ τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου: «περὶ τῆς τότε λογιστικῆς καὶ οἰκονομικῆς καταστάσεως τοῦ Κράτους,» ὑποβληθεῖσα τῷ τότε ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν ὑπουργῷ Δ. Βούλγαρη, τῆς ἀντίγραφον εὐρέθη ἐν τοῖς ἐγγράφοις ἐκείνου. Ἐκθεσιν τῆς αὐτῆς εἶχε ζητήσει ἡ Βουλὴ, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ ἐγγράφου τοῦ Προέδρου αὐτῆς τῆς 15 Φεβρουαρίου 1849 ἔτους πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργεῖον.

Διευθυντῆς τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου διετέλεσε μέχρι τῆς 26 Μαΐου 1862 ἔτους, τῆ δὲ 27 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς καὶ ἔτους ὁ Βασιλεὺς Ὁθων, ὡς ἐρρήθη ἀνωτέρω, ὠνόμασεν αὐτὸν **Ῥπουργὸν ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν** τῆς ὑπὸ τὸν Ἰωάννην Κολοκοτρώνην, Ἀντιστρατηγον, Γερουσιαστήν καὶ ἱπποστασιάρχην, Κυβερνήσεως, τῆς σχηματισθείσης μετὰ τὴν κατὰστολὴν τῆς Ναυπλιακῆς στάσεως. Διετέλεσε δὲ τοιοῦτος μέχρι τῆς 26 Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ 1862 ἔτους, ὅτε καὶ παρητήθη, διαφωνήσας πρὸς τὸν Βασιλέα Ὁθωνα καὶ πρὸς τοὺς Ὑπουργοὺς ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴν τοῦ Ὑπουργείου, διότι ὁ **Δημήτριος Ν. Λεβίδης** πρότεινε καὶ ὑπεστήριξε τὴν ἀπονομὴν γενικῆς ἀμνηστίας πρὸς ἅπαντας τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς κρατούμενους, τοὺς συμμετασχόντας τῆς στάσεως τοῦ Ναυπλίου.

«Κινοῦμενος, ἔγραφε τότε ὁ τύπος περὶ αὐτοῦ, οὐχὶ ἐκ φιλοδοξίας, ἄλλ' ἐκ τῆς ἐλπίδος, ὅτι ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς γέφυρα εἰς τὴν μετὰ τῆς ἀντισυνταγματικῆς ὁδοῦ, ἣν διέτρεχεν ἡ Ἑλλάς, εἰς τὴν **συνταγματικὴν**, ὑπήκουσεν εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ Βασιλέως, καὶ ἐδέχθη νὰ ὑπουργήσῃ συμπῶνως μὲ τὸ ὑπουργικὸν πρόγραμμα. Ἐπίστευσεν, ὅτι οἱ συναδέλφοί του ἤθελον σεβασθῆ ὅσας ἔδωκαν πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ὑποσχέσεις, ἐφ' ᾧ καὶ ὡς ὑπουργὸς μὲν τῶν οἰκονομικῶν προσηχέθη ἐξίσει πρὸς ἅπαντας, καὶ προσεπάθησε νὰ ἀποδείξῃ διὰ πράξεων, ὅτι ἢ Κυβέρνησις εἶχε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ φέρῃ εἰς τὸν τόπον τὴν ὁμόνοιαν καὶ νὰ συμφιλιώσῃ τὸν λαὸν μετὰ τῆς Βασιλείας... Ὡς μέλος τοῦ Ὑπουργείου εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐπρότεινε καὶ ὑπεστήριξεν ἰσχυρότατα τὴν **γενικὴν**, ἢ τοῦλάχιστον τὴν μερικὴν ἀμνησίαν, ἥτοι τὴν ἀπονομὴν ταύτης πρὸς ἅπαντας τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς κρατούμενους. Τὴν πρότασιν ταύτην πολλὰκις ἐπανέλαβε, καὶ ὅμως οὐδέποτε τὸ ὑπουργικὸν Συμβούλιον νὰ ἀπορνηθῆ περὶ αὐτῆς καταφατικῶς, ἢ ἀποφατικῶς ἠθέλησεν ἀνέβαλε τὴν λύσιν αὐτῆς ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην Συνεδρίασιν, ὥστε ἐπὶ τέλους ἐζήτησεν, ἵνα κατὰ τὴν Συνεδρίασιν τῆς 19 ὁρισθῆ ρητῶς ἢ ἡμέρα τῆς λύσεως τῆς προτάσεώς του. Κατὰ τὴν συνεδρίασιν ταύτην... ἀντὶ νὰ προσκαλέσῃ ὁ κ. Πρόεδρος τὰ μέλη τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου νὰ ἀπορνηθῶσι πότε πρέπει νὰ συζητηθῆ καὶ νὰ λυθῆ τὸ ζήτημα τῆς ἀμνηστίας, ἐπατέθη κατὰ τοῦ Λεβίδου δι' ὅσα ἐδημοσίευσαν αἱ ἐφημερίδες, καὶ ὑπέδειξεν, ὅτι δὲν συμμαρτίζεται τὴν πρότασιν του. Τοιαύτην βλέπων τὴν διάθεσιν τοῦ Προέδρου καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν συναδέλφων του σιωπήσαντας, ἀπεσύρθη, καὶ τὴν ἐπιούσαν ἀπέστειλεν ἐγγράφως τὴν ἠτιολογημένην παραίτησίν του, τὴν ὑπὲρ ἡμῶν θέλομεν δημοσιεύσει μετὰ τὴν παραδοχὴν τῆς. — Ὑπουργοὶ! μὴ μένητε ἀναλγείς εἰς τὴν τοιαύτην τῆς πατρίδος κατάστασιν. Συνέλθετε καὶ ἴδετε ὅποιον διατρέχομεν κίνδυνον, ὑποτασσόμενοι πάντοτε εἰς τὰς ξένας θελήσεις καὶ παρὰ τὴν συνείδησιν ἡμῶν πράττοντες. Παράδειγμα αὐταπαρνήσεως ἔδωκεν ἡμῖν ὁ κ. Λεβίδης: ἀκολουθήσατέ τον ὅσοι ἐξ ὑμῶν συνεμερίσθητε πραγματικῶς τὴν πρότασιν του, ἥτις εἶναι καὶ πρότασις οὐχὶ μόνον τῆς ἐλευθέρου Ἑλλάδος, ἀλλ' ἀπάσης τῆς Ἑλληνι-

»κῆς φυλῆς, καὶ ἐστὲ βέβαιοι, ὅτι καὶ τὴν πατρίδα καὶ τὸν θρόνον
»ὑπηρετεῖτε.»⁽¹⁾

Δὲν εἶχον παρέλθει τρεῖς μῆνες ἀφ' ἧς ταῦτα ἐγράφητο, καὶ ὁ Βασι-
λεὺς Ὁθων, καταπλέων εἰς Πειραιᾶ μετὰ τῆς Βασιλίσσης ἐκ περιοδείας
ἀνά τὴν Ἑλλάδα, δὲν ἐτόλμα νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὴν ἀκτὴν, καθαιρεθεὶς καὶ
ἐκπτώτος τοῦ θρόνου μετὰ τῆς δυναστείας γενόμενος.

Ἄλλ' ὁ Βασιλεὺς Ὁθων, καὶ τοὶ ὁ Ὑπουργὸς αὐτοῦ παρητήθη καθ' ὃν
τρόπον ἀνωτέρω ἐξετέθη, ἐκτιμῶν τὴν τῆ ὑπηρεσίᾳ ἀφοσίωσιν τοῦ ἀν-
δρός, διώρισεν αὐτὸν ἀμέσως, ἥτοι τῇ 16 Αὐγούστου 1862 ἔτους, καὶ
πάλιν **Διευθυντὴν τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου**, ἣν ὁμοῦ θέσιν δὲν
ἀπεδέχθη, συμμετασχῶν καὶ αὐτὸς μετὰ ταῦτα τῆς περὶ ἐξώσεως τοῦ Βα-
σιλέως συνωμοσίας.

Ἐπὶ Βασιλείᾳ Γεωργίου ἐγένετο δις Ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν οἰκο-
νομικῶν τῶν ὑπὸ τὸν Ἐπαμινώνδαν Δεληγεώργην Κυβερνήσεων τῆς
26 Νοεμβρίου 1876 καὶ τῆς 26 Φεβρουαρίου 1877 ἔτους.

Εὐθὺς μετὰ τὴν ἐξῶσιν τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος, γενομένην, ὡς γνωστόν,
τῇ 10 Ὀκτωβρίου 1862 ἔτους, ἡ Προσωρινὴ Κυβέρνησις διώρισεν αὐ-
τὸν καὶ πάλιν **Διευθυντὴν τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου** τῇ 13
τοῦ αὐτοῦ μηνὸς καὶ ἔτους, ἐν ἧ θέσει διετέλεσε μέχρι τῆς 26 Νοεμβρίου
1864 ἔτους.

Εὐθὺς ὡς ὑπὸ τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως διορίσθη **Διευθυντὴς**
τοῦ **Γενικοῦ Λογιστηρίου**, ἀπηύθυνε πρὸς αὐτὴν τὴν ἐξῆς ἀναφορὰν :

«Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Ὀκτωβρίου 1862.

»Πρὸς τὴν Προσωρινὴν Κυβέρνησιν

»Ἐμπνεόμενος ὑπὸ τοῦ αἰσθήματος, ὅτι ἕκαστος πολίτης εἰς τὰς πα-
»ρούσας περιστάσεις ὀφείλει νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν παγίωσιν τῆς τάξεως
»καὶ τὴν εὐδωσίαν τοῦ μεγάλου ἔργου, ὅπερ σύμπαν τὸ Ἔθνος ἀνέλαβεν,
»ἐδέχθη μετ' εὐχαριστήσεως τὴν ἀνατεθεισάν μοι ὑπηρεσίαν.

»Σκεπτόμενος δέ, ὅτι ἐκτὸς τῆς προσωπικῆς ὑπηρεσίας, τὸ Κράτος
»ἔχει ἀνάγκη καὶ ὑλικῶν μέσων πρὸς θεραπείαν τῶν χρηματικῶν ἀναγκ-
»κῶν, καὶ ἀναλογιζόμενος, ὅτι οἱ πόροι τοῦ Κράτους δὲν θέλουν ἐπαρκεῖσαι
»πρὸς τοῦτο, καθόσον εἰς παρομοίας περιστάσεις ἡ καταδίωξις τῶν ὀφει-
»λετῶν τοῦ δημοσίου, καὶ μάλιστα τῶν ἀπ' εὐθείας φορολογουμένων,
»πρέπει νὰ ᾔναι ὅσον τὸ δυνατόν ἥπιον, **παραχωρῶ ὑπὲρ τοῦ δη-
»μοσίου τὸ $\frac{4}{4}$ τοῦ μισθοῦ μου** ἐφ' ὅσον ὑφίσταται ἡ ἀνάγκη.

»Εὐπειθέστατος

Δ. Ν. Λεβίδης».

(1) Ἴδετε Ἑλπίδα ἔτους κς', 24 Ἰουλίου 1862 ἔτους, ἀρ. 1161.

Ἴδου καὶ ἡ πρὸς τὸ ἔγγραφο τοῦτο ἀπάντησις :

«Ἄριθ. 596.

»Ἐν Ἀθήναις τὴν Ὀκτωβρίου 1862.

»**Βασιλεῖον τῆς Ἑλλάδος.**

»**Προσωρινὴ Κυβέρνησις**

»**Τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργεῖον τῆς Ἐπικρατείας.**

»Πρὸς τὸν **Κ. Δ. Λεβίδην**, Διευθυντὴν τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου.

»Ἀνέγνωμεν τὴν ἀπὸ 15 τοῦ ἤδη ὑπερμεσοῦντος μηνὸς ἀναφοράν σας,
»οὐδ' ἦς πρὸς τοῖς ἄλλοις παραχωρεῖτε ὑπὲρ τοῦ δημοσίου τὸ τέταρτον
»τῆς μισθοδοσίας σας. Εἴμεθα δὲ ἐπιφορτισμένοι ὑπὸ τῆς Προσωρινῆς Κυ-
»βερνήσεως νὰ σᾶς ἐκφράσωμεν τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῆς διὰ τὸν πα-
»τριωτισμόν σας.

»**Ὁ Ὑπουργὸς**
»**Τ. Μαγγίνας**».

Ὁ Ἐθνοφύλαξ τῆς 22 Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, δημοσιεύων τὴν
»ἀνωτέρω ἀναφορὰν, ἔγραψεν : «Ὁ κ. Λεβίδης εἶναι ὁ δούς ἐπ' ἐσχάτων
»διὰ τῆς ἀνεξαρτήτου διαγωγῆς του **τὸν καλύτερον κτύπον** ἐπὶ τῆς
»κεφαλῆς τῆς καταπεπτωκυίας τυραννίας».

Συγκροτηθεὶς κατὰ τὸ 1862 ἔτος τῆς Β' ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῆς
Συνελεύσεως τῶν Ἑλλήνων, μετέσχεν αὐτῆς ὡς **μέλος καὶ πλη-
ρεξούσιος τῶν Θρακῶν** μέχρι πέρατος τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, ὧν
συγχρόνως καὶ Διευθυντὴς τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου, διότι, ὡς γνω-
στόν, τὰ καθήκοντα δημοσίου λειτουργοῦ δὲν ἦσαν ἀσυμβίβαστα πρὸς
τὰ τοῦ Πληρεξουσίου.

Καὶ ὅτε κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1863 ἔτους, ἐπὶ Μεσοβασιλείας, ἐξεβ-
ράγη ἐν Ἀθήναις μετὰ τὸν Ὀρειῶν καὶ Πεδινῶν ὁ **ἐμφύλιος πό-
λεμος**, ὡς εἶχε κληθῆ τότε ἡ μετὰ τῶν δύο τούτων πολιτικῶν μερί-
δων ἔνοπλος ῥήξις, συνετέλεσε καὶ αὐτὸς καὶ ὡς πολίτης καὶ ὡς Πληρε-
ξούσιος διὰ τῆς σώφρονος αὐτοῦ πολιτείας εἰς ταχυτέραν κατάπαυσιν τῆς
αἱματοχυσίας.

Ὡν Διευθυντὴς τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου καὶ Πληρεξούσιος ἐν τῇ
Ἐθνοσυνελεύσει, διορίσθη κατὰ τὴν 19 Νοεμβρίου 1863 ἔτους παρὰ τοῦ
ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργείου μέλος καὶ εἰσηγητὴς πολυμελοῦς Ἐπι-
τροπῆς : πρὸς **συνδιάσκεψιν περὶ τοῦ ἀρχαίου δανείου τῶν 1824 καὶ**
1825. Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης καὶ οἱ Δ. Χρηστίδης, Γάτσος Μαγ-
γίνας, Θρασ. Ζαΐμης, Ἀλιέξ. Κουμουνοῦρος κλπ. Καὶ ἐν μὲν τοῖς ἐγγρά-
φοις τοῦ ἀνδρός εὐρέθη ἡ παρ' αὐτοῦ, **ἰδίᾳ χειρὶ, συνταχθεῖσα** περὶ τῶν
ἀνωτέρω δανείων **Ἐκθεσις** μετὰ πολλῶν περὶ αὐτῶν **πινάκων καὶ πλη-
ροφοριῶν**, ἐπίσης παρ' αὐτοῦ, **ἰδίᾳ χειρὶ, συντεταγμένων.** Ἐκ δὲ τῆς

Ἐκθέσεως ἀποσπῶμεν τὰς ἐξῆς ὀλίγας γραμμάς : «Τὰ ἐλαττώματα τῆς διαχειρίσεως τῆς πεπτωκυίας δυναστείας εἶναι γνωστά, ὥστε καὶ τὸ νέον δάνειον κατηναλώθη ἄνευ αὐξήσεως τῶν πόρων τοῦ Κράτους, καὶ ἡ πληρωμὴ τῶν τόκων καὶ τοῦ χρεωλυσίου αὐτοῦ ἀνεστάλη. — Ἡδὴ καὶ Εὐεργετίδες Δυναμίαι, δεικνύουσαι πάντοτε τὸ αὐτὸ ἐνδιαφέρον πρὸς ὑστερέωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, καὶ συμπράττουσαι εἰς τὴν καθιέρωσιν τῆς νέας Δυναστείας δι' αὐξήσεως τῆς χώρας, ἐπιεικῶς ἐδέχθησαν, ὥστε ἡ ἀπότισις τοῦ παρ' αὐτῶν πληρωθέντος δανείου νὰ περιορισθῆ εἰς μικρότερας δόσεις. Ἐκ τῆς ἀνακουφίσεως ταύτης ὠφελουμένη ἡ Ἑλλάς, καὶ ἐλπίζουσα πάντοτε εἰς τὴν εὐμένειαν τῶν Εὐεργετιδῶν Δυναμίων, δύναται νὰ στρέψῃ τὴν σύντονον αὐτῆς προσοχὴν εἰς τὴν ἀνάρθρωσιν τῆς δημοσίας αὐτῆς πίστεως. — Μεχριστοῦ δὲν ἱκανοποίησιν τοὺς δανειστάς αὐτοῦ οἰασθήποτε ἐποχῆς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος θέλει ἀπαντᾶ κατάκρισιν, ἣτις εἶναι λίαν προσβλητικὴ τῆς ὑπολήψεώς του ἐνώπιον τῆς κοινῆς γνώμης ὅλης τῆς Εὐρώπης. — Ἡ Μεταπολίτευσις, στεφανωθεῖσα διὰ τῆς αἰσιωτέρας ἐκβάσεως μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς νέας Δυναστείας καὶ τὴν προσθήκην τῶν Ἴονίων νήσων, ἐξήγειρε καὶ πάλιν τὴν ζωηρὰν συμπάθειαν τῆς Εὐρώπης, τὴν ὅποιαν δύναται ν' ἀποψυχράνῃ ἢ συνεχῆς κατάκρισις διὰ τὴν μὴ ἀναγνωρίσιν δανείου, προσενεχθέντος ἐν ὄρα ἐσχάτης ἀνάγκης. Διὰ πάσης θυσίας χρεωστει ἐπομένως τὸ ἔθνος νὰ διατηρήσῃ τὴν εὐνοίαν, ἣτις ἀσφαλίζει ἐν τῶν ἠθικῶν αὐτοῦ στηριγμάτων ἐν μέσῳ τῆς Εὐρώπης, καὶ πρέπει εἶναι νὰ φιλοτιμηθῆ πρὸς ὑπερνίκησιν πάσης δυσκολίας, ὥστε ν' ἀποδείξῃ, ὅτι πλὴν τῶν ἄλλων, ἡ Μεταπολίτευσις ἠδικοκίμησε καὶ εἰς τὴν ἐπανόρθωσιν τῆς δημοσίας αὐτοῦ πίστεως».

Ἐπίσης ὅτε διετέλει Διευθυντὴς τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου καὶ Πληρεξούσιος ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει, διορίσθη ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Ὑπουργείου τῇ 31 Μαρτίου 1864 ἔτους μέλος Ἐπιτροπῆς : «περὶ συστάσεως Κτηματικῆς Τραπεζῆς». Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς οἱ Κ. Δόσιος, Σ. Σωτηρόπουλος κλπ., Πληρεξούσιοι ἐπίσης, Ἰω. Σούτσος, Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, κλπ.

Καὶ Διευθυντὴς μὲν τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου διετέλεσεν, ὡς ἐρρήθη, μέχρι τῆς 26 Νοεμβρίου 1864 ἔτους, τῇ δὲ 2 Ἰουλίου 1866 ἔτους ἢ ὑπὸ τὸν Ἐπαμ. Δεληγεώργην Κυβέρνησιν διώρισεν αὐτὸν **Πρόεδρον τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου**, διετέλεσε δὲ τοιοῦτος μέχρι τῆς 25 Ὀκτωβρίου 1875 ἔτους, ἦτοι ἐπὶ ἐννέα καὶ ἐπέκεινα ἔτη, παραιτηθεὶς τότε τῆς τε Προεδρείας καὶ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας ἐν γένει, μετὰ **τεσσάρων καὶ τεσσαράκοντα** ὄλων **ἔτων** ἀκάματον καὶ ἀδιάλειπτον σχεδὸν δημοσίαν ὑπηρεσίαν.

Ἐκτοτε καὶ μέχρι τῆς μεσημβρίας τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν, βαρέως ἀσθενῶν ὁ πολὺς γέρων καὶ μόλις ἀναπνέων, ὁ θαλερὸς πρεσβύτες ἡρέμα ἀπέθνησκεν, ἦτοι ἐπὶ **ὀκτωκαίδεκα** ὄλα συναπτὰ ἔτη, ὀλοφύχως ἀφωσιώθη εἰς τε τὴν διεύθυνσιν καὶ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ **Μετοχικοῦ Ταμείου τῶν Πολιτικῶν Ὑπαλλήλων**, ὅπερ ἦδη ἀπὸ τοῦ 1867 ἔτους εἶχεν

ιδρύσει, διαρκῶς ἀπὸ τῆς ιδρύσεως **Πρόεδρος** αὐτοῦ, ἐπὶ ἔτη **ἕξ καὶ εἴκοσι**, ὑπὸ τῶν Συνελεύσεων τῶν Μετόχων ἐκλεγόμενος· ἀλλὰ περὶ τούτων εἰδικώτερον θέλομεν διαλάβει κατωτέρω.

Ὡς **Πρόεδρος** τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου πολλὰ τὰ ἐκκρεμῆ εὐρεθέντα ἐπεραίωσε, πολλὰ, ἐφ' ὧν οὐδεμία ποτὲ εἶχε γείνει ἐνέργεια, ἐξήλεγε, καὶ νέαν ἐν γένει εἰς τὸ Σῶμα τοῦτο ὄθησιν ἔδωκε, παρ' ᾧ, ἅμα τῇ συστάσει αὐτοῦ κατὰ τὸ 1833 ἔτος, ἀπὸ νεαρωτάτης ἡλικίας, ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη, ἐπὶ πολλὰ καὶ συνεχῆ ἔτη ὡς Λογιστῆς, ὡς Πάρεδρος, ὡς Ἐλεγκτῆς εἶχεν ὑπηρετηθεῖ.

Ὅτε διετέλει **Πρόεδρος** τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, διὰ τοῦ ἀπὸ 31 Μαρτίου 1867 ἔτους ἐγγράφου τοῦ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν Ὑπουργείου διορίσθη **Πρόεδρος** πολυμελοῦς ἐκ πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ὑπαλλήλων Ἐπιτροπῆς : «πρὸς σύνταξιν σχεδίου Διατάγματος ἐκτελεστικοῦ, ὀρίζοντος τὸν τρόπον τῆς συνενώσεως τῶν εὐεργετικῶν Ταμείων τοῦ Στρατοῦ, τὴν λογιστικότητα, διαχειρίσιν καὶ τὴν ἐν γένει οἰκονομίαν τοῦ νεοσχηματιζομένου Μετοχικοῦ Ταμείου, καὶ τὰ περὶ τῶν ὑποτροφιῶν.»

Διὰ Β. Διατάγματος τῆς 23 Ἀπριλίου 1868 ἔτους ἀπενέμετο αὐτῷ, **Πρόεδρῳ** τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ὁ Χρυσὸς Σταυρὸς τοῦ Σωτήρος, ἀφοῦ ἐπὶ ἔτη τρία καὶ εἴκοσι ἔφερεν ἀπλῶς τὸν ἀργυροῦν, διότι οὐδεμίαν δ' ἀνὴρ εἰς τὰς ἐξωτερικὰς ταύτας διακρίσεις σημασίαν ἀπέδωκε ποτε.

Ἐπίσης ὅτε διετέλει **Πρόεδρος** τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, διὰ τοῦ ἀπὸ 16 Ἰουλίου 1868 ἔτους ἐγγράφου τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου διορίσθη μέλος Ἐπιτροπῆς πρὸς γνωμοδότησιν περὶ τοῦ νομοσχεδίου : «περὶ χορηγίας εἰς τὸν δευτερεύοντα Κλήρον καὶ περὶ συστάσεως Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου». Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀρχιεπίσκοποι, Καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου κλπ.

Ἐπίσης κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν διὰ τοῦ ἀπὸ 27 Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους καὶ τοῦ αὐτοῦ Ὑπουργείου ἐγγράφου μέλος Ἐπιτροπῆς, ἐκ τῶν αὐτῶν προσώπων ἀποτελουμένης : «περὶ τοῦ κατὰ τίνα τρόπον δύναται νὰ κανονισθῆ διὰ νόμου ἢ βελτίων διαχειρίσις τῆς Μοναστηριακῆς περιουσίας, σύμφωνα πρὸς τὸν ἱερὸν προσδιορισμὸν τῆς.»

Ἐπίσης κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν δι' ἐγγράφου τῆς 17 Σεπτεμβρίου 1868 ἔτους τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργείου μέλος Ἐπιτροπῆς πολυμελοῦς ἐκ τε Βουλευτῶν καὶ ἐκ τοῦ Β. Οἰκονομίδου, Δικαστικοῦ Συμβούλου : «περὶ διατυπώσεως τῶν προσόντων, ἅτινα πρέπει νὰ ἔχωσι τὰ μέλη τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου», καὶ συγγραφῆς νομοσχεδίου περὶ αὐτῶν.

Ἐπίσης ὅτε διετέλει **Πρόεδρος** τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, τὸ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Ὑπουργείων δι' ἐγγράφου αὐτοῦ τῆς 21 Ἰουλίου 1869 ἔτους διώρισεν αὐτὸν μέλος Ἐπιτροπῆς : «πρὸς ἐπεξεργασίαν τῶν μετὰ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοικῆς Ἐταιρίας ἐκκρε-

μῶν λογαριασμῶν, καὶ πρὸς διαπραγματεύειν μετ' αὐτῆς τῶν ὄρων τῆς ἀνανεώσεως τῆς συμβάσεως κλπ. — Ἐν τοῖς ἐγγράφοις τοῦ ἀνδρὸς εὐρέθησαν τὰ πρωτότυπα τῆς ἐργασίας ταύτης, παρ' αὐτοῦ, ἰδίᾳ χειρὶ, γεγραμμένα.

Κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν, ἤτοι τῇ 15 Ὀκτωβρίου 1869 ἔτους τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργείων διώρισεν αὐτὸν μέλος Ἐπιτροπῆς : «περὶ τῶν ληπτέων μέτρων πρὸς ἄρσιν τῆς ἐν Σύρῳ νομισματικῆς ὑπερτιμῆσεως, ἕνεκα τῆς ὁποίας πάσχουσι πολυειδῆ τοῦ τόπου συμφέροντα.»

Ἐν ταύτῳ τότε τὸ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν Ὑπουργείων δι' ἐγγράφου αὐτοῦ τῆς 4 Νοεμβρίου 1869 ἔτους ἐζήτηε τὴν γνώμην τοῦ ἀνδρὸς περὶ τῶν ἐπινεκτέων τροποποιήσεων ἐν τῷ νόμῳ καὶ ἐν τῷ Βασιλικῷ Διατάγματι περὶ τοῦ Μετοχικοῦ Ταμείου τοῦ κατὰ γῆν Στρατοῦ : «ἐπειδὴ, »ἔλεγε τὸ ἐγγράφον τοῦ Ὑπουργείου, ὑμεῖς ὡς Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς, τῆς συνταξάσεως τὸν τε Νόμον καὶ τὸ ἐκτελεστικὸν Β. Διατάγμα τοῦ Ταμείου τούτου, εἶσθε εἰς θέσειν παρὰ πάντα ἄλλον νὰ κληρῆται περὶ τοῦ βασίμου τῶν προτάσεων τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης κλπ.»

Ἄλλ' ὅτε διετέλει Πρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, τὸ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείων τῇ 5 Φεβρουαρίου 1870 ἔτους ἀνέθηκεν αὐτῷ, πρὸς ἐκτέλεσιν Β. Διατάγματος, τὴν ἐκκαθάρισιν καὶ τακτοποίησιν τῶν κληροδοτημάτων. Ἴδου δὲ τὸ κείμενον τοῦ πρὸς αὐτὸν ἐγγράφου τοῦ Ὑπουργείου : «Μὴ ἐπαρκοῦντος τοῦ Γεν. Λογιστηρίου . . . νὰ ἐκκαθάρισιν τοὺς λ)σμούς τῶν κληροδοτημάτων, ἐπιτεράπη ἡμῖν διὰ Β. Διατάγματος . . . νὰ ἀναθέσωμεν τὴν ἐκκαθάρισιν καὶ τακτοποίησιν αὐτῶν μέχρι τέλους 1869 »εἰς εἰδικὸν πρόσωπον ἐγνωσμένης λογιστικῆς ἱκανότητος . . . Ὡς τοιοῦτον πρόσωπον ἐξελεξάμεθα ἀδιστακτικῶς ὑμᾶς, πεποιθότες, ὅτι δὲν ἦδυνάμεθα νὰ κάμωμεν καλλιτέραν ἐκλογὴν, μετὰ τὸσαῦτα δείγματα, τὰ ὁποῖα ἐν τῇ μακρᾷ ὑπηρεσίᾳ σας εἰς τὸν οἰκονομικὸν κλάδον ἐδώκατε καὶ γνώσεων λογιστικῶν διακεκριμένων καὶ ζήλου καὶ μερίμνης πολλῆς ὑπὲρ τῆς δημοσίου ὑπηρεσίας . . . Σᾶς παρακαλοῦμεν νὰ ἐνασχοληθῆτε ἀνεκδότως καὶ μᾶς παρουσιάσητε ὅσον εἶναι τὸ δυνατόν ταχύτερον τοὺς λ)σμούς τῶν κληροδοτημάτων μέχρι τέλους τοῦ 1869, ἐξηγημένους ἐκ τῶν δημοσίων βιβλίων καὶ ἐγγράφων, ὅπως φιλοτίμως καὶ ἀνευ ἀμοιβῆς ἐργασθέντες **ἐπράξατε καὶ διὰ τοῦς μέχρι τοῦ 1860 λογαριασμούς.** ὦν τὴν ἐκκαθάρισιν καὶ τακτοποίησιν, ἔργον ὑμῶν τέλειον καὶ ἀκριβές, παραδοθὲν εἰς τὸ καθ' ἡμᾶς Ὑπουργεῖον, εἶδομεν καὶ ἐξητάσαμεν. Δὲν ἀγνοοῦμεν, ὅτι, κακωστερουσῶν τῶν εἰς τὰ δημοσία βιβλία ἐγγραφῶν ἀπὸ τοῦ 1863, »δὲν θὰ ἔχητε εἰς τὴν ἀνατεθειμένην ὑμῖν ἐργασίαν τὴν αὐτὴν εὐκολίαν, »οἶαν ἐν τῷ προηγουμένῳ ἔργῳ Ὑμῶν, καὶ ὅτι ἀπεναντίας πολλοὺς »θὰ καταβάλητε κόπους εἰς τακτοποίησιν λογαριασμῶν πολυπλόκων ὀλοκλήρου δεκαετίας, ἀλλὰ πεποίθαμεν, ὅτι ὁ ζήλος ὑμῶν »καὶ ἡ ἐμπειρία θὰ ὑπερνικήσῃ ταχέως τὰς δυσκολίας, ἀμοιβὴ δὲ ἀρ-

»κοῦσα τῶν κόπων σας ἔσεται ὄχι ἢ δυσανάλογος πρὸς αὐτοὺς χρηματικὴ »ἀντιμισθία, ἀλλ' ἢ ἠθικὴ εὐχαρίστησις, ὅτι προσεφέρετε **μεγάλην** »**ἐκδοῦλευσιν** εἰς τὴν δημοσίον ὑπηρεσίαν, διότι τὸ ἔργον ὑμῶν »πρόκειται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βάσις μέτρου συντελέσαντος εἰς τὴν »σκόπιμον καὶ ἐπωφελῆ διὰ τὴν δημοσίαν ἐκπαιδεύειν διαχειρίσιν »τῶν ἐσόδων τῶν κληροδοτημάτων.»

Δὲν εἶχον παρέλθει ἕξ μῆνες ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν Δημήτριον Ν. Λεβίδην κοινοποιήσεως τοῦ ἀνωτέρω ἐγγράφου, ὅτε οὗτος, ἐξελέγξας καὶ τακτοποίησας τοὺς λ)μούς τῶν κληροδοτημάτων, παρέδωκε τὴν ἐκτενῆ (1) ἐργασίαν αὐτοῦ τῷ Ὑπουργῷ, γράφοντι πρὸς τὸν Βασιλέα μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἐξῆς : «Ἀνέθηκα εἰς εἰδικὴν περὶ τὰ λογιστικὰ καὶ ἐγνωσμένης ἱκανότητος ἀνδρα, τὸν κ. Δημήτριον Ν. Λεβίδην, πρόεδρον τοῦ »Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, τὴν μνημονευθεῖσαν σπουδαιοτάτην ἐργασίαν. »Οὗτος δὲ μετὰ τῆς διακρίσεως αὐτὸν φιλοπονίας, ἐπιμονῆς καὶ ἐνδεδελεχίας ἐργασθεὶς καὶ πᾶσαν δυσχέρειαν ἐκποδῶν ποιησάμενος, καὶ »πᾶσαν περιπλοκὴν ἐπιτυχῶς διαλύσας, κατήρτισε **τέλειον, σαφές** »καὶ κατὰ πάντα ἄξιον τῶν προσδοκίων μου τὸ προκείμενον ἔργον, ὅπερ »φέρων οὕτω τῆς ἐπιστήμης τὸ κῆρος, τῆς πείρας τὸ φῶς καὶ τῆς τιμιότητος τὴν ἐγγύησιν, ὑποβάλλεται εὐσεβάστως τῇ ὑμετέρᾳ Μεγαλειότητι καὶ συγχρόνως παραδίδεται εἰς τὴν δημοσιότητα κλπ.»(2).

Ἐκ τοῦ πρώτου τῶν ἐγγράφων τούτων ἐμφαίνεται, ὅτι καὶ ἡ μέχρι τοῦ 1860 ἔτους ἐκκαθάρισις καὶ ἡ τακτοποίησις τῶν λ)μῶν τῶν κληροδοτημάτων εἶχον γείνει ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ **Δημητρίου Ν. Λεβίδου,** ὅτι δὲ καὶ τὸ ἔργον ἐκεῖνο, παραδοθὲν τῷ Ὑπουργεῖῳ, ἐκρίνετο ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας **τέλειον καὶ ἀκριβές.**

Ἡ δὲ κατὰ τὸ 1870 ἔτος ἐκκαθάρισις καὶ τακτοποίησις τῶν κληροδοτημάτων διηρέθη ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Ν. Λεβίδου κατὰ ἐνιαυσίους διαχειρίσεις ἀπὸ τοῦ 1835 ἔτους μέχρι τέλους Μαρτίου 1870, ἐν αἷς καταφάνονται α.) τὰ κατ' ἔτος εἰσαχθέντα εἰς τὸ Κεντρικὸν Ταμεῖον, ἢ εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν χρήματα, ἢ πρόσδοδος καὶ ἢ χρήσις αὐτῶν, καὶ β.) τὰ κατὰ τὸ τέλος ἐκάστου ἔτους ὑπόλοιπα κλπ. Κατὰ τὸν λογαριασμὸν τοῦτον τὰ ἐν γένει κληροδοτήματα καὶ αἱ λοιπαὶ εἰσφοραὶ ἀπὸ τοῦ 1835 ἔτους, ὅτε κατὰ πρῶτον ἤρχισεν ἡ εἰσπραξις κληροδοτημάτων, μέχρι τέλους Μαρτίου 1870 ἔτους, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν μέχρι 31 Δεκεμβ. 1869 τόκων καὶ μερισμάτων τῶν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν μετοχῶν καὶ τῶν ἄλλων προσδοφόρων χρεωγράφων αὐτῆς τε καὶ τοῦ Δημοσίου, ἀναριθμῶνται εἰς δραχ. 6,150,456.70. Τὸ ὅλικόν δὲ τοῦτο ποσὸν διαιρεῖται εἰς τρεῖς κατηγορίας : Α') εἰς κεφάλαια, ὧν

(1) Ἐκ σελίδων τετυπωμένων εἰς μέγα φύλλον 59.

(2) Ἴδτε σ. 4 τῆς ἀπὸ 17 Ἰουνίου 1870 ἔτους Ἐκθέσεως, φερούσης τὸν ἐξῆς τίτλον, καὶ τυπωθείσης εἰς μέγα φύλλον, ἐν 1870 ἔτει, ἐν Ἀθήναις : **Ἐκθεσις, συνοδεύουσα τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν διαφόρων κληροδοτημάτων καὶ τῶν ἐν γένει ὑπὲρ τῆς Παιδείας καταθέσεων κλπ. μετὰ τῆς πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα Ἐκθέσεως τοῦ ὑπουργοῦ κλπ.**

οί ἐτήσιοι τόκοι διατίθενται διὰ τὴν ἐν γένει ἐκπαίδευσιν, μένοντος τοῦ κεφαλαίου ἀθίκτου, ἐτι δὲ εἰς τόκους καὶ μερίσματα μετοχῶν ἐκ τῶν κεφαλαίων τούτων· Β'.) εἰς τόκους καὶ πρόσδοτον κληροδοτημάτων, μήπω περιελθόντων εἰς τὴν Ἑλλάδα· καὶ Γ'.) εἰς δωρεάς καὶ εἰσφοράς διαθετέας μετὰ τῶν τόκων αὐτῶν εἰς ὠρισμένα ἀντικείμενα. Ἐπονται μετὰ τῶν ἄλλων ὁδηγίαι περὶ τῆς διαχειρίσεως τῶν κληροδοτημάτων κλπ.⁽¹⁾

Δι' ἐγγράφου τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργείου τῆς 12 Μαρτίου 1870 ἔτους διορίζετο μέλος Ἐπιτροπῆς, συσκεψαμένης περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νέου νομισματικοῦ συστήματος: Μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης καὶ οἱ Σ. Σωτηρόπουλος, βουλευτής, Ἰω. Σούτσος, καθηγητῆς τῆς Πολιτ. Οἰκονομίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, κλπ.

Τῇ δὲ 28 Αὐγούστου 1870 ἔτους, Πρόεδρος ὢν τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, διορίζετο δυνάμει Βασ. Διατάγματος **Πρόεδρος** πολυμελοῦς Ἐπιτροπῆς πρὸς πλήρη ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων τοῦ νόμου περὶ Δημοσίου Λογιστικοῦ εἰς τὸ Λογιστικὸν τῆς στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς ὑπηρεσίας. Μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης οἱ Α. Παλάσκας, Α. Βουγιούκας· κλπ.

Τῇ 6 Ὀβρίου 1871 ἔτους ἐπίσης τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργεῖον διώριζεν αὐτόν, μετ' ἄλλων μέλος ἐπιτροπῆς πάλιν πρὸς σύσκεψιν: «περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νέου νομισματικοῦ συστήματος».

Τὸ ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν Ὑπουργεῖον δι' ἐγγράφου αὐτοῦ τῆς 10 Δεκεμβρίου 1871 ἔτους ἀνέθηκεν αὐτῷ: «νὰ ἐπιθεωρήσῃ αὐτοπροσώπως τὰ λογιστικὰ βιβλία τοῦ Ναυτικοῦ Ἀπομαχικοῦ Ταμείου, νὰ ὁδηγήσῃ δὲ τὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ Ταμείου τούτου εἰς τὴν κατάρτισιν τῶν ἀναγκαίων λογιστικῶν βιβλίων, ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ Βασιλ. Διατάγματος τῆς 25 Ὀκτωβρίου 1871 ἔτους».

Τὸ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Ὑπουργεῖον δ' ἐγγράφου αὐτοῦ τῆς 21 Ἰανουαρίου 1871 ἔτους ἐξέλεγεν αὐτόν, Πρόεδρον τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ὄντα, μέλος Ἐπιτροπῆς: «πρὸς ἐξεύρεσιν πόρων ὑπὲρ τῆς Ἐθνικῆς ὁδοποιίας». Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς οἱ Χ. Τρικούπης, πρόην Ὑπουργός, Ἐμ. Μανιτάκης, τμηματάρχης τῶν δημοσίων ἔργων κλπ.

Διὰ Β. Διατάγματος τῆς 27 Μαρτίου 1873 ἔτους προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τῶν Ταξιαρχῶν τοῦ Βασιλικῆς Τάγματος τοῦ Σωτήρος.

Ἡ ὑπὸ τὸν Ἐπαμεινώνδαν Δεληγεώργην Κυβέρνησιν ἐδημοσίευσεν Β. Διάταγμα τῆς 11 Σεπτεμβρίου 1873 ἔτους⁽²⁾: «περὶ ἀποστολῆς ἐπιθεωρητῶν εἰς τὸ Κράτος, πρὸς ἐπιθεωρήσιν τῶν γραφείων τῆς διοικήσεως κλπ.» Οἱ ἐπιθεωρηταὶ ἔμελλον νὰ ἐξετάσωσι τὴν ὑπάρχουσαν κατὰστασιν πάντων τῶν κλάδων τῆς Διοικήσεως, τὴν κατὰστασιν τοῦ προσωπικοῦ τῆς ὑπηρεσίας, τὰς ἀπαιτουμένας μεταρρυθμίσεις εἴτε περὶ τοὺς ὀργανισμοὺς τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, εἴτε περὶ τὰ προσόντα τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ ὑπηρετῶν, τὰς εἰδικὰς ὑποθέσεις καὶ ζητή-

[1] Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Δ. Ν. Λεβίδου, καὶ περ τυπωθὲν εἰς πολλὰ ἀντίτυπα, εἶναι σήμερον δυσεῦρετον.

[2] Ἴδετε Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως τοῦ 1873 ἔτους, ἀριθ. 44.

ματα κλπ.⁽¹⁾. Πρὸς ἐκτέλεσιν λοιπὸν τοῦ Βασιλ. τούτου Διατάγματος ὁ τότε Πρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου **Δημήτριος Ν. Λεβίδης** διορίσθη μέλος τῆς κατὰ τὸν Νομὸν Κυκλάδων Ἐπιτροπῆς, ἧς συμμετεῖχον οἱ Γ. Τομπαζης, πλοίαρχος, Μ. Ταταράκης, Ἀρεοπαγίτης, Α. Οἰκονομόπουλος, Νομάρχης κλπ. Ἐν τοῖς ἐγγράφοις τοῦ ἀνδρὸς εὔρεθησαν τὰ πρωτότυπα δύο μακροτάτων Ἐπιστολῶν αὐτοῦ, ἰδίᾳ χειρὶ γεγραμμένων, ὧν ἡ μὲν πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργεῖον ἀφορᾷ πάσας τὰς οἰκονομικὰς ἀρχὰς τοῦ Νομοῦ Κυκλάδων, ἡ δὲ πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν πραγματεύεται τὰ κατὰ τὴν Ἀτμοπλοικὴν Ἐταιρίαν ἐν ἐκτάσει, καταδεικνύουσα τὰ πρὸς διάσωσιν καὶ βελτίωσιν αὐτῆς πρόσφορα μέσα.

Τῇ 25 Φεβρουαρίου 1875 ἔτους τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργεῖον διώριζεν αὐτόν, Πρόεδρον ἐτι τότε τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ὄντα, μέλος Ἐπιτροπῆς, ὅπως γνωμοδοτήσῃ περὶ διαφόρων ζητημάτων ὡς πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ νόμου περὶ νομισματικοῦ συστήματος τοῦ 1867 ἔτους. Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς Καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου κλπ.

Καὶ αὕτη εἶναι ἡ τελευταία Ἐπιτροπὴ, ἧς ὡς δημόσιος λειτουργὸς μετέσχε, διότι, ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη, τῇ 25 Ὀκτωβρίου 1875 ἔτους παρητήθη τῆς τε Προεδρίας τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας ἐν γένει, μετὰ τεσσάρων καὶ τεσσαράκοντα ὄλων ἐτῶν ἀδιάλειπτον σχεδὸν δημοσίαν ὑπηρεσίαν.

Ὅτε δὲ ἦν πολιτικὸς συνταξιούχος, τὸ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργεῖον τῇ 30 Ἰουλίου 1880 ἔτους ἀνόμασεν αὐτόν μετὰ τεσσάρων Καθηγητῶν τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου μέλος Ἐπιτροπῆς, ἧ εἶχεν ἀνατεθῆ: «ἡ ἐξέτασις ζητημάτων περὶ τῶν Βαυαρικῶν δανειῶν τῶν ἐτῶν 1835 καὶ 1836.»

Λόγω τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ τῇ 4 Ἰανουαρίου 1891 ἔτους προήχθη εἰς τὸν Σταυρὸν τῶν Ἀνωτέρων Ταξιαρχῶν τοῦ Β. Τάγματος τοῦ Σωτήρος.

Καὶ ὡς μὲν δημόσιος λειτουργὸς τοιοῦτός τις περίπου ὁ ἀνὴρ ἐγένετο. Ἄλλὰ καὶ κατ' ἄλλους παικίλους τρόπους ἐπὶ μακρὰ καὶ ἀδιάλειπτα ἔτη εἰργάσθη.

Τοιοτοτρόπως, τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρίας συσταθείσης τῇ 1 Σεπτεμβρίου 1836 ἔτους, ὁ **Δημήτριος Ν. Λεβίδης** ἐξελέγετο μέλος αὐτῆς ἤδη ἀπὸ τῆς 10 Νοεμβρίου 1837 ἔτους. Διετέλεσε δὲ Σύμβουλος ἐν τῷ Διοικητικῷ Συμβουλίῳ καὶ Ταμίᾳ τοῦ ἰδρύματος τούτου ἀδιαλείπτως ἐπὶ πενήτην καὶ ἐπέκεινα ἔτη. Ἐφ' ᾧ καὶ ὅτε κατὰ τὸ 1888 ἔτος ἐωρτάζετο ἡ πεντηκονταετηρίς τοῦ ἰδρύματος, τὸ Συμβούλιον τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρίας ἀπένεμε καὶ ἐκείνῳ τὸ χαρὰχθὲν μετάλλιον εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἡμέρας τῆς ἰδρύσεως. Ὅτε δὲ ὀλίγας πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἡμέρας, ἀσθενῶν ὁ ἀγαθὸς γέρων, καὶ μὴ δυνάμενος πλέον νὰ φέρῃ τοσαῦτα βάρη, ὑπέβαλλε πρὸς τὴν Φιλεκπαιδευτικὴν Ἐταιρίαν ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ Ταμίου παραίτησιν, τὸ Συμβούλιον τοῦ

[1] Ἴδετε ἄρθρ. 2 τοῦ βιβλίου Βασιλ. Διατάγματος.

Ἀρσανείου, ἀποδεχόμενον αὐτήν, ἔγραφε τῷ ἀνδρὶ τῆ 15 Ἀπριλίου 1893 ἔτους ταῦτα : « Ἡ σπουδαιότης τῶν λόγων υγείας καὶ ἡλικίας, » ἥτις ἐπέβαλεν ὑμῖν νὰ ἐπιστείλητε ἐγγράφως τὴν ἀπὸ τῶν ἔργων τοῦ » Ταμίου τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρίας παραίτησιν, ἔπεισε τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ν' ἀποδεχθῆ αὐτήν, ἀναγνωρίζον συγχρόνως καὶ » ἐν τῇ πράξει ὑμῶν ταύτῃ τὴν περὶ τακτικῆς λειτουργίας τῶν τῆς Ἐταιρίας ἀδιάλειπτον καὶ συνετὴν μέριμναν, ἥτις ἐπὶ πεντη- » κονταετίαν ἀπασχόλησεν ἐν τῇ πρὸς αὐτὴν ἀφοσιώσει τὴν μεγαλει- » τέραν καὶ ἐπιφανεστέραν μερίδα τοῦ διαπρεποῦς ὑμῶν βίου. — Πάν- » τετες οἱ ἐν τῷ Διοικητικῷ Συμβουλίῳ συνάδελφοι καὶ συνεργάται, μετὰ » τὴν πρώτην ἀλγεινὴν ἐντύπωσιν τῆς ἀποχωρήσεως ὑμῶν, μιᾶ φωνῇ » ἀνωμολόγησαν τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὰς θερμότητάς εὐχαριστίας » διὰ τὰς πολυτετεῖς καὶ πολυτίμους ὑπηρεσίας, ἃς προσηνέγ- » κατε, ὀρῶντες ὑπὲρ τοῦ ὑψηλοῦ σκοποῦ, τοῦ ὑπὸ τῆς Ἐταιρίας ἡμῶν » ἐπιδιωκομένου, καὶ ἠυχήθησαν, ὅπως ἡ θεία πρόνοια διαφυλάττῃ ὑμᾶς » ἐν τῇ ζωῇ, ζῶν καὶ ἀξιολύμητον παράδειγμα ἀκαμάτου καὶ ἐνεργητι- » κῆς φιλεργίας, προωρισμένης εἰς μόχθους ὑπὲρ τῶν κοινωφελῶν » ἔργων καὶ μέχρις ἐσχάτων κλπ. » Καὶ ὅτε τέλος, μετὰ τινος μόνον ἡμέρας, ὁ ἀνὴρ ἀπέθνησκε, συνελθόν εἰς ἔτακτον συνεδρίασιν τὸ Διοικη- » τικὸν Συμβούλιον τῆς Ἐταιρίας ταύτης, ἀπεφάσιζε : α') νὰ ἀποστα- » λῶσι τὰ συλλυπητήρια γράμματα τῇ οἰκογενείᾳ, β') νὰ κατατεθῆ ἐπὶ » τῆς σοροῦ αὐτοῦ στέφανος μετὰ ταινίας, φερούσης ἐπιγραφὴν : *Δημητρίῳ* » *Λεβίδῃ* ἢ *Φιλεκπαιδευτικῇ Ἐταιρίᾳ*, γ') νὰ χαραχθῆ τὸ ὄνομα αὐτοῦ » ἐπὶ τῆς μαρμαρινῆς στήλης, ἐφ' ἧς ἀναγράφονται τὰ ὀνόματα τῶν πο- »λυτετῶς διοικησάντων τὴν Φιλεκπαιδευτικὴν Ἐταιρίαν, δ') νὰ συνοδεύσῃ » τὴν κηδεῖαν αὐτοῦ τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἐν σώματι κλπ.

Τῆς δὲ Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρίας συσταθείσης διὰ Βασ. Διατάγμα- » τος τῆς 15]27 Ἰανουαρίου 1837 ἔτους, ὁ **Δημήτριος Λεβίδης** ἐξε- » λέχθη μέλος καὶ ἐλεγκτὴς αὐτῆς ἤδη ἀπὸ τῆς 15 Μαΐου 1840 ἔτους.

Ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου εἰργάσθη. Διότι καὶ » ὑπὲρ τῆς ἀνεγέρσεως τούτου, κατὰ τὸ μέτρον τῶν δυνάμεων αὐτοῦ, ἐν » 1852 ἔτει κατέβαλεν, ἐφ' ᾧ καὶ τὸ οἰκεῖον μετάλλιον τότε μετὰ τοῦ » Διπλώματος αὐτῷ ἀπενεμήθη, καὶ τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ Πανεπιστημίου » πολλακίς ἐξήλεγξε, καὶ μέλος πολλῶν Ἐπιτροπῶν περὶ τοῦ ἰδρύματος » τούτου ἐξελέχθη. Τοιοῦτοτρόπως π. χ. τῆ 28 Μαΐου 1868 ἔτους, κατ' » ἀπόφασιν τῆς Ἀκαδημαϊκῆς Συγκλήτου, ἀπετέλεσε μέρος Ἐπιτροπῆς : » πρὸς ὀρισμὸν τύπου σταθεροῦ καὶ μονίμου, καθ' ὃν τὰ λογιστικὰ βι- » βλία τοῦ Πανεπιστημίου δεόν νὰ κρατῶνται, ἔτι δὲ καὶ πρὸς ὑποβο- » λὴν γνώμης περὶ τῶν ἀναγκαίων τροποποιήσεων τοῦ Λογιστικοῦ τοῦ » Πανεπιστημίου. Τῆ 12 Ἰανουαρίου 1879 ἔτους ἀπετέλεσε μέρος Ἐπι- » τροπῆς, κατ' ἀπόφασιν τῆς Ἀκαδημαϊκῆς Συγκλήτου, πρὸς σύνταξιν » Κανονισμοῦ Ταμείου καὶ Λογιστηρίου τοῦ Πανεπιστημίου. Ἀπάσας » τὰς ἀνωτέρω δεθείσας αὐτῷ ἐντολάς προθύμως ἐξετέλεσεν, ὑποβαλὼν τοῖς » ἀρμοδίοις τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ τὰ ἀποτελέσματα.

ὑπῆρξεν ἐπίτιμον μέλος τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσῶ » ἤδη ἀπὸ τῆς 28 Δεκεμβρίου 1871 ἔτους, Πρόεδρος τῆς Οἰκονομικῆς » Ἐπιτροπείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Διδασκαλικοῦ Συλλόγου, πρὸς σύντα- » ξιν : *Κανονισμοῦ Μετοχικοῦ Ταμείου τῶν Ἑλλήνων διδασκάλων*, » ἐκλεχθεὶς τοιοῦτος τῆ 31 Μαρτίου 1878 ἔτους, κλπ.

Ἐκ τῶν περιφανεστέρων ἔργων τοῦ ἀνδρός εἶναι καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ δη- » μιουργία καὶ ἱδρύσις τοῦ Μετοχικοῦ Ταμείου τῶν Πολιτικῶν Ἑπαλ- » λήλων, συσταθέντος μὲν τῆ 12 Ὀκτωβρίου 1867 ἔτους, ἐγκριθέντος δὲ » διὰ Β. Διατάγματος 21 τοῦ αὐτοῦ μηνός καὶ ἔτους (1). Τοῦ Ταμείου » τούτου, ὡς γνωστὸν καὶ ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη, Πρόεδρος, μέχρι τοῦ θανά- » του αὐτοῦ, ἐπὶ ἔτη ἕξ καὶ εἴκοσιν ὑπῆρξεν ὁ **Δημήτριος Ν. Λε- » βίδης**, ὑπὸ τῶν ἐκάστοτε Συνελεύσεων τῶν Μετόχων τοιοῦτος ἐκλε- » γόμενος.

Καὶ ὅποια μὲν ἦ τε πολιτικὴ καὶ ἡ κοινωνικὴ σημασία τοῦ ἰδρύματος » μαρτυρεῖ ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν Μετόχων. Οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι, πρὸς τῇ » ἐκ τοῦ Δημοσίου συντάξει καὶ τὴν ἐκ τοῦ Μετοχικοῦ Ταμείου περιθαλ- » ψιν κτώμενοι, καὶ ταῖς οἰκογενείας ὁ αὐτῶν μεταβιβάζοντες ταύτην, καθί- » στανται ἀπέναντι τῆς Πολιτείας καὶ ἀπέναντι τῆς Κοινωνίας καὶ μᾶλ- » λον ἀνεξάρτητοι καὶ μᾶλλον ἀσφαλεῖς. Θέλωμεν ὅμως ἀναφέρει καὶ ἀριθ- » μούς τινας, ἐκ τῶν ἐνιαυσίων λογοδοσιῶν (2) τοῦ Διοικητικοῦ Συμβου- » λίου τοῦ Ταμείου εἰλημμένους, ὅπως καὶ πραγματικώτερον γνωσθῶσιν » ὅ τε πολιτικῶς καὶ κοινωνικῶς μέγας σκοπὸς τοῦ ἰδρύματος καὶ αἱ παρ' » αὐτοῦ καθ' ἐκάστην παρεχόμεναι εὐεργεσίαι.

Τοιοῦτοτρόπως ἡ περιουσία τοῦ Ταμείου ἀνήρχετο :

α')	τῆ 31	Δεκεμβρίου 1868	ἔτους εἰς	δραχμ.	94,148.86
β')	"	"	"	"	187,979.37
γ')	"	"	"	"	272,749.63
δ')	"	"	"	"	364,656.39
ε')	"	"	"	"	482,791.34
ς')	"	"	"	"	626,040.80
ζ')	"	"	"	"	814,382.99
η')	"	"	"	"	1,109,195.11
θ')	"	"	"	"	1,375,114.33
ι')	"	"	"	"	1,661,448.78
ια')	"	"	"	"	1,967,924.56
ιβ')	"	"	"	"	2,406,002.71
ιγ')	"	"	"	"	2,959,784.45
ιδ')	"	"	"	"	3,139,586.87
ιε')	"	"	"	"	3,246,025.46
ισ')	"	"	"	"	3,112,023.46

(1) Ἴδετε *Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως* τοῦ 1867 ἔτους, ἀριθ. 67, σελ. 718 - 723, » ἐνθα τὸ ἀνωτέρω Β. Διάταγμα καὶ τὸ πρῶτον *Καταστατικόν*.

(2) Πρώτη ἐνιαυσία Λογοδοσία εἶναι ἡ τοῦ 1868 ἔτους. Τελευταία δὲ ἡ τοῦ 1890. » Ἐπομένως ἐξετυπώθησαν Λογοδοσίαι ἐν ὄλῳ τρεῖς καὶ εἴκοσι. Διὰ τὰ ἔτη 1891 καὶ » 1892 ἐξετυπώθησαν *Γενικοὶ Ἰσολογισμοί*.

ιζ'.)	τῆ	31	Δεκεμβρίου	1884	ἔτους εἰς	δραχμ.	3,158,849.53
ιη'.)	"	"	"	1885	"	"	3,188,174.61
ιδ'.)	"	"	"	1886	"	"	3,252,016.73
κ'.)	"	"	"	1887	"	"	3,292,279.20
κα'.)	"	"	"	1888	"	"	3,322,610.25
κβ'.)	"	"	"	1889	"	"	3,336,736.68
κγ'.)	"	"	"	1890	"	"	3,394,416.57
κδ'.)	"	"	"	1891	"	"	3,647,819.54
κε'.)	"	"	"	1892	"	"	4,011,244.37

Μέτοχοι δὲ τοῦ Ταμείου ἦσαν :

α') τῆ 31 Δεκεμβρίου 1868 ἔτους, ἦτοι κατὰ τὸ τέλος τοῦ πρώτου ἔτους τῆς συστάσεως τοῦ ταμείου, ἐν ὄλῳ 359.

β') τῆ 31 Δεκεμβρίου τοῦ 1890 ἔτους Μέτοχοι ἐν ὄλῳ 1995.

Περιθαλψιοῦχοι τοῦ Ταμείου τῆ 31 Δεκεμβρίου 1890 ἔτους ἦσαν ἐν ὄλῳ 569

Οἰκογένειαι περιθαλψιούχων τῆ 31 Δεκεμβρίου 1890 ἔτους ἦσαν ἐν ὄλῳ 208

Ὡστε τῆ 31 Δεκεμβρίου 1890 ἔτους οἰκογένειαι ἐν ὄλῳ ..... 777 ἐλάμβανον περιθαλψίν ἐκ τοῦ Μετοχικοῦ Ταμείου τῶν Πολιτικῶν Ὑπαλλήλων.

Οἱ ἀνωτέρω ἀριθμοὶ ἐλήφθησαν ἐκ τῆς τελευταίας Λογοδοσίας, ἧτις, ὡς ἐρρήθη, εἶναι ἡ τοῦ 1890 ἔτους.

Κατὰ σημείωσιν δὲ τινα τοῦ ρηθέντος Ταμείου τὸ ποσὸν τῶν κατὰ τὸ 1892 ἔτος παρασχεθεῖσων περιθάλψεων ἀνῆλθεν εἰς δραχμὰς **536,096.70** (1).

Ὅτε ὁ ἡμῆτριος **N. Λεβίδης** ἀπέθνησκε, τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Ταμείου : «ἐν τῇ πεποιθήσει, ὅτι ἐκπληροὶ κοινὸν ἀπάντων τῶν Μετόχων πόθον», ἀπεφάσιζε, πλὴν ἄλλων, νὰ καταθέσῃ ἐπὶ τοῦ νεκροῦ στέφανον ἐκ μέρους τοῦ Μετοχικοῦ Ταμείου, νὰ κηδεύσῃ τὸν ἄνδρα δαπάνῃ τοῦ Ταμείου : «Πρὸς ἐνδειξιν βαθυτάτης ἐγνωμοσύνης πρὸς τὴν μνήμην τοῦ τοσοῦτον ὑπὲρ τοῦ Ταμείου μοχθήσαντος». Καὶ βραδύτερον πάλιν ἡ Συνέλευσις τῶν Μετόχων, ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων ἐμπνεομένη, ἐψήφισε μὲν ἰσόβιον σύνταξιν ὑπὲρ τῆς χήρας τοῦ ἰδρυτοῦ καὶ Προέδρου, ἐνετέλλετο δὲ τῷ Διοικητικῷ Συμβουλίῳ, ὅπως στηθῆ ἐκ μακρᾶρου ἢ προτομῆ τοῦ ἀνδρὸς ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Ταμείου.

(1) Ὅπως δὲ ἔχῃτε πλήρη τὴν περὶ τοῦ ρηθέντος Ταμείου νομοθεσίαν ἴδετε, πλὴν τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος ἀριθ. 67 τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως τοῦ 1867 ἔτους, καὶ Β. Διάταγμα τῆς 30 Ἰουνίου 1877 ἔτους, Β. Διάταγμα τῆς 27 Σεπτεμβρίου 1882 ἔτους, Β. Διάταγμα τῆς 21 Ἀπριλίου 1889 ἔτους, Νόμον ΑΠΠΕ' τῆς 7 Μαρτίου 1891 ἔτους, Β. Διάταγμα τῆς 8 Μαΐου 1891 ἔτους, Β. Διάταγμα τῆς 7 Αὐγούστου 1891 ἔτους, Νόμον ΒΟΣ' τῆς 5 Αὐγούστου 1892 ἔτους, Β. Διάταγμα τῆς 18 Μαΐου 1893 ἔτους.

Εἰμεθα εὐτυχεῖς παρέχοντες εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον διὰ τῆς ἐν τῷ παρόντι τόμῳ λαμπρᾶς ταύτης δημοσιεύσεως ἐξαιρετον ἀνάγνωσμα, ἀποτελοῦν τὸ εὐγενέστερον καὶ ἀληθέστερον Ἐγκόλπιον διὰ πάντα Ἑλληνα. Ὁ λόγιος Γάλλος καὶ εὐγενὴς φίλος κ. Λέων Ὀλιβιέρου, ἀνὴρ ποικίλης μόρφώσεως, ἱκανῶς δὲ γνωστὸς καὶ εἰς τὸν κόσμον τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, κατέχων βαρύτιμον Λεύκωμα, εἰς τὰς ωραίας σελίδας τοῦ ὁποῦτον καὶ τῆ ἡμετέρα μερίμνη εὐπροεστῆθησαν νὰ γράψωσιν οἱ διαπρεπέστεροι Ἄνδρες ἐν τοῖς Γράμμασι, τῇ Πολιτικῇ, τῷ Στρατῷ καὶ τῇ Ἐπιστήμῃ τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, τιμῶν ἐξόχως τὴν ἐν τοῖς Γράμμασι δρᾶσιν τῆς ΠΟΙΚΙΛΙΑΣ ΣΤΟΑΣ, εὐμενῶς παρεχώρησε πρὸς δημοσίευσιν ἐν αὐτῇ τὰ ἐν αὐτῷ μέχρι σήμερον ἀναγραφέντα σημεῖωματα τὰ τοσοῦτον λαμπρῶς στολιζόντα τὸ ἀληθῶς μοναδικὸν αὐτοῦ Λεύκωμα. Ἐν τῷ συνόλῳ ἡ δημοσίευσίς αὐτή, ἀποτελοῦσα τὸ ωραιότερον Ἑλληνικὸν Λεύκωμα, παρέχουσα δὲ τὴν ἀληθεστέραν ἐκδηλώσιν τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς πολιτείας τῶν ἐπισημοτέρων Ἀνδρῶν τῆς ἡμετέρας πατρίδος, ἢ ὑποτυποῦσα εὐγλωττον ἐν ὀλιγίσταις γραμμαῖς τὴν εἰκόνα τῆς ζωῆς αὐτῶν, ἐν πολλοῖς δὲ δι' ὅλους πρωτοτύπων ωραίων σκέψεων καὶ γνῶμων ἐξηγουσῶν καὶ τὴν ἀτομικὴν ἰδέαν ἐκάστου, πεποιθήμεν ὅτι θὰ τύχῃ ἰδιαζούσης προσοχῆς καὶ μελέτης.

Εἰς τοὺς τόμους τοῦ 1887 καὶ 1889 τῆς «Π. Στοᾶς» ἔδημοσιεύθησαν ὀλιγίσται σελίδες ἐκ τῶν Γνωμῶν καὶ Σκέψεων, αἵτινες ἐν τῷ «Λεύκωματι» μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶχον ἀναγραφῆ. Ἦδη ὅμως, ὅτε πλείστα ἐκτοτε νεώτερα, ὅλως ἀνεκδοτὰ αὐτόγραφα σημεῖωματα; ἐκόσμησαν τὸ πολῦτιμον Λεύκωμα τοῦ εὐγενούς λογιῶν Γάλλου, οἱ ἀνωτέρω δὲ τόμοι τοῦ Ἑθνικοῦ Ἡμερολογίου ἐντελῶς ὑπάρχουσι πρὸ πολλοῦ ἐξητλημένοι, ἐνομίσαμεν εὐλογον, ἵνα εἰς τὸν παρόντα τόμον τοῦ

1894 συγκεντρώσωμεν ἐν συνόλῳ τὴν ἐξοχὸν ταύτην δημοσίευσιν, μὴ φεισθέντες δὲ δαπανῶν, παραθέτομεν καὶ πανομοιότυπα τῶν ὑπογραφῶν ἀπάντων τῶν ἐν τῷ Λεϊκώματι εὐγενῶς ἀναγραφάντων διὰ πολυτίμων γραμμῶν τὸ ὄνομα αὐτῶν. Ὡς πρὸς τὴν δημοσίευσιν ἐτηρήθη ἢ ἐν ταῖς σελίδι τοῦ Λεϊκώματος σειρά ἐκάστου ὀνόματος.

Γηράσκω δ' αἰὲν πολλὰ διδασκόμενος.

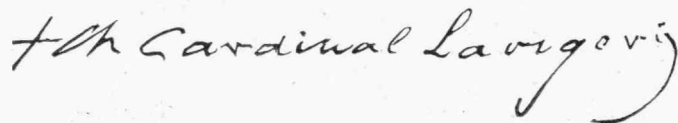
ἡ Α. Μ. Δὸν Πέτρος (Dom Petro)

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη· εἰς κοίρανος ἔστω

Καρδινάλιος Δὸν Πίτρα (Dom Pitra)

Ποίει δὲ κρίνεις εἶναι καλὰ, κἂν ποιῶν μέλλης ἀδοξήσῃ.

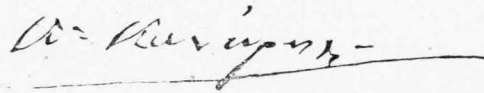
Καρδινάλιος Λαβιζερῆ (Lavigerie)

Τὸ κάλλος ἐστὶν ὀλιγοχρόνιον εὐτύχημα, ἀπαράμονον ἀγαθόν, ἄνθος μαραινόμενον, ὀλιγοχρόνιος τυραννίς, σιωπῶσα ἀπάτη.

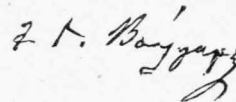
Ὁ μαρκίων Σάντ - Ίλαίρ (Mis de Sueux de Saint-Hilaire)

Ἡ τελεία Ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν Φόβον.

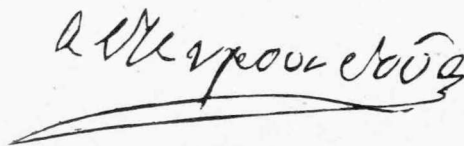
Κωνσταντῖνος Κανάρης

Φρόνησιν ἐν πᾶσι τὰ πάντα δεῖ κυβερνᾶν.

Δημήτριος Γ. Βούλγαρης

Ὁ μετὰ θάρρους ἐπιμένων νικᾷ.

Ἀλέξανδρος Κουμουνδούρος

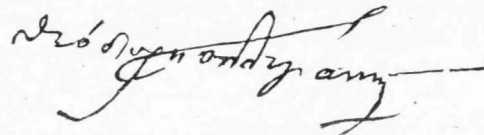
Ἡ μετριοπάθεια εἶναι μεγίστη ἀρετὴ τῶν πολιτευομένων.

Θρασύβουλος Α. Ζαίμης

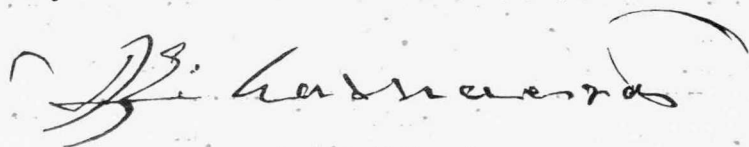
Καιρὸν γνῶθι.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 12 Ἰουνίου 1886.

Θεόδωρος Δηλιγιάννης

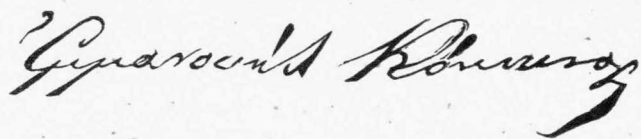
Ἡ συνετὴ ἐλευθερία, εἶναι Ἴσχυς καὶ εὐδαι-
μονία τῶν Λαῶν..

Δημήτριος Καλλιτριπῶς

Μοχθεῖν ἀνάγκη τοὺς θέλοντας εὐτυχεῖν

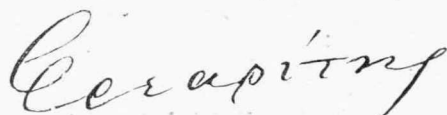
Ἐν Ἀθήναις τῇ 17ῃ Ἰουνίου 1877.

Ἐμμανουὴλ Κόκκινος

Εὐτυχὴς ὁ ζῶν ἐν κοινωνίᾳ παρ' ἣ τὸ ἀγα-
θὸν τὸ καλὸν καὶ τὸ δίκαιον καθοδηγεῖ τῶν διευ-
θυνόντων αὐτὴν τὰς πράξεις καὶ τὰ βουλευμάτα·
ἀλλ' εὐτυχέστερος ὁ μετ' ἀνθρώπων ἀναστρε-
φόμενος, ἐλάχιστα μὲν περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς
φύσεως αὐτῶν ζητούντων, πλεῖστα δὲ ἔργῳ
ἀγαθὰ καλὰ καὶ δίκαια πραττόντων, τῆς ὀρθο-
δοξίας πολὺ τὴν ὀρθοπραξίαν προαιρουμένων.

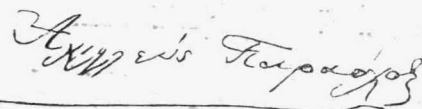
Ἐν Ἀθήναις τῇ 12ῃ Ὀκτωβρίου 1886.

Κωνσταντῖνος Φραρίτης

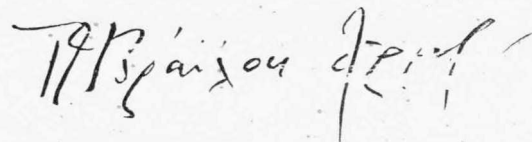
...Τὰ νέφη διαδέχεται τῶν Γερμανῶν αἰθρία·
Ἡ νύξ των φεύγει, κ' ἔρχεται τὸ φῶς καὶ ἡ Γαλλία!

Κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1886.

Ἀχιλλεὺς Παράσχος

Οὔτε πίστις ἄνευ λόγου οὔτε λόγος ἄνευ πί-
στεως.

Πέτρος Βράϊλας Ἀρμένης

Ἐν φαύλῃ πολιτείᾳ τοὺς χρηστοὺς ὡς ἀχρή-
στους ἔχουσιν.

Ἀθήνησι τῇ 11ῃ Δεκεμβρίου 1885.

Νικόλαος Σαρίπολος

Ἡ Ἑλλάς, ἡρώων μήτηρ καὶ πατὴρ ἀνδρῶν μεγάλων,
ἔχει, συγγενῶν τὸ πνεῦμα, τὴν συμπάθειαν τῶν Γάλλων.

Ἐν Βερολίῳ, τῇ 4)16 Ἰβρίου 1886.

Α. Ρ. Παγκαθῆς

Ἀλέξανδρος Ρ. Παγκαθῆς

Ἡ τῶν γεγενημένων πράξεων μνήμη τῆς περὶ
τῶν μελλόντων εὐβουλίας γίγνεται παράδειγμα.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9ῃ Μαρτίου 1886.

Ι. Γιάννης Σούτσος

Ἰωάννης Σούτσος

Οὐκ ἔστιν μείζων βῆσανος χρόνου οὐδενὸς
ἔργου.

Ἐν Ἀθήναις 15 Ἀπριλίου 1886

Παῦλος Καλλιγᾶς

Παῦλος Καλλιγᾶς

Ὅπότε ἀρχόμεθα ζῆν, τότε ἀποθνήσκομεν.

Βασίλειος Οἰκονομίδης

Βασίλειος Οἰκονομίδης

Μὴ φῦναι τὸν ἅπαντα νικᾶ λόγον· τό δ', ἐπεὶ φανῆ,
βῆναι κείθεν ὅθεν περ ἦκει
πολὺ δεύτερον ὡς τάχιστα.

Ἐν Ἀθήναις 28 Αὐγούστου 1886

Ἐμμανουὴλ Ροΐδης

Ἐμμανουὴλ Ροΐδης

Ἡ εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπου ἐφήμερος, βῆσις
δ' αὐτῆς κυρία ἢ ἀγνοία τοῦ μελλόντος.

Ἀθήναι 1 (11) 87.

Δημήτριος Βικέλας

Δημήτριος Βικέλας

Σκιᾶς ὄναρ ἀνθρώπου.

Ἐν Ἀθήναις, 24 Μαΐου 1886

Ἀναστάσιος Βυζάντιος

Ἀναστάσιος Βυζάντιος

Ἀγαθῆς καὶ ἀσφαλοῦς πολιτείας δεῖγμα εἶναι
ἡ Δικαιοσύνη, τῶν δὲ χρηστῶν τὸ πρὸς τοὺς
Νόμους Σέβας.

Τῇ 3ῃ Ἀπριλίου 1886.

Δημήτριος Βάλλης

Δημήτριος Βάλλης

Ἐρδ' Ἀγαθόν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 7ῃ Μαΐου 1886.

Ἀνδρέας Συγγρός

Ἀνδρέας Συγγρός

Ἡ εὐγένεια καὶ ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρώπου ἐγκείται
τῇ φύσει αὐτοῦ.

Ἐν Ἀθήναις 29 Μαΐου 1886.

Διονύσιος Λάτας

Διονύσιος Λάτας — Ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου

Τὰ ἔθνη δημιουργοῦσι τὴν Ἱστορίαν, οὐχὶ ἡ
Ἱστορία τὰ ἔθνη. Συντελεῖ ὅμως πάντοτε εἰς
τὴν ἠθικὴν αὐτῶν ἐπίρρωσιν καὶ ἐνίοτε εἰς τὴν
ἐκπλήρωσιν τῶν τιμιωτάτων αὐτῶν πόθων.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 28ῃ Ἰουλίου 1886.

Κωνσταντῖνος Παπαρρήγόπουλος

Κωνσταντῖνος Παπαρρήγόπουλος

«Νάφε, καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν.»

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 9ῃ Σεπτεμβρίου 1889.

Ἄγγελος Βλάχος

Ἄγγελος Βλάχος

Τιμὴν, οὐχὶ τιμὰς.

Ἐν Ἀθήναις, κατὰ Σεπτέμβριον 1886.

Ἰωάννης Ἰσιδωρίδης Σκυλίτσης

Ἰωάννης Ἰσιδωρίδης Σκυλίτσης

Ὁ λόγος κοτορθοῖ τὸ πᾶν, οὐχὶ δὲ οἱ λόγοι.

Ἐν Ἀθήναις, μηνὶ Σεπτεμβρίῳ 1886.

Πέτρος Παπαρρήγόπουλος

Πέτρος Παπαρρήγόπουλος

Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ
τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα ἰχθυὸς
ἢ ἤχων ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον.

(Ἐκ τοῦ Παύλου πρὸς Κορινθίους)

Ἀθήναι, τὴν 30 Σεπτεμβρίου 1886.

Μάρκος Ρενιέρης

Μάρκος Ρενιέρης

Ὡς χαρίεν ἔσθ' ἀνθρώπος, ὅταν ἀνθρώπος ᾖ.

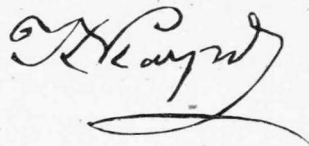
Ἐν Ἀθήναις τῇ 4ῃ Ὀκτωβρίου 1886.

Κωνσταντῖνος Κόντος

Κωνσταντῖνος Κόντος

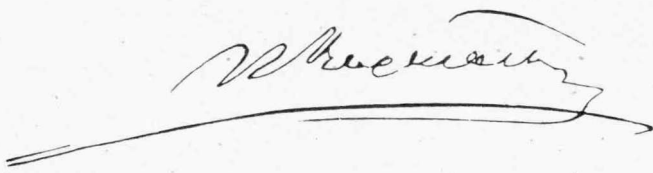
Ἄνδρες χαρακτήρ ἐκ λόγου γνωρίζεται.

Ἀθήναι τῇ 5ῃ Νοεμβρίου 1887.

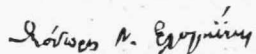
Κωνσταντῖνος Ν. Κωστῆς

Ἐργασθῶμεν, καὶ πάλιν ἐργασθῶμεν!

Πάνος Κορωναῖος (ἀντιστράτηγος)

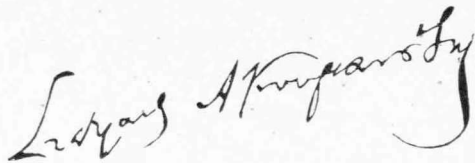
Ἡ πολιτικὴ ἰσχὺς εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μαρτύριον φαυλότητος καὶ οὐχὶ διανοητικῆς ὑπεροχῆς.

Θεόδωρος Ν. Φλογαίτης

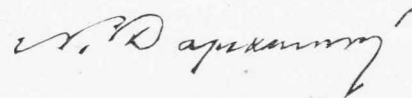
«Ζῆνα,
τὸν φρονεῖν βροτοὺς ὀδώ-
σαντα, τὸν πάθει μάθον
θέντα κυρίως ἔχειν.»

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 26ῃ Νοεμβρίου 1887.

Στέφανος Κουμανούδης

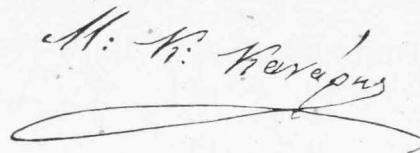
Τὸ δίκαιόν ἐστὶν ὁ Βασιλεὺς τοῦ κόσμου.

Νικόλαος Δαμασκηνός

Ἀληθῆς πατριωτισμός, εἶναι ἡ ἀσφαλὴς ὁδὸς
πρὸς Πρόοδον, Δόξαν, Ἰσχὺν ἑνὸς Ἔθνους.

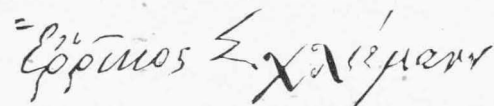
Ἐν Ἀθήναις τὴν 7ῃν Μαΐου 1888.

Μιλτιάδης Κ. Κανάρης (ἀντιναύαρχος)

Ἐκ τῶν πόνων τοὶ τάγαθ' αὐξεται βροτοῖς·
ὁ δ' ἠδὺς αἰὼν ἢ κακὴ τ' ἀνανδρία.
οὐτ' οἶκον οὔτε βίσιον οὐδὲν ὠφελεῖ.

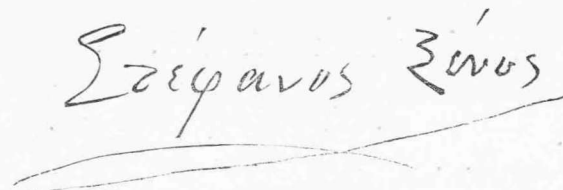
Ἀθήνησιν, 16' Δεκεμβρίου, αἰωπ'.

Ἐφθῆκος Σχλιέμαν

Ἐὰν ἐκ τῶν πολλῶν περιπετειῶν τρικυμιώδους
βίου κατορθώσης νὰ γίνῃς ὁ ἦρωα τῆς λύπης
καὶ τῶν πικριῶν, τότε μόνον γίνεσαι ἀληθῆς φι-
λόσοφος ὀρθῶς δυνάμενος νὰ διαγνώσῃς καὶ κρί-
νῃς τοὺς ἄλλους.

Ἀθήναι 21 Φεβρουαρίου 1888.

Στέφανος Ἐἶνος

Αἰὲν ἀληθεύειν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 25ῃ Μαρτίου 1888.

Α. Α. Κοινόταυλος

Ἀλέξανδρος Κοινόταυλος

Ἡ Ἁγία Σοφία εἶναι ἡ ἐστία καὶ ἡ καρδιά τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους, καὶ ἄνευ αὐτῆς οἱ Ἕλληνες θὰ ἦναι πάντοτε ὡς ἐξόριστοι ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν πατρίδι. 1888.

Ἀλέξανδρος Τ. Πασπάτης

Ἀλέξανδρος Τ. Πασπάτης

Πολιτισμός = Κοσμοπολιτισμός.
Ἑλληνισμός : Κοσμοπολιτισμός ἐν τῇ ἀποκα-
ταστάσει τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 17ῃ Ἰουνίου 1888.

Λεωνίδας Μελετόπουλος

Λεωνίδας Μελετόπουλος

Οὐδὲν εὐκολώτερον τοῦ ἀντιπολιτεύεσθαι, καὶ μάλιστα διὰ τοῦ τύπου ἀλλὰ δυσκολώτατον τὸ εὐσυνειδήτως καὶ ἐπωφελῶς πολιτεύεσθαι. Ἀτελῆς δὲ ὁ περὶ τῶν κοινῶν κρίνων καὶ τῶν δικαιοκύντων τιμητῆς προβαίνων ὁ μὴ ἐπὶ καιρὸν τινὰ πρότερον διαχειρισάμενος δημοσίαν Ἀρχήν.

Ἐν Ἀθήναις, κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1888.

Τιμολέων Ι. Φιλίμων

Τιμολέων Ι. Φιλίμων

Αἱ εὐγενέσταται τῶν πνευματικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου ἐκμηδενίζονται ἐν τῇ κοινωνικῇ ἐνεργείᾳ, ἐλλείποντος ἠθικοῦ παρ' αὐτῷ χαρακτῆρος.

Ἐν Ἀθήναις, κατ' Αὐγούστον τοῦ 1888.

Νεοκλῆς Καζάκης

Νεοκλῆς Καζάκης

Τὸ δι' ὀλίγον γινόμενον ἐτήρησα ἐν τῷ βίῳ ὡς ὄρον, καὶ ἐν πολλοῖς ἐπέτυχα. 1888.

Σπυρίδων Α. Σπηλιωτάκης

Σπυρίδων Α. Σπηλιωτάκης

Ἄν ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία σκοπὸς τῆς πολιτείας, ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία λόγον ὑπάρξεως ἔχει ὑπηρετοῦσα ὡς μέσον τὸν σκοπὸν.

Στέφανος Σπρέιτ

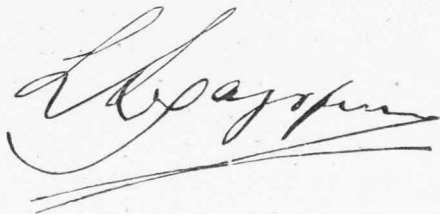
Στέφανος Σπρέιτ

Ἄφες λέγειν, ποιεῖν δ' ὅ,τι χρῆ.
Νοεμβρίῳ, 1888.

Στέφανος Σκουλούδης

Στέφανος Σκουλούδης

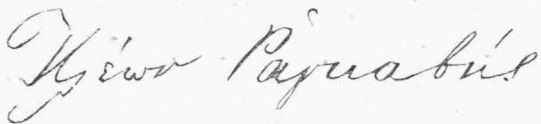
Ἀνεπάγγελτα πράττε. 1888.

Στέφανος Ν. Δραγούμης

Ἐλπίς, ἐσχάτη τῶν Θεῶν, σὺ μόνη ἀπομένει
ἐντὸς καρδίας, λέγουσι, προῶπως τεθραυσμένης.
Ἄλλ' ἀπατώνται σύντροφος ἀκμάζει τῆς ἐλπίδος,
καὶ ὡς αὐτὴ ἀθάνατος, ὁ ἔρωσ τῆς Πατρίδος!

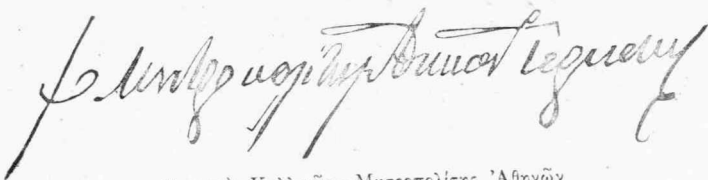
Σοφία, Νοέμβριος, 1888.

Κλέων Παγκαθής

Ἄ μὴ δεῖ ποεῖν, μηδὲ ὑπονοοῖ ποιεῖν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 4ῃ Ἰανουαρίου 1893.

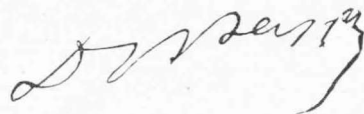

Γερμανὸς Καλλιγῆς—Μητροπολίτης Ἀθηνῶν

Εἰ γὰρ καὶ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθεῖο,
καὶ θαμὰ τοῦτ' ἔρδους, τάχα κεν μέγα καὶ τὸ γένοιτο.

(Ἡσιόδου ἀπόφθεγμα)

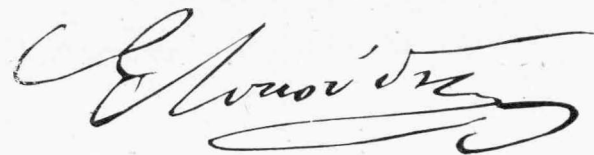
Ἐν Ἀθήναις τῇ 14ῃ Ἰανουαρίου 1893.

Δημήτριος Γ. Πάλλης

Ἀπὸ οὐδεμιᾶς γλώσσης ἐλλεῖπει λέξις παρα-
στατικὴ τῆς ἐννοίας τῆς εὐγνωμοσύνης. Καὶ ὁ-
μως ἢ εὐεργεσία, ὅταν μάλιστα ἢ μεγάλη καὶ
ἐξοχος, δημιουργεῖ παρὰ τῷ εὐεργετουμένῳ οὕτω
σαφῆ τὴν συνείδησιν τῆς ἐκ τῆς μεγάλης ὀφει-
λῆς ὑποτελείας, ὥστε ἡ ἀχαριστία ἐπέρχεται, ὡς
φυσικὴ ἀντίδρασις τοῦ καμψθέντος ἐγωΐσμου.
Δὲν εἶναι δὲ οἱ χειρότεροι οἱ ἀπλῶς ἐπιλήσμονες
τῆς χάριτος, οὔτε δυστυχῶς οἱ περισσότεροι. Δι-
ότι, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἢ ἐκ τῆς πρὸς τὸν εὐεργέ-
την ὀφειλῆς ταπείνωσις δημιουργεῖ ὀργανικὴν
ἐχθρότητα τοῦ εὐεργετουμένου καὶ ἀκατάσχετον
τὴν ἀνάγκην τοῦ ἀποδῶσαι αὐτῷ βλάβην ἀντὶ
τῆς εὐεργεσίας. Οὕτω τοὺς μᾶλλον ἀμειλίκτους
ἐχθροὺς προσπορίζει ἡμῖν ἢ εὐεργεσία. Ὁ ἀγνώ-
μων ὁ εἰπὼν, ὅτι ἡ ἀγνωμοσύνη εἶναι ἢ ἀνεξαρ-
τησία τῆς καρδίας, ὑπεραπελογεῖτο οὐ μόνον
ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς βδελυρᾶς ἀνθρωπίνης φύ-
σεως καθόλου.

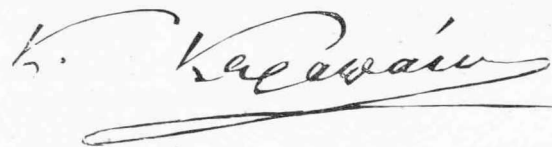
Ἐν Ἀθήναις τῇ 24ῃ Ἰανουαρίου 1893.

Ἐμμανουὴλ Λουκούδης

Μηδὲν ἄγαν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 4ῃ Φεβρουαρίου 1893.

Κωνσταντῖνος Καραπάνος

Εἰς ἀρχὴν κατασταθεὶς, μηδενὶ χρῶ πονηρῷ
πρὸς τὰς διοικήσεις· ὧν γὰρ ἂν ἐκεῖνος ἀμάρτη,
σοὶ τὰς αἰτίας ἀναθήσουσι.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 12ῃ Φεβρουαρίου 1893.

Κων. Κωνσταντῆ

Κωνσταντῆος Κωνσταντόπουλος

O Dieu ? la Grèce libre dans ses jours glorieux,
N' adorait pas ta parole éternelle ;
Chrétienne, elle est en fers, elle invoque les cieus ?
Grand Dieu ? seul vrai Dieu ? tu feras moins pour
Que Jupiter et ses faux Dieux ? . . . | elle

(Casimir Delavigne)

᾿Ω! ἐλευθέρα ἡ Ἑλλάς, Θεέ, κ' ἐν χρόνοις κλέους,
Τὸν λόγον σου τὸν ἀναρχον οὐδόλως προσεκύνει
Νῦν ἐν δεσμοῖς Χριστιανῆ, σ' ἐπικαλεῖτ' ἐκεῖνη !
Μόνε Θεέ ἀληθινέ, ὁ ρίψας ψευδοθέους,
Σὺ θέλεις ὀλιγώτερον φανῆ αὐτῆς προστάτης
Ἡ ὄσον ἄλλοτε ὁ Ζεὺς καὶ τ' ἄλλα εἰδωλά της ; ...

Φεβρουάριος 1893.

Φίλιππος Α. Οἰκονομίδης

Φίλιππος Α. Οἰκονομίδης

ΣΗΜ. ᾿Ω! Χριστιανὴ Εὐρώπη, τῆς Ἑλλάδος πῶς τὸ πλεῖστον
᾿Υπὸ τὸν ζυγὸν βαρβάρων ἐτι κύπτει ἀντιχριστῶν ;
Πῶς, πῶς σὺ, ἡ τῆς παιδείας παρ' αὐτῆς τὸ φῶς λαβοῦσα,
Εἰς τὰ σκότη τῆς δουλείας νῦν τὴν παρορᾶς λιποῦσα ;
Ἔως πότε ἐπιτρέπεις Μωαμεθανῶν ἀλύσεις
Ἡ Ἑλλάς νὰ φέρη, φίλη καὶ χριστιανὴ ἐπίσης ;
Φ. Α. Οἰ.

Ἄνευ φιλοπονίας, οἰκονομίας καὶ καλῆς πί-
στεως οὐδεμία πρόοδος ἐφικτή.

27 Φεβρουαρίου 1893.

Σ. Σωτηρόπουλος

Σωτήριος Σωτηρόπουλος

«Ἐχει τι πικρὸν ὁ τῆς ἀληθείας λόγος. ἐπει-
δάν τις ἀκράτῳ παρησιᾷ χρώμενος μεγάλην
προσδοκίαν ἀφαιρῆται, τὰ δὲ προσπνῆ καὶ ψευ-
δῆ πείθῃ τοὺς ἀκούοντας».

Ἐν Ἀθήναις τὴν 3-Μαρτίου 1893.

Λεωνίδας Δεληγιώργης

Λεωνίδας Δεληγιώργης

Ἐκ σαυτοῦ ἀντλεῖ τὴν δύναμιν πρὸς τὸν ἀ-
γῶνα τῆς ζωῆς.

Ἀθῆναι 12 Μαρτίου 1893.

Ἡλίας Ποταμιάνος

Ἡλίας Ποταμιάνος

«Τῆς ἀρετῆς ἰδρῶτα Θεοὶ προπάρουθεν ἔθνηκαν».

(Ἡσίοδος)

14 Μαρτίου 1893.

Σπυρίδων Π. Λάμπρος

Σπυρίδων Π. Λάμπρος

Ἄρχικῆς ἐγένου φύσεως, ἄνθρωπε. Ἄρχειν
ὀφείλεις, μάλιστα τῶν ἐν σοὶ παθῶν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Μαρτίου 1893.

† Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Π. Πατρῶν

Νικηφόρος (Καλογεράς)

Νικηφόρος Καλογεράς
(Ἡρώδης Ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν).

Καθ' δύναμιν Ἐρδεῖν. 1893

Κωνσταντῖνος Π. Δηλιγιάννης

Κωνσταντῖνος Π. Δηλιγιάννης

Τὸ Γαλλικὸν ἔθνος εἶναι τὸ σέμνωμα τῶν
λαῶν τῆς Ἑλληνορωμαϊκῆς φυλῆς. Τὸν λαὸν
τοῦτον θαυμάζω, ὅτι ἐν ταῖς δυστυχίαις δὲν
ἀποβάλλει, ἀλλὰ προσκτᾶται δυνάμεις. ἔχει τὴν
φιλοπατρίαν τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τὴν
ἀνδρείαν τῶν Ῥωμαίων.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 3 Ἀπριλίου 1893.

Γ. Μιστριώτης

Γεώργιος Μιστριώτης

Ἐκεῖνος ἔχει συνείδησιν τῆς ἑαυτοῦ ἀποστο-
λῆς καὶ ἐργάζεται πρὸς ἐκπλήρωσιν αὐτῆς καὶ
βαίνει εἰς τὴν πρόοδον, ὅστις ἐξετάζει καὶ ἐρευνᾷ
τὶ τῶν δεόντων δὲν ἐτελέσθη.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Ἀπριλίου 1893.

Γεώργιος Καραμήτσας

Γεώργιος Καραμήτσας

Μόνος ἐν ἀνθρώποις πλούσιος ὁ αὐτάρκης.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 16 Μαΐου 1893.

Ἀνάργυρος Σιμόπουλος

Ἀνάργυρος Σιμόπουλος

Ποσάκις τὸ πόρρωθεν φαινόμενον καλὸν καὶ
ἀληθές, εὐρίσκομεν ἐκ τοῦ πλησίον διὰ τῆς ἐγ-
γυτέρας καὶ ἐνδοτέρας ἐξετάσεως πάντη διάφο-
ρον. Τὴν ἀλήθειαν διαβλέπομεν ὄψε. Ὅπως δὲ
γνωσθῇ τοιαύτη διέρχεται διὰ τῆς πλάνης.

Ἐν Ἀθήναις 15 Ἀπριλίου 1893.

Σπυρίδων Μαγγίνας

Σπυρίδων Μαγγίνας

Ἐν ταῖς διεφθαρμέναις κοινωνίαις μέγας νο-
μίζεται παρὰ τοῦ πολλοῦ λαοῦ ὁ κατὰ δύναμιν
καὶ ἀξίωμα τυγχάνων τοιοῦτος. Τοῦναντίον δὲ
ἐν ταῖς εὐήμεροῦσαις καὶ χρησταῖς κοινωνίαις
διαφερόντως τιμᾶται ὁ ἐνασκῶν τὴν ἀρετὴν κυ-
βερνήτης. Ὑψίστη δὲ ἀπόλαυσις πολλῶ ἀνωτέ-
ρα τῆς ματαιότητος καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν
ὅσα παρέχει τοῖς κρατοῦσιν ἡ ἀρχή, εἶναι τῆς
συνειδήσεως ἡ γαλήνη. Ἐὰν μετὰ μακρὸν πο-
λιτικὸν στάδιον ὁ κυβερνήτης χώρας τινος οὐ-
δένα ἔχει ἔλεγχον συνειδήσεως, ἐὰν οὐ μόνον
διέπραξεν ὅ,τι ἀγαθὸν ἠδύνατο, ἀλλὰ καὶ ἐπι-
μελῶς ἀπέσχε παντὸς κακοῦ, οὗτος ἐστὶ τὸ πρό-
τυπον χρηστοῦ κυβερνήτου. Διότι πολλοὶ μὲν
εἶναι οἱ τὰ ἀγαθὸν ἐργαζόμενοι πολιτικοὶ ἄνδρες,
διότι βλέπουσιν αὐτὸ συντελοῦν εἰς πολιτικὴν

αὐτῶν ἐπικράτησιν, ὀλίγιστοι ὅμως φεῦ! οἱ τοῦ
κακοῦ ἀπέχοντες, ἐὰν βλέπωσιν ὅτι δύνανται
ν' ἀρυσθῶσιν ἐξ αὐτοῦ πολιτικὴν δύναμιν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20 Ἀπριλίου 1893.

Χαρίλαος Δ. Μελετιόπουλος

Χαρίλαος Δ. Μελετιόπουλος.

«Οὐδέποτε δεῖ πρὸς τὸ παρὸν μόνον, ἐτι δὲ
μᾶλλον πρὸς τὸ μέλλον ἀποβλέπειν αἰεὶ τοὺς
ὀρθῶς βουλευομένους».

Ἀθήνησι τῇ 10 Μαΐου 1893.

Ἀντώνιος Μομφερράτος

Ἀντώνιος Μομφερράτος

Ἡ πρόοδος τοῦ κόσμου ὀφείλεται εἰς ὀλίγους
προνομιούχους λαούς! Ὁ πεπολιτισμένος κό-
σμος ὀφείλει εἰς τὸν Ἰουδαϊκὸν λαὸν τὴν ἀληθῆ
θρησκείαν, τὸ Εὐαγγέλιον, εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰς βί-
σεις τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέ-
χνης, εἰς τὴν Ῥώμην τοὺς ἀρίστους νόμους, εἰς
τὴν Ἰταλίαν τὴν ἀναγέννησιν, εἰς τὴν Γαλλίαν
τὰς πολιτικὰς ἐλευθερίας καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν
τὴν νεωτέρα φιλοσοφίαν.

28 Μαΐου 1893.

Ἰ. Ἀναστάσιος Διομήδης Κυριακός

Ἀναστάσιος Διομήδης Κυριακός

Αἱ μόναι παρήγοροι ἀναμνήσεις περὶ τὰς δυ-
σμὰς τοῦ βίου εἶνε ὅ,τι ἐμάθομεν, καὶ ὅ,τι ἀθο-
ρύθως καλὸν ἐπράξαμεν

Ἀθήναι 1 Ἰουνίου 1893.

Γεώργιος Τυπάλδος Κοζάνης

Γεώργιος Τυπάλδος Κοζάνης

Πρᾶττε καὶ σίγα·
προτιμότερον νὰ εὔρεθῆς κεκρυμμένος θησαυ-
ρός, παρὰ ν' ἀκούσῃς «ἄνθρακες ὁ θησαυρός».

Ἐν Ἀθήναις 3 Ἰουνίου 1893.

Ἰωάννης Πανταζίδης

Ἰωάννης Πανταζίδης

Οὐδεμία ἡδονὴ ἀγιωτέρα σταθερωτέρα καὶ ἡ-
δυτέρα ὑπάρχει τῆς εὐποίας· διὰ ταύτης ὁ θνη-
τὸς κοινωνὸς γίνεται τῶν θείων προσόντων καὶ
προοδοποιεῖται αὐτῷ ἢ τοῦ μέλλοντος ἀθανα-
σία.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 5 Ἰουνίου 1893.

Καλλιόπη Α. Κεχαγιᾶ

Καλλιόπη Α. Κεχαγιᾶ

Πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν κοινῶν καλῶν πρέπει νὰ
ἦναι ἠνωμένα ἡ φρόνησις μὲ τὴν δύναμιν.

Ἀθῆναι 27 Ἰουνίου 1893.

Βασίλειος Σαπουντζάκης

Βασίλειος Σαπουντζάκης (Ἀντιστράτηγος)

Ἄριστος Νομοθέτης ἐστίν, οὐχὶ ὁ συνθέτων
ἀπολύτως ἀρίστους νόμους, ἀλλ' ὁ τοὺς ἀρμό-
ζοντας εἰς ἐκάστην ἐπικράτειαν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 27 Ἰουνίου 1893.

Κωνσταντῖνος Σημαντιῆρας

Κωνσταντῖνος Σημαντιῆρας (Πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου)

Δίκαια δράσας σύμμαχον ἔξεις Θεόν.

7 Ἰουλίου 1893.

Δημήτριος Κορομηλάς

Δημήτριος Κορομηλάς

Ἡ ἀλήθεια βασιλεύει, τὸν κόσμον ὅμως τὸ
ψεῦδος κυβερνᾷ.

28 Ἰουλίου 1893.

Ἰωάννης Ζωχιός

Ἰωάννης Ζωχιός

Ἡ γυνὴ χειραφετεῖται διὰ τῆς ἐργασίας.

1 Αὐγούστου 1893.

Καλλιρρόη Παρρέν

Καλλιρρόη Παρρέν

ΠΛΑΤΩΝΟΣ

(Ἐκ τῆς ἀπολογίας τοῦ Σωκράτους).

«Οὐκ ἔστιν ὅστις ἀνθρώπων σωθήσεται,
» πλῆθει γνησίως ἐναντιούμενος, καὶ διακωλύων
» πολλὰ ἄδικα καὶ παράνομα ἐντὶ πόλει γίγνεσθαι.
» Ἄλλ' ἀναγκαῖον ἐστὶ τὸν τῶντι μαχόμενον ὑπὲρ
» τοῦ δικαίου, καὶ εἰ μέλλει ὀλίγον χρόνον σωθῆ-
» σεσθαι, ἰδιωτεύειν, ἀλλῆ μὴ δημοσιεύειν».

Ἐκ τῆς Καλλιθέας (Ἀθηνῶν)

Τῇ 12 Αὐγούστου 1893.

Γεώργιος Φιλάρετος

Γεώργιος Φιλάρετος

Ἡ ἀληθὴς θρησκεία ὑψοῖ τὴν ψυχὴν, καθαρίζει τὴν καρδίαν, ἐξευγενίζει τὸ πνεῦμα καὶ παρηγορεῖ ἡμᾶς.

21 Αὐγούστου 1893.

Εὐγένιος Δεπάστας

Εὐγένιος Δεπάστας (Ἀρχιεπίσκοπος Χαλκίδος)

Κρέσσων οἰκτιρῶν φθόνος.

Ἡλίας Φ. Κανελλόπουλος

Ἡλίας Φ. Κανελλόπουλος

Μέγα κτῆμα τὸ ἐπίστασθαι τὴν Ἑλληνίδα φωνήν.

Ἐν Ἀθήναις τῆς 27 Αὐγούστου 1893.

Βλάδαν Γεώργεβιτς

Βλάδαν Γεώργεβιτς (Πρέσβης τῆς Σερβίας)

Ο ΣΕΙΣΜΟΣ ΕΠΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΗΣ

Ὡς τὴν λείαν ὄψιν ἀκυμάντου πόντου ταράσσει αἴφνης δεινὴ πνεύματος ριπὴ καὶ φρίσσουσαι ἀπλοῦνται τῶν κόλπων τοῦ αἰπτυχαὶ καὶ ἀγρίου οἴδατος ὄλκοι πλῆττουσι τὰ λευκά του στέρνα καὶ τὰ πλευρὰ τῆς ἐλάτης καὶ τὰ πλευρὰ τοῦ πρὸ μικροῦ εὐθύμως ἄδοντος ναυάτου, οὕτω καὶ τὴν γῆν ἡμῶν πλῆττει αἴφνης ὁ ἀγριος δαίμων τοῦ ἐν τοῖς στέργοις αὐτῆς φωλεύοντος

πυρός. Ἐως χθὲς τὸ θεῖον πῦρ ἐν φιλότῃτι ἔσειε τὸν χρυσοῦν ὄλβον τὸν ἀπλούμενον ἐπὶ τῶν χλοερῶν φύλλων τῆς εὐκλῆματούσης ἀμπέλου καὶ ἔστεφε τὴν οὐρανίαν εἰρήνην, ἥτις ἔλαμπεν ἐπὶ τῶν θαλερῶν τῆς ἐλαίας κλώνων καὶ ἐθώπευε ληπὶον βαθὺ γλυκὰ λικνιζόμενον ὑπὸ τῶν ἐλαφρῶν τοῦ Ζεφύρου πνοῶν, ἐπὶ τῶν μητρικῶν τῆς γῆς κόλπων. Ἀλλ' αἴφνης δεινὸν τὸ πῦρ ἐμυκήθη· ὁ φοβερός ἐν τοῖς σπλάγχχοις τῆς γῆς δεσμώτης ἠθέλησε νὰ λύσῃ καὶ ἔλυσε τὰ δεσμά του ἐπὶ μίαν μόνην στιγμὴν ἐν ἐκείνῃ τῇ μιᾷ καὶ μόνη στιγμῇ κατέσβεσε τῆς ἱερᾶς ἡμῶν ἐστίας τὸ παρήγορον θάλπος, καὶ ὡς ξηρὸν χόρτον ἐλίμμισεν εἰς τοὺς ἀνέμους τὰς γλυκείας φωλεὰς μας καὶ κατέρριψεν ἐπὶ τῶν συντετριμμένων ἡμῶν ὀστέων τὴν στέγην, τὴν στέγην, τὴν στέγην!

Τὸ πᾶν ἐρείπια! Ἐν μόνον δὲν εἶναι ἐρείπιον. **Ἡ Ἑλληνικὴ καρδία.** Τὰ κατακερματισθέντα γῆνα καὶ φθαρτὰ μέλη δὲν τὰ ἐκρυψεν ὑπὸ τὴν μαύρην γῆν, μόνη ἡ χεὶρ ἐνὸς πατρὸς ἢ μιᾶς μητρὸς ἢ ἐνὸς ἀδελφοῦ, ἀλλὰ συμπάντων τῶν Ἑλλήνων, συμπάντων τῶν ἀδελφῶν. Ἴδου ἐν τῇ στυγνῇ συμφορᾷ, τῇ ἀτέρμονι πικρία καὶ τῷ ἀλήκτῳ πένθει, ὑψίστη, οὐρανία εὐτυχία! Αὐτὸ τὸ πῦρ τὸ ὁποῖον ἔσεισεν οὕτω δεινῶς τοὺς γλυκεῖς τῆς γῆς ἡμῶν κόλπους καὶ τὰς γλυκείας ἡμῶν φωλεὰς κατέρριψεν, ἔσεισε συγχρόνως καὶ τὰ στήθη ἡμῶν δι' ἱεροῦ παλμοῦ, καὶ ἡ καρδία ἡμῶν ἐξ ἀρρήτου, μυστηριώδους εὐτυχίας πάλλει, πάλλει, πάλλει! Ὑπὸ τὸν θεῖον αὐτὸν παλμὸν κάμπτουσι πενθοῦντες ἀδελφοὶ τὸ γόνυ ἐν προσευχῇ ἐνώπιον τοῦ Ἀνάρχου καὶ θαλερὸν καταλείβουσι δάκρυ βλέποντες ἐν ταῖς φαιναῖς δίου ἀστέρος πτυχαῖς πᾶν ὅ,τι ἐπὶ γῆς ἐλάτρευον,

πᾶν ὅτι σκληρῶς ἀπώλεσαν. Ὑπὸ τὸν θεῖον τοῦτον παλμὸν αἰσθανόμεθα καὶ ἡμεῖς τὸν ἀδαμάντινον θῶρακα, ὃν χεῖρ ἀόρατος ἐνεδύσατο ἡμᾶς καὶ βλέπομεν ζῶντην μακρὰν χαλυβδίνου τείχους περὶ ἡμᾶς καὶ εὐλογοῦμεν τὸν Πατέρα τῶν ὀρφανῶν καὶ ἐγκαταλελειμμένων, ὅτι τὰ λίθινα ὕψη τῶν ὀρόφων ἡμῶν διέρρηξε καὶ ἐσκόρπισεν ἀλλ' ἤνωσεν ἐν Ἱερῷ δέσμῃ καὶ νύξινσε τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 24 Σεπτεμβρίου 1893.

Φιλοσοφία Παρασκευαΐδης

Φιλοσοφία Παρασκευαΐδης

Καὶ μείζον' ὅστις ἀντὶ τῆς αὐτοῦ πάτρας φίλον νομίζει, τοῦτον οὐδαμοῦ λέγω

Δημήτριος Σεμιτέλος

Δημήτριος Σεμιτέλος

Οὐχ ὁ πλουτῶν, ἀλλ' ὁ μὴ χρίζων πλούτου μακάριος.

Ἀθήναι Σεπτέμβριος 1893.

Μιχαὴλ Μελάς

Μιχαὴλ Μελάς

Κόρη τῆς Γῆς καὶ τ' Οὐρανοῦ ποῦ ἐδῶ, στὸν Ἑλικῶνα Ἡ Ἑλλάς πρωτοπροσκύνησε, σεβάσμα Μοῦσα, εἰκόνα

Τοῦ Ἀπείρου, ἐκ τῶν γονέων σου πῶς τέλεια τὸ ζευγάρι,
Ἦ Μοῦσα, θεῖα στὴ δύναμη κι' ἀνθρώπινη στὴ χάρη!

Σεπτέμβριος 1898.

Κωστῆς Παλαμᾶς

Κωστῆς Παλαμᾶς

Πίσω ἀπὸ τὸν Παρθενῶνα, κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολη, στὸ πλερὸ τοῦ βουνοῦ, εἶναι κατὰ πρόστυχα φτωχὰ σπιτάκια. Μ' ἀρέσει νὰ τὰ βλέπω. Λὰς πῶς λίγο λίγο ἀνεβαίνουν. Ἔτσι μοῦ φαίνεται πῶς κ' ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ καμμιὰ μέρα μοναχὴ τῆς θὰ πάρῃ ἴσια μ' ἀπάνω.

Ἰωάννης Ψυχάρης

Ἰωάννης Ψυχάρης

Ὁ μετ' ἀποφάσεως ριπτόμενος κατὰ τοῦ κινδύνου δοξάζεται.

18 Ὀκτωβρίου 1893.

Κωνσταντῖνος Α. Κουμουνοῦρος

Κωνσταντῖνος Α. Κουμουνοῦρος

Ἄναποφεύκτως ἀδοξοῦσιν οἱ Λαοί, οἱ τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν αὐτῶν ὀλιγοροῦντες, μοναρχικωτέρῳ δέ πως διαθέσει αὐτὰς θύοντες. Μελετῶν τὰ Πολιτεύματα καθ' ἑαυτὰ τε καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὴν Ἱστορίαν τῶν Λαῶν, οὐδέποτε μετνημελίθην, οὐδὲ μεταμεληθῆσομαι, λατρεύσας μὲν πάντοτε ἐκ τῶν πολιτευμάτων τὰ φιλελευθερώτερα, τοῖς δὲ μὴ τοιοῦτοις ἀνευδότης

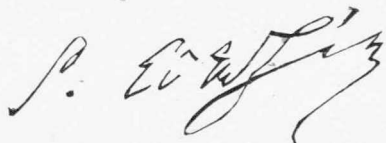
ἀντιπασσόμενος. Οὐδεμία σώφρων καὶ μεμετρο-
μένη Δημοκρατία ἔφευγεν εἰς τὸν ὄλεθρον, ἐν ᾧ
τούναντίον πολλαὶ Μοναρχίαι κατεπόντισαν Ἔθνη
καὶ διέφθειραν Λαούς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 24 Ὀβρίου 1893.

Νικόλαος Δ. Λεβίδης

Ἐν δὲ δικαιοσύνη συλλήβδην πᾶσ' ἀρετῇ ὅστι.

Ἰωάννης Εὐταξίας

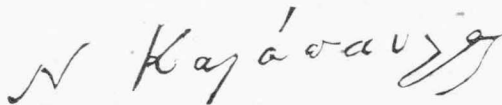
Ἡ ἔννομος ἐλευθερία ἠθικοποιεῖ καὶ ἐκπολι-
τίζει τοὺς Λαούς, ἐν δὲ τῇ ἐπικρατήσει αὐτῆς
καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ εὐρῆται ἡ
ἀληθὴς τῶν Λαῶν εὐημερία, καὶ ἡ ἀπρόσκο-
πος πρόοδος τῆς ἀνθρωπότητος.

29 Ὀβρίου 1893.

Ἰωάννης Α. Μεσσηγιῆς

Θαρσεῖν χρῆ . . . τάχ' αὖριον ἔσσεται ἄμεινον.
Νοεμβρίου 4 1893.

Νικόλαος Καραπούλος

Στράτευμα θεωροῦν ἑαυτὸ ἀήττητον οὐδέποτε
ἠτιῶνται.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 4 Ὀβρίου 1893.

Γεώργιος Κόρπας

Ἡ θεωρία ὑψοῖ τὸν νοῦν, ἀλλ' ἡ πράξις τρέ-
φει αὐτόν : Αὕτη μὲν ἀποτελεῖ τὰ νεῦρα καὶ τὴν
ρῶμην πάσης κοινωνίας, ἐκείνη δὲ τὴν δόξαν.

Ἐν Ἀθήναις 7 Ὀβρίου 1893.

Ἀνδρέας Κορδέλλας

Ἀφοῦ ἐπλάσεν ὁ Θεὸς τὴν Ἑλλάδα, ἐκ τῆς ἀρι-
στερᾶς αὐτῆς πλευρᾶς ἐπλάσε καὶ τὴν Γαλλίαν,
ἐμφυσήσας δὲ τὴν αὐτὴν ψυχὴν, εἶπεν, ἄ ἔσο τῆς
Δύσεως Ἑλλάς, ᾧ Γαλλία. Ὅταν ἐκείνη κατα-
πονηθῇ ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων τῶν Ἐθνῶν, ὑπὲρ ᾧν
ἠγωνίσθη καὶ ἐμαρτύρησε, καὶ ἐφώτισε καὶ ἐξ-
νθρωπίσε, καὶ λειποθυμήσῃ, τότε λάβε σὺ τὴν
δαδα ἐκείνης καὶ τὴν σπάθην, καὶ ἔσο τῆς Ἑλ-
λάδος Ἑλλάς. Ἐμπνέου ὑπὸ ταύτης καὶ μελέτα
καὶ ἀγάπα καὶ ἀγωνίζου κατὰ τῶν κοινῶν ἡμῶν

ἐχθρῶν. Οὕτω ἔσει οἶαν σὲ πλάττω καὶ προορίζω εἰς τὸν κόσμον».

Τῆ 13 Νοεμβρίου 1893.

Ἄ. Γεννάδιος ..

Ἀπανάσιος Γεννάδιος

Μὴ πρόλεσχον μηδ' ἐφολκὸς ἐν λόγῳ.

Ἐν Ἀθήναις τῆ 14 Ἰβρίου 1893.

Ξενοφ. Ψαρῶν

Ξενοφῶν Ψαρῶν

Ἔργον οὐδὲν ὄνειδος.

26 Νοεμβρίου 1893.

Νικόλαος Μπουρίδης

Νικόλαος Μπουρίδης

Ὅλοι μὲ τὴν πατρίδα στὸ στόμα! Δι' αὐτὴν τρώγουσιν, ἀν' ἂν ἔφαγαν ἀκόμη.

3 Δεκεμβρίου 1893 ἐν Ἀθήναις.

Ἰωάννης Καμπούρογλου

Ἰωάννης Καμπούρογλου

Οὐχὶ πολιτεύματος καινοῦ ἀλλὰ πολιτεύματος καὶ νοῦ ἔχομεν ἀνάγκην.

Ἀλέξανδρος Φλαδεφρὺς

Ἀλέξανδρος Φλαδεφρὺς

Καὶ εἷς μόνος πολλάκις διδῶσι ροπήν τὴν πρὸς τὰ ἄνω ἢ τὴν πρὸς τὰ κάτω εἰς τὴν πορείαν τῶν Ἐθνῶν, μάλιστα δὲ ἐν ἀρχῇ τοῦ βίου αὐτῶν. Τύχα ἄρα θεῶν φέρει τοῦτον ἢ ἐκείνον, ἢ βρωτῶν ἔργα ;

Ἐν Ἀθήναις 8 Δεκεμβρίου 1893.

Γεώργιος Μελισσοτριγός

Γεώργιος Μελισσοτριγός

Μετὰ καταγίδας τόσας εἰς τὸ ρεῦμα τῶν αἰῶνων Δὲν ἀπώλεσαν τὸ σθένος καὶ τὴν δόξαν δύο μόνον: Ὡς Φυλαὶ καὶ Κοινωνίαι, ἢ Γαλλία κ' ἢ Ἑλλάς. Αὐταὶ τῆς Γῆς πάσης, εἴπε Προνοιά τις ὑπερτάτη, Ἐν πολιτισμῷ ἀγίῳ καὶ ὡς Ἔθνη καὶ ὡς Κράτη Ἐκατονταετηρίδας νὰ κρατήσῳσι π ο λ λ ἄ ς.

Πλὴν τὴν ἔριδα ν' ἀφήσῃ ἢ Ἑλλάς ὀφείλει πλέον καὶ τῶν Γαλατῶν νὰ γίνῃ ἀνεξίτητος ὁ Λέων. Ἄλλως θὰ συντριφῇ ταύτας ὁ Βαρβαρισμὸς παλαιῶν καὶ θὰ στέψῃ ἀνοσίου Δεσποτείας τὰς βουλὰς.

Τοῦ Βατικανοῦ τὰ σκόπη καὶ τὰς ἔριδας ἀφήτε καὶ κατὰ τῶν Τουρκο-Κιμῶρων Γάλλοι κ' Ἑλλήνες χω- Διὰ τὴν Ἐλευθερίαν ἐγεννήθητε:—Θαυρεῖτε! [ρεῖτε! καὶ σαλπίζατε τὸ ἄσμα τῆς ζωῆς εἰς τὰς Φυλὰς!

Ἀθῆναι 12 Δεκεμβρίου 1893.

Π. Σ. Λεονοδινός

Παναγιώτης Συνοδινός

Ἡ Ἑλληνὶς φωνὴ οὐκ ἔστι μόνον τῶν Ἑλλήνων κτήμα, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν ἐν τῇ οἰκουμένῃ χαριέντων.

Λέων Α. Ὀλιβιέ

Λέων Α. Ὀλιβιέ

χαρακτήρας; Ἦτο ἐκεῖ, ὅπως μᾶς εἰδοποίησεν περὶ τῆς ἀστασίας τῆς τύχης καὶ τοῦ κινδύνου τῶν παραφορῶν. Ἦτο τούναντίον, ἐκ παρεκτροπῶν εἰς ἃς ὑπέκειντο, ἐξ ἐνδείας, ἐξ ἀδιαφορίας τῆς ψυχῆς; Μᾶς ἐδίδασκε νὰ περιφρονῶμεν τὰ πλούτη, ἀναζωπυροῦσα συνάμα τὴν ἀπάθειαν ἡμῶν, καὶ μᾶς ἐδίδεν οὕτως εἰπεῖν αἰσθήματα. Πρὸ πάντων ἢ πρὸς τὸν ἐγκληματίαν στοργή τῆς ἦτον ὑπερβάλλουσα...

Διὰ τὸ παρελθὸν δὲν ἐζήτει εἰ μὴ τὴν μετάνοιαν, διὰ τὸ μέλλον τὴν ἀρετὴν: «Ubi autem abundavit delictun, ἔλεγε, superabundavit gratia». Ὅπου δηλ. τὸ ἔγκλημα ἐπλεόνασεν, ὑπερεπλεόνασεν ἡ συγγνώμη.....

Ὁ Ὑῖος τοῦ Θεοῦ ἔτοιμος πάντοτε, ὅπως εἰδοποιῇ τὸν ἀμαρτωλόν, κατέστησε τὴν θρησκείαν του ὡς δευτέραν συνείδησιν διὰ τὸν ἔνοχον, ὅστις θὰ εἶχε τὴν δυστυχίαν ν' ἀπολέσῃ τὴν φυσικὴν συνείδησιν, συνείδησιν εὐαγγελικὴν, πλήρη ἐλέους καὶ γλυκύτητος, εἰς τὴν ὁποίαν, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς παρέσχε τὸ δικαίωμα τοῦ συγχωρεῖν, ὅπερ ἡ πρώτη στερεῖται.

Διαλαβόντες περὶ τῶν τύψεων, αἵτινες ἐπακολουθοῦσι τὸ ἔγκλημα, περιττὸν νὰ ποιήσωμεν λόγον περὶ τῆς εὐφροσύνης, ἣν συνεπάγεται ἡ ἀρετὴ. Ἡ ἐνδόμυχος ἀγαλλίασις ἣν αἰσθάνεται τις ἀγαθοεργῶν, δὲν εἶναι ἐπίσης συνδυασμὸς τῆς ὕλης, ὡς, καὶ αἱ τύψεις τοῦ συνειδότος δὲν εἶναι ὁ φόβος τῶν νόμων, ὅταν τις διαπράξῃ κακὴν πράξιν.

Ἐὰν οἱ σοφισταὶ ὑποστηρίζωσιν, ὅτι ἡ ἀρετὴ δὲν εἶναι, εἰ μὴ ἐγωῖσμός ὑπὸ ἄλλην μορφήν, καὶ ἡ εὐσπλαγχνία, φιλαυτία, δὲν ἐρωτῶμεν αὐτοὺς ἂν ἤσθάνθησάν τι εἰς τὰ σπλάγχνα των ἀφ' οὗ ἀνεκούφισαν δυστυχῆ τινα, ἢ, ἂν ὁ φόβος μὴ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν νηπιότητα ἦναι ἐκεῖνος, ὅστις συγκινεῖ αὐτοὺς ἐπὶ τῇ θεᾷ τῆς ἀγνότητος τοῦ νεογνοῦ. Ἡ ἀρετὴ καὶ τὰ δάκρυα εἶναι διὰ τοὺς ἀνθρώπους ἡ πηγὴ τῆς ἐλπίδος καὶ ἡ βῆσις τῆς πίστεως.

Πῶς λοιπὸν θέλει πιστεῦσαι εἰς τὸν Θεὸν ἐκεῖνος, ὅστις δὲν πείθεται περὶ τῆς πραγματικότητος τῆς ἀρετῆς, καὶ περὶ τῆς ἀληθείας τῶν δακρύων; Φρονοῦμεν, ὅτι εἶναι ὕβρις διὰ τοὺς ἀναγνώστας νὰ πραγματευθῶμεν πῶς ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς καὶ ἡ ὑπαρξις τοῦ Θεοῦ ἀποδεικνύονται ἐκ τῆς ἐνδομύχου ταύτης φωνῆς τῆς καλουμένης Συνειδήσεως.

«Ὑπάρχει ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, λέγει ὁ Κικέρων, δύναμις τις, ἣτις φέρει πρὸς τὸ καλὸν καὶ ἀποτρέπει ἀπὸ τοῦ κακοῦ, οὐ μόνον προγενεστέρα τῆς καταβολῆς τῶν λαῶν καὶ τῶν πόλεων, ἀλλὰ τὸσον ἀρχαία, ὅσον ὁ Θεὸς ἐκεῖνος, παρὰ τοῦ ὁποίου ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ διατηροῦνται καὶ κυβερνῶνται, διότι τὸ λογικὸν εἶναι ἐν οὐσιῶδες χαρακτηριστικὸν τοῦ θείου Πνεύματος, καὶ τὸ λογικὸν τοῦτο τὸ ἐν τῷ Θεῷ ἐνυπάρχον διακρίνει ἀλανθᾶστως ποία εἶναι ἡ κακία καὶ ποία ἡ Ἀρετὴ.

(Κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ «Πνεύματος τοῦ Χριστιανισμοῦ» Σατωβριάν)

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ Θ. ΠΑΠΠΑΚΩΣΤΑ

ΣΤΙΓΜΑΙ ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΑΙ

Ὑπὸ τὸ πρῶτον φύσημα τοῦ κρύου φθινοπώρου Φθίνου τὰ φύλλα καὶ ὠχρὰ φυλλοροοῦν τὰ ἄνθη, Λάμπει στιγμαίως φωτεινὴ γραμμὴ τοῦ μετεώρου παντοῦ δμίχλη καὶ σιγῇ, τὸ σύμπαν ἐμαράνθη, Ἡ τελευταία τῶν πτηνῶν ἐκπνέει μελωδία καὶ βαθμηδὸν ἐξέλιπεν ἡ τόση ἀρμονία!

Ἄλλ' ἂν τοῦ πρῶην κάλλους τῆς ἡ φύσις ἐγυμνώθη καὶ ἔχασε τοῦ ἔαρος τὴν τόσην ἀρμονίαν Ἄναπτεροῦντ' εὐέλπιδες οἱ μυστικοὶ τῆς πόθοι Ὅτι θὰ ἴδῃ τὴν χαρὰν, τὴν πρώτην τῆς εὐδίας, Ἐνῷ ἐγὼ ἀπόβλητος τῆς ἀμειλίχτου μοίρας Ὁρηγῶ τὸ ἔαρ μου πικρῶς μὲ ἴσταυρωμένας χεῖρας!

Ὁρηγῶ τὸ ἔαρ μου πικρῶς, διότι ἄνθη μόνον Ἐβλάστησαν τὰ ἔτη μου, καὶ πρὶν καρποφορήσουσιν Εἰς ἀμοιβὴν τῶν τόσων μου πολυειδῶν ἀγῶνων Στιγμαίως, ὡς ἀναλαμπή, ἐπέπτωτο νὰ δύσουν, Νὰ γείνουν τέφρα καὶ σποδός, καὶ μέσῳ ἔρειπιων, Ὡς φάσμα νὰ διέρχωμαι τὸν θλιβερόν μου βίον!

Καὶ ὅμως, ὑπὸ τὴν σποδὸν ὑπῆρχε κεκρυμμένος Σπινθὴρ τοιοῦτος, περὶ οὗ ἄς ὀμιλήσουσιν ἄλλοι Ἄλλὰ καὶ οὗτος ὡς ἐγὼ ἐσβέσθη πεπρωμένος Καὶ ἔγεινε διὰ παντός στόνων πικρῶν αἰθάλη.— Δὲν ἔπρεπε οἱ δυστυχεῖς νὰ ἔχωμεν καρδίαν, Νὰ εἴμεθα ἀναίσθητοι, ὡς ὑπὸ πλάκα κρύαν.—

Πρὸς τί ἂν ἔλαμψεν ἀκτίς εὐδαίμονος ἐλπίδος Εἰς τῆς ζωῆς μου τὸ κενόν, εἰς νύκτα φθινοπώρου; Ἦτο τεμάχιον σαθρᾶς πρὸς ναυαγὸν σανίδος, ἤρσσο σταγῶν εἰς λάρυγγα διψῶντος ὀδοιπόρου, Ἦτο τῆς Κίρκης εὐνοία, τῆς μοίρας εἰρωνεία, Μάγου Ζεφύρου, ἐπὶ φῶς, Σειρήνων ἀρμονία!

Ἦτον ἡ κύκνειος ῥοδὴ τῶν τόσων μου ἐρώτων, Ἡ τελευταία ἔμπνευσις, τὸ ὑστατόν μου ἄσμα.— Πλὴν καὶ τὸ μέλλον; ἀποψὶς ὄνειρων ἀλλοκότων μ' ἀκολουθεῖ ἀπέλπιδα, ὡς τῆς Μεδοῦσης φάσμα.— Ῥίπτω μακρὰν τὸ τόξον μου, τὴν βάρβιτόν μου θραύω, Καὶ τ' ἄσμα εἰς τὰ χεῖλη μου ἡμιτελές τὸ παύω!

1893

Δ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΣΟΥ

I

"Όλα τὰ κάλλη ταύρηκα ποῦ ἔχεις ἕνα, ἕνα,
στοῦ Μάη τὰ μερόνυχτα, στὰ λούλουδα τ' Ἀπρίλη·
θαῦρεῖς πῶς ὄλα τᾶκλεψε ἡ φύσις ἀπὸ σένα
κ' ἀπ' τῆ δροσιᾶ ποῦ χύνουνε τὰ ῥοδινά σου χεῖλη
πῆρε καὶ ἔχει ἡ αὐγὴ τόση δροσιὰ καὶ χάρι
— γι' αὐτὸ σκορπίζει ἀλύπητα διαμάντια στὸ χορτάρι.
Τὰ λούλουδα ποῦ γέρνουνε στὸ χῶμα μυρωμένα,
τὸ χρῶμα καὶ τῆ μυρωδιὰ τῆ πήρανε ἀπὸ σένα·
ἡ νύχτα, τὰ χαράμματα, τ' ἀστέρια, τὸ φεγγάρι,
μόνο γιατί σοῦ μοιάζουνε ἔχουνε τόση χάρι.
Γι' αὐτὸ εἶναι ἡ πλάσι ὡμορφη καὶ ἡ αὐγὴ δροσάτη,
γιατί ἀπὸ τὰ κάλλη σου σοῦ κλέψαν ὄλα κᾶτι . . .

II

"Όλα τὰ κάλλη ταύρηκα ποῦ ἔχεις ἕνα, ἕνα·
στῆς ἀνοιξὶς τῆς εὐμορφιαῖς μὲ τὰ τριαντάφυλλά της,
θαῦρεῖς πῶς ὄλα τᾶκλεψε τὰ πῆρε ἀπὸ σένα
καὶ τᾶκαμε γιορτιάτικη ἡ φύσις φορεσιὰ της . . .
μὰ ἕνα δὲν εἰμπόρεσε νὰ κλέψη, ἕνα μόνο·
τὰ μάτια ποῦ μοῦ δίνουνε τόση χαρὰ καὶ πόνο.
Μὲ χίλια μάτι' ἀνώφελα ταῖς νύχταις της στολίζει
κανένα μέσα στῆ ψυχὴ τὸ φῶς του δὲν σκορπίζει·
τὰ μάτια σου δὲ μοιάζουνε· καὶ κλειοῦνε ἕνα, ἕνα
στὸ πρῶτο γλυκοχάραμμα, σὰν παραπονεμένα,
σὰν ἀπὸ φόβο μυστικό, μὴ σβύσουν καὶ χαθοῦνε,
τὰ μάτια σου ἀγάπη μου, σὰν στρέψουν καὶ τὰ ἰδοῦνε! . . .

Ἡ Διεύθυνσις τῆς «Ποικίλης Στοᾶς» ἐν βαθυτάτῃ θλίψει σπένδει ἤδη ἐπὶ τῇ δημοσιεύσει δύο ἀνεκδότων ποιημάτων τοῦ ἐν τῇ περικαλλεστέρῃ τοῦ βίου ἀνοίξει καὶ ἐν τῇ στιγμῇ τῆς λαμπροτέρας ἡλικίας θανόντος πεφιλημένου αὐτῆς φίλου Δημητρίου Ν. Φωστήρη πόνου εἰλικρινοῦς θερμὸν δάκρυ εἰς τὴν γλυκεῖαν μνήμην του. Σπανίως εἰς ὑπαρξιν εἶχον χαρισθῆ, ὅσα χαρίσματα ἐκόσμουον τὸν εὐφιλητον ἐκαῖνον νέον. Ἀφοσίωσις εἰς τὸ ἀγαθόν, βίος μ' εὐγενῆ ὄνειρα καὶ θερμοτάτας προσδοκίας, ἄσβεστος ἐnthουσιασμός εἰς τὴν λατρείαν τῶν εὐγενεστέρων ἰδεῶν, καρδιά ἀληθῶς γεγραμμένη εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, μὴ ἔχουσα ἀνάγκην λέξεων, ἵνα γείνη καταληπτῆ, αὐτῇ εἰς ὀλιγίστας γραμμὰς ὑπῆρξεν ἡ ὅλη ζωὴ τοῦ πολυδακρύτου ἐκαῖνου φίλου. Ἐκ τῆς μετ' αὐτοῦ ἀναστροφῆς ἐπορίζετό τις πολυτίμους ἰδέας, προσηθάνετο δ' εὐοίωνον, ἄριστον τῆς μελλούσης ζωῆς του τὸ στάδιον. Πλήν, ἐν ᾧ ἔχειρέτα χαρμωσύνως τὴν ἀνατολήν τῆς νεότητος,

ΧΕΙΜΩΝΙΑΣΕ

I

Χθὲς ἤτανε ἀκόμη καλοκαῖρι,
ὁ οὐρανὸς τῆ θάλασσα ἀγκαλιάζε, γελοῦσε·
ἔχουνε μόσχους κ' εὐωδιαῖς τ' ἀγέρι,
στὴν ἀνθισμένη κλίνη του—στῆ γῆ ποῦ ξενυχτοῦσε.

II

Ξάφνου χειμωνίασε· βορειᾶς φυσάει·
στὸ ἀκρογιάλι τὰ κύματα χτυπᾶνε
καὶ ἕνα, ἕνα πέφτει καὶ βογγάει·
— θαῦρεῖς, τὸ βράχο χαιρετᾶνε.
Πετοῦν, κυλιοῦνται θυμωμένα,
στῆ βράχῃ φέρνουνε τὸ βορειᾶ·
καὶ τρέχουνε σὰν ἄλογ' ἀφρισμένα,
ποῖδ' νὰ πρωτόβγῃ στῆ στερειά.
Φθάνει τὸ πρῶτο· ξεχειλίζει,
μ' ἀφροὺς τὸ βράχο στεφανώνει
καὶ ὁ βορειᾶς ποῦ τρέχει καὶ βουίζει,
στερειά καὶ θάλασσα σαρώνει! . . .

III

"Ἐτσι χειμωνίασε· σὰ θάλασσα' ἀφρισμένη,
στὰ στήθη μου χτυπιέται ἡ καρδιά μου·
εἶναι ἡ ψυχὴ μου κρύα, παγωμένη·
— βορειᾶς ἐσάρωσε τὰ ὄνειρά μου! . . .

† ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ν. ΦΩΣΤΗΡΗΣ

ἐν ᾧ ἠσθάνετο ἐν ἑαυτῷ τῆς ζωῆς τὴν ὑψίστην δύναμιν, ἀπεχωρίσθη τῆς κοινωνίας, ἐν ἣ ζηλευτὸν τὸν ἀνέμενε στάδιον, ἀφῆρέθη ἐκ τῆς ἀγκάλης δυσμοίρου μητρὸς, μὴ δυνηθείσης οὐδ' εἰς τὰς τελευταίας στιγμὰς νὰ σταματήτῃ διὰ τῶν δακρύων καὶ τοῦ σπαραγμοῦ της τοῦ πεπρωμένου τὸ ἀδυσώπητον τέλος. . . Ἐσθῆσθη ὡς ἡ ἐαρινὴ αἴθλη, ἣς ἡ λάμψις μόλις ἐνσπείρουσα ἐλπίδας, διαλύει αὐτάς, ἐξαφανιζομένη, ἵνα μὴ ἐπανέλθῃ πλέον. Ὁ Δημήτριος Φωστήρης, πεπρωτισμένος μ' εὐφροίαν καὶ μάθησιν, νεώτατος ἀκόμη ἔγραψε καὶ ὠραῖα ποιήματα, πλήρη τρυφερότητος καὶ λυρισμοῦ, μὲ εἰλικρινέστατον αἰσθημα καὶ ἀγνωστάτην ἔμπνευσιν. Εἰς εὐλαβὲς μνημόσυνον τοῦ τόσον ἐνωρὶς ἀφαιρεθέντος ἐκ τῆς ζωῆς αἰσθηματικωτέρου δὲ τῶν φίλων αὐτῆς ἡ «Ποικίλη Στοᾶ», δημοσιεύει τὰ δύο ἀνωτέρω χαριέστατα ποιήματα αὐτοῦ, διασωθέντα ἐν ἰδίῳ Λευκώματι ἀγαπητοῦ φίλου.

ΚΑΤΙΝΑ Γ. ΚΟΡΙΖΗ

(ΤΟ ΓΕΝΟΣ Α. ΜΙΣΥΡΑΗ)

Όπότεν ὅλος ὁ κόσμος συγκλαίει, ἡ θλίψις ἀληθῶς μειοῦται. Ἄλλα τί δύναται ν' ἀντιτάξῃ τις εἰς τοὺς οὕτω δικαιολογούντας τὸν θάνατον, καὶ πολεμοῦντας τὴν ὑπὸ μόνου τοῦ χρόνου, τοῦ ἔχοντος διὰ τῆς λήθης τὴν προνομίαν νὰ κατασιγάξῃ καὶ πρᾶ- ὄνῃ τὸ ἐκ μεγάλων συμφορῶν ἄλλος, διὰ πενιχρῶν ἐλπίδων καὶ ματαίων παρημιυθῶν, ὅπότεν αἴφνης κλίνει ὑπὸ τὴν δύναμιν τῆς εἰμαρμένης ὑπαρξίς, ἀγνή, ὄνειροπό- λος, σεμνή, μυροβόλος, οὐχὶ ἀπογοητευθεῖσα ζωὴ, φέρουσα τὸ βάρος τῶν ἐτῶν, ἀλλὰ ζωὴ πλήρης ἀκόμη ἀκμῆς, αἴφνης δύουσα, ἐν ᾧ ἔμεσουράνει ἐν ἀπάσῃ αὐτῆς τῇ αἴγλῃ εἰς τὸ σκότος τοῦ τάφου καὶ κομιζουσα εἰς τὸ σκοτεινὸν πένθος τὴν βα- σιλεύουσαν εἰς τὸν οἶκόν της χαρὰν; Κατὰ πόσον οἱ συνήθεις παρήγοροι λόγοι δύνανται νὰ δικαιολογήσωσι τὸν θάνατον τοιούτων ὑπάρξεων, ἡ δύναται δι' αὐ- τῶν νὰ πιστευθῇ ὡς δυνατὴ ἡ ἐπούλωσις πληγῶν, πρὸ τῆς ὀδύνης τῶν ὁποίων θὰ ὑπεχώρει, θὰ ἐκάμπτετο, θὰ μετενόει καὶ ὁ σκληρότερος τῶν κακούργων; Ἐν τούτοις συντετριμένος ὁ ἄνθρωπος, κλίνει πάντοτε τὴν κεφαλὴν εἰς τῆς Θεῖας Προνοίας τὰς ὑψηλὰς καὶ μυστηριώδεις ἀποφάσεις, ἀφίνει δέ, ὅπου ἀνεξερῶνται τοῦ Θεοῦ τελούνται βουλαί, νὰ εἰσχωρῇ παρήγορος ἡ δύναμις καὶ ἡ παρεμ- βολὴ τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου, ὅπως μετριάξῃ ἐν τῇ ψυχῇ τῶν σκληρῶς δοκιμαζο- μένων τὴν συναίσθησιν τοῦ ἐκ τοῦ πικροῦ στόνου μηδενισμοῦ.

Ἡ Κατίνα Κοριζὴ ἡ κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ ἔτους 1893 κλείσασα διὰ παντὸς εἰς τὸ φῶς τοὺς συμπαθεῖς ὀφθαλμούς της καὶ συμπαρασύρασα εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἐν τῇ γῇ αἰωνίαν γαλήνην, ὅπου ἡ σποδὸς τοῦ τάφου ἐξαφανίζει πᾶν ὄνειρον, τὸ ἀνέκ- φραστον ἐκεῖνο γλυκὺ ἐπὶ τῶν χειλέων μεϊδιάμα, θεῖον τῆς ψυχικῆς της γαλήνης ἄρωμα, οὐρανίαν καὶ τελευταίαν τῆς φαιδρότητος τοῦ εὐδαιμόνου οἴκου της σφραγίδα, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἐξαιρετῶν ἐκείνων πλασμάτων, πρὸς ἃ πάντοτε αἰσθάν- νεται τις ἑαυτὸν ὀφειλέτην διὰ τὰ εὐγενῆ συναίσθηματα, ἅτινα γενᾶ ἐν ἡμῖν πᾶσα συνάντησις των καὶ τὰ ὅποια εἶναι συνήθως ἐκεῖνα, ὧν ἡ ἀφ' ἡμῶν ἀρ- παγὴ συντελεῖται, γίνεται ταχίστη καὶ σκληροτάτη. Αἱ Ἀθηναίαι τὴν εἶχον γνω- ρίσει: ἄλλοτε πολυτίμως, ὅτε κόρη ὠραία, σεμνὴ καὶ ἀφελής, ἦτο τὸ ἀγλάισμα τοῦ ἐκλεκτοῦ οἴκου της, καὶ διὰ τοῦτο οἱ μὴ λησμονοῦντες καὶ ὁποῖον κάλλος ψυ- χῆς, εὐγένεια αἰσθημάτων, ἐστόλιζον τὴν ὑπαρξίν της, πικρὸν ἀφῆκαν νὰ διαρ- ρέουσι ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν των ἐπὶ τῷ θανάτῳ της τοῦ ἀληθοῦς πόνου των τὸ δά- κρυ. Πλὴν ἡ εἰμαρμένη τῇ ἠρνήθη ἑνωρὶς ἀκόμη τὴν ἀληθῆ ἐν τῇ ζωῇ χαρ- μονίαν, καὶ μοιραίως ἐν ἀκαίᾳ ἡλικίᾳ, μεστῇ σωματικῶν καὶ ψυχικῶν χαρισμά- των, τὴν ἀφήρσεν ἐκ τοῦ κόσμου ὁ θάνατος, ἀφίνων ὡς συντρίμματα τῆς ὀλε- θρίας καταστροφῆς, ὑπεραγαπῶντα αὐτὴν σύζυγον, περιστοιχιζόμενον ἀπὸ ἀγ- γελόμορφα τέκνα, καὶ περιληγμένον ἀδελφόν, οὐ βαθύτατα τὴν καρδίαν ἐπλήγω- σεν ὁ ἀπὸ τοῦ κόσμου χωρισμὸς της.

Εὐτυχῆς ὁ δυνάμενος νὰ ἐπιζήσῃ τοῦλάχιστον ὡς ἡ Κατίνα Κοριζὴ ἐν τῇ μνήμῃ τῶν γνωστῶν του μέχρι τῆς τελευταίας αὐτῶν πνοῆς. Ὁ θάνατος φέρων ἀμείλικτος εἰς τὴν ἀκμὴν εὐφροσύνης εὐδαιμονίας καὶ βιωτικῆς εὐδίας τὴν συμφο- ράν, σθενῶν ἐπὶ τῶν χειλέων τὸ γλυκὺ καὶ χαρῖεν μεϊδιάμα, καὶ ἀναισθητῶς καταβρίπτων διαγελωσάν ἐλπίδα καὶ εὐμερίαν, εἰς τὸν ἀχανῆ βυθὸν δεινῆς ἀπελπισίας, ἐκτελεῖ, ὡς πάντοτε, ἔργον φθονεροῦ καὶ κακοῦ καὶ ἀπογοητεύει τὸν κόσμον διὰ τῆς προώρου ἀποκοπῆς τῶν ἐκλεκτοτέρων ἐπὶ τῆς γῆς ἀνθρώπων, τὸ ἀντικαθιστᾷ ὅμως δι' ἐτέρας μελαγχολικῆς καλλονῆς, διὰ τοῦ ἡδέος καὶ ὠχροῦ μεϊδιάματος, τὸ ὁποῖον δίδει εἰς τὰς ἐκλιπούσας συμπαθεστάτας ὑπάρξεις, τὴν τε- λυαίαν φυσιογνωμίαν, ἣν γλυκεῖαι διακονοῦσιν ἀναμνήσεις....

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

Εἰρήνη Γ. Ἀντωνοπούλου. Ἐν ἀνυποκρίτῳ θλίψει καὶ πανδήμῳ τιμῇ ἐκῆ- δευεν ἡ πόλις τοῦ Ναυπλίου τὴν 30ὴν Ἰουνίου τοῦ 1891 τὴν Εἰρήνην Γ. Ἀν- τωνοπούλου, σεβαστὴν καὶ διαπρεπῆ δέσποιαν, τελευταίασαν ἐν τῇ ἡρεμίᾳ ἐκεῖνη τῆς ψυχῆς, ἣτις εἶναι τῶν δικαίων καὶ τῶν εὐσεβῶν ἡ πολύτιμος ἄγκυρα. Ἡ Εἰρήνη Γ. Ἀντωνοπούλου ὑπῆρξε μία ἐκ τῶν ὀλίγων ἐκείνων γυναικῶν, αἴ- τινες ἐκόσμησαν τὴν ἡμετέραν κοινωνίαν μετὰ τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν καὶ αἱ ὁποῖαι ὑπέστησαν ὅλας τὰς περιπετείας τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος. Διανύσασα 88 ἔτη πλήρη ἐν τῇ ζωῇ, ἐγεννήθη ἐν Ἄργει τὸ 1803 καθ' ἣν ἐποχὴν τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος ἔσταιεν ὑπὸ τὸν βαρὺν τῆς τυραννίας ζυγόν, καὶ τὸ ἐκ ταύτης ἔρεβος καὶ σκότος βαρὺ ἐπεκάθητο καὶ ἡμαύρωσεν τὸν ὠραῖον τῆς Πατρίδος ἡμῶν οὐ- ρανόν. Τέκνον τῆς ἐτέρας μεγάλης οἰκογενείας τοῦ Σταματέλου Ἀντωνοπούλου, προεστοῦ ἐπὶ τουρκοκρατίας, μεγαλεμπόρου μέγα ἰσχύοντος, ἀλλὰ καὶ μεμυημέ- νου ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας, εἰς ἣν ὀφείλεται τὸ μέγα ἔρ- γον τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, Διοικητοῦ τοῦ Ἄργους, καθ' ὅλην τὴν διάρ- κειαν τοῦ ἀγῶνος, ἅμα ἔγνω ἑαυτὴν, ἐνεπνεύσθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς ἐξό- χου μητρὸς της, ἀδελφῆς τοῦ ἀειμνήστου Μιχαὴλ Ἰατροῦ, τὸ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ θρησκείαν βαθὺ αἰσθημα, καὶ ἐν ὑποκαρδίῳ χαρᾶ εἶδεν ἀνατεῖλασαν ὀριστι- κῶς τὴν ἡμέραν τῆς ἀπελευθερώσεως. Ὑπὸ τοιαύτας ἐμπνεύσεις ἡ Εἰρήνη Γ. Ἀντωνοπούλου, ὑψηλὰ ἐγκλείουσα ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῆς φρονήματα καὶ πόθους, οἵτινες ἐνέπνεον μόνον τότε τὰς πρώτας διακεκριμένας γυναίκας τῆς νεοτεύκτου ἡμῶν κοινωνίας, ἔδρασεν ἐξόχως ἐν τῷ μετέπειτα μακρῷ βίῳ αὐτῆς, μετ' ἀφο- σιώσεως ἐπιδοθεῖσα εἰς τὴν συνέχισιν τοῦ ἀληθοῦς αὐτῆς προορισμοῦ καὶ μορφώ- σασα μίαν τῶν πρώτων ἐν Ἑλλάδι οἰκογενειῶν.

Εἶναι πράγματι ἀληθές, ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν θυγατέρων τῶν ἐπισημοτέρων οἰκογενειῶν τοῦ Ἄγῶνος, δὲν κατέχουσι ἀπλῶς τὸν κοινὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην τῶν νεωτέρων διὰ μόνου τοῦ οἰκογενειακοῦ ὀνόματος, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν μεγάλων καὶ πολυτίμων αὐτῶν ἀρετῶν καὶ πλεονεκτημάτων, ἕνεκα τῶν ὁποίων δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἐπιζήλον παράδειγμα εἰς τὰς θυγατέρας καὶ μη- τέρας τῆς σήμερον ἐποχῆς. Ἐκ τῶν σπλάγγων τοιούτων μητέρων γαλουχοῦνται καὶ ἐνσαρκοῦνται τὰ αἰσθηματα τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ ἅπασαι αἱ κοινωνικαὶ καὶ ἠθικαὶ ἀρεταὶ δι' ὧν οἱ υἱοὶ μεγαλύνουσιν ἢ δοξάζουσι τὸ πατρικὸν ὄνομα καὶ αἱ θυγατέρες δημιουργοῦσι οἰκογενείας. Ὡς τοιαύτη γυνὴ ἡ Εἰρήνη Γ. Ἀντωνο-πούλου ὑπῆρξεν εὐτυχῆς, τοσοῦτον ἐξαιρέτως διατρανώσασα ἐν τῇ ἀποστολῇ αὐ- τῆς ὡς μητρὸς καὶ συζύγου τὰς ἀρετὰς τῶν μεγάλων ἐκείνων ἐποχῶν, ὧν πρὸ πολλοῦ ἡ ἐνεστῶσα γενεὰ ἀπώλεσε τὰ φωτεινὰ ἔχνη. Συζευθεῖσα ὁμοτίμου σύ- ζυγον τὸν Γ. Ἀντωνόπουλον, ἀπέβη παράδειγμα συζυγικῆς ἀφοσιώσεως καὶ ἀγάπης, ἔχουσα δὲ νηπιόθεν ἐνεσταλαγμένην ἐν τῇ καρδίᾳ ὡς βᾶσιν τοῦ βίου της τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν θρησκείαν, συνετέλεσε τὸ κατ' αὐτὴν, ὅπως ὁ οἶκος τοῦ συζύγου της καταστῇ περιλαμπρὸς ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Γ. Ἀντωνόπου-

λος ἐν Τερψέστῃ βίῳ καὶ διατηρῶν τὸν μέγαν ἐμπορικὸν οἶκον Ἀττωνοπούλου κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς δουλείας, περιεφρόνησε τὸν πλοῦτον, καὶ ἀναμένων νὰ ἤχησῃ ἡ σάλπιγξ τῆς παρασκευαζομένης ἔθνευσεως, ἐν συνεννοήσῃ δὲ διατελῶν μετὰ τοῦ στρατάρχου Ὑψηλάντου, ἐτάχθη παρὰ τὸ πλευρὸν αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτοῦ συγκατήλαθον εἰς τὴν Ἑλλάδα, παρευρεθῆς εἰς πάσας τὰς μάχας, εἰς ἃς μετέσχεν ὁ στρατάρχης, ὡς ἐκ θαύματος δὲ διασωθεὶς εἰς τὴν ἔξωθι τοῦ Ναυπλίου μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Παλαμηδίου συμπλοκῆν. Ὁ βίος τοῦ Γ. Ἀττωνοπούλου εἶναι σειρά τοιούτων ἐκδουλεύσεων πρὸς τὸ ἔθνος, ὅπερ καὶ στρατιωτικῶς καὶ πολιτικῶς διηνεκῶς ὑπῆρέτησεν, ἐκλεχθεὶς πληρεξούσιος εἰς τὰς Ἐθνικὰς Συνελεύσεις, Γερουσιαστῆς ἐπὶ Καποδιστρίου, Δήμαρχος Ναυπλίων καὶ Γερουσιαστῆς ἐπὶ Ὄθωνος. Ἐν τούτοις εἰς τὴν ψυχὴν τῆς *Εἰρήνης Γ. Ἀττωνοπούλου* οὐδέποτε τὰ θαυμάσια τῆς οἰκογενειακῆς αὐτῆς δόξης καὶ τὸ κλέος τοῦ ὀνόματος μετέβαλλον τὸν ἀφελῆ χαρακτῆρα, τὰ χρηστὰ καὶ ἄδωκα ἑλληνικὰ ἦθη. Εἰ καὶ ὡς γυνὴ ἀνήκουσα εἰς τοιοῦτον οἶκον ἠδύνατο νὰ φαίνεται ματαία, ἐν τούτοις μάλιστα ἀποφεύγουσα ἐκ συστήματος πᾶσαν ἐπίδειξιν, ἐπεδειξάτο μεγίστην κοινωνικὴν μετριοφροσύνην καὶ ἀπλότητα, ἔνεκα δὲ τῆς θρησκευτικῆς καὶ οἰκογενειακῆς αὐτῆς ἀνατροφῆς, ἡ *Εἰρήνη Γ. Ἀττωνοπούλου* εἶχε πάντοτε τὸν οἶκον αὐτῆς ἀνοικτὸν καὶ Ἀβραμιαῖον. Πρόθυμος ἀντιλήπτωρ εἰς τὴν δυστυχίαν, ἀνεκούφιζε μετ' ἀγίας καλωσύνης καὶ γενναίας προστασίας πάντα ἐπιζηζοῦντα τὴν ἀρωγὴν της, οὕτω δ' ἐν ἀληθεῖ ψυχικῇ γαλήνῃ, κυκλωμένη ὑπὸ διαπρεπῶν τέκνων, ἔκλεισεν ἡσυχῶς καὶ ἀπαράχως τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπὸ τὴν ἡπίαν ἐπίψαυσιν τοῦ θανάτου καὶ ἀφ' οὗ κατὰ τὴν ὑστάτην ὥραν ὑχθήθη θερμῶς καὶ τρυφερῶς ἐπεκαλέσθη καὶ προσεφώνησεν ἐκείνους τοὺς ὁποίους ζῶσα εἶχε τοσοῦτον ἀγαπήσει.

Χρυσὴ Ζίννη. Μίαν ἀρχαίκτην γυναῖκα, μίαν ἐκ τῶν πρώτων ἑλληνίδων, γεννηθεῖσαν καὶ ἀνατραφεῖσαν καὶ ζήσασαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν τῷ μέσῳ τῆς τρικυμίας τοῦ μεγάλου Ἀγῶνος καὶ τῶν μετ' αὐτὸν περιπετειωδῶν καιρῶν, τὴν κόρην τοῦ φιλογενοῦς *Ἀναστασίου Κορίαρη*, τοῦ μέλους τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας, τὴν ἐκ μητρὸς στενωῶς συγγενεύουσαν πρὸς τοὺς μεγάλους τοῦ ἔθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας εὐεργέτας ἀοιδίμους *Ῥιζάρη*, τὴν ἀδελφὴν τοῦ φιλοπόλιδος δημάρχου Ἀθηναίων ἀειμνήστου *Ἰωάννου Κορίαρη*, ἡ ἐκλεκτοτέρα μερὶς τῆς πόλεως τῶν Ἀθηναίων ἐκήδευε τὴν βῆν Μαρτίου τοῦ 1892, ἀντιπροσωπεύουσα σύμπασαν τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν, ἧτις δεόντως τιμῶσα πᾶν τὸ ἀληθῶς ὑπερέχον καὶ συγκρατοῦν δι' ἀρετῆς τὰς βάσεις αὐτῆς, ἀπέτιε φόρον τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης εἰς οἶκον ἐκ τῶν κρατίστων τῆς ἱστορίας ἡμῶν. Ἦτον ἐκ τῶν ὀλιγίστων ἐκείνων γυναικῶν, αἵτινες ἀντιπροσωπεύουσιν ἀκόμη παρ' ἡμῖν τοὺς χρόνους τοῦ ἡρωϊσμοῦ ἐν τῇ πίστει καὶ ἐν ταῖς κατορθώμασιν. Ἐκ Μονιδενδρίου τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου καταγομένη ἡ ΧΡΥΣΗ ΖΙΝΝΗ, φεύγουσα μετὰ τῶν συγγενῶν αὐτῆς τὸ δούλιον ἡμᾶρ κατὰ τοὺς ἀπαισίους χρόνους τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ.—Ἐπιβαλλόντος εἰς τὸν πλοῦσιον πατέρα αὐτῆς νὰ θρέψῃ τὸν στρατὸν του—πρωτηγωνίστησεν ἐν τῇ περιθάλψει τῶν ἐκ τοῦ Μεσολογγίου εἰς Κέρκυραν καταφυγόντων γυναικοπαίδων, ὧν τὰ γυμνά μέλη διὰ τῆς ἰδίας αὐτῆς προσωπικῆς ἐργασίας ἐνέδυσσε καὶ ἐθέρμανεν. Φιλάνθρωπος ἑταιρία ἐν Κερκύρᾳ, ἣν ἀπήρτιζον ὁ Καποδιστριας, Κονία-

ρης καὶ Γεροστάθης, ἀνέθετο ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ εἰς ἐπιτροπείαν ἐκ δεσποινῶν καὶ δεσποινίδων τὴν κατασκευὴν ἐνδυμάτων διὰ τοὺς πρόσφυγας, κέντρον δὲ τῆς ἐπιτροπείας ταύτης ὑπῆρξεν ἡ ΧΡΥΣΗ ΖΙΝΝΗ, ἐν τῷ οἴκῳ τῆς ὁποίας πλεῖσται ἑλληνικαὶ οἰκογένειαι εὕρισκον ἄσυλον καὶ ἐμάνθανον τὰς καθημερινὰς ἐκατόμβας, ἃς προσέφερον ἡ Ἑλλὰς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας της. Ὅσῳ καὶ ἂν αἱ ἀναμνήσεις τῶν μεγάλων ἐκείνων ἐποχῶν παραμένουσι σήμερον λησμονημένα, ἀντλοῦνται δ' αἱ ἐμπνεύσεις ἡμῶν ἀλλαγθῆν μᾶλλον ἢ ἐκ τῶν πηγῶν, ἀφ' ὧν ἔβρουσεν ἀφθονος ἡ δόξα τοῦ ἔθνους, ὅσῳ καὶ ἂν παραδίδωνται εἰς λήθην παρὰ τοῖς πολλοῖς οἱ ἀγῶνες, δι' ὧν κατηρτίσθη ἡ Ἑλληνικὴ ἐλευθερία, πάντοτε ἐν μέσῳ τῶν ἀναμνήσεων τούτων ὑπάρχουσι κορυφαὶ τινες, τόσῳ ὑψηλαί, τόσῳ στίλβουσαι, ἐξ ὧν ὁ χρόνος δὲν ἀφήρσεν οὐδὲ θὰ ἐξαλείψῃ ποτὲ τὴν περιβάλλουσαν αὐτὰς λάμπιν. Εἰς τοιοῦτους χρόνους ἀνετράφη καὶ ἔζησεν, ὡς γυνὴ μετασχοῦσα καὶ αὐτὴ τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν Ἀγῶνος ἡ *Χρυσὴ Ζίννη*, μέχρι βαθυτάτου γήρατος διασώσασα τὸν τύπον τῆς ἀκραδάντου ἀρετῆς, τῆς ἐγκαρτερήσεως εἰς τοὺς ἀγῶνας, ὧν παρέστη μάρτυς ἀπτόητος καὶ τῆς μεγάλης χριστιανικῆς εὐλαθείας, τὸν τύπον ἐκείνον, ὅστις ἦτο τὸ ὄραϊσμα τῆς μεγαλοφρονεστέρας γενεᾶς τῶν νεωτέρων Ἑλληνίδων. Ἄν πρὸ τοῦ ὀνόματος τῆς ΧΡΥΣΗΣ ΖΙΝΝΗΣ ὁ ἄνθρωπος ἀποθαυμάζει τὴν ἀτομικὴν ἀρετὴν, ὁ ἑλλην ἀναμνησθεῖται καὶ ἄκων τὰς μεγάλας καὶ περιφανεῖς ὑπηρεσίας τοῦ πατρικοῦ οἴκου της καὶ ἐκδηλοῖ τὰ εὐγνώμονα αἰσθήματά του εἰς τὴν γενεὰν αὐτῆς, εἰς τὴν ἡ Πατρίς ὀφείλει κατὰ μέγα μέρος τὰ ἐνδοξώτερα κατορθώματα, τὰ κλείσαντα τὴν ἱστορίαν της καὶ τὴν ἀναγέννησίν της.

Παντολέων Κωστάκης. Δὲν ἐρημώθησαν μόνον αἱ ἔνδοξοι φάλαγγες τῶν ἐπιστήμων ἀνδρῶν τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος. Ἀραιοῦνται ἀτυχῶς ὅσημέραι καὶ αἱ σεμναὶ τάξεις τῶν ἐγκρίτων ἀνδρῶν, οἵτινες λαχόντες ὑπὸ τῆς Προνοίας τὸν ἐπίσης μέγαν καὶ ὑψηλὸν κληρὸν ν' ἀναδείξωσι καὶ προαγάγωσιν εἰς εὐνομούμενον καὶ προέχον ἐν τῷ πολιτισμῷ Κράτος, τὴν μόλις ἀπὸ τῆς μακρᾶς δουλείας ἀπαλλαγείσαν Ἑλληνικὴν χώραν, διέπρεψαν εἰς τὸ πολύμοχθον, ἀλλ' ὄχι ὀλιγώτερον ἐνδοξόν τοῦτο ἔργον.

Ἐν τῇ τάξει ταύτῃ μετὰ πεποιθήσεως τάσσων τις τὸν τὴν 23ην Δεκεμβρίου τοῦ 1892 σεμνοπρεπῶς κηδευθέντα *Παντολέοντα Κωστάκη*, ἀγαθὸν καὶ ἀγαστὸν ἄνθρωπον, πολίτην χρηστὸν, οἰκογενειάρχην πολυφίλητον καὶ δημόσιον λειτουργὸν ἐκτάκτου καὶ παραδειγματικῆς ἀξίας, μεταξὺ τῶν διαπρεπῶν ἀνδρῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ἀποδίδει αὐτῷ δικαίως τὸν τίτλον, ὃν μόνος κατέκτησε καὶ ὃν ἡ Ἑλληνικὴ κοινωνία ἐπαξίως τῷ ἀνεγνώρισεν. Οὕτε πλοῦτου, οὔτε μεγάλου ὀνόματος ὑπῆρξε κληρονόμος ὁ *Παντολέων Κωστάκης*, ἡ δὲ διακεκριμένη θέσις εἰς τὴν ἀνῆλθεν ἐν τε τῇ πολιτείᾳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ, ὑπῆρξε δημιούργημα τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐργασίας, διευθυνομένης ὑπὸ εὐρείας διανοίας καὶ ἐξόχου ἀρετῆς. Ἐπὶ πολλὰς δεκάδας ἐτῶν, καθ' ἃς δεκάδας πρωθυπουργῶν καὶ ὑπουργῶν ἀνήρχοντο κατὰ διαδοχὴν ἢ ἐκ περιτροπῆς εἰς τὸ ὑπατον ἀξίωμα, ὅφ' ὃ ὑπῆρέτει ὡς κατώτερος μὲν τὸ πρῶτον, βαθμηδὸν δὲ προαγόμενος καὶ τέλος ὡς ἀνώτατος ὑπάλληλος ὁ Π. Κωστάκης, οὗτος ὑπῆρξεν ἄριστος μὲν συνεργάτης ἐκείνων ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῶν καθήκοντων τῆς δημοσίου ὑπηρεσίας, πιστότατος δὲ ὑπάλληλος καὶ σύμβουλος αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ ἀγρυπνώτατος φρουρὸς καὶ φύλαξ τοῦ

δημοσίου συμφέροντος, ἐν στιγμαῖς ὑπερισχύσεως τῶν κομματικῶν ἀξιώσεων τῆς πολιτικῆς, ἀκριβῶς δὲ ὁ ἀπαράτρεπτος καὶ στερβὸς ἀποσοβητῆς τὸ καθ' ἑαυτὸν πάσης ἀποπειρας εἶτε κάτωθεν εἶτε ἄνωθεν γινομένης πρὸς παρέκκλισιν ἀπὸ τοῦ συμφέροντος τῆς ὑπηρεσίας.

Τοιοῦτου σπανίου καὶ δυστυχῶς δυσαναπληρώτου λειτουργοῦ, μηδέποτε ἐκτραπέντος ἢ παρεκκλιναντος ἐν τῷ παραγῶδει καὶ πολυκυμάντῳ σταδίῳ τοῦ ὑπαλλήλου τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῆς συνειδήσεως καὶ τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς ἀφοσιώσεως πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ δημοσίου, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Π. Κωστάκη ἀπεστερήθη τὸ παρελθὸν ἔτος ἡ ἡμετέρα πατρίς. Ἡ κλαγγὴ τῶν Ἑλλ. ὄπλων, ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου μέχρι τοῦ Ταινάρου ἠχῆσασα, δὲν εἶχεν ἔτι περᾶν τὸ εὐλογητὸν ἔργον αὐτῆς, ἡ ἥρωϊς πόλις τοῦ Μεσολογγίου δὲν εἶχεν ἀκόμη καταγάγη τὸν πολυαίμακτον θρίαμβον, τὸν καταπλήξαντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον (10 Ἀπριλίου 1826), ὅτε ἐγεννήθη ὁ Π. Κωστάκης ὑπὸ γονέων διαπρεπῶν, λαβὼν παρ' αὐτῶν ἐπιμεμελημένην ἀνατροφὴν καὶ μάλιστα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, γυναικὸς διακριθείσης κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ ἐπὶ τελείᾳ ἀρετῇ καὶ θεοσεβείᾳ, ἀνηκούσης δ' εἰς οἰκογένειαν, θύτασαν εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἀπελευθερώσεως, τὴν οἰκογένειαν τῶν Ῥαζῆ. Διακούσας τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν τῷ ὑπὸ τὸν ἀοιδίμον Γεννάδιον διευθυνομένῳ τότε Γυμνασίῳ τῶν Ἀθηνῶν μετὰ πλείστης ἐπιμελείας, ἐπανέκαμψεν εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα τὸ Μεσολόγγιον, ὅτε στερηθεὶς τῶν γονέων αὐτοῦ καὶ τυγχάνων πρωτότοκος τῶν τέκνων αὐτῶν, προείλετο ν' ἀφοσιωθῆ περὶ τὴν πατρικὴν μέριμναν τῶν νεωτέρων ἀδελφῶν, ἐξ ὧν οἱ δύο οἱ Ἰωάννης καὶ Σπυρίδων διέπρεψαν ὡσαύτως ἐν τῇ κοινωρικῇ σταδιοδρομίᾳ, καὶ τὴν πολιτείαν εὐόρκως ὑπηρετήσαντες, ὁ μὲν ὡς στρατ. ἰατρός, ὁ δὲ ὡς ἀνώτερος οικονομικὸς ὑπάλληλος. Ὁ Π. Κωστάκης συζευχθεὶς τὴν θυγατέρα τοῦ Σπυρίδωνος Καραπάνου, ἐκ τῆς ἐγκρίτου καὶ γνωστῆς οἰκογενείας, ἐπανῆλθεν ἔκτοτε εἰς Ἀθήνας, ἔνθα ἀπαρεγκλίτως ἀκολουθῶν τὴν ἀρχὴν, ὅτι ὁ ἔχων τὴν συνειδησιν τῆς ἑαυτοῦ ἀξίας καὶ χρησιμότητος δὲν πρέπει νὰ ἐξαρτᾷ τὸ ἑαυτοῦ μέλλον ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν ἄλλων κατὰ χάριν ἢ κατὰ συμφέρον ὑποστηρίξεως, ἀλλ' ὀφείλει, δι' ἰδίας πρωτοβουλίας, δι' ἀόκνου ἐργασίας, καὶ διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἀτομικῶν αὐτοῦ ἀρετῶν, νὰ ἐπιβάλληται καὶ νὰ προάγῃται, διανύων νεαρῶτάτην ἡλικίαν καὶ ἐμπνεόμενος ὑπὸ πατριωτικοῦ καὶ ποιητικοῦ οἴστρου, εἰσηλθεν τὸ 1846 εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν, ἐν ᾗ ἀληθῶς τοσοῦτον μετέπειτα διέπρεψεν, ἀνυψωθείς μέχρι τῆς ἐπιφανεστέρας βαθμίδος τῆς ἐν αὐτῇ ἱεραρχικῆς κλίμακος, ἐκ μόνης τῆς ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς ὑπουργῶν ἐκτιμήσεως τῶν περικοσμοῦντων αὐτὸν προσόντων. Ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ὑπηρετήσας ὡς γραμματεὺς νομαρχιῶν καὶ ἔπαρχος τῷ 1857, ἐν ᾗ ἀληθῶς θέσει παρέσχε πολυτίμους ἐκδουλεύσεις καὶ συνετέλεσεν ἐν τοῖς χαλεποῖς ἐκείνοις καιροῖς εἰς τὴν ἀποτελεσματικὴν καταδιώξιν τῆς ληστείας ἐν Βάλτῳ, τιμηθεὶς τότε καὶ διὰ τοῦ ἐλληνικοῦ παρασῆμου, μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1863 νέαν πολιτικὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων τῆς πατρίδος, ὁ Παντολέων Κωστάκης ἀνῆλθεν εἰς ἀνώτατα ἀξιώματα καὶ διεκρίθη ἐν τούτοις καὶ ἐν εἰδικαῖς ἐντολαῖς, αἵτινες πολλάκις ἐνεπιστεύθησαν αὐτῷ. Προσαρτηθειῶν δηλονότι κατὰ τὸ ἔτος 1864 ἐπὶ τῆς βασιλείας Γεωργίου τοῦ Α' τῶν νήσων τοῦ Ἰονίου εἰς τὴν ἐλευθερὰν Ἑλλάδα καὶ ἐπακολουθησάσης τὴν προσάρτησιν αὐτῶν τῆς διοικη-

τικῆς ἀφομοιώσεως τῶν ἐπτὰ νήτων, συμφώνως τῇ νομοθεσίᾳ τοῦ παλαιοῦ Κράτους εἰς ὃ παρεχωροῦντο, ἡ τότε Κυβέρνησις τοῦ Δ. Βούλγαρη καὶ εἰς τὸν Π. Κωστάκη προσέβλεψε καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν ἐπιφορτισμένον τὴν διοίκησιν τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας, ὅπου ἐφ' ἱκανὸν εἰργάσθη μετ' ἀόκνου ζήλου ὑπὲρ τοῦ ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ. Κατὰ τὸ 1872 ἀποδιδόμενης τιμῆς εἰς τὴν ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη ἀκεραίαν καὶ πεφωτισμένην διοίκησιν αὐτοῦ καὶ τὴν διὰ τῶν πρὸς τὸ Ἵπουργεῖον τῶν Ἑσωτερικῶν ἀλληλογραφιῶν διατρανωθεῖσαν μάθησιν περὶ τὰ διοικητικά, περὶ ἅτινα ἀνεנדότως κατεγίνετο, ἐγκύπτων εἰς τὴν μελέτην καὶ ἐφαρμογὴν τῶν σχετικῶν νόμων, προσεκλήθη εἰς τὴν κεντρικὴν διοίκησιν καὶ προσηνέχθη αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Ε. Δεληγεώργη, ἡ θέσις τοῦ τμηματάρχου Α' τάξεως παρὰ τῷ Ἵπουργεῖῳ τῶν Ἑσωτερικῶν, ἀνετέθη δ' αὐτῷ ἡ διεύθυνσις τοῦ Ζ' τμήματος αὐτοῦ, ὅπερ ἀψηχολεῖτο τότε εἰς τε τῶν ταχυδρομείων καὶ τηλεγράφων τὴν ἐν γένει ἐργασίαν.

Ἐγκυκλοπαιδικὸς ὑπάλληλος ὦν ὁ Π. Κωστάκης διηθύνη καὶ τὸ τῆς δημοσίας ὑγείας τμήμα, ἐπιδειξάμενος ἐν ἀυφοτέροις μάθησιν καὶ ἐμπειρίᾳ πολλήν. Ἡ διεύθυνσις τῶν τῆς τηλεγραφίας, κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν αὐτῆς, ἀνετίθετο εἰς ἀνωτέρους διοικητικοὺς ὑπαλλήλους, ὡς Διευθυντῆς δὲ τῆς τηλεγραφικῆς ὑπηρεσίας ἀπεδείχθη ὁ Π. Κωστάκης ῥέκτης καὶ φιλοπρόδος διοικητικὸς ὑπάλληλος, καίτοι ἡ τηλεγραφικὴ ἀπῆτι γνώσεις εἰδικάς, τῶν ὁποίων ὡς καὶ τῶν ἐν γένει θετικῶν ἐπιστημῶν παρημελημένων ἐν τῇ τότε καταστάσει τοῦ τόπου, κατ' ἀνάγκην καὶ ἡ Διεύθυνσις τῶν τοῦ τηλεγράφου ἀνετίθετο εἰς ἐντριβεῖς διοικητικοὺς ἀνδρας. Ὁ Π. Κωστάκης κεκτημένος πείραν μεγάλην, ἀντίληψιν ὀξεῖαν καὶ πνεῦμα βαθύ, δὲν ἐβράδυνε νὰ εἰσέλθῃ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἐνδοτάτας λεπτομερείας τῶν τοῦ τηλεγραφικοῦ κλάδου καὶ νὰ συντελέσῃ, ὅπως ὁ ὀργανισμὸς αὐτοῦ βελτιωθῆ κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς προόδου, ἧτις παρατηρεῖται κατὰ τοὺς πεπολιτισμένους λαοὺς τῆς Εὐρώπης. Οὕτω ὁμολογεῖται ὅτι κυρίως ἐπὶ τῆς Διευθύνσεως τοῦ Π. Κωστάκη ἐτέθησαν νέαι βάσεις, ἐφ' ὧν ἐθεμελιώθη πρόοδος, ῥιζικὴ μεταβολὴ τοῦ κλάδου τούτου καὶ ἀληθῶς προήχθη οὗτος σπουδαίως. Τῷ 1882 ἀνετέθη τῷ Π. Κωστάκη ἐκ τρίτου ἡ Διεύθυνσις τῆς τηλεγραφικῆς παρ' ἡμῖν ὑπηρεσίας, καθ' ἣν ἐξαίρετως ἡ δρᾶσις καὶ ἡ χρησιμότης τοῦ ἀνδρός, ἐν μοναδικῇ φιλοπονίᾳ καὶ σπουδαιοτάτῃ μερίμνῃ ἀσχοληθέντος εἰς τὴν σύνταξιν πολυτίμων νομοθετημάτων, ἔδωκεν ὑψίστην ὄθησιν εἰς τὴν τηλεγραφικὴν ὑπηρεσίαν, καθιέρωσε τὴν μονιμότητα καὶ τὴν βαθμιαίαν προαγωγὴν τῶν τηλεγραφικῶν ὑπαλλήλων, ἐν γένει ἀνύψωσε τὸν τηλεγραφικὸν κλάδον εἰς τὴν κοινὴν συνειδήσιν, καὶ εἰσῆγαγε σπουδαίας βελτιώσεις ἐν ἱκανῶς σοβαρᾷ ὑπηρεσίᾳ, συνδεθεμένη πρὸς ποικίλα συμφέροντα τοῦ ἔθνους. Αἱ ἐν τῇ ἐποχῇ αὐτῇ πεφωτισμένα ἐκδουλεύσεις τοῦ Π. Κωστάκη ἀποτελοῦσι τὰς λαμπροτέρας σελίδας τῆς πολυμύχου ζωῆς αὐτοῦ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ του ὡς διοικητικοῦ ἀνωτέρου ὑπαλλήλου τῆς ἡμετέρας πατρίδος. Μετὰ τὴν τοιαύτην εὐδοκίμησιν τοῦ ἀνδρός ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ταύτῃ, ἀνετέθη ἐκ νέου αὐτῷ ἡ θέσις τοῦ Διευθυντοῦ τῶν τηλεγράφων ἐν ᾗ παρέμεινε μέχρι τοῦ 1887, ὅτε διωρίσθη νομάρχης Μεσσηνίας καὶ εἶτα ἐν τοῖς νομοῖς Ἀρκαδίας καὶ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Τὸ κοινωνικὸν σῶμα δὲν δύναται νὰ εὐρωστῆ ὅταν τὰ διάφορα μέλη του πάσχουσιν ἀτροφίαν, δὲν δύ-

ναται να προδεύη, όταν καρκινοβατώσι τὰ ἀποτελοῦντα αὐτὸ μέλη. Ἄλλ' ἢ παρεμπόδις τῆς ἐξ ἀτροφίας παθήσεως, ἢ παρεμπόδις τῆς καρκινοβατήσεως τῶν μελῶν τοῦ κοινωνικοῦ σώματος, ἐξαρτᾶται πρὸ πάντων ὑπὸ τῶν νομαρχῶν, οἵτινες εἶναι οἱ κυρίως δυνάμενοι νὰ ὑποβάλῃσι τὴν ἐνίσχυσιν καὶ τὴν ζωογόνησιν τῶν Ἑλληνικῶν δήμων καὶ νομῶν. Ἡ ζωὴ δύναται μόνον νὰ διαχυθῇ καὶ κυκλοφορήσῃ καθ' ἅπασαν τὴν ἑλληνικὴν γῆν διὰ δικαστικῶν ὑπαλλήλων καὶ ἰδίως νομαρχῶν, ἐμπνευμένων ὑπὸ τοῦ πόθου καὶ ἐχόντων τὴν δύναμιν νὰ ἐργασθῶσιν εἰς τὴν κατόρθωσιν τούτου. Ἐγκρατῆς τῶν νόμων ἐν γένει, ἡσχημένος ἐν τῇ διοικητικῇ πρακτικῇ, ὅσον ὀλίγοι τῶν συγγρόνων, ὁ Π. Κωστάκης, πεποικισμένος δι' οὐ σμικρὰς ἀντιλήψεις, φέρων δὲ μακρὸν καὶ ἄμωμον παρελθὸν ἐν τῇ διοικήσει, τῇ τε ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ τῇ ἐν τῷ Ἐσωτερικῶν, ἔνθα ἐπὶ τοσοῦτον εἰργάσθη, ἠὲδοκίμησεν ἐν τῷ ἀξιώματι τοῦ νομάρχου, εἶπερ τις καὶ ἄλλος. Αἱ πρὸς τὰ διάφορα Ἐπουργεῖα ἐθέσεις τοῦ Π. Κωστάκη ὡς Νομάρχου, μαρτυροῦσι οἷαν οὗτος εἶχε γνώμην περὶ τῶν ἐπιβαλλομένων εἰς τὸν νομάρχην ὑφίστων καθηκόντων, ἐντεῦθεν δὲ ἢ ἐκ τοῦ ἀξιώματος τούτου παραιτήσας τοῦ ἀνδρὸς τῷ 1890 καὶ ἢ τελεία ἀποχώρησις ἐκ τῆς διοικητικῆς ὑπηρεσίας, κατέλιπεν ἐν αὐτῇ ἀξιωματικῶν ὑπόδειγμα ὑπαλλήλου νοήμονος, καταρτισμένου, ἀνυψοῦντος εἰς τὴν προσήκουσαν αὐταῖς περιωπῆν τὰς ἀνωτέρας παρ' ἡμῖν διοικητικὰς θέσεις. Τοῦ Π. Κωστάκη τὰς μακρὰς ἐκδουλεύσεις ἐκτιμῶσα ἡ Πατρίς ἡμῶν ἐτίμησε αὐτὸν διὰ τῆς ἀπονομῆς τοῦ παρασήμου τῶν Ταξιαρχῶν.

Ἰωάννης Μιχάλλοδα Σούτσος. Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ εὐγενοῦς τούτου ἀνδρὸς ἔδυσεν ὁ τελευταῖος ἴσως ἀντιπρόσωπος τῆς παρελθούσης ἱστορικῆς γενεᾶς τῶν φαναριωτῶν. Ἐγενήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ 1812. Ἀνήκεν εἰς ἑνδοξα ἡγεμονικὰ γένη τοῦ Φαναρίου καὶ ἀληθῶς ὑπῆρξεν ὁ γνησιώτατος καὶ ἐκ γένους καὶ ἐκ παραδόσεων τύπος τοῦ συστήματος τῶν μεγάλων οἰκογενειῶν αὐτοῦ. Ἦτο πρωτότοκος υἱὸς τοῦ μεγάλου πατριώτου ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας Μιχαὴλ Σούτσου τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα Μιχάλλοδα Βου καὶ δισέγγονος τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας Μιχάλλοδα Λου, μητρόθεν δ' ἑγγονος τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας I. Καρατζᾶ. Ὁ νέος ἡγεμονίδης εἶχε λάβει τὴν ἐπιμελημένην ἐκείνην ἀνατροφὴν, ἥτις διέκρινε τοὺς Φαναριώτας, κάτοχος δ' ἐγκυκλοπαιδικῆς παιδείας, μόλις ἐνηλικιωθεὶς, εἰσῆλθεν εἰς τὸ διπλωματικὸν στάδιον τῆς Ἑλλάδος, εἰς ὁ σχεδὸν ἀδιαλείπτως ὑπῆρέτησεν ἀπὸ τὸ 1835 μέχρι τοῦ 1862. Γενικώτερον ἄφ' οὗ ὑπῆρέτησεν ὑπὸ τὸν πατέρα αὐτοῦ ὡς ἀκόλουθος Πρεσβείας ἐν Λονδίνῳ, Πετροπόλει καὶ ἐν Παρισίοις μέχρι τοῦ 1843 καὶ ὑπὸ τὸν Κωλέττην, τῷ 1852 διωρίσθη α'. γραμματεὺς Πρεσβείας ἐν Πετροπόλει ὑπὸ πρεσβευτῆν τὸν ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον Ζωγράφον, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου διωρίσθη ἐν Πετροπόλει ἐπιτετραμμένος, τῷ δὲ 1859 ἔκτακτος ἀπεσταλμένος καὶ πληρεξούσιος ὑπουργὸς παρὰ τῇ αὐτῇ Αὐλῇ, ὅπου διέμεινε μέχρι τῆς μεταπολιτεύσεως τοῦ 1862. Ἐνυμφεῦθη τὸ 1841 εἰς Παρισίους τὴν Αἰκατερίνην Κόμησαν Ὁθρέσκοφ, ῥωσίδα χαριτωμένην καὶ ἀνήκουσαν εἰς τὴν ὑψηλὴν ἀριστοκρατίαν τῆς Ῥωσίας. Κατὰ τὰς εἰς Ἀθήνας διατριβὰς τοῦ ἀριστοκρατικωτάτου καὶ φιλοζένου τούτου ζεύγους, ἡ οἰκία αὐτῶν ὑπῆρξεν ἐν τῶν περιζητήτων κέντρων τῆς κοινωνίας τῶν Ἀθηναίων, ἧς κορυφὴ ἦτον ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν ὁ περίβλεπτος

κύκλος τῶν μεγάλων Φαναριωτικῶν οἴκων Ἰψηλάντη, Μουρούζη, Μαυροκορδάτου, Καρατζᾶ καὶ Σούτσου. Εἰς τὸν Ἰωάννην Σούτσον ἀπεδίετο ἐξ ἀεροφροσύνης ὄχι μόνον παρὰ τῶν ξένων ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν ἡμεδαπῶν ὁ τίτλος τοῦ Πρίγκιπος, καίτοι τὸ Κράτος δὲν ἀναγνωρίζει εἰς τοὺς Ἕλληνας ὑπῆκόους τοὺς τίτλους. Ὁ Ἰωάννης Σούτσος ἀφῆκε τέκνα συμπαθῆ εἰς τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν, τὸν κ. Δημήτριον Ἰω. Σούτσον καὶ θυγατέρας τὰς κυρίας Ναταλίαν Σούτσου, Ῥωζάνην Καρατζᾶ καὶ Ἐλένην Ἀργυροπούλου, εἶχε δὲ ἀδελφούς τὸν Γρηγόριον, διακεκριμένον ζωγράφον, τὸν Γεώργιον, ἀρχαῖον ἀξιωματικὸν τοῦ Ἑλ. στρατοῦ, καὶ τὸν Κωνσταντῖνον, ἀρχαῖον ἀξιωματικὸν τοῦ Γαλλικοῦ ναυτικοῦ, πάντας ἐγκαταστάθοντας εἰς τὸ ἐξωτερικόν, καὶ ἀδελφὰς τὰς κυρίας Ἐλένην Ἰ. Σούτσου, Μαρίαν Ζωγράφου καὶ Ῥαλλοῦν Π. Παπαρρηγοπούλου. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις, τὴν 12ην Φεβρουαρίου 1892 καταλιπὼν μνημὴν ἀνδρὸς φιλόφρονος, φιλοζένου καὶ ἀγαθοεργοῦ.

Γεώργιος I. Σούτσος. Συμβαθεστάτη καὶ ἐπιβλητικωτάτη στρατιωτικὴ προσωπικότης τῆς ἡμετέρας πατρίδος ὁ Γ. Σούτσος ἐξετιμήθη ἐξόχως διὰ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὴν ἀφοσίωσιν αὐτοῦ εἰς τὸ καθήκον καὶ τὴν ἀλήθειαν. Χαρακτῆρ ἀληθῶς ἄλλων χρόνων καὶ ἄλλων ἐποχῶν, μὴ δυνάμενος ν' ἀνταποκριθῇ πρὸς τὰς ἀξιώσεις τῆς σημερινῆς διαφθορᾶς, ὅποτε καὶ ἡ στρατιωτικὴ ἀρετὴ μετέλαβε τελείως τῆς κοινωνικῆς ἐξαχρειώσεως, ὅσημέραι δ' ἐκλίπουσιν οἱ ἄνδρες τῆς πραγματικῆς ἀξίας, τῆς ἀληθοῦς ἐργασίας, οἱ ἀγωνιάμενοι μετὰ πόνου καὶ συναισθήσεως τὸν ἀγῶνα τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἀθρόου στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, προάγονται δὲ οἱ κεκτημένοι μόνον τὴν ἐιδικότητα τῆς δουλοφροσύνης. Ὁ Γ. Σούτσος ἔχει μακρὰν καὶ τιμιωτάτην στρατιωτικὴν ἐργασίαν, ὁ βίος του δὲ ὡς καὶ ὁ βίος τοῦ κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1890 ἀποβιώσαντος μεγάλου αὐτοῦ συγγενοῦς, τοῦ ἀειμνήστου σοφοῦ ἐπιστήμονος, τοῦ τσακίκα διὰ τῆς περιφανοῦς συνεργασίας του τιμήσαντος τὰς σελίδας τῆς «Ποικιλίας Στοᾶς» Ἰωάννου Σούτσου, ἀπλούστατοι ἀμφότεροι, ἄνευ ἀπαιτήσεων, ἄνευ ἐνδόξων γεγονότων, ἐν τῇ ἀπλότῃ αὐτῶν ἐνέχουσι πρὸς μελέτην λαμπρὰς σελίδας, ἐν αἷς διαλάμπει ἢ μεθ' ἱερᾶς εὐλαθείας ἀφοσίωσις εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν πρὸς τὸ ἔθνος ὑποχρεώσεων, ἐν ἀπάσῃ τῇ μεγαλοπρεπεῖ ἀκεραιότητι, ἦν ἀγνόητης ψυχῆς καὶ χαρακτῆρος ὕψος μόνον ἐμπνέουσιν. Ἡ ζωὴ αὕτη ἐν τῇ ἀπλότῃ τῆς μεγάλης ἀρετῆς τῆς ἀποβαίνει ὄντως δυσχερεστάτη εἰς μελέτην, διότι ἀληθῶς ἢ σπουδῇ τοῦ βίου τοιοῦτων ἀνδρῶν εἶναι καθαρῶς ψυχολογικὴ μελέτη. Ἡ ἀδυναμία τῆς ἐξιστορήσεως ἐξωτερικῶς μεγάλων πράξεων ἀποκλείει τὸν διθύραμβον, τὴν πομπῶδη φράσιν, ἐγκλείει ὅμως ἐν τῇ μετριοφρονεστάτῃ καὶ εὐγενεστάτῃ αὐτῆς σιωπῇ ὑψίστας ὑποθήκας πλήρεις διδαγματῶν διὰ τοὺς νεωτέρους.

Ὁ Γ. Σούτσος ἐκ μεγάλου καταγόμενος, ἱστορικοῦ καὶ ἐνδόξου γένους, πολυλαχῶς καὶ διὰ τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐπιστήμης, τῶν ὄπλων καὶ τῶν χρημάτων, ὑπῆρέτησαντος τὴν πατρίδα, τρίτος υἱὸς τοῦ Ἰωάννου καὶ Βικτωρίας Σούτσου (τὸ γένος Σκαναβῆ⁴), ἐγεννήθη ἐν Ὀδησσῷ τῷ 1824, ἔνθα κατέφυγεν ἡ οἰκογένεια

⁴ Πάππος Γ. Σούτσου καὶ πατὴρ Β. Σκαναβῆ εἰσὶν οἱ ἀποκεφαλίσθέντες μετὰ τοῦ Πατριάρχου ἐν Κωνσταντινούπολει, μνημονεύμενοι δ' ἐν τῷ ποιήματι Ῥήγα τοῦ Φεβραίου.

νειά του ἐκ Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐν τῇ ἐλληνικῇ σχολῇ τῆς Ὀδησοῦ διακούσας τὰ πρῶτα μαθήματα τῷ 1838 κατήλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ κατετάχθη εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τῶν Εὐελπίδων, ἐξ ἧς ἀπεφοίτησεν ὡς ἀνθυπασπιστῆς τῷ 1848. Παραμείνας δύο ἔτη εἰς τὴν α'. τάξιν, καθόσον δὲν ὑπῆρχον ἕτεροι μαθηταί, ὅπως σχηματισθῆ β'. τάξις, δύο δ' ἕτερα ἔτη ἐν τῇ ἐβδόμῃ, ὡς ἐκ τοῦ ἐπαναστατικοῦ τότε κινήματος τῆς σχολῆς, ἧς οἱ μαθηταὶ ἀπεβλήθησαν ἅπαντες, πλὴν τοῦ Γεωργίου Σούτσου, μηδαμῶς συμμεθέξαντος, πάντοτε δὲ πρωτεύων, ἐξῆλθεν αὐτῆς φέρον τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ τοῦ μηχανικοῦ, ὅτε τῷ 1853 ἐνυμφεῦθη ἐν Ναυπλίῳ τὴν Πηνελόπην Χατηριάδου, θυγατέρα τοῦ συνταγματάρχου ἐξ Ἠπείρου Χατηριάδου καὶ φρουράρχου τότε Ναυπλίου. Κατὰ σειρὰν τῷ 1857 προήχθη εἰς ὑπολοχαγόν, τῷ δὲ 1862 εἰς λοχαγόν. Ταγματάρχης ἐγένετο τῷ 1877, μετὰ τριετίαν γενόμενος ἀντισυνταγματάρχης, τῷ δὲ 1886 συνταγματάρχης, τιμηθεὶς πλὴν ἄλλων ξένων παρασῆμων καὶ διὰ τοῦ ἐλληνικοῦ Σταυροῦ τῶν Ταξιαρχῶν. Ὁ Γ. Σούτσος κατ' ἀρχὰς ὑπηρετήσας εἰς τὰς διευθύνσεις τοῦ μηχανικοῦ, διετέλεσεν ὑπασπιστῆς τοῦ βαυαροῦ στρατηγοῦ Χάν, μεθ' οὗ πιστὸς πάντοτε εἰς τὸν ὄρκον του καὶ μηδὲν ὡς συμμεριζόμενος τὴν κατὰ τοῦ αἰοιδίμου βασιλέως Ὁθωνος στάσιν πρὸς ἀποδίωξιν αὐτοῦ, ἠγωνίσθη κατὰ τὴν Ναυπλιακὴν ἐπανάστασιν, καθ' ἣν ἀπροσδοκῆτως ἐσώθη ἐκ τῆς ἐκραγείσης βόμβας, διευθυνθείσης εἰς τὸ δωμάτιον εἰς ὃ εἰργάζετο.

Ἀφ' ἧς ἐποχῆς προβιβασθεὶς ὁ Γ. Σούτσος ὡς λοχαγὸς ἐγκατεστάθη ἐν Ἀθήναις, ὃ βίος του οὐδὲν ἄλλο ὑπῆρξεν ἢ σειρὰ ὑπηρεσιῶν πολυτιμοτάτων ἀλλ' ἀφανῶν πρὸς τὴν ἡμετέραν πατρίδα. Ἀφοσιωθείς εἰς τὴν θετικωτάτην τῶν ἐπιστημῶν, τὰ μαθηματικά, τὴν μηχανικὴν, εἰργάσθη ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ, ὡς τμηματάρχης τοῦ ὑπουργείου τῶν στρατιωτικῶν, ὡς τμηματάρχης τῶν δημοσίων ἔργων, ὡς διευθυντῆς τῶν σπουδῶν ἐν τῇ σχολῇ τῶν Εὐελπίδων, καὶ ἐπὶ δεκαετίαν ὀλόκληρον ὡς πρόεδρος τοῦ α'. Διαρκoῦς Στρατοδικεῖου ἐξεδίκασε πλέον τῶν 7,000 δικῶν μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὰς περιφήμους τῆς Κούτρας, Πατσοῦ κλπ. Ἡ ἔξοχος στρατιωτικὴ δρᾶσις τοῦ Γ. Σούτσου ἐν τῇ προεδρείᾳ τοῦ Στρατοδικεῖου καὶ αἱ μοναδικαὶ ἐκδουλεύσεις αὐτοῦ ἐν τῇ Πολυτεχνικῇ Σχολῇ, ὑπὲρ τῆς ἰδρύσεως καὶ βελτιώσεως τῆς ὁποίας ἰδιαιτέρως ἀπὸ τοῦ πρώτου χρόνου τῆς ζωῆς του ἠργάσθη καὶ ἐμερίμνησε, πολλάκις πεφωτισμένως διευθύνας ταύτην, ἐν ἧ δ' ἐν ὑπερῆφάνῳ ἐνθουσιασμῷ εἶδε πανηγυριζομένην ὀλόκληρον εἰκοσιπενταετίαν χρησιμωτάτης αὐτοῦ διδακταλίας ἐν αὐτῇ, ἀποτελοῦσιν ἀληθῶς τὸ λαμπρότερον μνημεῖον τοῦ μακροῦ καὶ διαπρεποῦς βίου τοῦ ἀνδρός. Αἰφνης ἀπέθανε τὴν 20ὴν Νοεμβρίου 1892, τὸν δὲ θάνατόν του ἡ ἐλληνικὴ κοινωνία δικαίως ἐθρήνησε, διότι ἀληθῶς ἀπώλεσεν ἄνδρα ἐξόχου θελήσεως καὶ ἀκεραιότητος, στρατιώτην τοῦ καθήκοντος, ὅπερ ὀλίγιστοι ἐδιδάχθησαν σήμερον νὰ σέβονται καὶ ν' ἀγαπῶσιν.

Περικλῆς Ἀναργύρου Πετράκης. Υἱὸς τοῦ ἀειμνήστου Ἀναργύρου Πετράκη, τοῦ πρώτου Δημάρχου Ἀθηναίων, ἐγεννήθη τῷ 1832. Ἡ οἰκογένεια τοῦ ἀνδρός ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἀρχαιότερων τῶν Ἀθηῶν, ἐπὶ Τουρκοκρατίας ὑπέροχον καταλαβούσα θέσιν καὶ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων μεγάλως δράσασα ἐν

τῇ περιόδῳ τῆς ἀναπλάσεως τῆς κοινωνίας καὶ πολιτείας, πολλαχῶς δ' εὐεργετήσασα τὴν πόλιν τῶν Ἀθηῶν. Ἀπὸ τοιοῦτου παναρχαίου ἀρχοντικοῦ Ἀθηναϊκοῦ οἴκου καταγόμενος ὁ Π. Πετράκης, εὐπατριδὴς ἀληθῆς τὸ γένος τὴν ἀγωγὴν καὶ τὸν χαρακτῆρα, ἦτο μία τῶν συμπαθεστέρων μορφῶν τῆς Ἀθηναϊκῆς Κοινωνίας. Ἀρίστα ἐκπαιδευθεὶς ἐν Ἑλλάδι καὶ Γερμανίᾳ, δὲν ἤσκησε τὴν νομικὴν ἐπιστήμην ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ἀφοσιωθείς ἐνωρίτατα εἰς τὴν πολιτικὴν, εἰς ἣν ἀπὸ τοῦ 1862 κυρίως εἰσῆλθεν, ἐκτεθείς ὡς ὑποψήφιος πληρεξούσιος τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, κατόπιν δ' ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν πολιτευόμενος. Πολλάκις γενόμενος βουλευτῆς, ἐχρημάτισε καὶ ὑπουργὸς δις ὑπὸ τὸν Κουμουνδούρον, τὸ πρῶτον τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης, μετέπειτα δὲ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Ναυτικῶν. Μετὰ τιῶν ἐτῶν ἀποχῆν ἐκ τῆς πολιτικῆς, ἐξελέγη αὖθις πολλάκις βουλευτῆς τῆς ἐπαρχίας Ἀττικῆς, τελευταῖον δὲ ἰδιωτεύων διωρίσθη Βασιλικὸς ἐπίτροπος παρὰ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ, κληθεὶς εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο ὑπὸ τοῦ κ. Θ. Δηλιγιάννη, οὗ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀειμνήστου Κουμουνδούρου ὑπῆρξεν ἐκ τῶν εἰλικρινεστέρων πολιτικῶν φίλων. Εἶτε κατέχων ἀξίωμα ἐν τῇ Πολιτείᾳ ὁ Π. Πετράκης, εἶτε ἰδιωτεύων, ἀείποτε ὡς μέλος διαφόρων ἐταιριῶν καὶ ἰδρυμάτων, εἰργάσθη πάντοτε μετὰ ζήλου, νοημοσύνης καὶ ἐνδιαφέροντος καὶ ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς συντρέχων καὶ ἐνισχύων πάντα χρήσιμον σκοπόν.

Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Π. Πετράκη δὲν ἐστερήθη τὸ ἔθνος πολιτευομένου πρωτοστατοῦντος εἰς τοὺς πολιτικούς ἀγῶνας, ἀληθῶς ὅμως ἀπώλεσε χρηστότατον πολιτευτὴν, ἐκτάκτου ἀγαθότητος καὶ φιλανθρωπότητος ἄνδρα, οὗ ἡ ἀκραφνῆς σταθερότης εἰς τὰς ἀρχὰς, ἅς ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ πολιτικοῦ του βίου ἐνεκοιπώθη, παρέμεινε πράγματι, ἀληθῆς ὑπόδειγμα ἀφοσιώσεως καὶ φιλοπατρίας. Ὁ Π. Πετράκης, πρὸς τὴν ὠραιότητα τῆς μορφῆς τοῦ ὁποίου ἡμιλλᾶτο ἡ ἄκρα αὐτοῦ εὐγένεια, διανύσας βίον ἀρμόζοντα εἰς τὰς οἰκογενειακὰς παραδόσεις του, ζωὴν, ἧς καὶ ἡ ἐλαχίστη σελις ἀποτελεῖ συναρμολογὴν ἀδιάσπαστον θαλερῶν ἀναμνήσεων γενναιοφροσύνης καὶ ἀγαθότητος καρδίας, ἔκλεισεν ἀτυχῶς τὴν ἱστορίαν τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου του, ἀποθανὼν ἄγαμος καὶ ἄνευ ἀπογόνων. Οὕτω διὰ τῆς τελευταίας τοῦ χρησιμωτάτου ἀνδρὸς σβέννυται περίβλεπτος εἰς τὴν χώραν οἰκογένεια, μόνον δὲ ζῶν μνημεῖον τοῦ ὀνόματος τῆς μεγάλης οἰκογενείας Πετράκη μένει εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηῶν ἡ φερόνυμος μονὴ τῶν Ἀσωμάτων εἰς τὰ πρόθυρα τῆς πόλεως, ἣν ἀνήγειραν καὶ ἐδιοίκησαν ἐπὶ γενεὰς πολλὰς οἱ πρόγονοι τοῦ Περ. Α. Πετράκη. Αἰφνιδίως ἀπέθανε τὴν νύκτα τῆς 9ης Δεκεμβρίου 1892.

Αἰομῆδης Δαιαμάντης. Ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἀνδρικής ἡλικίας εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Δ. Δαιαμάντη ἡ ἐλληνικὴ κοινωνία ἀπώλεσεν ἐν τῶν ἀρίστων αὐτῆς μελῶν, ἡ ἐπαρχία τῶν Θηβῶν ἰδίᾳ προσφιλεῖ γόνον, τὸ ἀληθῆς αὐτῆς ἐγκαλλώπισμα, τὸν διαπρεπέστερον αὐτῆς πολίτην, πολιτικὸν ἀρχηγὸν καὶ ἐκλεκτὸν ἀντιπρόσωπον, τὸ δικανικὸν βῆμα δόκιμον παραστάτην καὶ θερμὸν τῶν ἀδικουμένων συνήγορον, ἡ δὲ πολιτεία ἐνάρτερον καὶ χρησιμώτατον λειτουργόν, φιλοτίμως καὶ ἐννόμως ὑπηρετήσαντα τὴν ἡμετέραν πατρίδα, τύπον ἀληθῆ συμπαθεστάτου καὶ εἰλικρινεστάτου εὐπατρίδου, ἀνδρὸς δυναμένου νὰ παράσχη πολυτιμότερας ἐκδουλεύσεις ἐν καταστάσει πραγμάτων ἐνομιωτέρα καὶ πατριωτικωτέρα.

Ὁ Δ. Δαιαμάντης εἶλκε τὸ γένος ἐκ τῶν ἱστορικῶν Θηβῶν, ἐθα εἶδε τὸ φῶς

τὸ 1843. Υἱὸς Θηβαίου προκρίτου, διακριθέντος πολλάκις ὡς βουλευτοῦ τῆς ἐπαρχίας Θηβῶν καὶ μητροῦ, καταγομένης ἐκ τῆς ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τῶν Μηλαϊτῶν, θυγατρὸς τοῦ ἐκ τῶν ἡρωϊκῶν Ψαβρῶν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν ἀγῶνος μέλους τῆς ἀντικυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς αἰοδίου Μ. Μηλαΐτου, ἔτυχεν ἐπιμελημένης ἀνατροφῆς καὶ ἀνωτέρας μορφώσεως, ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ, ὅσον ὀλίγοι τοῦ ὁμοταγῶν αὐτοῦ, καὶ μετουσιωθεὶς ὅτι ὠραῖον καὶ εὐγενὲς ἔχει ὁ εὐρωπαϊκὸς βίος, διασώσας δὲ πάντοτε ἀγνὸν τὸ ἦθος καὶ τὴν ἀρετὴν τὴν Ἑλληνικὴν. Ἡ μήτηρ τοῦ Δ. Διαμάντη εἶδεν τοὺς γεννήτορας αὐτῆς οὐ μόνον κατὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ἀπελευθερώσεως περιφανὲς ὑποδυσσασμένους πρόσωπον, τοῦ ἐκ μητροῦς πάππου αὐτοῦ Ἰωάννου Μηλαΐτου διακριθέντος κατὰ τὸν μέγαν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ Καποδιστρίου μετέχοντας τῆς τότε ἐπὶ μικρὸν κυβερνησάσης τὴν Ἑλλάδα ἀντιβασιλείας. Ὑπὸ τοιοῦτους οἰωνοὺς ἀνατραφεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ὑπὸ τοιαύτας οἰκογενειακὰς παραδόσεις βιώσασα, ἐπέπνευσεν εἰς τὸν Δ. Διαμάντην, διαπλασθέντα οὕτω τελείως εἰς ἄνδρα ὑπὸ πᾶσαν ἔσποψιν ἀξιόζηλον, τὴν ἀφοσίωσιν αὐτοῦ πρὸς τὴν πατρίδα, ἐκληρονόμησε δ' εἰς αὐτὸν τὰς ἀρετὰς τῆς μεγάλης αὐτοῦ οἰκογενείας.

Συζευχθεὶς τὴν ὠραίαν καὶ ἄριστα ἀνατεθραμμένην θυγατέρα τοῦ ἀειμνήστου γερουσιαστοῦ Δ. Χατζίσκου, ἐγγονὴν δὲ τοῦ Κωλέττη, τὴν προσφιλῆ τῆς βασιλείσεως Ἀμαλίας ἀμφίπολον (κυρίαν τῆς τιμῆς) κατὰ τὴν ἐξορίαν αὐτῆς ἐν Γερμανίᾳ, κατέστησε τὸν οἶκον αὐτοῦ ἀγλαίσμα εὐρωπαϊκῆς μὲν λεπτότητος καὶ φιλοκαλίας, ἐλληνικῆς δ' ἀρετῆς καὶ φιλοπονίας. Ὅσοι ἠτύχησαν νὰ ἰδῶσιν ἢ νὰ ξενισθῶσιν ἐν τῷ ἐν Θήβαις οἴκῳ τοῦ εὐγενοῦς ἀνδρός, οὐδέποτε θὰ λησμονήσωσι τὴν ἔμμουσον ἀρμονίαν τῶν δύο εἰσέτι ἀσυμβιβάστων ἀντιθέσεων καὶ ἀπροσεγγίστων ἄκρων, τοῦ εὐρωπαϊσμοῦ καὶ τοῦ ἐλληνισμοῦ, οἵτινες ἔλαμπον συγκερασμένοι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θηβαίου εὐπατρίδου καὶ τῆς εὐγενοῦς θυγατρὸς τοῦ αἰοδίου ὑπουργοῦ τοῦ βασιλέως Ὁθωνος.

Τὰ ὑπέροχα χαρίσματα καὶ τὴν παιδείαν τοῦ Δ. Διαμάντη τιμῶντες οἱ Θηβαῖοι ἐξελέξαντο αὐτὸν ἀντιπρόσωπον τὸ πρῶτον τὸ 1875 καὶ δευτέρον τὸ 1884. Ἐν τῷ ἐλληνικῷ κοινοβουλίῳ ἠκούσθη πολλάκις ἡ φωνὴ αὐτοῦ ἐπὶ σπουδαίων ζητημάτων, σπουδάσας δ' ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν Ἑλλάδι, Γερμανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ καὶ ἀναδειχθεὶς διδάκτωρ, δὲν ὤκνησεν ὁ Δ. Διαμάντης νὰ διευκρίνη διὰ σοβαρῶν μελετῶν καὶ πραγματειῶν, ἰκανῶς ἐνδιαφέροντα ἐπιστημονικὰ ζητήματα. Ἐν τῇ πολιτικῇ, ὡς ἐν τῷ βίῳ, διασώζων ἰδίᾳ εὐγενεῖς ἀρχὰς, ἀνεφάνη ἀληθὲς εὐπατρίδης καὶ πολιτικὸς ἀνὴρ. Διάδοχος τῆς πατρικῆς ἐπαρχιακῆς ἰσχύος, ὡς βουλευτῆς δὲν ἐπέδιψε τὴν συνήθη διεφθαρμένην πολιτικὴν ἐργασίαν, ἀλλὰ διέσωσε τὴν ἰδίαν ἀρετὴν, εἰλικρινὲς παρέχων διὰ τοῦ συντόμου ἀλλὰ διακεκριμένου πολιτικοῦ βίου του παράδειγμα, ὅτι τὸ πολιτεῦσθαι, οἷον κατέστησεν αὐτὸ ἡ πολιτικὴ παρ' ἡμῖν, εἶναι οὐ μόνον ἀλλότριον καὶ ξένον τῆς ἡθικῆς ἀλλὰ καὶ ἀμειλίχως πολέμιον. Τὸ 1885 ὁ Δ. Διαμάντης διορισθεὶς νομάρχης Κερκύρας διεκρίθη ἐπὶ σπανίᾳ πολιτικῇ χρηστότητι, διοικητικῇ ἰκανότητι καὶ γενναίᾳ φιλοπατρίᾳ, ὁμολογεῖται δ' ἀληθῶς, ὅτι τὸ πρῶτον ἡ Κέρκυρα μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πολυκλαύστου ἀνδρός, εἶδεν ἀντιπρόσωπον τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως ἄξιον ἑαυτῆς καὶ τῆς Ἑλλάδος. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὴν 12ην Ἰουλίου

1891 ταφεὶς ἐν Θήβαις κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἐντολήν, ἣν ὡς τελευταίαν ἐνδείξιν τῆς ἀγάπης του πρὸς τὸν Θηβαϊκὸν λαὸν κατέλιπεν, ἀπαίτησιν δὲ ὁμόθυμον τῆς ἐπαρχίας Θηβῶν, ὅπως περικλεισθῆ εἰς τοὺς ἰδίους τῆς κόλπους τὸν νεκρὸν τοῦ εὐγενεστέρου αὐτῆς τέκνου.

Ἀνδρέας Καλίνσκη. Ἡ «Ποικίλη Στοά» δημοσιεύουσα μόνη ἐξ ὄλων τῶν ἐλληνικῶν ἡμερολογίων καὶ Συγγραμμάτων πιστοτάτην εἰκόνα τοῦ Α. Καλίνσκη παρέχει ἐν ταύτῳ καὶ τὸ ἀκριβέστερον περὶ τοῦ ἀνδρός βιογραφικὸν σημείωμα, καθ' ὅσον τὰ ἐν ταῖς ἐφημερίαις κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου καὶ μετέπειτα δημοσιευθέντα ἐν τῷ συνόλῳ περιέλαβον μεγίστας ἀνακριθείας, κυρίως ὡς πρὸς τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς ζωῆς τοῦ Α. Καλίνσκη. Ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1806 ἐν Βίλνῳ τῆς Πολωνίας ἐξ εὐγενῶν γονέων καὶ ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς πόλεως ταύτης τὰ νομικά. Αἱ ἡμέραι τῆς νεότητος τοῦ Α. Καλίνσκη ὑπῆρξαν αὐτόχρονα θεελλώδεις. Ἄμα τῇ ἐκρήξει τῆς Πολωνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1830 κατετάχθη ὡς ἐθελοντῆς εἰς τὰ σχηματισθέντα τότε σώματα τῶν λοχσοφόρων καὶ παρακολουθήσας τὰς περιπετείας τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης ἔλαβε μέρος εἰς τὰς πλείστας μάχας. Τότε προεβιβάσθη εἰς ἀξιωματικὸν, προγραφεὶς δὲ μετὰ τὴν ἀτυχῆ ἔκβασιν τῆς ἐπαναστάσεως, κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ ἔφιππος εἰς Βιέννην. Ἐνταῦθα ἔζησεν ὑπὲρ τὸ ἔτος μετὰ τῶν ἐπιλοίπων Πολωνῶν φυγάδων, φοβούμενος τὰς ἐνεργείας τῆς Ῥωσικῆς κυβερνήσεως, ὅπως ἀποπεμφθῶσιν οἱ φυγάδες εἰς Ἀμερικὴν, καὶ αἰσθανόμενος ἰδιαιτέραν στοργὴν πρὸς τὴν Ἑλλάδα, δὲν ἤκουσε τὰς προτροπὰς τοῦ πρίγκιπος Τσιατορίσκη, ὅστις συνεβούλευεν αὐτὸν νὰ μεταβῆ εἰς Βέλγιον, καθ' ὅτι ἐν Ἑλλάδι, ὡς ἔλεγεν ὁ πρίγκιψ, δὲν ὑπῆρχον εἰμὴ πειραταὶ καὶ λησταί, τούναντίον δ' ἀπήντησεν αὐτῷ ὅτι προτιμᾷ νὰ γείνη πειρατῆς καὶ ληστῆς παρὰ νὰ ἐξακολουθῆ συζῶν μὲ τοὺς δημοκράτας Πολωνοὺς, τοὺς ὁποίους δικαίως ἐθεώρει ὡς τοὺς καταστροφεῖς τῆς Πολωνικῆς ἀνεξαρτησίας. Ἀπελθὼν εἰς Τεργέσην ἐπεβιβάσθη ἐπὶ ἰστοφόρου πλοίου καὶ ἀπεβιβάσθη κατὰ τὸ 1832 εἰς Μονεμβασίαν. Ἐντεῦθεν μετέβη εἰς Ναύπλιον ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ καταταχθῆ ἐν τῷ στρατῷ μετὰ τοῦ βαθμοῦ του, ἐκεῖ δὲ σχετισθεὶς πρὸς τὸν Ε. Ἀργυροπούλου, ἐξέμαθε, μετὰ πολλοῦ ἔρωτος ἐπιδοθείς, τὴν νεωτέραν ἐλληνικὴν, καθ' ὅσον ἦτο κάτοχος τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς, λατινικῆς, γαλλικῆς, ῥωσικῆς, γερμανικῆς καὶ ἀγγλικῆς. Πρὸ 10ετίας ἐν ἡλικίᾳ 76 ἐτῶν ἐξέμαθε μόνος τὴν Δανικὴν, ἵνα βοηθῆ τὸν βασιλέα. Ἀποδεχθεὶς ἵνα ὑπηρετήσῃ ἐν τῇ Ἑλλάδι, πρὸς ἣν εἰλικρινὲς ἀγάπη διεθέρμαινε τὰ στήθη του, διωρίσθη τὸ πρῶτον ὑπάλληλος ἐν τῷ Ὑπουργ. τῶν Οἰκονομικῶν καὶ μετὰ ταῦτα ἐν τῷ ἐλεγκτικῷ συνεδρίῳ, ἔνθα ἔμεινε μέχρι τῆς ψηφίσεως τοῦ περὶ αὐτοχθόνων καὶ ἑτεροχθόνων νόμου. Τότε ὁ Λὰν αὐστριακὸς πρόξενος ἐν Σύρῳ καὶ πολὺ γνωστὸς τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος συνέστησε θερμῶς τὸν Καλίνσκη εἰς τὸν βασιλέα, ὅστις προσέλαβεν αὐτὸν ὡς γραμματέα ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ του γραφείῳ, οὗτινος προϊστάτο ὁ Βεντλάντ. Ὁ Καλίνσκης θεωρῶν πλέον τὴν Ἑλλάδα ὡς δευτέραν πατρίδα του καὶ λαβὼν σύζυγον ἐλληνίδα τὴν θυγατέρα τοῦ Παναγιώτου Σέκερη. Ταμίου τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, παρέμεινεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πατρίδι καὶ μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Ὁθωνος.

Κατὰ τὴν μεταπολίτευσιν ὁ Δημήτριος Τριγγέτας σύγγαμβρος τοῦ Καλίνσκη καὶ στρατιωτικὸς διοικητῆς τῶν ἀνακτόρων ἐκράτησεν αὐτὸν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ,

χάρει δ' εἰς τὰς προσπάθειαις τοῦ Ἀ. Καλίνσκη διεσώθη ἡ ἐπίσημος ἀλληλογραφία τοῦ Ὁθωνος, τὴν ὁποῖαν ἐζήτησε νὰ λάβῃ ἡ Βαυαρικὴ κυβέρνησις καὶ εἰς τὰς ἐνεργείαις αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἐπίσης ὀφείλεται ἡ μὴ δημοσίευσίς, τὴν ὁποῖαν κατ' ἀρχὰς ἐπεζήτησε ἡ ἐθνοσυνέλευσις.

Ὁ βασιλεὺς Γεώργιος εὗρεν αὐτὸν ἐν τοῖς ἀνακτόροις, μετὰ μικρὰν δὲ ὑπὸ τὸν κόμητα Σπόνεκ ἐργασίαν, τῇ θερμῇ συστάσει τοῦ Βούλγαρη καὶ Ζαΐμη προσέλαβεν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτοῦ. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Ἀφθονίδου, ταμίου τοῦ βασιλέως, ἀνετέθη τῷ Καλίνσκη προσωρινῶς ἡ διεύθυνσις τοῦ ταμείου του, μετὰ δὲ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Οἰκονομίδου ἀπένευμεν αὐτῷ ὁ βασιλεὺς τὰ καθήκοντα καὶ τὸν τίτλον τοῦ ἰδιαιτέρου του γραμματέως. Ὑπηρετήσῃ ὑπὸ τὸν Ὁθωνα 19 ἔτη καὶ 30 ἔτη ὑπὸ τὸν Γεώργιον, ἡ δὲ ἀρχὴ του ὑπῆρξεν τὸ λάθε βιώσας.

Καὶ ὄντως ἡ ἀρχὴ αὐτῆ τοῦ λάθε βιώσας ὑπῆρξεν ὁ λόγος, δι' ὃν ἡ ἑλληνομάθεια καὶ ἡ πολυμαθεῖα τοῦ Καλίνσκη δὲν ἐγένετο ποτὲ γνωστὴ παρὰ μόνον εἰς τοὺς λίαν σχετικούς. Καὶ ὅμως ὑπάρχουσιν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ του πλείστοι ἑλληνες συγγραφεῖς πολυειδῶς σχολιασμένοι καὶ διάφορα λεξικά ἑλληνογερμανικά καὶ ἑλληνογαλλικά ἐν οἷς πλήθος λέξεων εἶνε προστεθειμέναι, ἄλλαι συμπληρωμέναι καὶ ἄλλαι μετὰ προσθηκῶν καὶ διορθώσεων, ἀνευρέθη δὲ καὶ λεξικὸν ἑλληνογερμανικὸν ἴδιον αὐτοῦ σχεδὸν τέλειον. Μικρὸν δεῖγμα τῆς μεγάλης ἐργασίας, ἀγνωστοῦ φιλομαθείας καὶ ἀξίας τοῦ ἀνδρὸς ταύτης εἶνε καὶ οἱ ὄροι, οὓς αὐτὸς εἰς τὸ λεξικὸν τοῦ Βαρβάτη συνεργασθεὶς παρέθηκεν.—Ἡ ὁμιλία τοῦ Ἀ. Καλίνσκη ἦτο πάντοτε πλήρης παρατηρήσεων καὶ ἀποφθεγμάτων ἐκ τῶν ἑλλήνων συγγραφέων. Ἰδίως δὲ εὐχαρίστησιν εὗρισκεν ἀναφέρων χωρία ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Ἱπποκράτους, τῶν ὁποίων μάλιστα, πολλὰ ἀξιώματα καὶ πολλὰς συμβουλὰς, εἶχεν ὡς ἀξιώματα αὐτὸς ὁ ἴδιος εἰς τὸν καθήμεραν βίον.

Ὅτι ὅμως εἰς πᾶσαν οἰανδήποτε ὁμιλίαν αὐτοῦ προσέδιδε χάριν τινὰ καὶ γόητρον τι ἰδιάζον, ἦτον ἡ ἐπιθυμία, ἣν εἶχε καὶ ἡ προσπάθεια ἣν κατέβαλλε, ἵνα πάντα τὰ νεώτερα ζητῆ νὰ ἐξαρτήσῃ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς διανοίας, ἐξ οὗ καὶ τὸν ἴδιον αὐτοῦ εἴτε οἰκογενειακὸν εἴτε δημόσιον βίον ἐζήτησε νὰ ὑπαγάγῃ ὑπὸ τὰς ἀρχὰς, ἃς εἶχε πορισθῆ ἐκ τῆς μελέτης τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, καὶ τὰς ἰδίας πράξεις καὶ τὴν ἴδιαν συμπεριφορὰν νὰ στηρίξῃ εἰς ἀποφθέγματα ἑλληνικά, ἔστιν ὅτε καὶ ἐκ τοῦ νεωτέρου λαοῦ προερχόμενα.

Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀ. Καλίνσκη ἐξέλιπεν εἰς τῶν μᾶλλον χαρακτηριστικῶν τύπων τῆς ἡμετέρας πατρίδος, συμπαθεστάτη προσωπικότης, καταναλώσασα τὸν βίον αὐτῆς ὑπηρετοῦσα τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Βασιλείαν, ἡ ζῶσα ἱστορία τῆς Ἀυλῆς ἀμφοτέρων τῶν δυναστειῶν. Ἐν τῇ νεωτέρᾳ πολιτικῇ ἱστορίᾳ συνεδέθη τὸ διακεκριμένον τοῦ ἀνδρὸς ὄνομα διὰ σειρᾶς πολυτίμων πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ὑπηρεσιῶν, πράγματι δὲ ὁ Ἀ. Καλίνσκη, ἐμβριθὴς καὶ πεπειραμένος γνώστης τῶν συνταγματικῶν ἀρχῶν, ἐκ τοῦ ἀφανοῦς μὲν, ἀλλὰ πάντοτε πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ Κράτους ἐθεράπευσε τὸ γόητρον τῆς βασιλείας μετ' εὐλαβοῦς πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως. Ἀπέθανεν αἰφνης τὴν 16ην Ἰουλίου 1893.

Ἀλέξανδρος Γ. Κυριακός. Τύπος ἀληθοῦς Ἕλληνος πατριώτου καὶ τὴν καρδίαν καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τὰς παραδόσεις, παλαιᾶς δόξης καὶ μεγαλείου ἀνήν,

ὑπὸ τὸ ἀπλοϊκὸν τῆς γενεᾶς τοῦ ἀγῶνος ἔνδυμα ἐνέκρυπτε ἀληθῆ ἀξίαν καὶ ἀρετὴν, ἣν οὐδέποτε ἀπεκάλυψεν ἡ ἄκρα μετριοφροσύνη του, ἐμπνεύουσα αὐτῷ ἀποστροφὴν πρὸς τὴν συνήθη ματαιοφροσύνην καὶ τὴν πρωταγωνιστοῦσαν παρ' ἡμῖν καινότητα, ἀπέναντι τῆς ὁποίας προὔτιμα νὰ κρύπτῃ τοὺς θησαυροὺς τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων αὐτοῦ γνώσεων. Οὗτα ὀλίγιστοι ὑπὸ τὴν ἀπέριττον ἀλλ' ἐκφραστικὴν φυσιογνωμίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου Κυριακοῦ ἀνεγνώρισαν τὸν νομικόν, τὸν φιλόλογον, τὸν ἀρχαιογνώστην, τὸν λάτρην τῆς ἐπιστήμης καὶ πάσης ἐθνικῆς ἰδέας, διότι ἀληθῶς ξένος καὶ ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν περιβάλλουσαν τὸν κόσμον τῶν σημερινῶν χρόνων κοινωνικὴν ἀτμόσφαιραν, παρῆλθε δίκην ὀδοπόρου σχεδὸν ἀφανῆς, ἄγνωστος τὸν βίον εἰς τοὺς περισσοτέρους, τοὺς εἰθισμένους ἐν τῷ θορύβῳ ἐπιπλάστου δόξης καὶ τῷ ζόφῳ ἡθικῆς καταπτώσεως ν' ἀποδίδωσι τοῦ θαυμασμοῦ των τὰ ἐγκώμια καὶ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς λατρείας των εἰς πρόσωπα, ἔστερημένα τῆς ἀγνῆς φιλοπατρίας καὶ τοῦ μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ πρὸς τὰς ἀληθεστέρας αὐτῆς πηγὰς, ὅστις διέκρινε τὸν ἐνάρετον καὶ ἔνθουον πατριώτην ἐκείνον ἄνδρα.

Ὁ Ἀ. Κυριακὸς ἕγγονος τοῦ Πανάγου Κυριακοῦ ἐκ τῆς πρώτης ἀρχῆς τῆς οἰκογενείας του ἐνεπνεύσθη διὰ τοῦ παραδείγματος καὶ διὰ τῆς ἀγωγῆς τὰς ἐξόχους ἐκείνας ἀρετὰς, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ θεμέλιον ὑγιῶς ἡθικῆς διαπλάσεως καὶ χρησιμεύουσιν ὡς ἄγκυρα ἀσφαλείας καὶ σωτηρίας εἰς τοὺς κλύδωνας τοῦ πολυκυμάντου βίου. Ὁ Πανάγος Κυριακὸς ἀνήκων εἰς ἓνα τῶν ἐπιφανεστέρων οἰκῶν τῆς Μεσσηνίας, προεστὼς τῶν Καλαμῶν, εἴλκυσε δικαίως ἐν τοῖς πρώτοις τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν ἑταιριστῶν, μῆσας μετέπειτα τὸν ἡγεμόνα τῆς Μάνης καὶ γενόμενος τὸ κέντρον τοῦ πατριωτικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς περὶ τὴν χώρας. Τοιαύτην κατέχων θέσιν, ἐπέσυρε τὴν ὑποψίαν τῶν αἰτούντων ἐγγύησιν κατὰ τῆς παρασκευαζομένης ἐθνικῆς ἐξεγέρσεως δυναστῶν, αὐθορμητῶς δὲ προσνήχθη ὡς ὀμῆρος μετὰ τῶν λοιπῶν τῆς Πελοποννήσου ἀρχιερέων καὶ προεστῶτων, μεθ' ὧν ἀπαχθεὶς εἰς Τρίπολιν, ἐβρίφη εἰς τὰς φυλακὰς, ἐξ ὧν μετὰ ἐνεαμηνίου βασάνους ἔμελλε νὰ ἐξέλθῃ κατὰ τὴν ἄλωσιν ταύτης, ἵνα ταχέως ἀπέλθῃ προάγγελος πλέον καὶ μάρτυς τῆς ἐθνικῆς ἀναστάσεως. Τοῦ πατρὸς δὲν ἐδείχθησαν κατώτερον οἱ υἱοὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, μετὰ δὲ τὴν ἀποκατάστασιν ὁ Γεώργιος Κυριακός, ἐκ τῶν ὀλίγων εὐπαιδεύτων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκονομικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ δημοσίου, καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Ἀλεξάνδρου, συνέταξε τὸ πρῶτον τελωνιακὸν δασμολόγιον. Ὁ Ἀλέξανδρος Γ. Κυριακὸς δὲν ἦτο μὲν θρέμμα τῆς μεγάλης γενεᾶς, ἐδείχθη ὅμως γνήσιος διάδοχος τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ τῶν ἀρετῶν ἐκείνης. Τυχῶν ἰδιαζούσης ὄλως μορφώσεως, ἀσχοληθεὶς δ' οὐ μόνον εἰς νομικὰς μελέτας ἀλλὰ καὶ φιλολογικὰς καὶ ἀρχαιολογικὰς, κατήρτισεν ἑαυτὸν ταμεῖον γνώσεων σοφῶν καὶ ὑγιῶν, δυνάμενος ἀληθῶς, ἐὰν ἄλλως ἐχρησιμοποίησε ταύτας, ν' ἀποβῆ κατὰ πολὺ εὐεργετικώτερος εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ πολλῶν ἄλλων ἐξ ἐπαγγέλματος ἐπιστημόνων. Ἀτυχῶς ἡ μέχρι ὑστάτης πνοῆς λαμπρότατα τὴν ἀρχαϊκωτάτην ζωὴν του ἀκραιφνῆς αὐταπαρηγία τοῦ ἀνδρὸς κατέλιπε ἀπαρατήρητον τὴν μεγάλην ἀξίαν καὶ παραδειγματικὴν φιλοπατρίαν του. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῇ 16ην Νοεμβρίου 1892.

Ἀλέξανδρος Ι. Κατακουζηνός. Καθ' ἣν ἐποχὴν ὀλίγιστοι βαθύτερον ἡσθά-

νοντο τὴν Μουσικὴν ἢ μηδαμῶς ἔβλεπον ἀνυψουμένην τὴν ψυχὴν των εἰς τὰς πτέρυγας τῆς ἁρμονίας τῆς, τῆς εἰς κόσμους ἄλλους ὀδηγούσης, ἔνθα, φύγων τις τὴν καθημερινὴν πεζότητα, δύναται ν' ἀπολαύσῃ τὰ θελγητρά, ἅτινα διανοίγει ἢ καλλιτεχνία, ὁ Α. Κατακουζηνὸς πολυτίμως συνετέλεσε καὶ τελεσφόρος εἰργάσθη, εἰς τὴν διάδοσιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ μουσικοῦ παρ' ἡμῖν αἰσθηματος. Δυστυχῶς ἐνωρίτατα ἐλησμονήθη ὁ ἀνὴρ, διότι ἀποστραφείς τὸν συνήθη θόρυβον καὶ ἀφήσας νὰ διαρρέυσῃ ἡρεμος καὶ ἀθόρυβος ὁ καλλιτεχνικὸς βίος του, ἔζησε πάντοτε ἐν τῇ ὑπερβαλλούσῃ ἐκείνῃ μετριοφροσύνῃ, ἣτις ἐπεκράτει ἐν τῷ φιλοσοφικῷ αὐτοῦ πνεύματι, μακρὰν πάσης τύρβης, μὴ ἐκτιμηθεὶς δέ, ὅσον ἔπρεπε ζῶν καὶ νεκρὸς ἐτιμῆθη διὰ τῆς παγερᾶς ἀδιαφορίας τοῦ Ἑλλήν. Δημοσίου, ὅπερ ἐν ἐξἄλλω πλέον ἐνθουσιασμῷ συνείδησε νὰ παρακολουθῇ τοὺς θερινοὺς θριάμβους τοῦ πρώτου τυχόντος συνθέτου ἀνουσίου κωμειδυλλίου, ἢ νὰ στέφῃ ἐν ἑλαφρᾷ προθυμίᾳ τὴν κεφαλὴν τῶν ἐπιτηδείως ἀποσπώντων τοῦ θαυμασμοῦ του τὴν ἔκλαμπρον λάμπριν.

Γεννηθεὶς τῇ 16ῃ Μαρτίου 1824 ἐν Τεργέστη, ἔνθα οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶχον καταφύγει ἐκ Σμύρνης, ἔνεκεν τῆς Ἑλλήν. Ἐπαναστάσεως, ἕγγονος τοῦ περικλοῦς διδασκάλου τοῦ γένους Κ. Κούμα, ἰδιάζουσαν ἀρχῆθεν ἐπεδειξάτο κλίσιν καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν Ποίησιν καὶ τὴν Μουσικὴν. Τὰς πρώτας μουσικὰς γνώσεις διδάχθεις ὑπὸ τοῦ ἀοιδίου Δ. Διγεροῦς, ἀπῆλθεν εἰς Παρίσιους καὶ Βιέννην, ἔνθα φύσις ἐνόλη εὐγενῆς καὶ ποιητικῆς, ἐπεδόθη ὀλοψύχως εἰς τὴν μελέτην τῆς Μουσικῆς, ἣν μετὰ λαμπρὰς σπουδὰς κατόπιν εὐδοκίμως ἐδίδαξε, πλεῖστα ἔργα Μουσικὰ δημοσιεύσας καὶ πλεῖστα ἄσματα μελοποιήσας, δημοτικὰ ἔκτοτε καταστάνα. Ἐν Βιέννῃ τῷ 1844 ἐποίησατο τὸ πρῶτον βῆμα διὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς τετραφωνίας εἰς τὴν Ἑκκλ. μουσικὴν, καταρτίσας δὲ χορὸν, ὃν ἐδίδαξε τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἑκκλ. μελωδίας, διηύθυνε τοῦτον ἐπὶ ὀλόκληρον δεκαεπταεταίαν. Ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ, προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν ὁμογενῶν τῆς Ὀδησοῦ εἰσήγαγε τὴν τετραφωνίαν τῷ 1861 εἰς τὴν αὐτόθι Ἑλλήν. Ἐκκλησίαν, ἐνταῦθα δ' ἔλθων καὶ κληθεὶς εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἑκκλησιαστικοῦ χοροῦ τῶν Ἀνακτόρων τῷ 1870, πρώτος εἰσήγαγε τὴν Ἑκκλ. τετραφωνίαν ἐν Ἑλλάδι. Ἀφιλοκερδῶς ἐργασθεὶς ὁ Α. Κατακουζηνὸς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἑκκλ. μουσικῆς καὶ διαπρέψας παρ' ἡμῖν ἐπὶ μουσικῇ μορφῶσει, ἀφ' ὅτου συνέστη ἐν Ἀθήναις τὸ Ὠδεῖον διετέλεσεν ἐπὶ μακρὰ ἔτη ὁ ἀκούρατος αὐτοῦ Ἐφορος, ὁ πρῶτος ἀρωγός, ὁ πολυτιμώτερος εἰς τὰ πρῶτα αὐτοῦ βήματα προστάτης.

Ἐὰν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Α. Κατακουζηνοῦ ἡ ἀραιὰ χορεία τῶν ὀλιγίστων παρ' ἡμῖν ἐπιτυχῶς θεραπευόντων τὴν Μουσικὴν καὶ μετὰ στοργῆς ὑπὲρ αὐτῆς ἐργαζομένων, ἀπεστερήθη ἐνὸς τῶν ἀρχαιοτάτων καὶ δραστηριοτάτων αὐτῆς μελῶν, καὶ ὁ κόσμος τῶν Ἑλλήν. Γραμμῶν ἀπώλεσεν ἐν ταύτῳ χρησιμώτατον λόγιον καὶ δόκιμον ποιητὴν, κατὰ διαφόρους καιροὺς δημοσιεύσαντα Συλλογὰς ποιημάτων μετ' αἰσθηματος πολλοῦ γεγραμμένων, μέχρι γήρατος δ' ἐν ἐνθουσιασμῷ συνεχίσαντα τὴν πολυτίμον αὐτοῦ ἐργασίαν, χάριν τῆς τρυφερᾶς ἰδίας ἡλικίας, ἔπερ ἦς γράφων ἐν καθαρᾷ καὶ χαριεστάτῃ γλώσσῃ, ἐγένετο ὁ κατ' ἐξοχὴν Ποιητὴς καὶ ὁ τελειωτὴς τῶν Παιδικῶν Ἀσμάτων. Ὁ Α. Κατακουζηνὸς ἔγραψε ποικίλας ἄλλας διατριβὰς καὶ εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς διορθώσεως τῆς γραφο-

μένης γλώσσης, ἕτερα ἔργα ἕμμετρα λυρικά καὶ διηγηματικά, ἐδημοσίευσεν δὲ τὰ Ἐλεγεία του, τὸν Ῥὶὸν τοῦ Δημίου, τὸν Τειρεσίαν, τὸ Σοῦλι καὶ τὸ Ἐρωτικὸν Χαρτοφυλάκιον, συλλογὴν αἰσθηματικῶν ποιημάτων, ἐν εἶδει ἡμερολογικῶν σημειώσεων ἐξελισσομένων, τὸ ἀριστον ἴσως τῶν ἔργων του, ὠραίους «Μύθους», κατέλιπε δὲ ἀνεκδότα πλὴν ἄλλων τὴν Ἁρμονικὴν, ἔργον πλείστου λόγου ἄξιον, μέλλον νὰ συντελέσῃ καὶ εἰς τὸν πλουτισμὸν τῆς Μουσικῆς ἡμῶν γλώσσης, ὡσαύτως δὲ καὶ δύο μελοδράματα, τὴν Ἀρετοῦσαν καὶ τοὺς Ἀδελφοὺς Φόσκαρι.

Ἡ Ποικίλη Στοά, ἣς τὰς σελίδας ἐξ ἰδίας ἐκπαρήσεως, τωσάκις ἐστόλισαν ὠραῖα Μουσικὰ ἔργα καὶ σειρὰ ἄλλων διατριβῶν τοῦ Α. Κατακουζηνοῦ, μετ' εὐγνώμονος αἰσθηματος δημοσιεύει εἰς τὸν παρόντα τόμον τὴν προσωπογραφίαν τοῦ ἀνδρός, χαραχθεῖσαν ἀτυχῶς ἐπὶ τῇ βιάσει τῆς μόνης εὐρεθείσης παλαιᾶς φωτογραφίας, μετ' ἀνεκδότου ὠραίου μουσικοῦ συνθεματίου τοῦ Ἀνδρός. Εἶθε ἡ νεωτέρα γενεὰ νὰ μὴ λησμονήσῃ τὴν πρὸς τὸ συμπαθὲς ὄνομα τοῦ Α. Κατακουζηνοῦ ὀφειλομένην ἀγάπην, μετ' εὐλαβοῦς στοργῆς στέφουσα πάντοτε τὸν σεμνὸν τάφον τοῦ ἀγαπητοῦ μουσικοδιδασκάλου καὶ ποιητοῦ μὲ τὰ ὠραιότερα ἄνθη, ἀντὶ τῶν πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν ἀνθῶν, δι' ὧν ἐπὶ μακρὸν ἐμόχθησε, στολιζων τὸ πνεῦμα καὶ τὴν καρδίαν ἡμῶν. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὴν 1ην Ὀκτωβρίου 1892.

Δημήτριος Νότη Βότσαρης. Ἐξέχουσα φυσιογνωμία διὰ τὸν στρατὸν ἡμῶν καὶ προσωπικότης συγκεντροῦσα ἀναμνήσεις τοῦ παρελθόντος, υἱὸς τοῦ Νότη τοῦ Βότσαρη, ἀδελφοῦ τοῦ Κίτσου, ὅστις ἦτο πατὴρ τοῦ ἤρωος Μάρκου, οὐτινος τὸ ὄνομα ἠλεκτρίζει καὶ συγκινεῖ πᾶσαν ἑλληνικὴν καρδίαν. Οὐδεὶς λησμονεῖ τὸν θαλερὸν ἐκείνον καὶ εὐθυτενῆ στρατιώτην, τὸν ὠραῖον ἀληθῶς ἄνδρα κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, τὸν εὐσταλῆ ἀθλητὴν, οὗ τὸν ἀδάμαστον χαρακτήρα δὲν διηυλάκωσεν οὔτε τὸ γῆρας, οὔδὲ τῶν μακρῶν ἐτῶν οἱ πόνοι. Ὅπως περιφανῆς εἶναι ἡ ἐποχὴ, ἐν ἣ ἑγεννήθη καὶ ἔδρασε, νεανίας Σουλιώτης, παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ πατρὸς του στρατηγοῦ Ν. Βότσαρη, σπεύδων ἐκεῖ, ὅπου τὸ θάρρος καὶ ἡ ἄλκιμος εὐτολμία, ἀφίνοσι παρασάγγας τὴν φρόνησιν καὶ τὴν σκέψιν. Χρόνοι ἔκλαμπροι, καθ' οὓς μεγάλα καὶ ἱεραὶ ἰδέαι ἀνέπλασσον τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, εἰς δὲ τὰ στήθη αὐτῶν διέλαμπεν ἀληθὴς ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα, πίστις εἰς τὴν ἀληθῆ τᾶξιν, ἔρωσ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, μέγα ἐν τοῖς κινδύνοις θάρρος. Αἱ ἀρεταὶ αὗται περιβλέπτως διακρίνουσι τὴν ὅλην ζωὴν τοῦ Δημ. Βότσαρη, μαρτυρηθεῖσαι καὶ διαπιστωθεῖσαι δι' ἔργων βίου μακροτάτου καὶ διακεκριμένου.

Γεννηθεὶς ἐν τῷ πεφημισμένῳ Σουλίῳ τῷ 1808, τέσσαρα ἀκριβῶς ἔτη μετὰ τὴν ἀπροσδόκητον ἐπίθεσιν τοῦ τυράννου Ἀλῆ Πασᾶ κατὰ τῆς οἰκογενείας τῶν Βοτσαραίων, ἐγαλουρήθη καὶ ἀνετρέφθη κωριολεκτικῶς ἐκ παίδων ἀπὸ τὴν λάμπριν τῶν ὄπλων, δεκαετραετῆς δὲ περιβληθεὶς τὴν πολεμικὴν πανοπλίαν, κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς μεγάλης ἡμῶν κατὰ τοῦ Ὀθωμανικοῦ ζυγοῦ ἐπαναστάσεως, εὐρέθη πλησίον τοῦ πατρὸς του, ὅπως φυλάσσεται ἐκ τῶν δολοφονικῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, μίσθια ὄργανα τοῦ ὁποίου εἶχον δολοφονήσει ἐν Κερκύρᾳ τὸν πρεσβύτερον ἀδελφὸν Γεώργιον. Οὕτω ὁ Δ. Βότσαρης παρακολουθῶν τοὺς μαχητὰς τοῦ πατρὸς του καὶ συναγωνιζόμενος, εἶδεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν βοήν τοῦ πολέμου καὶ εἰς πολλὰς μάλιστα περιστάσεις ἀνεπλήρωσεν αὐτὸν ἐν τῇ ἀρχῇ-

γία, καὶ τοι νεαρότατος, διαδοχικῶς δικαίωματι κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν παρὰ τοῖς Σουλιώταις, ὅταν ἐκεῖνος ἀπουσίαζε μακρὰν τοῦ σώματός του. Ὑπέστη τὰς ἐνδόξους καὶ μαρτυρικὰς ταλαιπωρίας τῆς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου, ἠγωνίσθη κατὰ τὴν ἡρωϊκὴν αὐτοῦ ἔξοδον, μετέσχεν ἐν γένει πάσης μάχης, καὶ δεκαεπταετής, τοῦ πατρός του παρακαθημένου εἰς τὴν ἐν Τροιζήνι συνέλευσιν, ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν διοίκησιν τοῦ σώματος καὶ ὡς σωματάρχης διετέλεσεν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Καραϊσκάκη.

Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων ὁ Δ. Βότσαρης εἰσήλθεν εἰς τὸν τακτικὸν στρατόν, εἰς τὰς τάξεις τοῦ ὁποίου διεκρίθη ἐπίσης, ἐνεργὸν λαβῶν μέρος εἰς ἀπάσας τὰς ἐθνικὰς περιπετείας, καθ' ἃς ἡ φιλοπατρία του ἡμιλλᾶτο πρὸς τὴν ἐγνωσμένην γενναϊότητα τῶν Σουλιωτῶν. Μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Βασιλέως Γεωργίου προσελήφθη ὡς ὑπασπιστῆς αὐτοῦ, ἡ δὲ πατρὶς ἐκτιμῶσα τὰς ἀρετὰς του ἀνεβίβασεν αὐτὸν εἰς τὰ ἀνώτατα στρατιωτικὰ ἀξιώματα, ἀνέδειξε τῷ 1863 Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν, πολλάκις βουλευτὴν καὶ πληρεξούσιον κατὰ τὴν Β'. Ἐθνικὴν Συνέλευσιν. Φέρων τὸν βαθμὸν ἀντιστρατήγου καὶ τετιμημένος διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Μεγαλοσταύρου ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τὴν 40ῃν Σεπτεμβρίου 1892.

Λαζάρου Δ. Βούλγαρης. Πάντοτε εἶναι σκληρὸν τοῦ θανάτου τὸ τραῦμα· ἀλλ' εἰσὶ τινες περιστάσεις, καθ' ἃς ἡ συμφορὰ ἀποβαίνει μυριάκις σκληροτέρα καὶ ὑπερτέρα τῶν ἀνθρωπίνων δυνάμεων. Ὅτε ὁ θάνατος ἐνεδρεῦναι ὡς δολοφόνος πλήττει τὸ θῦμα, ἀνύποπτον ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ζωῆς, ἐν τῇ ἀπολαύσει τῆς εὐδαιμονίας, ἐν τῇ δράσει τοῦ βίου, ὅτε ἡ παγερὰ χεὶρ του δὲν νεκρῶνει μόνον μίαν ὑπαρξίν, ἀλλὰ διαχύνει πέριξ ἄλλστον πένθος καὶ ἀπερίγραπτον ὀδύνην καὶ μεταβάλλει αὐθωρεὶ τὴν ἰλαρὰν ζωὴν εἰς φρικώδη Τάρταρον, τότε ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ ἐξανίσταται δικαίως κατὰ τῆς ἀγριότητος τῆς εἰμαρμένης. Τοσοῦτον πικρὰ ἀπομένει ἡ ἐντύπωσις τοῦ θανάτου τοῦ Δ. Βούλγαρη, οὗ τὴν ζωὴν μοῖρα κακὴ ἐφθόνησε δυστυχῶς, καὶ ἀπαίσιον τέλος ἀπέκοψε ταχέως τὸν εὐέλπιδα δρόμον τοῦ χρησίου βίου του. Δὲν τὸν ἔρριψε νεκρὸν ἀμέσως· τὸν κατέστησεν ὅμως ἀνίκανον νὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ, ἐπιβρίψασα πένθιμον πέπλον ἐπὶ τὸν οἶκόν του, πολὺ πρὶν ἢ τὸν θανατώσῃ, ἐπισκοτίσασα τὴν δρᾶσιν του πολὺ πρὶν ἢ κλείτῃ τοὺς ὀφθαλμούς του. Αἱ ἐπὶ τὴν χρησιμότητα τοῦ Δ. Βούλγαρη στηριχθεῖσαι λαμπραὶ ἐλπίδες εἶχον πρὸ πολλοῦ ἐξφανισθῆ πλεον, καὶ τὰ ἀγαστὰ αὐτοῦ πλεονεκτήματα εἶχον βυθισθῆ εἰς ἀφάνειαν. Δὲν εἶχεν ἀπομείνει ἢ μόνῃ ἢ ἀναλαμπῇ τῆς ἐπ' αὐτὸν ἀντανεκλώσεως πατρικῆς δόξης, ἐπὶ προσώπου σχεδὸν νεκροῦ. Τοιαύτῃ ἡ κακότροπος τῆς μοίρας αὐτοῦ βούλησις.

Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ ἀειμνήστου μεγάλου ὕδραίου καὶ πρωθυπουργοῦ τῆς Ἑλλάδος Δ. Βούλγαρη, ἐκ μητρὸς δ' ἔγγονος τοῦ Λαζάρου Κουντουριώτου ἐγεννήθη τῷ 1853, ἐνωρίτατα δὲ ἀφοσιωθείς εἰς τὸ πολιτικὸν στάδιον, μετὰ λαμπρὰς ἐν Εὐρώπῃ σπουδὰς, προώριστο, πλῆρη κατέχων τὴν συναίσθησιν τῶν πρὸς τὴν ἀντανεκλώσασαν ἐπ' αὐτὸν προγονικὴν αἰγλήν ὑποχρεώσεων, ἵνα συνεχίσῃ τὴν μεγαλοπρεπεῖ τῆς γενεᾶς του πολιτικὴν σταδιοδρομίαν ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Εἰς τὸ πολιτικὸν στάδιον, τοῦ ὁποίου ἀπὸ τρυφερᾶς ἡλικίας ὁ Δ. Βούλγαρης εἶχε γνωρίσει τὴν φύσιν, ὅτε ὁ μεγαλόφρων πατήρ του ἐπάλασε περὶ τὴν

διαχείρησιν τῶν κοινῶν, νεώτατος εἰσελθὼν, ἐξελέγη βουλευτής, δὲν ἐπρόφθασεν ὅμως νὰ καταδείξῃ τὰ ἐκ τῶν ὑπερηφάνων χαρακτηριστικῶν τοῦ ἐνδόξου γένους του καὶ ἐκ τῶν φυσικῶν αὐτοῦ ἀρετῶν χαρίσματα ἐν τῇ υἰοθετήσει πάσης φιλοπάτριδος ἀρχῆς, διότι ὁ θάνατος προώρως ἔφερον αὐτὸν εἰς τὸν τάφον. Ἀγαπῶν τὴν πατρίδα κατ' εὐθὺν λόγον τῶν θυσιῶν καὶ ἀγώνων, οὗς ὑπὲρ αὐτῆς ὁ οἶκος αὐτοῦ κατέβαλεν, ἐμπνεόμενος ὑπὸ τοῦ ἠθικοῦ φρονήματος, τ' ὅποῖον ἀπὸ καταγωγῆς καὶ ἀνατροφῆς εἶχεν ἐνστερνισθῆ, ἀνὴρ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἀγαθός, φιλόκαλος καὶ νοήμων, φύσις ἐν γένει καλλιτεχνικὴ καὶ ὑψηλόφρων ἐκαλεῖτο νὰ παράσχῃ τελεσφόρους ἐκδουλεύσεις καὶ νὰ διατρέξῃ ἀξιοζήλευτον στάδιον, ἂν μὴ μοιραῖον πεπρωμένον συνέτριβε τοσοῦτον θλιβερῶς τῆς ὠραίας ζωῆς του τὰς χρήσιμους ἡμέρας.

Ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ πολυκλαύστου Δ. Βούλγαρη ἐπένησεν εὐρύς κύκλος ἐπιφανῶν οικογενειῶν, τῶν ἐξ ἀγχιστείας καὶ τῶν ἐκ κηδεστίας συγγενῶν αὐτοῦ, καθόσον ὁ ὕδραϊος εὐπατρίδης εἶχε νυμφευθῆ τὴν εὐγενεστάτην θυγατέρα τοῦ μακαρίτου Καίσαρος Ῥώμα διαγγελέως τοῦ βασιλέως Ὀθωνος κ. Ἀδριανῆν. Ἐτελευτήσεν ἐν Παρισίοις τὴν 17ῃν Φεβρουαρίου 1893 ἐτάφη δ' ἐν Ἀθήναις ἐν τῷ οικογενειακῷ μνημείῳ τὴν 19ῃν Μαρτίου.

Θεόδωρος Ἐμμ. Ῥοδοκανάκης. Μία διαπρεπής, ἐν ἐθνικαῖς βιώσασα εὐργεσίαις προσωπικότης ὁ Θεόδωρος Ἐμμ. Ῥοδοκανάκης ἐξέλιπε τὸν Ἰούλιον τοῦ 1893. Υἱὸς τοῦ Ἐμμ. Ῥοδοκανάκη, ἀνήκοντος εἰς τὴν εὐγενῆ πλειάδα τῶν Χίων Ῥάλλη, Μαυρογορδάτου, Σκυλίτση, Πετροκκοκίνου καὶ τῶν ἄλλων, οἵτινες φεύγοντες τὴν σφαγὴν κατὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος των, ἀπεκατέστησαν εἰς τὰ διάφορα κέντρα τῆς Εὐρώπης, ἔνθα διὰ τῆς ἐντίμου καὶ νοήμονος ἐργασίας των ἀπέκτησαν ἐν τῷ ἐμπορίῳ, οὐ μόνον περιουσίας σπουδαίας, ἀλλὰ καὶ ἀνύψωσαν ἐν Εὐρώπῃ τὸ Ἐθνικὸν ὄνομα. Ὁ θ. Ῥοδοκανάκης πεποικισμένος ὑπὸ εὐφυΐας πολλῆς, τυχὼν δὲ παιδεύσεως ἀναλόγου, ἀνύψωσε τὴν ἐμπορικὴν καὶ τραπεζικὴν ὑπόληψιν τοῦ πατρικοῦ του ἐν Μασσαλίᾳ οἴκου εἰς περιωπὴν περίθλεπτον καὶ διακεκριμένην. Διὰ τῆς ὑψίστης ἐπῆροῆς, ἦν ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του ἐν τῇ ξένη ἔχαιρε, ποικίλας καὶ σπουδαιότητας ὑπηρεσίας προσέφερον εἰς τὸ Ἑλλ. Ἐμπόριον καὶ τὴν Ναυτιλίαν, πλεῖστοι δὲ ἔμποροι καὶ νυτιλοὶ τῇ προθύμῳ ἀρωγῇ του ἵδρυσαν ἐμπορικὸς οἴκους καὶ διέπρεψαν ἐν τῇ νυτιλίᾳ, εὐλογοῦντες τὸ ὄνομα τοῦ εὐεργέτου των. Γενναῖος πρὸς πάντας ὁ θ. Ῥοδοκανάκης, ἦτο ὁ φυσικὸς προστάτης πάντων τῶν ἐν Μασσαλίᾳ καταφευγόντων καὶ ἐχόντων ἀνάγκην βοήθειας Ἑλλήνων, Πρόεδρος δὲ διατελῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Συλλόγου Μασσαλίας ὑπῆρξε τὸ κέντρον τῆς αὐτῆς κοινότητος, ἀείποτε πρωταγωνιστῶν εἰς πᾶσαν περίστασιν Ἐθνικῆς ἀνάγκης ἢ εἰς ἐνίσχυσιν καὶ εὐδωσιν παντὸς φιλανθρωπικοῦ σκοποῦ. Οὕτω εἰς τὴν ἀτομικὴν ἐπιχορήγησιν τοῦ θ. Ῥοδοκανάκη ὀφείλονται ἡ σύστασις καὶ συντήρησις τῆς ἐν Καισαρείᾳ φερωνύμου «Ῥοδοκανακείου Ἱερατικῆς Σχολῆς», ἧτις μετὰ τὴν Μεγάλην ἐν Κων/πόλει τοῦ Γένους Σχολὴν ἐκπέμπει τοὺς λειτουργοὺς τοῦ Ὑψίστου κήρυκας διαπρυσίους τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Ὀρθοδοξίας ἀνὰ τὰς ὑποδόλους ἐπαρχίας ἢ σύστασις καὶ συντήρησις τῆς ἐν Μάκρῃ τῆς Θράκης «Ῥοδοκανακείου Σχολῆς τῶν ἀρρένων» ὡς καὶ τῆς τῶν θηλέων. Ὁ θ. Ῥοδοκανάκης ἐν ταῦτῳ

συγκαταλέγεται μεταξύ τῶν εὐεργετῶν τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος του Χίου, δι' ἅπαντα τὰ ἐν αὐτῇ ἀγαθοεργὰ καθιδρύματα, ὡς καὶ τῆς ἐν Μασσαλία Ἑλλ. Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἄλλων φιланθρωπικῶν καταστημάτων τῆς Εὐρωπαϊκῆς ταύτης Μεγαλοπόλεως, ἔνθα ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τῆς πολυπαθοῦς Χίου, εὗρεν ὁ ἀείμνηστος ἀνὴρ ἄσυλον καὶ διὰ τῆς ἐντίμου ἐργασίας του κατέκτησε παρ' ἀπάσῃ τῇ ἐκεῖ κοινωνίᾳ ἐπίζηλον θέσιν.

Ἄλλὰ καὶ μετὰ θάνατον ἐκ τῆς διαθήκης αὐτοῦ ἀνεφάνη ὁ θεόδωρος Ῥοδοκανάκης οἷος ὑπῆρξεν ἐν τῇ ζωῇ ὁ εὐγενῆς καὶ γενναῖος φιλόανθρωπος ἀνὴρ. Δὲν ἐληγομένησε τὰ ἀγαθοεργὰ καταστήματα τῆς Πατρίδος του Χίου, τῆς κοιτίδος τῆς οἰκογενείας Ῥοδοκανάκη, τὰ διάφορα ἄσυλα καὶ φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα τῆς Μασσαλίας, ὡς ἄριστος δὲ πατριώτης καὶ γνήσιος Ἕλληγ, φλεγόμενος ὑπὸ τοῦ διακαοῦς πόθου νὰ ἰδῇ ἀνυψουμένην καὶ προοδεύουσαν τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, δὲν παρείδε τὰς Ἀθήνας, εἰς τοὺς κόλπους τῶν ὁποίων ἐνεπιστεύθη μίαν τῶν δύο θυγατέρων του τὴν διαπρεπῆ παρ' ἡμῖν δέσποιναν κ. Ἰσαβέλλαν Ἀλ. Σκουζέ. Διὰ σειρᾶς γενναίων χορηγημάτων καὶ πρὸς τὰ ἐνταῦθα φιλανθρωπικὰ καθιδρύματα, πρὸς αἱ διακεκριμένα καὶ εὐγενεῖς τοῦ μεγάλου εὐεργέτου θυγατέρες κ. κ. Φανὴ Π. Ζαρίφη καὶ Ἰσαβέλλα Ἀ. Σκουζέ κατὰ τὴν ὑστάτην ἐντολήν του πολυφιλήτου πατρός των διέθηκαν σπουδαίας συνδρομάς, ὁ ἀείμνηστος θεόδωρος Ἐμ. Ῥοδοκανάκης, συνέδεσε τὸ ἐπιφανὲς αὐτοῦ ὄνομα μετὰ τῆς εὐγνωμοσύνης παντὸς Ἑλλήγος.

Γεράσιμος Κόκκινος. Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἴσως ἀπεσβέσθη τελείως ἡ μεγάλη ἐκείνη γενεὰ τῶν προμάχων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος, ἡ δημιουργήσασα μίαν περιδοξὸν πατρίδα, ἐν μέγα ὄνειρον, μίαν θερμοτάτην φιλοπατρίαν. Αἱ ἡμέραι τοῦ βίου πίπτουσιν ὡς τῆς ψάμμου οἱ κόκκοι, ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης, συμπαρασύρουσαι τὴν πολεμικὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἄκραν ἀφοσίωσιν ὑπὲρ τῆς πατρίδος τῶν μεγαλοσχημῶν ἐκείνων τύπων, τοὺς ὁποίους ἡ δεξιὰ τοῦ ὑψίστου εἶχεν ἀναστήσει ἐν ἡμῖν, ὅπως χρησιμεύσωσιν ὡς παραμύθημα τῶν πικρῶν τῆς δουλείας ἡμερῶν καὶ ὡς ἔμψυχον παράδειγμα οἷὰ τὰς νεωτέρας γενεάς, αἵτινες ἐκλήθησαν, ἵνα συμπληρώσωσι τὸ μέγα ἔργον, ὅπερ μετὰ τόλμης ἴσης πρὸς τὴν ἥρωϊκὴν αὐτῶν καρτερίαν ἠναγκάσθησαν ἐκεῖνοι δι' ἐκβάσεως ἐνδεεστέρας πρὸς τὴν ἔκτασιν τῆς πανελληνίου αὐτῶν ἐπιβολῆς καὶ προαιρέσεως νὰ καταλίπωσιν. Ἐν τούτοις ὅσον καὶ ἂν ἐξαφανίζωνται ὁσημέραι ἐν τῷ στροβίλῳ τοῦ χρόνου τὰ ἐπίγεια ἔχνη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅσον καὶ ἂν ἡ χεὶρ τοῦ θανάτου θραύει τὴν σειρὰν τῶν μεγάλων ἐκείνων τύπων, κεραίζουσα μετ' ἄδυσωπῆτος ἐπιμονῆς τὰ ἔμψυχα ἐκεῖνα παραδείγματα τῆς πατριωτικῆς μεγαλοπραγμοσύνης, τὸ κλέος τῶν ἐποχῶν καθ' ἃς ἔδρασαν οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι, θὰ παραμένῃ αἰωνίως ἄφθιτον, πάντοτε δὲ οἱ νεώτεροι θ' ἀντλῶσιν ἐκ τοῦ παραδείγματος τῶν μεγάλων αὐτῶν ψυχῶν καὶ νέας μεγάλας ἐλπίδας, νέους πόθους, νέας προσδοκίας καὶ ὄνειρα.

Τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τέκνον ὑπῆρξεν ὁ Γεράσιμος Κόκκινος γεννηθεὶς ἐν Ἀργουστολίῳ τὴν 18ῃν Ἰανουαρίου 1805 καταγόμενος δ' ἐξ ἀρχαίας οἰκογενείας, ἧς ἡ ἱστορία ἀνέρχεται μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Δύο ἀδελφοὶ αὐτοῦ Γεώργιος καὶ Λέων Κόκκινος μετὰ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν

καὶ πολλῶν ἀκολούθων καὶ ὑπηρετῶν, μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Κ/πόλεως ἀπῆλθον ἐκεθεν, ὡς καὶ ἄλλαι πολλαὶ οἰκογένειαι, καὶ ἔφθασαν εἰς Κεφαλληνίαν, ἔνθα ἐνεκατέστησαν εἰς τὸ Φρούριον (Κάστρο) τοῦ Ἀργουστολίου, ὅπερ καὶ ὀχύρωσαν καὶ ἐντὸς αὐτοῦ ὑκροδόμησαν οἰκίας, ὧν τὰ ἐρείπια φαίνονται εἰσέτι. Ὁ τελευταῖος ἀπόγονος τοῦ οἴκου τούτου ἦτον ὁ Νικόλαος Γερασίμου Κόκκινος, ὅστις καὶ ὑπῆρξεν ἐπίτιμος ἀξιωματικὸς τῆς Ῥωσσίας, ὡς εὐγενῆς, καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ Ῥωσσία ἐδέσποζε τῆς Κεφαλληνίας.

Οὗτος ἔσχε τρεῖς υἱούς, ὧν οἱ μὲν δύο πρεσβύτεροι σπουδάζαντες τὴν Νομικὴν ἐν Ἰταλίᾳ ἐβίωσαν καὶ ἀπέθανον ὡς δικηγόροι ἐν Κεφαλληνίᾳ, ὁ δὲ νεώτερος Γεράσιμος ἔφυγε κρύφα δεκαεξαετῆς μόλις, λαθῶν ἐπὶ ἄλλῃ προφάσει χρήματα παρὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ κατήλθεν εἰς τὸν ἱερὸν ἀγῶνα.

Κατὰ τὰ ἐπίσημα πιστοποιητικὰ τοῦ στρατηγοῦ Τζούρτζ καὶ τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν Γερασίμου Φωκᾶ Εὐμορφοπούλου καὶ Βλαχοπούλου, ὑπῆρέτησε καθ' ὄλον σχεδὸν τὸν ἀγῶνα ὡς διοικητῆς ἑκατοστύος ἀνδρῶν, μετὰ τὸ τέλος τοῦ ὁποίου εἰσῆλθεν εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν, ἐξ ἧς ἐξῆλθε καὶ κατετάχθη ὡς δεκαεὺς τοῦ ἱππικοῦ τῷ 1829 (1ῃ Ἀπριλίου) προαχθεὶς ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν εἰς λοχίαν καὶ ἐπιλοχίαν καὶ τῇ 7 Ἰανουαρίου 1830 εἰς ἀνθυπαπιστὴν, τῇ 15 Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς ἀνθυπολοχαγὸν καὶ τῇ 20 Μαΐου 1834 εἰς ὑπολοχαγὸν παρὰ τοῦ ἰδίου Ὄθωνος κατὰ τὴν ἐπιθεώρησιν. Προυβιβάσθη ἱλαρχος τῇ 17 Μαρτίου 1845, μοίραρχος (ταγματάρχης) τῇ 10 Ἰουλίου 1856 ἀντισυνταγματάρχης τῇ 14 Ἀπριλίου 1873 καὶ ἀπεστρατεύθη ὡς συνταγματάρχης τῇ 10 Μαΐου 1877. Διετέλεσε πληρεξούσιος καὶ βουλευτῆς ἐκ Σάμης εἰς τὴν βουλὴν τοῦ 1873. Ἐφερε τὸ ἀριστεῖον τοῦ ἀγῶνος, τὸ ἀργυροῦν παράσημον τοῦ Σωτῆρος ἀπονεμηθὲν αὐτῷ τῷ 1845 καὶ τὸ χρυσοῦν ἐσχάτως. Ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τὴν 29ῃν Ἰουλίου 1893.

Δημήτριος Ῥακτιβάν. Ἐν ἡ γενναίότης καὶ ἡ μεγαλοφυΐα ἔχουσι δικαιώματα ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου θαυμασμοῦ, ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ εὐσέβεια ὁμολογουμένως τὰ αὐτὰ κέκτηνται δικαιώματα, τούτων δ' ἡ παραγνώρισις βεβαίως ἤθελεν ἀποτελέσει οὐχὶ ἔπαινον εἰς ἔγκριτον κατὰ τὰ ἄλλα κοινωνίαν καὶ ὑποβιβάζει αὐτὴν ἐν τῇ ἠθικῇ καταπτώσει. Ἡ πατρίς ἡμῶν ἀναγεννωμένη, ὁσημέραι λαμβάνουσα τὴν ἱερὰν συνείδησιν τῆς Παλιγγενεσίας ἐν τῷ λουτρῷ τῆς ἐθνικῆς καθάρσεως, ἡσθάνετο ὅτι εἶχεν ἀνάγκην καὶ ἄλλων ὀργάνων τῆς κοινωνικῆς καὶ διαμορφωτικῆς αὐτῆς ἀποκαταστάσεως. Τοὺς ἀνδρας τῶν μαχῶν ἔπρεπε μετ' ὀλίγον νὰ διαδεχθῶσιν ἐν τῇ Ἐθνικῇ ἐργασίᾳ ἄλλης φύσεως ἄνδρες, εἰρηνικῆς ἐργασίας ἀπόστολοι καὶ ἐκτελεσταί. Ἐν τῷ κύκλῳ τῶν τοιούτων ἐντίμων καὶ πεφωτισμένων ἀνδρῶν τῆς νέας χρηστοτάτης δράσεως καταλέγεται ὁ τὴν 4ῃν Φεβρουαρίου τοῦ 1893 προπεμφθεὶς εἰς τὸν τάφον ὑπὸ τῆς Ἀθηναϊκῆς Κοινωνίας ἐξαιρέτος ἡμῶν συμπολίτης καὶ πολῦτιμος πατριώτης Δημήτριος Ῥακτιβάν. Καταγόμενος ἐκ Βερόλιας τῆς Μακεδονίας ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν 2ῃν Ἀπριλίου 1827. Τύπος ἰδανικῆς τιμιότητος καὶ σωφροσύνης, πιστὴ ἀντανάκλασις ὑπερόχου καὶ διαυγεστάτης ἐμπορικῆς διανοίας, χαρακτήρ σοβαρὸς καὶ ψυχὴ φιλελεῖμων, ὑπῆρξεν ἀληθῶς ὁ εὐγενέστερος καὶ ἄγνωστος προστάτης τῶν ἐνδεῶν, διότι ἀκριβῶς τὴν ἀγαθοεργίαν, τὸ λαμπρότερον τοῦτο κεφάλαιον

τῆς εὐγενούς καὶ χρησιμωτάτης αὐτοῦ ζωῆς ὁ Δημήτριος *Ρακτιβάν*, ἤσκησε πάντοτε ἀθρόβως, καθόσον ἐν τῇ καρδίᾳ του ἡ ῥοπή τῆς εὐεργεσίας δὲν ἦτο ἔμπνευσις ἐγωϊστικῆς φιλοπατρίας, ἀλλ' αἴσθημα ἀκράτου πατριωτισμοῦ, ἀληθοῦς χριστιανικῆς φιλανθρωπίας, ἀποστεργούσης πᾶσαν φυλετικὴν ἢ θρησκευτικὴν διάκρισιν καὶ διδασκούσης τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην. Ὑπόδειγμα ἀληθοῦς χριστιανοῦ καὶ φιλανθρώπου ἀνδρός, ὁ Δημήτριος *Ρακτιβάν*, ἰδιάζουσεν τρέφων ἑαυτὸν πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πατρίδα Μακεδονίαν, πάντοτε γενναίως ὑπεστήριξε πᾶσαν ὑπὲρ αὐτῆς ἰδέαν καὶ πολυτίμως συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐν τῇ Βερόροια τῆς Μακεδονίας ἵδρυσιν Ἑλλήνων σχολείων, ὑπὲρ ὧν οὐχὶ ἄπαξ διέθεσε γενναίας συνδρομάς. Ὁ Δημήτριος *Ρακτιβάν* διετήρησε μέχρι τελευταίας στιγμῆς ἀμώμητον τὴν μεγίστην ἐκείνην κοινωνικὴν ἀπλότητα καὶ μετριοφροσύνην, τὴν διακρίνουσαν πάντα φιλοδίκαιον πολίτην, πλήρης δ' ἑλληνοπρεπῶν αἰσθημάτων, ἔφερον ἀνυπόκριτον εὐσέβειαν, ἀφθόνως διαθέτων ὑπὲρ τῶν πασχόντων, σωφρόνως δὲ διὰ τῶν τρόπων καὶ τῶν αἰσθημάτων του προστατεύων πᾶσαν χρῆσιμον ὑπαρξίν. Πάντοτε ἐντεῦθεν ὑπὸ τοιοῦτων ἠθικῶν ἀρχῶν κατεχόμενος ὁ Δ. *Ρακτιβάν*, ἄνευ διαστολῆς καταγωγῆς ἢ θρησκείας προθύμως παρέσχε τοῖς δεομένοις ἀντιλήψεως καὶ ἡ εὐμετάδοτος καὶ λυσίπνοος αὐτοῦ χεῖρ μετέδωκε τὴν ἀπὸ τῶν ἀναγκῶν καὶ τῆς στενοχωρίας λύτρωσιν, πολυτίμως ἐνισχύουσα πᾶν κοινωφελὲς καὶ θεάρεστον ἔργον ἢ ἐγείρουσα διὰ τῆς γενναίας ἀρωγῆς τῆς ἐκ τῆς πενίας πληθὺν ἀναξιοπασχουσῶν οἰκογενειῶν.

Ὁ Δημήτριος *Ρακτιβάν* ἀπήλαυσεν ἀμερίστου τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἐκτιμῆσεως τῆς παρ' ἡμῖν Κοινωνίας, ἠτύχησε δὲ νὰ μεταδώσῃ εἰς τὰ σπλάγχνα ἐξαιρέτων τέκνων πᾶν σπέρμα εὐεργεσίας, διαμορφώσας ἀρίστην καὶ λαμπρὰν οἰκογένειαν.

Γεώργιος Τσιμάρας. Γόνος τῆς ἐγκρίτου καὶ ἀρχαιοτάτης ἐκ Κεφαλληνίας φερωνύμου οἰκογενείας ὁ ἀποθανὼν περὶ τὰ τέλη τοῦ Αὐγούστου 1893 εἰς Βάδην τῆς Αὐστρίας, ἔνθα εἶχε μεταβῆ εἰς ἀποκατάστασιν τῆς τελευταίον κλονισθείσης υγείας αὐτοῦ Γ. Τσιμάρας, ὑπῆρξεν εἰς τῶν διαπρεπεστέρων νομικῶν, ἐξόχως ἀναδειχθείς, ὅπουδῆποτε ἐξήσκησε τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ. Ἐνωρίτατα μετὰ τὴν περαιοσιν τῶν ἐν Κερκύρα ἐγκυκλοπαιδικῶν σπουδῶν του μετέβη εἰς Εὐρώπην πρὸς μείζονα ἐπιστημονικὴν παιδείαν, ἐξ ἧς ἐπανελθὼν ἄριστα κατηρτισμένος καὶ κάτοχος πολλῶν Εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν καὶ ἐγκυκλοπαιδικῶν γνώσεων εἰς τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα του, νεαρώτατος ἔτι ἐξήσκησε μετὰ μοναδικῆς ἐπιτυχίας τὴν ἐπιστήμην αὐτοῦ. Ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ ἡ ἰκανότης καὶ ἡ ἐν γένει ἀξία τοῦ Γ. Τσιμάρου ἐπαξίως ἐξετιμῆθησαν, ἐφ' ᾧ καὶ τῷ προσεφέρθησαν ἐπίζηλοι δικαστικαὶ θέσεις, ἃς ὅμως ἀπεποιήθη, προτιμήσας νὰ ἐξυπηρετῇ ὡς δικηγόρος μᾶλλον τὰ συμφέροντα τῶν συμπατριωτῶν του. Ἐκ Κεφαλληνίας ἀπῆλθεν εἰς Βουκουρέστιον τῆς Ῥουμανίας, ἔνθα ἡ ἐπιστημονικὴ μόρφωσίς του εὗρεν εὐρὺ στάδιον διακρίσεως καὶ ἐξεχούσης θέσεως ἐν τῇ χορείᾳ τῶν διαπρεπεστέρων ἐπιστημόνων. Καὶ αὐτόθι πολλάκις τῷ Γ. Τσιμάρου ἔνεκεν ἰδιαζούσης ἐκτιμῆσεως τῶν σπανίων προσόντων, ἅτινα ἐκόσμουσαν τὸν ἄνδρα, τῷ προσηνέχθησαν δημόσια ὑψηλὰ ἀξιώματα καὶ θέσεις ἐπίσημοι, ἃς ὅμως καὶ πάλιν παρέβλεψε, μὴ στέργων νὰ στερηθῇ τῆς Ἑλληνικῆς ὑπηκοότητος. Ὅ,τι κυρίως πλὴν τῆς πολυμαθείας καὶ ποικίλης και-

δείας ἐλάμπρυνε τὴν ἐπιστημονικὴν δρᾶσιν καὶ ἀνάδειξιν τοῦ Γ. Τσιμάρου ὑπῆρξεν ἡ ἀληθὴς αὐτοῦ ῥητορικὴ δεξιότης καὶ εὐφράδεια, ἡ φυσικὴ ἐτοιμότης, ἢ πάντοτε ἐξῆρξεν ὁ θαυμασμός καὶ ἡ ἀναγνώρισις ἐκ μέρους σπουδαιοτάτων ἀνδρῶν, ἐξαιρέτως τιμῶντων τὸν διαπρεπῆ ἐπιστήμονα. Ὁ Γ. Τσιμάρου πλὴν τῶν ἐπιστημονικῶν τούτων προσόντων, διεκρίθη διὰ τὴν ἀγαθότητά του, τὴν μεγάλην φιλανθρωπίαν, ὑπῆρξεν δ' ἀληθῶς ὁ εὐγενέστερος καὶ εἰλικρινέστερος σύμβουλος, ὁ ἀφιλοκερδῆς ἐπιστήμων καὶ προστάτης τῶν ἐν Ῥουμανίᾳ παρεπιδημούντων ἐνδεῶν Ἑλλήνων. Κατὰ τὴν ἐν Ῥουμανίᾳ διαμονὴν του ἐνουμφεῦθη τὴν πλουσιωτάτην καὶ περιβλεπτοὺν κόρην τοῦ μεγάλου στρατηγοῦ Μπέλε, ἐγκρίτου καὶ τὰ πρῶτα φερούσης οἰκογενείας τῆς Μολδαυίας. Ὁ Γ. Τσιμάρου μηδέποτε ἐλησμόνησε τὴν φιλότιμον αὐτοῦ πατρίδα, οὐδὲ παρεῖδε τὴν γενέτειραν αὐτοῦ, καίτοι μακροχρόνιος διατριβὴ εἰς τὴν ξένην, καὶ δεσμοὶ ἰσχυροὶ συνέδεσαν αὐτὸν πρὸς τὴν χώραν ἐκείνην, ἐκπνέων δὲ ὡς ὑστάτην ἐντολήν κατέλιπε τὴν ταφὴν του ἐν τῇ γῇ ἐκείνῃ, ἐξ ἧς ἐπὶ μακρὰ ἔτη τὸν εἶχεν ἀπομακρύνει τὸ ἐν Ῥουμανίᾳ λαμπρὸν αὐτοῦ στάδιον, πλὴν ἀτυχῶς ἰσχυραὶ δυσχέρειαι δὲν ἐπέτρεψαν, ἵνα ἐκπληρωθῇ ὁ ὑστατος οὗτος πόθος τοῦ εὐγενούς καὶ διακεκριμένου Ἀνδρός.

Διομήδης Πολυχρονιάδης. Ἡ πόλις τοῦ Αἰγίου πανδήμως ἐκήδευε τὴν 23ην Νοεμβρίου τοῦ 1893 τὸν δημοφιλέστατον πολιτευτὴν, ἔγκριτον πολίτην καὶ εὐεργετικώτατον ἄνδρα *Διομήδην Πολυχρονιάδην*. Ἐν τῷ ἀπερίττω βίῳ του δὲν ἐξυμνοῦνται ὑπηρεσίαι ἐξόχου πολιτικοῦ ἀνδρός, οὐδὲ τὰ κατορθώματα ἱεροῦ τινος λειψάνου τῆς γενεᾶς ἐκείνης, ἧτις μόνην κληρονομίαν κατέλιπεν ἡμῖν τὴν ἔνδοξόν της ἱστορίαν, μεγάλως ὅμως τιμᾶται ἡ ζωὴ ἀληθοῦς ἀθλητοῦ ἐν τῷ πολυμύχῳ τῆς ἐργασίας σταδίῳ, ἀκεραίαν πάντοτε τηρήσαντος τὴν τιμὴν τοῦ χαρακτήρος, ἀνδρὸς φιλανθρώπου καὶ χρησίου, καὶ ἐκτός τῶν πολιτικῶν πραγμάτων εὐρισκομένου, παρασχόντος ὅμως ἀείποτε προθύμως τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ τῇ πολιτείᾳ, μηδὲν δὲ πειραθέντος νὰ ἐκμεταλλευθῇ αὐτήν. Ὁ βίος τοῦ Δ. Πολυχρονιάδου παρέχει ἀληθῶς ἓνα τῶν σπανιωτέρων τύπων παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν, ἐξ ἐκείνων ὧν ἰδίως ἡ προσοδευτικὴ τάσις καὶ ὁ ἀσβεστος ζῆλος πρωτοστατοῦσιν ὑπερόχως ἐν τῇ διαμορφωτικῇ τῶν κοινωνικῶν προόδῳ καὶ τῇ θετικῇ τῆς βιοποριστικῆς αὐτῶν ἀνελιξί, ἄνδρα συνδέσαντα τὸ ὄνομά του μετὰ τῆς ἐν γένει κυρίως εὐμερείας καὶ προόδου τῆς πόλεως τοῦ Αἰγίου. Ἐὰν ὄντως ἀληθεύῃ ὅτι ἄγων ἐν τῷ βίῳ εἶναι ἡ πολιτικὴ εὐστάθεια, τὸ καθῆκον, ἡ θυσία τῆς ἐφημέρου τέρψεως ἐκ δημοκοπικῆς ἐπιτυχίας, ἡ ἀπαρέγκλιτος ἀφοσίωσις εἰς τὰ συμφέροντα τὰ ἀληθῆ τῶν συμπολιτῶν καὶ ὅταν αὕτη ὑπὸ τῆς πλάνης παραγνωρίζεται, ἐὰν ἦναι ἄγων ἐν τῇ ζωῇ ἡ ἀκριβὴς ἐπιτέλεσις τῆς ἀρετῆς μετὰ τῆς θερμότερας ἀντιστρατεύσεως εἰς βεῦματα τείνοντα νὰ ἐκριζώσωσι βαθείας ἐπ' αὐτὴν πεποιθήσεις, καὶ ἐὰν εἰς τὸν ἄγωνα τοῦτον, τὸν ἐξόχως εὐγενῆ, μόνον ἀγαθαὶ ψυχῆ καὶ ἀληθεῖς χαρακτήρες, θετικοὶ παράγοντες τῆς προόδου καὶ ἀναπτύξεως ἀναφαίνονται καὶ ὑρίστανται, ὁ δὲ θάνατος των στερεοτυπῆ τὴν ἀλήθειαν ὑπ' ἣν ἡ εὐεργετικὴ των ζωὴ μυρίουσ πόνους καὶ ἠθικὰς ἀλγηθόνας ὑπέστη, ἀλλὰ καταλίπει ζωηρὸν τὸ καλὸν παράδειγμα τοῖς φιλοῦσι τὰς ὡραίας ταύτας ἀρχὰς πολιταίς, ἀληθῆς τοιοῦτος εὐγενῆς καὶ προσοδευτικώτατος ἀνὴρ ἀνεφάνη ὁ *Διομήδης Πολυχρονιάδης*. Ἐνόλῳ ἤσχησεν ἀκεραῖον καὶ ἀνεπίληπτον πολιτικὸν

βίον, ἐγένετο τύπος καὶ ὑπογραμμὸς χριστιανοῦ πολίτου, χρηστοῦ Ἀνδρῶς, ἀμέμπτου δημοτικοῦ ἄρχοντος.

Δημοσιεύομεν κατωτέρω τὸν αἰσθηματικώτατον λόγον τοῦ ἐν Αἰγίῳ ἀξιότιμου ἱατροῦ καὶ φίλου τῆς «Ποικιλίας Στωᾶς» κ. Α. Σπηλιοπούλου, δι' οὗ πιστῶς σκιαγραφεῖται ὁ βίος τοῦ Δ. Πολυχρονιάδου, ἀρμολιώτερον δὲ ἱστοροῦνται αἱ φιλοπόλιδες καὶ φιλάνθρωποι πράξεις τοῦ ἀνδρῶς καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ ὡς πολιτευτοῦ καὶ δημοτικοῦ λειτουργοῦ.

ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

ΕΙΣ

ΔΙΟΜΗΔΗΝ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΑΔΗΝ

Ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ ναῶ τῷ Αἰγίου τὴν 23ην Νοεμβρίου 1892 κατ' ἐντολὴν τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου

ΥΠΟ

ΑΝΔΡΕΟΥ Κ. ΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

Οὔτε ἡ ψυχικὴ ταραχὴ, εἰς ἣν εὐρίσκομαι τὴν στιγμὴν ταύτην, οὔτε τὸ ἐπισημον τοῦ νεκροῦ τούτου μοὶ ἐπιτρέπουν νὰ ὀμιλήσω ὡς ἔπρεπεν, εἰς προσφιλεῖ φίλον, ἔγχριτον συμπολίτην, σπουδαῖον τοῦ τόπου καὶ τῆς ἐπαρχίας πολιτευτὴν, ὃν ἐν πένθει καὶ μετὰ δακρύων οὕτως ἅπασα ἡ πόλις τοῦ Αἰγίου προπέμπει εἰς τὸν τάφον, τὸν Διομήδην Πολυχρονιάδην.

Ἦθελον ἀρνηθῆναι νὰ παραστῶ ἐνώπιον ὑμῶν, ἐὰν δὲν ἐκρατυνόμην ὑπὸ τῆς πίστεως, ὅτι ἐπιτελῶ καθήκον ἐπιβαλλόμενον ἐμοί, ὡς φίλον καὶ πολλὰκις μετ' αὐτοῦ συνεργασθέντα ἐν τῇ πολιτικῇ παλαιστῇ, μὴ ἀφίνων νὰ καταβῆ εἰς τὸν τάφον, πρὶν ἢ ρίψω ὀλίγα ἄνθη ἐπὶ τῆς σοροῦ τῆς μνήμης ἀνδρῶς, τὸν ὁποῖον μετὰ τόσῃ μεγαλοπρεπείᾳ ἡ πόλις τοῦ Αἰγίου κηδεύει σήμερον.

Ἦθελον ἀρνηθῆναι, ἐπαναλαμβάνω, νὰ παραστῶ ἐνώπιον ὑμῶν, ἀλλ' ὑπέικων εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, οὗτινος μέλος τυγχάνω, ἔρχομαι ἐξ ὀνόματος αὐτοῦ νὰ ὀμιλήσω καὶ ἐν σκιαγραφίᾳ νὰ περιγράψω, ἐξ ἑμῶν, ὅσῳ τὸ ἐπ' ἐμοί, τὴν πολιτείαν καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ προκειμένου νεκροῦ.

Ἐνώπιόν μας ἐκτείνεται ἄπνους, ὁ πρῶν ἡμῶν συνάδελφος, πρόεδρος τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, ὁ ἐπὶ δεκαετίαν διατελέσας δήμαρχος Αἰγίου, ὁ τοσοῦτον δράσας καὶ δρῶν μέχρι τῆς τελευταίας του ἐκποσῆς· κείται ἄπνους καὶ δυνάμεθα νὰ τὸν κρίνωμεν, ὅχι πλέον μὲ τὰς πολιτικὰς ἀντιθέσεις, ἀλλὰ μὲ τὴν εὐλικρίνειαν, ἧτις δέον νὰ χαρακτηρίζῃ τὸν ὀμιλοῦντα ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου.

Ὁμολογουμένως, ἵνα ἀνέλθῃ εἰς τόσα ἀξιώματα καὶ νὰ θεωρῆται τὸ κέντρον καὶ ὁ ἄξων τῆς πολιτικῆς τοῦ τόπου — ὀφείλομεν νὰ τὸ εἴπωμεν, ἦτον εὐφυΐα, ἦτο πνεῦμα, τὸ ὁποῖον δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπιφανῆ.

Δὲν ἔφερον ὁ Διομήδης Πολυχρονιάδης, οὔτε περγαμηνάς, οὔτε τίτλους ὀνομάτων, οὔτε πλοῦτον, ἀλλ' ἦρχετο ἐκ τῶν σπλάγγων τοῦ λαοῦ, φέρων τὴν εὐφυΐαν, τὴν δραστηριότητα τοῦ πνεύματος καὶ τὴν ἄξιαν τὴν ὅποιαν αὐτὸς ὁ ὁ λαὸς ἀνεγνώρισε μετέπειτα διὰ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ ὡς Δημάρχου Αἰγίου.

Γεννηθεὶς τῷ 1833 ὁ περιηλμένος ἡμῶν συμπολίτης, τυχῶν δὲ καλλίστης παιδείσεως καὶ διακρινόμενος ἐπὶ ἐπιμελείᾳ καὶ ἰδιοευφυΐᾳ πνεύματος, ἐνωρίτατα ἐπεδόθη εἰς τὸ πολιτικὸν στάδιον· καὶ ἰδοὺ ἀπὸ τοῦ 1858 ἀναφαίνεται ὡς κύριος ἐν τῇ πολιτικῇ τοῦ τόπου παράγων. Εἰσέρχεται εἰς τὸ δημοτικὸν συμβούλιον καὶ μετέπειτα ὡς γραμματεὺς τοῦ δήμου ἐπὶ τῆς δημοκρατίας τοῦ χρηστοῦ καὶ ἐναρέτου Δημάρχου Ῥωμανιώλη, ἀκριβῶς σχεδὸν αὐτὸς διευθύνων τὰ τοῦ δήμου, διότι τὸν διέκρινεν ὀξύνοια καὶ ἐτοιμότης πνεύματος καὶ γνῶσις τῶν δημοτικῶν πραγμάτων. Ἠσπάρθη τὴν μεταπολίτευσιν, εἰργάσθη, καὶ ὡς στρατιώτης

ὑπηρετεῖ ἵνα κρατηθῆ ἡ τάξις καὶ ἡ ἀσφάλεια κατὰ τὰς κρίσεις ἐκεῖνας ἡμέρας. Οὐχ' ἦττον ἡ ἐξειδικιασμένη αὐτοῦ ἱκανότης περὶ τὰ δημοτικὰ δὲν παρωράθη, οὐδ' ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀντιφρονούντων καὶ ἐξηκολούθει διευθύνων τὰ τοῦ δήμου μετὰ τοῦ ζήλου καὶ τῆς διακρινούσης αὐτὸν δραστηριότητος.

Ἐπεβλήθη εἰς τὸν τόπον, ἀπέκτησε δικαιώματα καὶ τὰ δικαιώματα ταῦτα, ὡς ἦν ἐπόμενον, τὰ ἀνεγνώρισεν ὁ δήμος, ἐκλέξας αὐτὸν ὡς Δήμαρχον κατὰ τὸ 1866, ὅτε τὸ πρῶτον ἐφημερόζετο τὸ σύστημα τῆς ἐκλογῆς διὰ σφαιριδίων τῶν πρώτων Δημάρχων ἐπὶ τῆς νέας βασιλείας. Ἐπὶ δέκα ἔτη διώκησε τὸν τόπον ὡς Δήμαρχος τιμηθεὶς καὶ ἐκ δευτέρου διὰ τῆς ψήφου τῶν συμπολιτῶν του.

Ἄν καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην πρὸς πολλὰ εἶχε νὰ παλαίσῃ καὶ ἦρχετο μετὰ μίαν ἐπανάστασιν, ἧτις ἀφῆκε διασαλευμένην τὴν τάξιν, ἐπεκράτει δὲ τὸ ἄτακτον στοιχεῖον, ἐν τούτοις εἰργάσθη ὑπὲρ αὐτῆς καὶ πολλὰ ὑπὲρ τοῦ τόπου ἔπραξε, τὰ ὁποῖα καὶ ἀψευδῆ ἀπομένουσι μαρτύριον τῆς ἐργασίας, τῆς φιλοπονίας καὶ τῆς ἱκανότητος τοῦ Διομήδους Πολυχρονιάδου.

Ἡ κατασκευὴ τοῦ ὑδραγωγείου πρὸς διοχέτευσιν τοῦ ποσίου ὕδατος ἐν τῇ πόλει δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς γιγάντειον ἔργον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, διότι καίτοι τότε ὁ δήμος εἶχε τὸ ἥμισυ τῶν ἐσόδων, ὅμως ἐδαπάνησε ὑπὲρ τὰς 160 χιλ. δραχμὰς πρὸς κατασκευὴν τοῦ ὑπάρχοντος ὑδραγωγείου ἄνευ δανείου. Ἐφωταγώγησε πρῶτος αὐτὸς τὴν πόλιν, ἐμόρφωσεν ὁδοὺς, κατεσκεύασε κράσπεδα, ἐν ἐνὶ λόγῳ ἔδωκε νέαν ζωὴν, νέαν ὄψιν πρὸς καθωραϊσμόν τοῦ τόπου.

Ἀληθῶς ἀντεπεκρίθη εἰς τὰς προσδοκίας τῶν συνδημοτῶν του, ἀντεπεκρίθη εἰς τὰς προσδοκίας τοῦ λαοῦ, ὅστις ἐπαξίως τὸν ἀνεθίβασεν εἰς τὸ τιμητικὸν τοῦτο σημεῖον. Ὅταν ὁ λαὸς ἐκτιμᾷ, ἀναγνωρίζει, ἀνευρίσκει τὴν ἱκανότητα, ὁ λαὸς δ' οὗτος εἶναι ἄξιος τοῦ προορισμοῦ του, ἄξιος λαμπροτέρου μέλλοντος· ὁ Δ. Πολυχρονιάδης ἐξήσκει τοσοῦτον γόητρον, τοιαύτην δημοτικότητα, ὥστε ἅπασα αἱ ἐπιτόπιοι μερίδες συνασπισθεῖσαι μόλις δι' ὀλίγων ψήφων κατόρθωσαν νὰ ἀφαίρεσωσι ἀπὸ τὰς χεῖράς του τὴν δημοτικὴν ἀρχὴν τῷ 1874.

Ἡ ἀποτυχία του αὕτη δὲν τὸν ἀπεθάρρυνε, ἀλλ' ἐξηκολούθει πολιτευόμενος μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου καὶ τῆς αὐτῆς πρὸς τοὺς δημότας του προθυμίας, εὐεργετῶν καὶ παρέχων αὐτοῖς πᾶσαν δυνατὴν προστασίαν.

Ἐπὶ δημοαρχίας Σωτηρίου Μεσσηνέζη, τοῦ ἐντίμου καὶ ἀκεραίου ἐκείνου ἀνδρῶς, ἐξελέγη δημοτικὸς σύμβουλος, ἐξεπλήρωσε δ' εὐλαβῶς τὸ καθήκον του μετὰ τῆς διακρινούσης αὐτὸν μετριότητος, συμβουλεύων τὸ καλὸν καὶ τὸ ὠφέλιμον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τόπου.

Μὴ κατεχόμενος ὑπὸ τοῦ αἰσθήματος τῆς φιλοδοξίας ὑπηρετεῖ ὡς στρατιώτης καὶ διὰ τοῦτο τὸν βλέπομεν, εἴτε ὡς δημοτικὸν σύμβουλον, εἴτε ὡς πρόεδρον τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, εἴτε ὡς δήμαρχον. Τοῦτο ἀναμφιβόλως ἦτον ἀρετὴ καὶ μετριοφροσύνη τοῦ ἀνδρῶς, ἀλλὰ τοιαῦται ἀρεταὶ δυστυχῶς σπανίζουσι παρ' ἡμῖν.

Ἡ πολιτικὴ αὐτοῦ μερὶς ἐπὶ τοσοῦτον ἐπεκράτησεν, ὥστε ἀπὸ τοῦ 1882 μέχρι τοῦ 1891 διηθύνε διὰ τῶν φίλων του τὸν δήμον καὶ τὴν ἐπαρχίαν διὰ τῆς γενικωτέρας πολιτικῆς. Ἀκριβῶς εἰπεῖν οἱ δήμαρχοι ἐξελέγοντο μεταξὺ τῶν φίλων του. Ἐπὶ δύο συνεχεῖς περιόδους ἐξελέγη πρόεδρος τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου.

Συνυπηρετήσαντες ἐν τῷ δημοτικῷ συμβουλίῳ ἐξετιμήσαμεν μετὰ τῶν λοιπῶν συνδέλφων τὸν ἄνδρα διὰ τὴν εὐπρασηγορίαν καὶ τὸν μελιχίον τρόπον μεθ' οὗ διεξήγαγε τὰς συνεδριάσεις τοῦ σώματος, ἐπέβαλλε τὸν σεβασμὸν καὶ προσεῖλακε τὴν ἀγάπην πάντων ἡμῶν.

Τῷ ὄντι ὑπῆρξε προσωπικότης ἐν τῷ τόπῳ.

Τοιούτων δ' ἀπολαμβάνων συμπαθειῶν καὶ πεπροικισμένος μὲ τοιαῦτα πολιτικὰ προτερήματα, ἐδικαιούτο, ὑπολαμβάνομεν νὰ ἐπιδιώξῃ τὸ βουλευτικὸν ἀξίωμα· ἡ ἐπαρχία ὅμως δὲν τὸν ἐτίμησεν.

Ἠκολούθει τὴν πολιτικὴν τῆς κυβερνήσεως τοῦ κ. Τρικούπη καὶ ἔνθερος

όπαδός αὐτῆς ἦτο. Ἐξετιμᾶτο ἰδιαζόντως παρὰ τοῦ κ. Τρικούπη διὰ τὰ σταθερὰ πρὸς αὐτὸν φρονήματά του. Ἐνῶ ἡδύνατο κατὰ τὴν 14ην 86ρίου νὰ περιβληθῇ διὰ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος μεθιστάμενος εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν, ἐπροτίμησε ν' ἀποτύχη μᾶλλον παρὰ νὰ μεταβάλλῃ πολιτικὸν φρόνημα.

Τὰς πρὸς τὸν τόπον καὶ τὴν πολιτείαν ὑπηρεσίας αὐτοῦ ἐκτιμήσασα ἡ παροῦσα κυβέρνησις τὸν προήγαγε εἰς ἰππότην τοῦ χρυσοῦ σταυροῦ, ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του, καὶ διέταξε ἵνα ἀπονεμηθῶσιν αἱ προσήκουσαι εἰς τὸ ἀξίωμα του στρατιωτικαὶ τιμαὶ διὰ τοῦ ἀφικομένου ἐνταῦθα ἐπὶ τούτῳ στρατοῦ. Παρισταμένη δ' αὕτη διὰ τοῦ κ. Νομάρχου ἀποδίδει εἰς ἔνδειξιν ἐκτιμήσεως τὸ ὕστατον χαῖρε εἰς ἄνδρα τοιαύτας ἔχοντα πολιτικὰς ἀρετάς.

Οὐ μόνον ὑπὸ πολιτικὴν ἔποψιν διέπρεψε καὶ διεκρίθη ὁ Δ. Πολυχρονιάδης ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἐμπορικὴν, διότι ἐφάνη τὰ μάλα χρήσιμος καὶ εὐεργετικώτατος εἰς τὸν τόπον.

Αἰτοῦμαι συγγνώμην, ἂν ἐπεκτείνω ἔτι πέραν τὸν σύντομον τοῦτον ἀποχαιρετισμὸν μου συμπληρῶν τὴν βιογραφίαν του δι' ὀλίγων λέξεων ἐπὶ τε τοῦ ἐμπορικοῦ βίου καὶ οἰκογενειακοῦ.

Ἐνῶ ἐν τῇ πολιτικῇ τύρβῃ οὕτως ἀνεστρέφετο καὶ οὕτως ἔδρα, τὸ ἀνήσυχον τοῦ ἀνδρός πνεῦμα δὲν περιωρίζετο ἐκεῖ μόνον, ἀλλ' ἤθελε καὶ ἐν τῷ ἐμπορικῷ κόσμῳ νὰ δράσῃ, νὰ ὠφελήσῃ καὶ νὰ ἐπιβληθῇ. Τὸ κατώρθωσε διότι τὸ ἥμισυ σχεδὸν ἐμπόριον τῆς σταφίδος τῆς ἐπαρχίας τὸ διενήργει αὐτός.

Ἄς μαρτυρήσῃ ὁ κτηματίας, ἄς μαρτυρήσωσιν οἱ συνάδελφοι αὐτοῦ ἔμποροι, πόσον τιμῶς συνηλάσσετε, πόσον εὐσυνειδήτως διεχειρίζετο τὴν περιουσίαν τοῦ κτηματίου καὶ ἐξέπληρου τὴν ἐντολήν τῶν ἐμπόρων του.

Ὡς ἔμπορον ἡ πόλις τοῦ Αἰγίου τὸν εὐγνωμονεῖ καὶ ὀφείλει εἰς αὐτὸν πολλὰ, διότι εἶναι ὁ μόνος τολμῶ εἰπεῖν, ὅστις ἐργαζόμενος, ἐμπορευόμενος, δὲν εἶχεν ὑπ' ὄψει μόνον τὸ ἴδιον συμφέρον, ἀλλὰ καὶ τὸ συμφέρον τοῦ συμπολίτου του, τὸ συμφέρον τῆς ἰδιαίτερας πατρίδος, ἣν ἠγάπα καὶ ἤθελε νὰ βλέπῃ εὐδαιμονοῦσαν.

Ἀπόλλυσι σήμερον τὸ Αἶγιον, ἄριστον πολίτην, ἔγκριτον πολιτευόμενον, ἀφιλοκερδῆ καὶ ἐπιχειρηματίαν ἔμπορον.

Ὁ Διομήδης Πολυχρονιάδης περιελάμβανε τόσα πλεονεκτήματα, τόσας ἀρετάς, ὥστε δικαίως ἐτιμᾶτο καὶ ἦτο σεβαστὸς παρ' ὄλων τῶν τάξεων, τόσῳ μᾶλλον, διότι ἐρχόμενος ἄνευ περγαμηνῶν καὶ τίτλων, διὰ τῆς δράσεως καὶ τῆς εὐφρίας του ἐδημιούργησεν ἐπίζηλον θέσιν εἰς τε τὴν πολιτικὴν καὶ τὸ ἐμπόριον.

Γενόμενος πλούσιος ἐχρησιμοποιοῖ τὸν πλοῦτον ὠφελῶν καὶ συντρέγων τοὺς συμπολίτας του.

Ἐλεήμων καὶ ἡ ἐλεημοσύνη αὐτοῦ ἔφθανεν ἄχρι τῆς καλύβης τοῦ πτωχοῦ. Ἀφοῦ ἡ ἰσότης δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ, ἡ ἐλεημοσύνη εἶναι καθήκον, εἶναι ὅρος ἐπιβαλλόμενος τοῖς πλουσίοις. Ὁ Δ. Πολυχρονιάδης ὡς οἰκογενειάρχης θὰ χρῆσιμεύῃ ὡς παράδειγμα διότι ἦτο καλὸς σύζυγος, φιλόστοργος πατήρ, τὴν δὲ ἀνατροφήν τῶν τέκνων ἐθεώρει ἱερὰν ὑποχρέωσιν.

Ἡ πόλις τοῦ Αἰγίου βαρυσταλῆσα καὶ συγκεινημένη ἐπὶ τῷ θανάτῳ του, ἐν μεγάλῃ θλίψει καὶ μετὰ δακρῶν συνοδεύει εἰς τὸν τάφον τὸ λείψανον ἀνδρός, τοσοῦτω ἐργασθέντος ὑπὲρ τοῦ τόπου, μετὰ σειράν δὲ μόθων ἐν τῇ σταδιοδρομίᾳ τοῦ πολιτικοῦ, τοῦ ἐμπορικοῦ καὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου παραδώσαντος τὸ πνεῦμα αὐτοῦ χθὲς εἰς τὸν πλάστην του.

Ἄνευ διακρίσεως τάξεως, σὲ προπέμπει αἰδιμίαι Διομήδη, σύμπασα ἡ πόλις εἰς τὸν τάφον. Εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης τῆς γενναίας σου καρδίας ἔστωσαν οἱ πολυπληθεῖς στέφανοι, οἵτινες στολίζουσι τὸν νεκρὸν σου.

Πρὶν ἢ δὲ καλύψῃ ἡ σκληρὰ τοῦ τάφου πλάξ τὸ σῶμά σου, ἐπίτρεψόν μοι νὰ σὲ ἀποχαιρετίσω ὡς φίλον, νὰ σὲ ἀποχαιρετίσω πρὸ πάντων, ἐξ ὀνόματος τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, τὸ ὁποῖον ἐνετείλατό μοι εἰς μικρὰν ἐκτίμησιν τῶν ὑπὲρ τοῦ δήμου ἐργασιῶν σου, ἵνα ῥίψω ἐπὶ τῆς σοροῦ σου τὰ ὀλίγα ταῦτα ἄνθη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἡ Πρώτη τοῦ Ἔτους	18—20
Ἐκ τοῦ ἀνεκδότου ἡρωϊκοκομφικῶ ποιήματος ὁ «ΙΩΤΑΣ» Ἄσμα τέταρτον † Θεοδώρου Γ. Ὀρφανίδου	21—29
Στέφανος Ζαφειρόπουλος (Βιογραφικὸν σημείωμα)	30—31
Ὀλίγα δάκρυα εἰς Κωνσταντῖνον Καμάραν	31—32
Μία Ἄγνωστος. Ἀλεξάνδρου Φιλαδελφείως	33—47
Οἱ Πόθοι μου. (ἀνεκδότον ποίημα) † Φωτεινῆς Οἰκονομίδου	48.....
Ῥόδος. Ἐμμανουὴλ Λυκούδη	49—71
Διπλῆ Ψυχὴ. (Ποίησις) Κωστῆ Παλαμᾶ	71.....
Ἡ Φύσις (κατὰ τὸν Γκαίτε). Θεοδώρου ΔεΧελδραίχ	72—73
Ἡ Σύζυγος τοῦ Ἀρχαιολόγου (μίμησις). Τσακπίνη	74—82
Ὁ Ἥλιος μου τῶν Ἀθηνῶν (ποίησις). Ἰ. Καμπούρογλου, Ὁχεῖα καὶ Ἀνθρωπος. (Ποίησις) Ἀ. Μαστοζώκη	83.....
Μολπαὶ καρδίας Ἀγαπώσης. Μιχαὴλ Γαλανοῦ	84—87
Τὸ Τελευταῖον Ἄθος. (Ποίησις) Φιλίππου Οἰκονομίδου	88—89
Κοινωνικαὶ Ἀδιαθεσίαι. Δημητρίου Ἐ. Ἡλιοπούλου	90—102
Τὸ Ὀνειρό της. (Ποίησις) Γουσταύου Λαφφών.—Δάξαρως Λαζάρεβιτς	103—106
Ὀλ' αὐτὰ ὁ Λαὸς θὰ τὰ Χρυσώσῃ. (Διήγημα) Βλαδάνου Γεώργεβιτς	107—120
Τὰ δυὸ Βοτάνια. (Ποίησις) Ἰωάννου Κ. Πολέμη	120.....
Γενικαὶ Γραμμαῖ. Ἀλήθειαι	121—122
Οἱ Ἀρεσπαγίται κατὰ τὸ Ἀττικὸν Δίκαιον. Γεωργίου Ν. Φιλαρέτου	123—127
Οἱ Ὀνειροκρίται. (Μῦθος) Σταματίου Δ. Βάλθη	127—128
† Σαρκῶ. (Μετ' εἰκόνας).	129—130
Βασιλεῦμα. (Ποίησις) Ἰωάννου Κ. Πολέμη	131.....
Ἡ Πλεξίδα της. Μπόεμ	132—133
Τιμολέων Φιλήμων (μετ' εἰκόνας). Γ. Καλλισπέρη	134—143
Τὸ Μάρμαρα τῆς Μηλιάς. (Ποίησις) Σταματίου Δ. Βάλθη	143.....
Γεώργιος Βιζυητὸς (μετ' εἰκόνας) Σελίδες ἐν Φρενοκομείῳ. Νικολάου	
I. Βασιλειάδου	144—154
Ἡ Γοητεία τῆς Σκηνῆς. Παρασκευῆς Θ. Παππακώστα	155—162
Ἡ Νεγρονιά. Ἀνδρέου Μαρτζώκη	163—169
Πικρὰ Τραγῳδία (Ποίησις) Νικολάου Κοτσελοπούλου	169.....
† Γεώργιος Π. Κυριαζῆς (Βιογραφικὸν σημείωμα) I. Ἀρσένη	170—176
Ἐν Ὀνειρον. Νικολάου Γ. Μαντζαβίνου	177—181
Τὸ Κάστρο τῆς Ὠραίας. (Ποίησις) Στεφάνου Μαρτζώκη	181—184
Τὸ Χερᾶκι τῆς Δημαρχοπούλας. Μήτσου Χατζοπούλου	185—187
Ποιήματα Φλωρεντίας Φουντουκλή	188—189
Τὸ Ῥυάκι. (Ποίησις) Ἰωάννου Κ. Πολέμη	190.....
Ἡ Δασκάλα. (Διήγημα) Κώστα Κρυστάλλη	191—199
Ἀλγήβια Δίστιχα. (Ποίησις) Διονυσίου I. Μάργαρη	200.....
Προσκύνημα εἰς τὸν Ναόν.—Θέατρον τοῦ Wagner. Γ. Καλλισπέρη	201—241
Δύο Πατέρες. (Ποίησις) Ἀνδρέου Μαρτζώκη	241.....
Καλλιόπη Κεχαγιᾶ (Βιογραφικὸν σημείωμα). Ἰουλίας Α. Σ... ..	242—245
Θὰ Μαραθῆ. (Ποίησις) Διονυσίου I. Μάργαρη	245.....
Δημοκρασία. Γιατί; (Ποίησις) Ν. Κοτσελοπούλου	246.....
Τὸ εἰς Ἀμερικὴν Ταξιδιὸν μου. Καλλιόπης Κεχαγιᾶ	247—255
Πραγματικὴ. (Ποίησις) Διονυσίου Ἡλιακοπούλου	255.....

Γενικά Γραμμαί	256.....
Ψυχογραφία Συγχρόνων (Θ. Αφεντούλης). Πέτρου Κ. Αποστολίδη	257—275
Ἀνέκδοτος Ἐπιστολή καὶ Ποιήματα. † Θεοδώρου Γ. Αφεντούλη..	276—280
Ἐκείνη καὶ Αὐτός. † Χρήστου Γ. Γεράκη	281—284
Ὁ Θρίαμβος τῆς Γυναίκος τοῦ XIX Αἰῶνος. Καλλιβρόης Παρρὲν..	285—288
Καλλιβρόη Παρρὲν (μετ' εἰκόνας). Ἀνάτατου.....	289—291
Ἰωάννης Ἀποστόλου (μετ' εἰκόνας)	292—294
Τὸ Κόκκαλο (Διήγησις τοῦ βουνοῦ). Διονυσίου Ἡλιακοπούλου ...	294—299
Ἄνθρωπος Πίθηκος (Ἔργον Α. Φιλαδελφείως) μετ' εἰκόνας. Καλλιβρόης Παρρὲν	300—302
† Μαίρη Βέμπερ (μετ' εἰκόνας)	303.....
† Περικλῆς Μελέαγρος (μετ' εἰκόνας) καὶ ἀνεκδότων αὐτοῦ ποιημάτων. Ἰ. Ἀρσένη	304—313
Αἱ Ἀρχαῖαι Θῆβαι καὶ ὁ Ἐπαμινώνδας. (Ἀνεκδοτον ἔργον) † Διομήδους Διαμάντη	314—326
Θεόδωρος Ἀρεταῖος (μετ' εἰκόνας)	327—328
Συγχαρητήριον (ἀνεκδοτον Ποίημα) Θεοδώρου Γ. Αφεντούλη.....	328.....
Ἡ Φωτογραφικὴ Τέχνη καὶ ἡ Ἐρασιτεχνία Ἄν. Γαζιάδου.....	329—330
Ἐκφρασις Ψυχικοῦ Ἄλγους ἐπὶ τοῦ τάφου Ἀνδρέου Κούππα ...	331—332
Δίστιχα. (Ποίησις) Δ. Μάργαρη	332.....
Paul Desjardin de Réglā (μετ' εἰκόνας) Γ. Σκαλιέρη	333—336
Ἐπιστολὴ Ἰωάννου Ψυχάρη	337—338
Τὸ Ἐπιστραφέν Ἄθος. (Ποίησις) Γουσταίου Λαφρών	339.....
Δημήτριος Ν. Λεβίδης (μετ' εἰκόνας)	339—368
Ἐκ τοῦ Λευκώματος κ. Λέοντος Ὀλιβιέρου 100 Παρομοιώματα ἑπογραφῆς καὶ Γρῶμαι διακεκριμένων Ἀνδρῶν	369—399
Βαρβάρα Θ. Ἀμβουργερ (μετ' εἰκόνας)	400.....
Τύψις καὶ Συνείδησις. Παρασκευῆς Παππκώστα	401—402
Στιγμαὶ Φθινοπωριναί. (Ποίησις) Δημ. Κ. Σακελλαροπούλου	403.....
Ποιήσεις Ἀνεκδοτοὶ † Δημητρίου Ν. Φωστέρη	404—405
Κατίνα Γ. Κοριζῆ	406.....
Βιογραφίαι	407—432
ΜΟΥΣΙΚΗ (Παράπονον—Μελωδία). Ποιήσις Δ. Κ. Σακελλαροπούλου. Μουσικὴ Ἀ. Σπινέλη. — Ἡ Πόλκα τοῦ Διαδόχου (Διὰ κλειδοκύμβαλον). Τὸ τελευταῖον ἀνεκδοτον συνθεμάτιον Ἀλεξάνδρου Κατακουζηνοῦ.	

Ἐνταῦθα κρίνομεν εὐλογον νὰ σημειώσωμεν ὅτι τὸ ἐν τῇ σελίδι 391 ἐκ τοῦ λευκώματος τοῦ κ. Λ. Ὀλιβιέρου σημεῖωμα τοῦ κ. Ἰ. Καμπόρογλου ἔχει ἀκριβῶς ὡς ἐξῆς :

Ὅλοι μὲ τὴν πατρίδα ἴσὸ στόμα ! Δι' αὐτὸ τὴν τρώγουσι, ἂν δὲν τὴν ἔφαγαν ἀκόμη.

Ὁμοίως τὸ τοῦ κ. Ξ. Ψαρᾶ : Μὴ πρόλεσχος μὴδ' ὀβολοκὸς ἐν λόγῳ. Εἰς τὸ τοῦ κ. Ν. Λεβίδου Ἄντι : Ἐκ τῶν πολιτευμάτων τὰ φιλελευθερώτερα τὰ φιλελευθερώτατα, καὶ ἐν τῷ τοῦ κ. Κ. Παλαμᾶ τετραστίχῳ ἐκ τῶν γονέων Σου ! ἀπ' τῶν γονέων Σου.

ΠΑΡΑΠΟΝΟΝ ΜΕΛΩΔΙΑ

ΠΟΙΗΣΙΣ Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΥ—ΜΟΥΣΙΚΗ Α. ΣΠΙΝΕΛΛΗ

MODERATO

The musical score is written for voice and piano. It begins with a treble clef and a 3/4 time signature. The tempo is marked 'MODERATO'. The score is divided into four systems. The first system contains the vocal line, starting with a piano (*p*) dynamic. The second system contains the piano accompaniment, starting with a pianissimo (*pp*) dynamic. The third system continues the vocal line, and the fourth system continues the piano accompaniment, ending with a mezzo-forte (*mf*) dynamic.

Musical score for page 2, featuring piano and violin parts. The piano part is on the left and the violin part is on the right. The score includes a *rit* (ritardando) marking. The piano part consists of chords and arpeggiated figures, while the violin part features a melodic line with various ornaments and slurs. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 3/4.

Musical score for page 3, featuring piano and violin parts. The piano part is on the left and the violin part is on the right. The score includes a *pp* (pianissimo) marking. The piano part consists of chords and arpeggiated figures, while the violin part features a melodic line with various ornaments and slurs. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 3/4.

Θραϊά ξίλη μου,
ουκίσθ' αὐτὸν εἶσαι
· ἄλλην δὲν ἀγαπᾷσαι
τὰ δάκρυά μου!

Ἀσπλάγγοι γόησοι,
πρὸς τί κερφεύεις;
καὶ δὲν πιστεύεις
τὸν ἔρωτά μου!

Ὀπόταν πέριξ μου
τὸ πᾶν θά σβύσῃ,
καὶ θά με κλείσῃ
τὸ φρόνιμ' ἄνθρα.

Ὁ γόησι ἀσπλάγγοι,
μάστιγ' ἀνὰ φρένας
καὶ θά στενάζεις
εἰς τὴν σὸυ βήμα.

Ἄνεις τοὺς στόνοὺς μου δὲν συμφωνήσαι,
καὶ μοὶ ἰσθῆσαι τὸν ἔρωτά σου,
θα εἶθ' ἄμαρτος σιγῆς ὀδύνης,
μάστιγ' ἀνὰ φρένας τὰ δάκρυά σου.

+ ΑΛ. ΚΑΤΑΚΟΥΖΗΝΟΥ.

Ἡ ΠΟΛΚΑ ΤΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ

ΔΙΑ ΚΛΕΙΔΟΚΥΜΒΑΛΟΝ

Τελευταίον ὄλωσ ἀνεύδοτον Συνοδεύατιον

Pianoforte

Musical score for page 6, consisting of six systems of music. The first system includes a piano section with a forte (*f*) dynamic. The second system is a piano section. The third system is a piano section. The fourth system is a piano section with markings *Con 8* and *Con 8*. The fifth system is a Trio section, marked *Trio* and *p*, with a key signature change to one flat and a time signature change to 2/4. The sixth system is a piano section with a forte (*f*) dynamic.

Musical score for page 7, consisting of six systems of music. The first system is a piano section with a piano (*p*) dynamic. The second system is a piano section. The third system is a piano section. The fourth system is a piano section with markings *Con 8*. The fifth system is a piano section. The sixth system is a piano section.

sf **Finale**

mf

mf

Con 8

mf

Con 8

mf

sf

mf

Fine

